

(TOIM.)
JENNI VÄLINIEMI-LAURSON
PEKKA BORG
VESA KESKINEN

Helsingin kaupunki
Tietokeskus

RAUTATIEASEMA JÄRNVÄGSSTATION

**YKSIN
KAUPUNGISSA**

TIEDUSTELUT

Vesa Keskinen, p. 09 310 36296

etunimi.sukunimi@hel.fi

Pekka Borg, p. 09 310 43728

etunimi.sukunimi@hel.fi

JULKAISIJA

Helsingin kaupungin tietokeskus

PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki

(Siltasaarekatu 18-20 A)

p. 09 310 1612

INTERNET

www.hel.fi/tietokeskus/

TILAUKSET, JAKELU

p. 09 310 36293

tietokeskus.tilaukset@hel.fi

HELSINGIN KAUPUNGIN
TIETOKESKUS

(TOIM.)
JENNI VÄLINIEMI-LAURSON
PEKKA BORG
VESA KESKINEN

HELSINKI 2016

KUVIOT

Pirjo Lindfors

Lotta Haglund s. 126–128, 185–187

KARTAT

Faris Alshail s. 42–52

Katri Backman s. 59

TAITTO

Lotta Haglund

KANNEN JA

NIMIÖLEHDEN ULKOASU

Tarja Sundström-Alku

KANSIKUVA

Visit Helsinki / Jussi Hellsten

PAINO

Kirjapaino Hermes Oy, Tampere 2016

PAINETTU

ISBN 978-952-331-086-5

VERKOSSA

ISBN 978-952-331-087-2

Sisällys

Esipuhe	5
Johdatus yksin kaupunkiin	7
1. Yleistä yksin elämisestä	11
Yksin, yksilö, yksinelävä? (Pekka Borg & Vesa Keskinen).....	12
2. Yksin asuminen ja alueellisuus	27
Yksinelävien asumisen valinnat – havaintoja maailmalta (Katri Backman)	28
Yksin asumisen maantiedettä (Faris Alshail)	40
Yksinasuvien asumistoiveet Helsingissä (Katri Backman).....	55
3. Yksin eläminen eri väestöryhmissä	71
Yksinäisyys ja talousongelmat nuorten arjen ongelmana Helsingissä (Vesa Keskinen).....	72
Yksinäisyys yksin elävien iäkkäiden kertomana (Elisa Tiilikainen).....	84
Maahanmuuttajien yksinasuminen Helsingissä (Tuula Joronen).....	96
Tasapainottelua ääripäiden välillä: yksineläjänaisen identiteettiä rakentamassa (Susanna Dakash).....	105
4. Yksin elävien hyvinvointi ja elämäntyylit	117
Mitkä asiat ovat yksinasuvien hyvinvoinnille merkittäviä? (Pekka Borg)	118
Pääkaupunkiseutulaisten yksinäistynyt ajankäyttö (Riitta Hanifi)	125
Yksinasuvien aikuisten elämäntyylit ja vapaa-ajanviettotavat Helsingissä (Pekka Mustonen & Taru Lindblom).....	131
Yksinasuvien helsinkiläisten sosiaaliset suhteet (Pekka Borg)	143

5. Yksin elävien talous	157
Yksinasuvien taloudellinen toimeentulo Helsingissä (Pekka Borg & Leena Hietaniemi)	158
Pääkaupunkiseudun yksinasuvat pärjäävät työmarkkinoilla (Aura Pasila)	167
Yksinasuvien kulutus (Liisa Peura-Kapanen)	173
Yksin asuvat asumistuen saajat Helsingissä (Pertti Honkanen)	183
Käsitteet: Yksin kaupungissa – mitä kaikkea yksin oleminen voi tarkoittaa?	189
Kirjoittajat	196

Esipuhe

Kaupungistuminen ja väestön ikääntyminen ovat aikamme merkittävimpiä yhteiskunnallisia muutostrendejä. Ne molemmat vaikuttavat myös tapaamme elää yhdessä ja erikseen. Asumme aiempaa enemmän yksin, mutta olemmeko me sen seurauksena aiempaa yksinäisempiä? Kaunokirjallisuudessa kaupungistumiseen on usein liitetty ajatus yksinäisyydestä keskellä ihmisjoukkoja. 1970-luvulla viihdetaitelija Danny kertoi laulussaan Kuusamo, että Helsinki on kaupunki, jossa ihmiset eivät tunne toisiaan ja että ”Helsingissä ei asu enää helsinkiläisiä, on vain joukko yksinäisiä ja heitä on monta, liian monta”. Miksi kaupungit sitten vetävät väkeä puoleensa, jos elämä niissä on lähtökohtaisesti kovin kurjaa? Monet tutkimukset kertovat, että kaupungit ovat vetovoimaisia juuri siksi, että ne opiskelu- ja työmahdollisuuksien ohella tarjoavat mahdollisuudet rikkaampiin sosiaalisiin verkostoihin. Pakkoyhteisöllisyyden sijaan tarjolla on mahdollisuuksia, toki myös mahdollisuus yksinäisyyteen.

Yksinasumisen ja yksinäisyyden ajankohtaisuus tutkimuskysymyksenä liittyy havaintoon siitä, että esimerkiksi helsinkiläisistä kotitalouksista lähes puolet on yhden hengen talouksia. Yksin asuvien osuus on korkea muissakin pohjoismaisissa pääkaupungeissa ja suurkaupungeissa ylipäätään. Ilmiötä selittää niin meillä kuin muuallakin osin nuorten, kaupungeissa asuvien ikäluokkien keskimääräistä suurempi osuus väestöstä mutta osin myös elämäntapoihin liittyvät valinnat. Olemme vauraampia ja meillä on aiempaa paremmat taloudelliset mahdollisuudet asua yksin. Yksin asuminen voi olla tietoinen valinta, johon ollaan täysin tyytyväisiä. Vaikka kasvukeskusten ikärakenne onkin suhteellisesti ottaen nuorempi väestöä menettäviin alueisiin nähden, kasvaneen senioriväestön ja myös yksinasuvien ikääntyneiden määrä lähivuosikymmeninä esimerkiksi Helsingissä merkittävästi. Tämä on merkittävä yhteiskunnallinen haaste. Saamme vahvoja viestejä vanhusten kokemasta yksinäisyydestä ja sen joskus dramaattisistakin seurauksista.

Yksinasuminen ei sinällään merkitse yksinäisyyttä. Yksinäisyydessä on kysymys subjektiivisesta kokemuksesta, joka ei ole suoraan johdettavissa tai pääteltävissä perherakenteesta tai asumisjärjestelyistä. Tilastokeskuksen vuonna 2014 julkaiseman ajankäyttötutkimuksen mukaan suomalaisten yksinään viettämä aika on kasvanut kaiken ikäisillä ja kaikissa perhetyypeissä. Tietokoneet ja mobiililaitteet, internet ja sosiaalinen media selittänevät merkittävältä osin tätä ilmiötä. Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksesta esiin nouseva havainto yksin vietetyn ajan kasvusta voikin kertoa muuttuneista tavoista olla yhdessä, ei suoraan yksinolemisen kokemusten lisääntymisestä.

Tämä kirja ja siihen liittyvät nettisivut (www.yksinkaupungissa.fi) ovat tulos yhteistyöstä useiden eri tahojen, yliopistojen, tutkimuslaitosten ja järjestöjen ja niitä edustavien tutkijoiden välillä. Kaupunkilaista yksinasumista ja -elämistä lähestytään yksilöiden valintojen ja mahdollisuuksien kautta. Kirjaan liittyvät nettisivut antavat mahdollisuuden vuoropuhelun jatkamiseen kirjan ilmestymisen jälkeenkin. Itsestään selvää on, ettei yksi kirja aihealuetta tyhjäksi ammenna.

Helsingissä maaliskuussa 2016

Henrik Lönnqvist
Vs. tutkimuspäällikkö

Johdatus yksin kaupunkiin

Jenni Väliniemi-Laurson

Yksin kaupungissa eläminen on tänä päivänä yhä yleisempää, kansainvälisestikin. Suomessa yksinasuvien osuus asuntokunnista on kasvanut 1970-luvulta eli viimeisten neljänkymmenen vuoden aikana puolella, mutta 2000-luvulla saavutettu 40 prosentin osuus on näyttänyt pysyvämmältä. Kaupungistuminen, vaurastuminen ja ikääntyminen ovat keskeisiä taustatekijöitä suomalaisten yksin elämisen yleistymiseen.

Helsingissä joka toisen oven takana asutaan yksin, toisissa kaupunginosissa vähemmän, toisissa jopa yleisemminkin. Mutta mikä tekee sitten yksinelämisestä niin merkittävän ilmiön juuri nyt? Onko kyse tiedostamisen murroksesta, jossa ymmärretään vihdoin yksin elämisen muuttavan radikaalisti vallalla ollutta ydinperhemallin mukaista ajattelua, suunnittelua ja toimintaa?

Yksinelävät eivät kuitenkaan ole yhtenäinen ryhmä vaan eri elämäntilanteet, yksilöiden tavoitteet ja valinnat sekä toisaalta pakot luovat erilaisia yksinasuvia. Jokainen meistä on ainakin jossain elämänsä vaiheessa yksin. Elämänkulku on syklistä. Yksin elämisen valinta elämäntapana on enemmänkin kaupunkilainen ilmiö, mutta myös korkea elintaso ja hyvinvointivaltion luomat turvaverkostot mahdollistavat yksin olemisen. Lisäksi kaupungeissakin väestö ikääntyy ja leskeytyy yksinasuviksi, vaikka toisaalta nuoria yksineläjiä muuttaa jatkuvasti kaupunkiin opiskelemaan ja töihin.

Kaupunkiin ja kaupungeissa yksineläviä houkuttelevat lukuisat mahdollisuudet niin työelämässä, kulutuksessa tai vapaa-ajalla. Kaupungissa tarjoutuvat siis hyvät lähtökohdat olla yhteydessä toisiin ja olla toisaalta yksin tuntematta eristyneisyyttä tai yksinäisyyttä. Yksinkin voi toteuttaa vapaasti tavoitteitaan ja toiveitaan, sillä kaupunkiin mahtuu kaikenlaista.

Suomessa yksinäisyyden ilmiö on ollut viimeisinä vuosina korostetusti esillä monella rintamalla. Yksinäisyyttä vastaan ovat kampanjoineet niin julkiset kuin kolmannen sektorin vapaaehtoiset toimijat. Jopa tasavaltamme hallitusohjelmassa on nostoja yksinelävien aseman selvittämiseksi. Tutkimuksen alalla toimii professori Juho Saaren johtama Suomen ensimmäinen yksinäisyystutkimusverkosto. Saaren mukaan yksinäisyys on eriarvoisuuden uusi ilmenemistapa ja -muoto. Yksin voi kuitenkin olla monella eri tavoin eikä siihen tarvitse sitoutua millään tavoin yksinäisyyttä, huono-osaisuutta tai sosiaalisen statuksen alemmuutta. Muotoja on monia.

Yksin kaupungissa on neutraali tapa ilmaista yksin olemista, asumista ja elämistä. Nyt käsillä olevassa kirjassa eri alojen tutkijat nostavat keskusteluun joitain näkökulmia asumisesta, eri väestöryhmistä, hyvinvoinnista ja elämäntavoista sekä taloudesta. Koska teema on valtavan laaja, paljon keskeistä jää myös sanomatta. Pekka Borgin ja Vesa Keskinen artikkeli aloittaa kirjan taustoittamalla helsinkiläisen yksinelämisen muotoja ja tuomalla esiin näkemyksiä sekä perusteluja sille, miksi yksineläminen on yleistynyt.

Asuminen ja asuinpaikan valinta on yksilöiden suurimpia valintoja elämässä. Koti on siellä, missä sydän on -sanonta kiteyttää asumiseen liittyvän tunnepuolen. Asumisen valintoja rajoittavat kuitenkin ensisijaisesti taloudelliset realiteetit, se missä kukin saa toimeentulonsa ja missä kenelläkin on varaa asua. Katri Backman kirjoittaa artikkeleissaan havaintoja yksinelävien asumisvalinnoista eri kaupungeista maailmalta, mutta myös tarkemmin Helsingistä. Maakohtaiset erot näkyvät, mutta yhdistävinä toiveina on usein kaksi huonetta, vähintäänkin keskeisten julkisten liikenneyhteyksien päässä kaupungin keskustasta tai palvelukeskittymistä. Keskustasijainnin ja kerrostaloasumisen yleinen valinta näkyvät myös konkreettisesti Faris Alshuhailin kartoilta. Yksin asuvat, etenkin nuoret, asettuvat mielellään Helsingin ytimeen nauttiakseen monista vapaa-ajanviettotavoista ja kohtaamisten mahdollisuuksista. Sen sijaan ikääntyneempi yksinasuvien joukko näyttäisi suosivan Helsingin esikaupunkialueita ja metroradan varren lähiöitä.

Keskeinen teema yksinelävien arjessa on hyvinvointi. Tässä kirjassa esitellään ensin eri väestöryhmiä ja heitä koskettavia aiheita. Sekä nuoria, että ikääntyneitä yhdistää yksinäisyyden monet kokemukset, mutta eri tavoin. Vesa Keskinen kuvaa artikkelissaan yksinelävien nuorten yksinäisyyden ja talousongelmien olevan keskeisiä päivittäiseen elämään vaikuttavia haasteita. Elisa Tiilikainen taas tuo esille, kuinka ikääntyneiden kokemukset yksinäisyydestä jäävät usein kodin seinien sisäpuolelle, mutta ovat luontainen osa elämänkulkua. Maahanmuuttajista yksin asuvat useimmiten suomen läheisten naapurikansojen asukkaat, mistä kertoo Tuula Jorosen artikkeli. Susanna Dakash puolestaan kertoo miten yksinelävät naiset määrittelevät ja puolustelevat yksin oloaan erilaisin puhetavoin.

Yksin asuminen tai oleminen ei tarkoita aina sosiaalista yksinäisyyttä, mutta perhe- ja ystävyys-suhteita sekä terveyttä arvostetaan korkealle kuten Pekka Borg yksinäisten hyvinvoinnin kokemuksista kirjoittaa. Helsingissä monipuolinen ja urbaani syke tai rauha tarjoutuu kaikissa muodoissaan yksinasuvien moniin elämäntapoihin, havaitsevat Pekka Mustonen ja Taru Lindblom tähän kirjaan tehdyistä analyyseistaan.

Toisaalta yhteiskunnassamme arvostetaan aktiivista ja osallistuvaa toimintaa kodin ulkopuolella, mutta toisaalta myös ”kotoilun” eli kotona oleilun arvostus on noussut. Kotona vietetään myös yhä enemmän aikaa yksin, etenkin tietokoneruutujen ja mobiililaitteiden takana kuten Riitta Hanifi omassa artikkelissaan tuo esille. NykYTEknologian puhelin- ja internetsovellutukset ovatkin tarjonneet huiman määrän kanavia ja tapoja olla yhteydessä toisiin ja luoda sosiaalisia verkostoja sekä tapaamisia. Tämä ei kuitenkaan kosketa kaikkia, etenkin ikääntyneitä yksineläviä, havaitaan Pekka Borgin artikkelista yksinasuvien sosiaaliset suhteet.

Yksin asuvat järjestävät arjen yksin. Aura Pasilan artikkelista ilmenee, että pääkaupunkiseudun yksinasuvat pärjäävät työmarkkinoilla kohtalaisen hyvin. Työttömyys on kuitenkin perheellisiä hieman yleisempää ja se koskettaa erityisesti miehiä. Taloudellisesti yhden hengen taloudet ovat hyvin riippuvaisia yhteiskunnan tuesta huonoina aikoina sairauden tai muun koetellessa. Pekka Borg ja Leena Hietaniemi huomioivat, että yksinasuvien toimeentulossa on puutteita useammin kuin yhdessä asuvilla. Kun rahasta on tiukkaa, yksin asuvat tinkivät lääkäri- ja lääkemenoistaan. Liisa Peura-Kapasen artikkelista voidaankin nähdä, että eniten rahaa yksinelävillä kuluu kaupungissa elämisen perustarpeisiin kuten asumiseen ja elintarvikkeisiin. Pertti Honkasen kirjoitus nostaa esille asumisen kalleuden, ja sen kuinka yksinelävien asumisen menoista kasaantuu kaupungeissa usein ongelmia etenkin pienituloisille eläkeläisille.

Yksinelämisen tiedostamisen murros näkyy lopulta konkreettisina toimina yhteiskunnassamme ja kaupungeissa. Väestörakenteelliset kysymykset ja niiden muutokset vaikuttavat keskeisesti kaupungeissa niin tilojen ja rakenteiden kuin sosiaalisen ja palveluntarjonnan ympäristöissä. Vaikka yksinelävät eivät ole mikään yhtenäinen ryhmä, yhdistävät heitä kuitenkin monet kokemukset ja realiteetit yksin elämisestä.

Aika näyttää, miten yksin elävien toiveiden ja tarpeiden tiedostamisesta siirrytään konkreettisiin tekoihin. Uudenlaisia joustavia muotoja tarvitaan niin asumiseen kuin myös palveluntarjontaan. Jokaisen omaa elämänvaihettaan, elämäntyyliään tai valintaansa elävän yksinasuvan tulisi saada ja voida tilata juuri omiin tarpeisiin sopivia ratkaisuja kaupungeilta sekä yksityisiltä palveluntarjoajilta. Tällaisia joustavia ratkaisuja enteilevät jo yhteisöasumisen ja julkisten tilojen uudet muodot, muunneltavat asunnot, palvelusetelit sekä räätälöidyt kaupan valikoimat. Nyt tiedoista tekoihin ja toimeen. Hyvää lukumatkaa yksin kaupungissa -kirjan parissa!

Yleistä yksin elämisestä

1

Yksin, yksilö, yksinelävä?

Pekka Borg & Vesa Keskinen

Yksinelävät ovat perheasemaltaan suurin aikuisväestön ryhmä Helsingissä, mutta kuinka moni heistä elää yksin omasta halustaan? Tässä artikkelissa esitellään sosiologi Eric Klinenbergin perusteluita sille, miksi yksin eläminen on yleistynyt sekä sosiologian klassikoiden näkemyksiä siitä, miten kaupungistuminen on edistänyt yksinasumista. Lisäksi käydään läpi kyselytutkimuksista nousseita havaintoja yksinelämisen valinnoista.

Yksin asuvia voidaan tarkastella tilastoista monella tapaa; asutokunnittain, osuutena väestöstä tai perheväestön määrän muutosten kautta. Tässä artikkelissa kuvataan yksinasuvien siviilisäätysten muutoksia eri ikäluokissa. Siihen liittyy kysymys, missä määrin yksin eläminen on yksi elämänvaihe ja missä määrin pysyvä elämäntilanne. Yksinasuminen ei aina tarkoita elämää ilman parisuhdetta. Lopuksi käsitellään lyhyesti yksinasuvien osuutta Helsingin väestöstä ja asutokunnista, yksinasuvien ja perheellisen väestön määrällisiä muutoksia, yksinasuvien ikä- ja sukupuoli-rakennetta sekä taloustilannetta.

Miksi yksin eläminen on yleistynyt?

Sosiologi Eric Klinenberg kysyy, mitkä tekijät selittävät yksinelämisen voimakasta lisääntymistä (Klinenberg 2012, 10–11). Hän toteaa yksinelämisen yleistyneen, koska se on tullut mahdolliseksi. Taloudellista kehitystä seurannut varallisuuden kasvu ja hyvinvointivaltioiden sosiaaliturva ovat mahdollistaneet sen, että yhä useampi voi elää yksin. Klinenbergin mukaan ei ole sattumaa, että Pohjoismaat ovat yksinasumisen eturintamassa.

Kaupungistuminen luo vapaan yksilön

Yhteiskunnan marginaalissa on jo vuosisatoja ollut yksin eläviä ihmisiä, joilla vallinnan mahdollisuudet elämän peruskysymyksissäkin ovat olleet vähäisiä. Varmasti ylemmissä sosiaaliluokissa yksilöllä on ollut enemmän mahdollisuuksia valita elämä ilman parisuhdetta, mutta laajalaisemmin vapaasti valitseva yksilö syntyi modernilla kaudella. Klinenberg (2012, 11) viittaa Emile Durkheimiin siinä, miten

Klinenberg esittää neljä tekijää, joiden seurauksena yksineläminen yleistyi:

- 1. Naisten statuksen nousu.** Naisten tulo työmarkkinoille, koulutus ja oikeus päättää omasta kehostaan ovat muuttaneet perhesuhteiden ehtoja ja ovat mahdollistaneet naisille myös yksinasumisen valinnan. Naisten itsenäinen asema on nostanut avioitumisikää ja toisaalta avioerojen määrää.
- 2. Kommunikaatiovallankumous** avaa mahdollisuuksia uudentilaisille sosiaalisille suhteille ja verkostoille yksin asuessakin. Yksinasuvilla internet on vaikuttanut enemmän vapaa-ajan käyttöön kuin muilla. Sosiaalisen median käyttö ei kuitenkaan tarkoita kotiin käpristymistä, sillä somen suurkuluttajilla on tutkimusten mukaan muita laajemmat sosiaaliset verkostot, he liikkuvat enemmän julkisissa tiloissa ja osallistuvat enemmän vapaaehtoistoimintoihin.
- 3. Urbanisaatio** ja yksinelävien yhteisön nousu. Varsinkin suurkaupunkien keskustoihin syntyy yksineläville palveluita ja alakulttuuria, joka sisältää yhteisiä arvoja ja elämäntapoja, syntyy ”urbaaneja heimoja”.
- 4. Eliniän vallankumous** merkitsee mm. sitä, että yhteiskunnassamme on enemmän iäkkäitä yksin asuvia. Pelko itsenäisyyden menettämisestä ja riippuvaisuus muista ihmisistä tai instituutioista kuitenkin vaikuttaa siten, että suurin osa iäkkäistä haluaa mieluummin asua yksin kuin lasten luona tai laitoksessa.

muutos perinteisistä maaseutuyhteisöistä moderniin teolliseen kaupunkiin johtaa yksilöiden itsenäisyyden lisääntymiseen. Durkheimille yksilöiden oikeuksien ja vapauksien lisääntyminen ei kuitenkaan tarkoittanut itsekkyyttä, sillä omakin etu edellytti yhteisen hyvän ajamista.

Toisen kaupunkitutkimuksen klassikon Georg Simmelin mukaan pikkukaupunkielämä rajoitti yksilöä ja suhteita ulkomaailmaan niin, ettei hän kyennyt hengittämään. Suurkaupunki tarjosi mahdollisuuden sosiaaliselle evoluutiolle, koska yksilön horisontti laajeni ja hän sai vapauden liikkua ilman perheen tai uskonnollisen yhteisön rajoituksia. Kaupungissa

yksilö kykeni osallistumaan kaikkiin sosiaalisiin ryhmiin tai alakulttuureihin oman intressinsä mukaan. Syntyi uusi metropolityyppinen yksilö. (Klinenberg 2012, 34)

Kolmenlaisia yksineläjiä

Usein kuulee, että kaikki ihmiset kaipaavat parisuhdetta ja että jokin on mennyt väkään, jos ihminen on jäänyt elämään yksin. On kuitenkin yksineläviä, jotka ovat toista mieltä asiasta. Yhdysvaltalainen professori Bella DePaulo aloitti puheenvuoronsa Yksinelävät sosiaalisten palvelujen käyttä-

jänä-seminaarissa (Turku 27.9.2013) seuraavasti: *"Olen 60-vuotias ja olen aina ollut ja tulen aina olemaan yksinelävä. Rakastan yksinelämistä, en ole ikinä haaveillut häistä, enkä ikinä ole halunnut naimisiin, eikä minulla ole lapsia."*

Väestöliiton tutkijat Eija Ojala ja Osmo Kontula (2002) ovat jakaneet yksineläjät kolmeen ryhmään sen mukaan, missä määrin yksineläminen on oma valinta:

- Aktiivisesti ja tietoisesti yksinelämisen valinneeet.
- Passiivisesti yksinelämisen valinneeet, jotka ovat ajautuneet siihen tilanteeseen useiden pienten valintojen tuloksena. He eivät ole periaatteellisesti parisuhdetta vastaan, mutta ovat valmiita suhteeseen vain tietyin ehdoin.
- Ei yksinelämistä valinneeet, jotka haluaisivat elämäkumppanin, mutta eivät ole siinä onnistuneet.

Naimattomat haluavat naimisiin, eronneet ja lesket eivät

Suomalaisessa Finsex tutkimushankkeessa on 1970-luvulta lähtien seurattu mm. suomalaisten parisuhteessa ja seksuaali-elämässä tapahtuvia muutoksia. Vuoden 2007 Finsex-kyselyssä kysyttiin, mitä elämäntyyliä tai parisuhdemuotoa vastaaja pitää itselleen elämänsä nykyvaiheessa parhaimpana. Ikäluokasta riippuen miehistä 14–17 prosenttia ja naisista 5–7 prosenttia piti itselleen parhaimpana muotona sitoutumattomuutta. Tähän joukkoon

kuuluvat sekä useita samanaikaisia suhteita toivovat että ne, jotka eivät halunneet minkäänlaista parisuhdetta. (Kontula 2009)

Kanadalaisessa väestökyselyssä puolestaan viidesosa naimattomista henkilöistä totesi, että ei aio avioitua, mutta kolme viidestä aikoi avioitua. Loput olivat kannastaan epävarmoja. Eronneista 66 prosenttia ja leskistä jopa 89 prosenttia ei aikonut mennä uudelleen naimisiin. Monet niistäkin, jotka eivät halua avioitua, toivovat kuitenkin parisuhdetta. Naimattomista vastaajista 28 prosenttia eli erillissuhteessa muualla asuvan henkilön kanssa ja eronneistakin 21 prosenttia. Tosin leskillä (5%) erillissuhteet olivat harvinaisia. (Statistics Canada 2011).

Ihmiset vastaavat kyselyihin usein juuri senhetkisen tilanteen mukaisesti. Muutaman vuoden päästä uudessa elämäntilanteessa parisuhdetoive voi olla muuttunut. Brittiläisessä kyselytutkimuksessa yksinelävistä jopa 84 prosenttia vastasi elävänsä yksin oman valinnan perusteella. Tutkijan arvion mukaan moni vastaaja ilmaisi enemmän sopeutumista vallitsevaan tilanteeseensa kuin omaehtoista valintaa. Toisessa brittikyselyssä 27 prosenttia yksinelävistä vastasi, että haluaa elää aina yksin. (Bennett & Dixon 2006).

Yksineläminen yhtenä elämänvaiheena ja normina

Yksin asuvia ei voida tarkastella yhtenä yksittäisenä ryhmänä. Yksinasuvat elävät hyvin erilaisissa elämäntilanteissa riippuen iästä, koulutuksesta, työmarkkina-ase-

masta, huollettavien määrästä ja asuinpaikasta. Nuoret, keski-ikäiset ja iäkkäät yksineläjät ovat erilaisissa elämänvaiheissa samoin kuin naimattomat, eronneet ja lesket. Lisäksi samassa elämänvaiheessakin olevilla yksineläjillä voi olla yksilötasolla monenlaisia tilanteita ja odotuksia. Toiset elävät yksin omasta halustaan ja toiset eivät. Arja Mäkinen (2008) määrittelee yksineläjän henkilöksi, joka on tällä hetkellä sekä puolisonsoton että lapseton. Määritelmä ottaa huomioon sen, että elämässä tapahtuu muutoksia ja siinä on erilaisia vaiheita.

Yksinelämisen valintaan vaikuttaa myös ympäristön suhtautuminen normista poikkeamiseen. Sosiaalipoliitikko Arja Mäkisen (2008) mukaan tyytyväisistä yksineläjistä kertovien myönteisten mallitarinoiden vähäisyys vaikeuttaa yksinelämisen mieltämistä hyväksi elämäksi. Positiiviset esikuvat helpottavat valintaa. Monella Mäkisen haastatteleamalla naisella oli tärkeänä samaistumiskohteenä elämänviisautta omaava ja itseensä positiivisesti suhtautuva yksinelävä sukulaisnainen tai muu tuttavapiiriin kuuluva nainen.

Yksinelämistä tutkinut Eric Klinenberg (2012) totesi, että erityisesti yli kolmekymmenvuotiailla naisilla biologinen kello laittaa heidät sen kysymyksen eteen, että he eivät ehkä koskaan synnytä omaa lasta. Moni kysyy siinä iässä itseltään, miksi ei ole pariutunut ja olisiko onnellisempi, jos olisi. Toiset katsovat jääneensä jostakin paitsi, kun ystävillä on lapsia ja pelkkä työssä puurtaminen alkaa menettää merkitystään.

Lähes jokainen on elämänsä aikana parisuhteessa ja yksineläjänä

Familistisen ajattelumallin mukaan aikuisen elämänsä etenee pariutumisesta avioliittoon, lapsien syntymiseen ja kasvattamiseen ja myöhemmin toisistaan huolehtivaan vanhuuteen, kunnes kuolema avioparin erottaa. Siirtymävaiheessa henkilö voi elää yksin, mutta jatkuvana elämäntapana yksinelämistä pidetään näissä teorioissa poikkeamana normista. (esim. Mäkinen 2008)

Lähes kaikki ovat jossain elämänsä vaiheessa yksineläviä ja tyypillisesti näitä vaiheita on kaksi tai useampia. Vaikka jotkut nuoret siirtyvät lapsuudenkodistaan suoraan avo- tai avioliittoon, on useimmilla välissä yksin elämisen vaihe.

Suomessa lapsuudenkodista muuteen nykyisin nuorena. Kun 21-vuotiaista naisista asui vuonna 1990 vanhempansa luona 46 prosenttia, niin vuonna 2012 enää joka viides. Nuorilla 21-vuotiailla miehillä muutos oli vielä voimakkaampaa, sillä lapsuudenkodissa asuneiden osuus putosi 70 prosentista 38 prosenttiin (Nikander & Pietiläinen 2013). Keski-ikäisillä yleinen yksinelämisen tai lapsen kanssa yksinhuoltajana elämisen vaihe on avio- tai avoeron jälkeinen erilleen muutto. Monet pariutuvat uudelleen ja noin 40 prosenttia keski-ikäisistä on ollut ainakin kahdesti avo- tai avioliitossa (Kontula 2013, 22). Vanhuudessa etenkin naisilla on yksinelämisen vaiheena leskeys.

Yksin asuen erillisuhteessa

Varsinkin nuorten seurusteluvaiheessa ennen avo- tai avioliittoa on tyypillistä erillissuhde, jossa nuoret asuvat yksin (mutta elävät parisuhteessa). Myös monilla iäkäämmillä erillissuhde johtaa suhteen jatkuessa yhteen muuttoon, mutta useammin kuin nuorilla, erillissuhde on heillä oman toiveen mukainen pitkäkestoinen parisuhdemuoto..

Kaikista Finsex-tutkimuksen kyselyyn vastanneista alle 25-vuotiaista eli erillissuhteissa noin neljäsosa ja yli 30-vuotiaista kymmenesosa. Yli 55-vuotiaista vastanneista naisista runsas 17 prosenttia piti erillissuhdetta itselleen parhaana parisuhdemuotona. (Kontula 2009, 31) Päijät-Hämeen Ikihyvä-projektissa seurattiin kymmenen vuoden ajan alueen ikääntyvän väestön elinolojen ja hyvinvoinnin muutoksia (ks. Tiilikaisen artikkeli tässä kirjassa). Tutkimuskyselyyn vastanneista vanhuksista, jotka olivat eronneita, leskiä tai

naimattomia, noin viidesosa eli erillissuhteessa (Karisto ym. 2013, 43).

Monissa kansainvälisissäkin tutkimuksissa yksinasuvien erillisuhteessa elävien osuus on samaa suuruusluokkaa kuin Suomessa. Suuren saksalaisen sosioekonomisen paneelitutkimuksen mukaan vuonna 2006 vastaajista 11 prosenttia eli erillissuhteessa, mikä on saman verran kuin avioliitossa eläneitä. Erillisuhteessa elävistä oli naimattomia 68 prosenttia, eronneita 18 prosenttia ja leskiä 8 prosenttia. (Asendorpf 2008, 37)

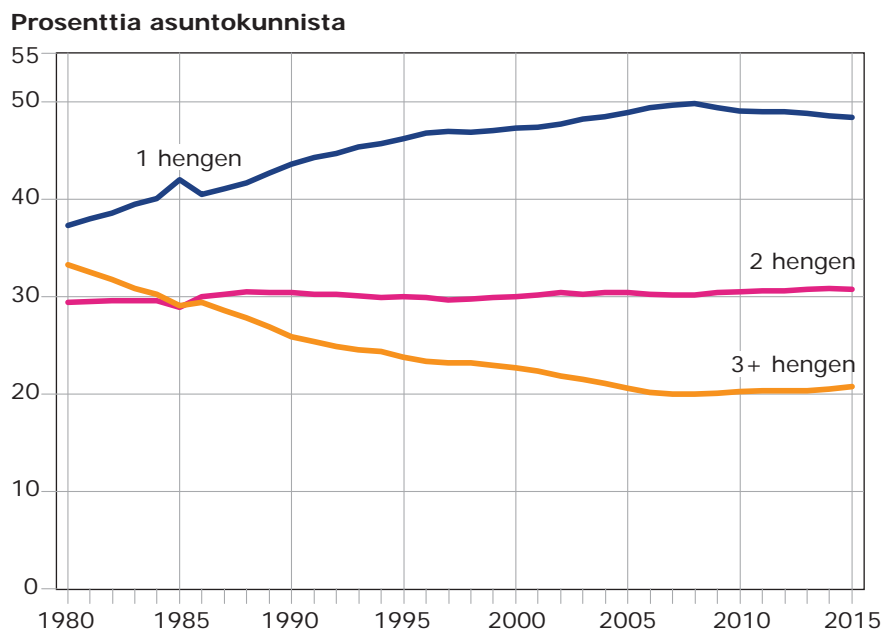
Niin suomalaisten kuin kansainvälisten tutkimusten mukaan erillisuhteessa elävien määrä ei ole 10–20 vuoden aikana kovin paljoa muuttunut. Kanadassa oli vuonna 2011 erillisuhteessa eläviä 7,4 prosenttia, mikä oli vain prosenttiyksikön vähemmän kuin vuonna 2001. Yli 60-vuotiailla erillisuhteessa oleminen lisääntyi, mutta nuoremmilla osuus väheni tätä enemmän. (Turcotte 2013, 2)

Taulukko 1. Helsingin asutokunnat koon mukaan 1.1.2015 ja asuntoväestö yhteensä

Asukkaiden henkilöluku	Asutokuntien määrä	Kerroin	Asuntoväestön lukumäärä
1 henkilö	154 091	1	154 091
2 henkilöä	98 042	2	196 084
3 henkilöä	33 047	3	99 141
4 henkilöä	23 143	4	92 572
5 henkilöä	7 033	5	35 165
6 henkilöä	1 753	6	10 518
7+ henkilöä	1 116	7,99	8 917
Kaikki asutokunnat	318 225		596 488

Lähde: Tilastokeskus. Asunnot ja asuinolot.

Kuvio 1. Helsingin asuntokunnat henkilöluvun mukaan vuosina 1980–2015, prosenttia kaikista asuntokunnista

Lähde: Henkikirjat 1972–1984, Helsingin väestötietojärjestelmä 1985–1994, Tilastokeskus 1995–2015.

Helsingin erityispiirteitä yksin elämisessä

Yksinasuvia puolet asuntokunnista, mutta neljäsosa väestöstä

Puolet Helsingin 318 000 asuntokunnasta on yhden henkilön asuntokuntia. Vielä 1970-luvun alussa yksinasuvien osuus oli alle 30 prosenttia, mutta kasvoi jatkuvasti vuoteen 2008 asti, jolloin osuus oli 49,8 prosenttia asuntokunnista. Senkin jälkeen yksinasuvien määrä Helsingissä on kasvanut 154 000:een asuntokuntaan vuonna 2015, mutta suhteellinen osuus on kääntynyt hienoiseen laskuun (48,4%). (Kuvio 1)

Helsingin kokonaisväestöstä, joka sisältää myös lapsiväestön, yksinasuvien osuus on kuitenkin selvästi pienempi (26 %). Tätä ristiriitaiselta kuulostavaa tulosta ei ole juurikaan selitetty. Taulukossa 1 asiaa selvennetään ”rautalanka-mallilla”. Kyse on siitä, kuinka monta ihmistä kunkin kokoinen asuntokunta pitää sisällään eli yksinkertaisesti kertolaskusta.

Helsingin asuntokuntaväestön suuruus oli vuoden 2015 alussa 596 488 henkilöä. Yhden hengen asuntokuntia oli 154 091 ($154\,091 \cdot 100 / 596\,488 = 25,8$ prosenttia). Helsingin koko väestön määrä oli vuoden 2015 alussa puolestaan 620 715 henkilöä. Helsingin koko väestön ja asuntoväestön määrän erotus oli siten 24 227 henkeä, mikä tarkoittaa yksinasuvien osuutena 18

vuotta täyttäneestä aikuisväestöstä noin 30 prosenttia.

Asuntokunnan muodostavat kaikki samassa asuinhuoneistossa vakinaisesti asuvat henkilöt. Asuntokuntia ei muodosteta henkilöistä, jotka ovat väestötietojärjestelmän mukaan vakinaisesti kirjoilla laitoksissa, asunnottomia, ulkomailla tai tietymättömissä. Henkilöt, joiden asunto ei täytä asuinhuoneisto määritelmää, eivät myöskään muodosta asuntokuntia.

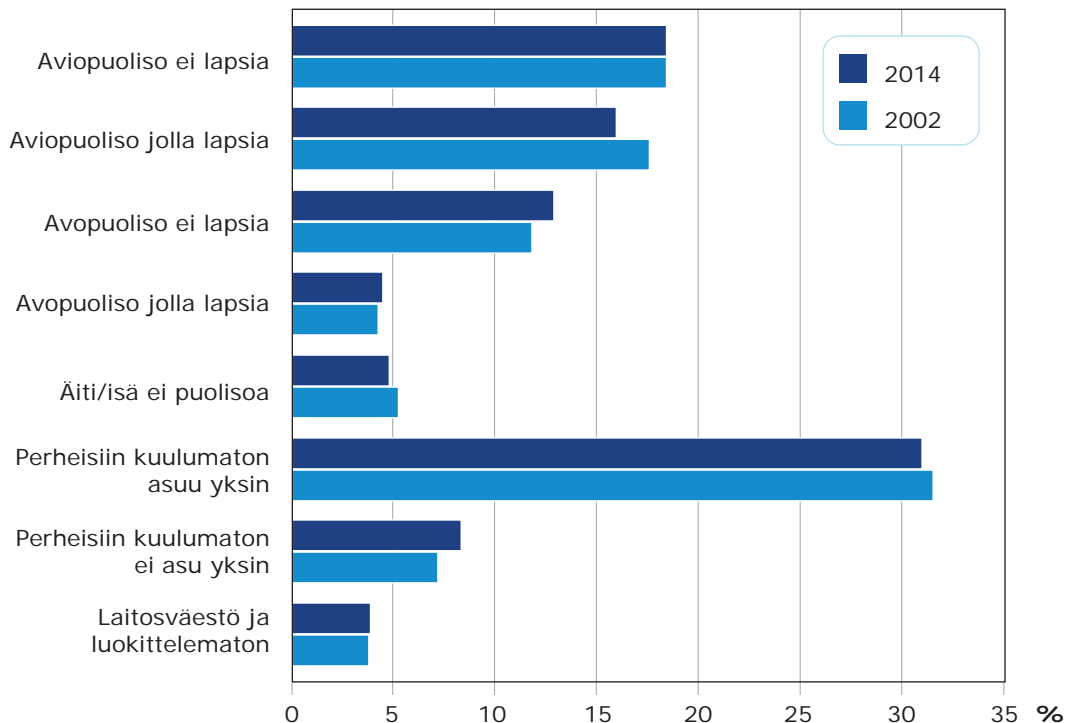
Yksinasuvat ja perheelliset

Tilastollisesti yksinasuvien vertailu perheellisiin on hankalaa, koska yksinasu-

via ei lasketa perheväestöön kuuluviksi. Asuntokuntatilastoissa taas luokittelu- perustana on asunnossa asuvien henkilöiden määrä, mutta ei perhetyyppi. Tilastokeskus on kuitenkin tehnyt myös perhe- aseman mukaan tilastoja, jotka sisältävät perheväestön lisäksi perheisiin kuulumat- toman väestön (saatu asuntokuntati- lastoista). Perheisiin kuulumattomat on vielä jaettu yksinasuviin, muiden kans- sa asuviin ja laitospväestöön tai vastaaviin asukkaisiin.

Yksinelävien eli perheisiin kuulumat- tomien osuus väestöstä on kasvanut ja perheellisten osuus vähentynyt vuodes- ta 2002. Mielenkiintoista on, että perhei- siin kuulumattomien yksinasuvien osuus

Kuvio 2. Helsingin väestö perheaseman mukaan vuoden lopussa vuosina 2002–2014, %

Lähde: Tilastokeskus. Perheet ja asuntokunnat.

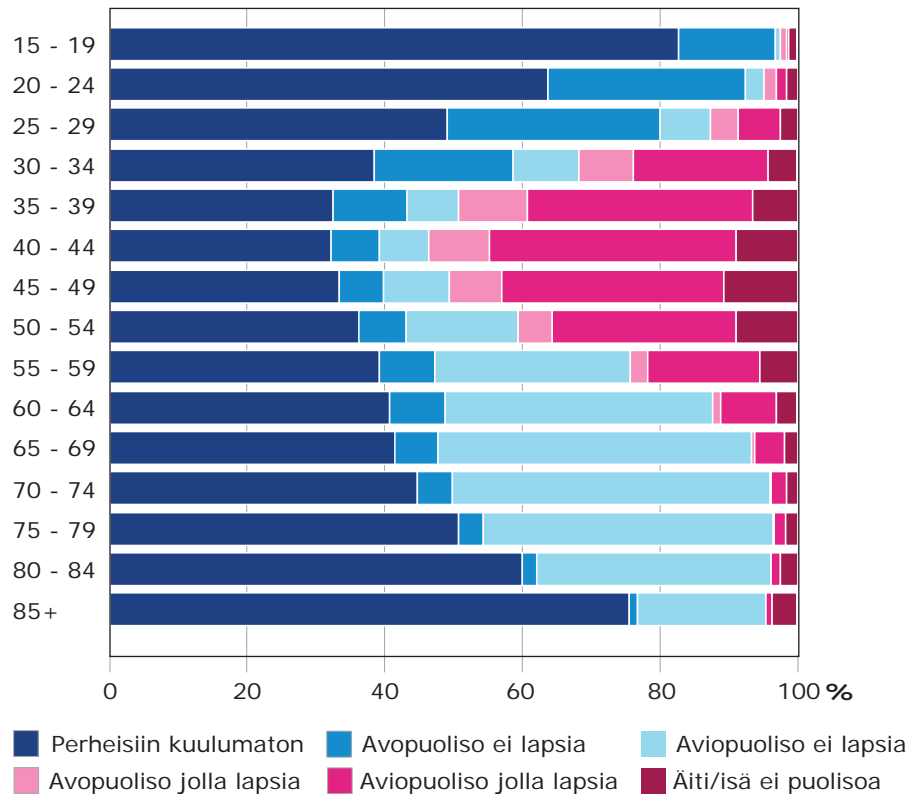
on jopa hieman vähentynyt. Muun kuin puolison tai perheenjäsenen kanssa yhdessä asuminen on vähitellen lisääntynyt ja vuodesta 2002 heidän osuutensa on kasvanut runsaalla prosenttiyksiköllä. Yksi selitys yhdessä asumisen lisääntymiselle voi olla, että pienten asuntojen vuokrataso on noussut Helsingissä nopeammin kuin tulot, joten asumiskulujen jakamiseksi yhteis- ja kommuuniasumisesta on tullut houkutteleva vaihtoehto. Myös laitoksissa asuvien ja muun luokittelemattoman väestön osuus on hieman lisääntynyt. (Kuvio 2)

Helsingiläisistä 15 vuotta täyttäneistä henkilöistä 43 prosenttia oli vuonna 2014 perheväestön ulkopuolisia, jotka eivät eläneet puolison tai lapsensa kanssa.

Vuosien 2002–2014 aikana tapahtuneet muutokset perheasemassa ovat olleet pieniä. Avoliitossa elävien lapsettomien pariskuntien osuus on lisääntynyt yhdellä prosenttiyksiköllä ja yhden ja kahden huoltajan lapsiperheiden väestöosuus puolestaan vähentynyt kahdella prosenttiyksiköllä.

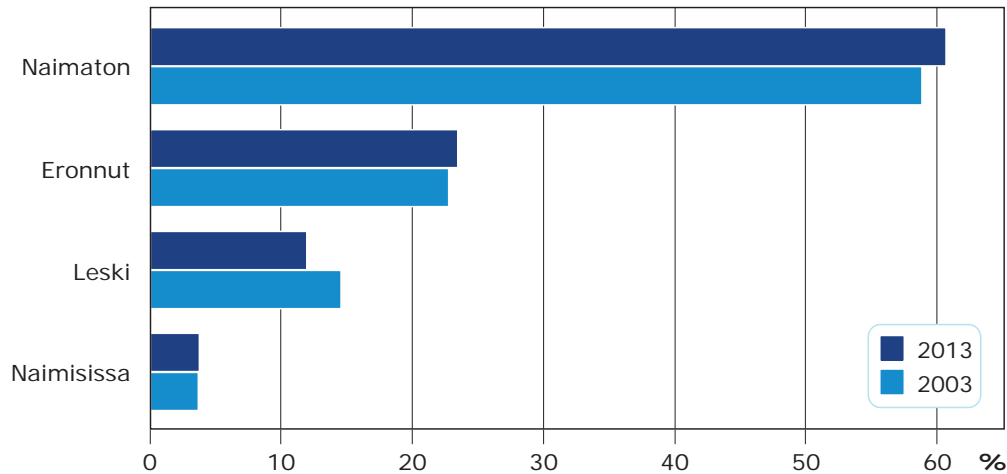
Tarkasteltaessa perheaseman muutoksia iän mukaan, voidaan kuviosta 3 nähdä

Kuvio 3. Helsingin väestö 31.12.2014 ikäryhmittäin perheaseman mukaan

Lähde: Tilastokeskus. Perheet ja asutokunnat.

Kuvio 4. Yksinasuvien siviilisäätö vuoden lopussa 2003 ja 2013, %

Lähde: Tilastokeskus. Asuntokunnat.

dä, että neljä viidesosaa 15–19-vuotiaista oli perheisiin kuulumattomia, etenkin lapsuudenkodissa asuvia. Parissa vuodessa täysi-ikäiseksi tulon jälkeen enemmistö nuorista muuttaa asumaan joko yksin tai yhdessä toisten nuorten kanssa. Lisäksi kolmasosa 20–30-vuotiaista siirtyy asumaan avoliitossa kumppaninsa kanssa.

Yksinelävien määrä on pienimmillään keski-ikässä eli noin kolmasosa 35–50-vuotiaiden ikäluokasta on yksineläviä. Keski-ikä (35–50-vuotiaat) onkin lapsiperheiden aikaa ja suurin ryhmä on lasten kanssa asuvat aviopuolisot. Yksinhuoltajilla osuus on suurimmillaan 40–55-vuotiaana. Kun lapset aikuistuvat, tulee avoliitossa yhdessä asuvista lapsettomista pariskunnista perheisiin kuulumattomien rinnalle suurin ryhmä. 75. ikävuoden jälkeen enemmistö väestöstä on taas perheisiin kuulumattomia.

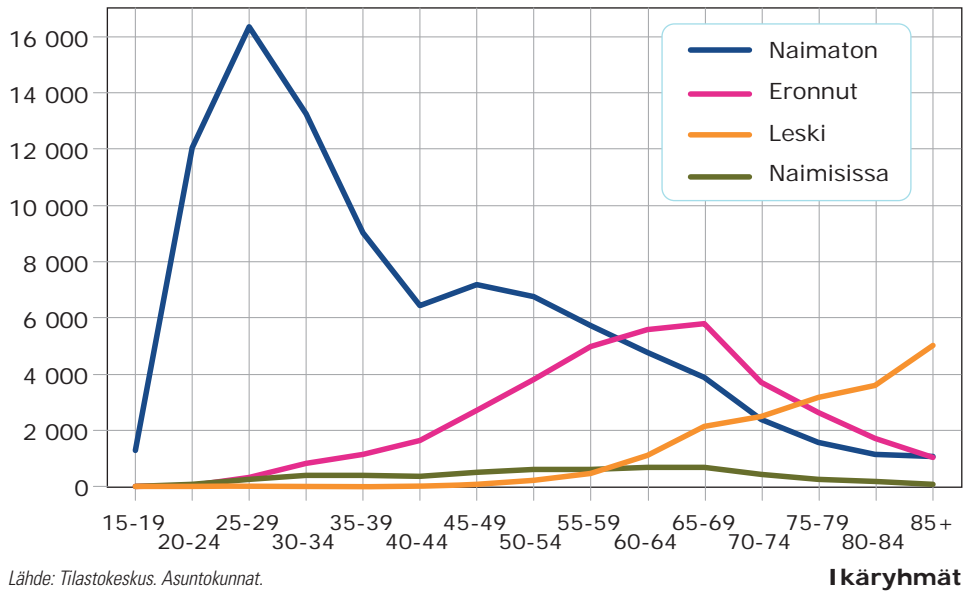
Yksinasuvat siviilisäädättäin

Yksinelävien määrää ei tilastoida, joten seuraavissa kuvioissa on eritelty, miten yksinasuvat ovat jakautuneet eri siviilisäätöihin ja ikäryhmiin ja minkälaisia muutossuuntia on tässä suhteessa viimeisen kymmenen vuoden aikana havaittavissa. Tiedot perustuvat väestötietojärjestelmän lukuihin yksinasuvien määrästä ja siviilisäädystä.

Viidesosa helsinkiläisistä on elinikänsä lopulla naimattomia, kun asiaa katsotaan Tilastokeskuksen tilastoista vuodelta 2012 kuolleet siviilisäädyn mukaan. Osa kuolinhetkellään naimattomina olleista on kuitenkin ollut elinaikanaan avoliitossa. Osmo Kontulan (2013) mukaan vain viitisen prosenttia suomalaisista ei elä missään vaiheessa avio- tai avoliitossa. Siten vain harva on koko ikänsä yksinelävä, mutta lähes jokainen elää jossain vaiheessa yksin- ja useimmat nauttivatkin yksinelämisen kausista.

Kuvio 5. Yksinasuvat iän ja siviilisäädyn mukaan 31.12. 2013

Yksinasuvien lukumäärä

Lähde: Tilastokeskus. Asuntokunnat.

Runsaat 60 prosenttia Helsingin yksinasuvista on siviilisäädyltään naimattomia. Vajaa neljäsosa on eronneita, joka kahdeksas on leski ja 4 prosenttia on naimisissa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana naimattomien osuus yksinasuvista on kasvanut. Eronneiden osuus on hieman nousut, sillä eronneet eivät ole avioituneet samassa määrin uudelleen kuin aiemmin. Leskien osuuden vähenemistä selittää myös miesten eliniän piteneminen, jolloin leskeksi jääneiden suhteellinen osuus on vähentynyt. Naimisissa olevia yksin asuvia on vähän ja heidän osuus on säilynyt ennallaan. (Kuvio 4)

Yksinasuvista naimattomat ovat kaikissa ikäryhmissä aina 65-vuotiaaksi asti siviilisäädyltään suurin ryhmä. (Kuvio 5) Naimattomien osuus on kasvanut etenkin vanhempien keski-ikäisten keskuudessa.

Esimerkiksi 50–54-vuotiaista yksinasuvista oli vuonna 2003 naimattomia 48 prosenttia, mutta vuonna 2013 jo enemmistö (59%). Kaikista helsinkiläisistä 50–54-vuotiaiden asuntokunnistakin naimattomien osuus nousi neljäsosasta kolmasosaan. 60–75-vuotiaista yksinasuvista suurin ryhmä ovat eronneet ja sitä vanhemmilla lesket.

Kaikista eronneista ja leskistä asui vuonna 2013 prosentuaalisesti hieman suurempi osuus yksin kuin vuonna 2003. Ilmeisesti eronneiden ja leskien halukkuus sitoutua ainakaan pikaisesti yhteiseen asumiseen on vähentynyt. Naimattomista 65 prosenttia asui yksin vuonna 2013, mikä on kaksi prosenttiyksikköä vähemmän kuin kymmenen vuotta aiemmin.

On myös yksineläviä, joita ei näy asuimistilastoissa. Asunnottomuus on erityi-

sesti suurkaupunki-ilmiö ja valtaosa asunnottomista on yksineläviä. Myös laitoksissa asuu pitkäaikaisesti paljon henkilöitä, joilla ei ole puolisoa eikä lapsia.

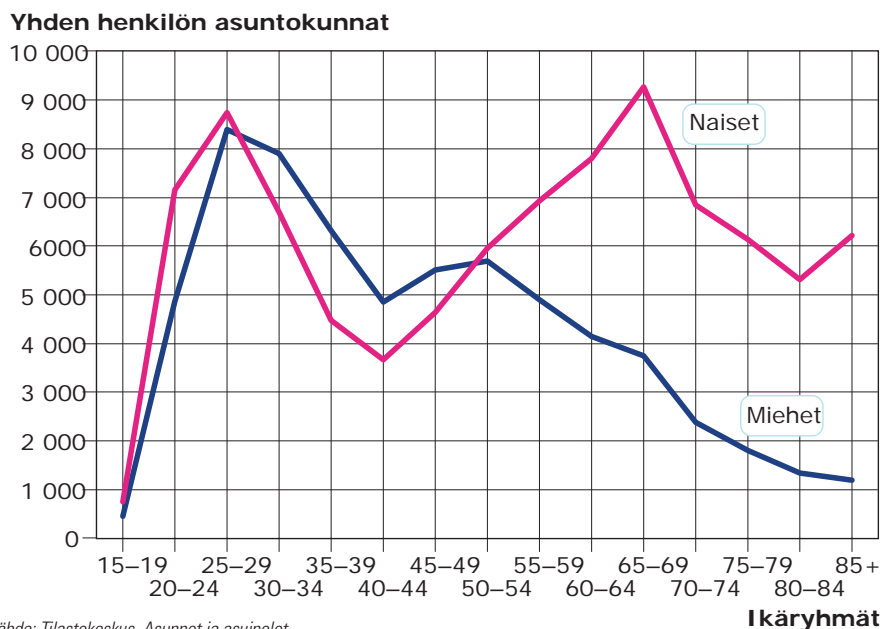
Yksinasuvat iän ja sukupuolen mukaan

Vuoden 2014 tilastotietojen mukaan alle 25-vuotiaista yksinasuvista enemmistö on naisia, mutta yksinasuvien suurimmassa ikäryhmässä (25–29-vuotiaat) molempia sukupuolia on saman verran. Helsingissä 30–49-vuotiaiden yksinasuvien ryhmässä miehiä on enemmän kuin naisia, mutta sitä vanhemmilla määrät kehittyvät sukupuolittain ristikkäisiin suuntiin. Yksinasuvien naisten ikäluokat kasvavat voimakkaasti aina 70-vuotiaisiin asti, mutta miesten ikäluokat pienenevät 50-vuo-

tiaista lähtien. 60–69-vuotiailla yksinasuvien sukupuolikohorttien kokoero on yli kaksinkertainen ja sitä vanhemmilla ero vain suurenee. (Kuvio 6)

Erisuuntaiseen kehitykseen vaikuttaa se, että miehillä yksinasuvien osuus ikäryhmästä pysyy lähes vakiona 25–30 prosentissa 20-vuotiaista aina 85-vuotiaiksi asti. Sitä vanhemmista miehistä yhä useampi on leski tai asuu palvelutalossa tai laitoksessa, mikä nostaa yksinasuvien osuuden edelleen kotona asuvista miehistä 40 prosenttiin. Naisillakin yksinasuvien osuus ikäryhmästä pysyy 20–30 prosentin välillä 55-vuotiaiksi asti, mutta sen jälkeen osuus nousee nopeasti. 65-vuotiaista naisista jo lähes puolet on yksinasuvia ja 85-vuotiaista yli kaksi kolmannesta. (Kuvio 7). Syitä naisten lisääntyneeseen yksin-

Kuvio 6. Yhden henkilön asuntokunnat iän ja sukupuolen mukaan 31.12.2014

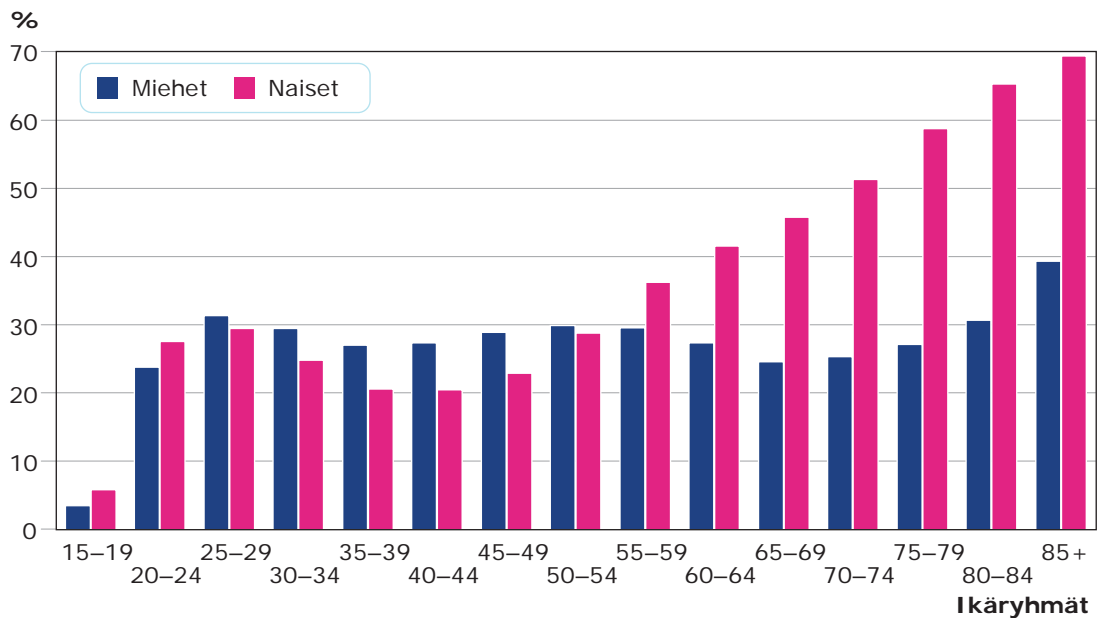
elämiseen ovat leskeytyminen ja eron jälkeisten naimisiinmenojen väheneminen.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana tapahtunutta yksinasuvien ikäluokkien koon muutosta sukupuolittain kuvataan kuviossa 8. Ensimmäisenä huomio kiinnittyy siihen, että 35–44-vuotiaiden yksinasuvien määrä on pienentynyt molempien sukupuolten ryhmissä, mutta naisten osalta yksinasuminen vähenee vielä 60-vuotiaiksi asti. Yhtenä syynä tähän on avoliittojen yleistyminen. Sen sijaan yli 45-vuotiaiden

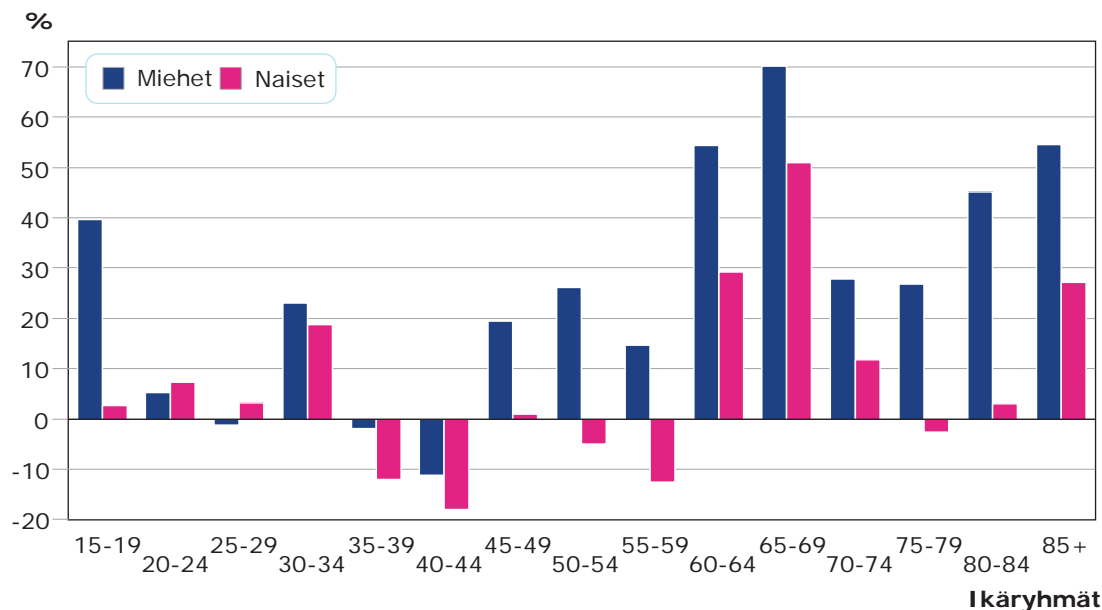
miesten yksinasuminen on lisääntynyt kymmenessä vuodessa yli 20 prosentilla.

Kaikissa yli 60-vuotiaiden yksinasuvien ikäryhmissä on huomattava naise-nemmistö, mutta yksin asuvien miesten ikäryhmät ovat kasvaneet suhteellisesti enemmän. Kymmenessä vuodessa yksinasuvien 60–69-vuotiaiden miesten määrä kasvoi yli 60 prosentilla ja 80 vuotta täyttäneiden määrä 50 prosentilla. Ikäryhmässä 75–84-vuotiaat miesten määrä kasvoi absoluuttisestikin enemmän kuin vastaavan ikäisten naisten.

Kuvio 7. Yksinasuvien osuus väestöstä iän ja sukupuolen mukaan 1.1.2014

Kuvio 8. Yksinasuvien määrän muutos ikäryhmittäin muutosprosentti vuodesta 2004 vuoteen 2014

Lähde: Tilastokeskus. Asunnot ja asuinolot.

Lähteet

Asendorpf, Jens B. (2008). *Living apart together: Eine eigenständige Lebensform?* Berlin: SOEPpapers on Multidisciplinary Panel Data Research, 78. Berlin: Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung. <http://www.diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.78210.de/diw_sp0078.pdf>

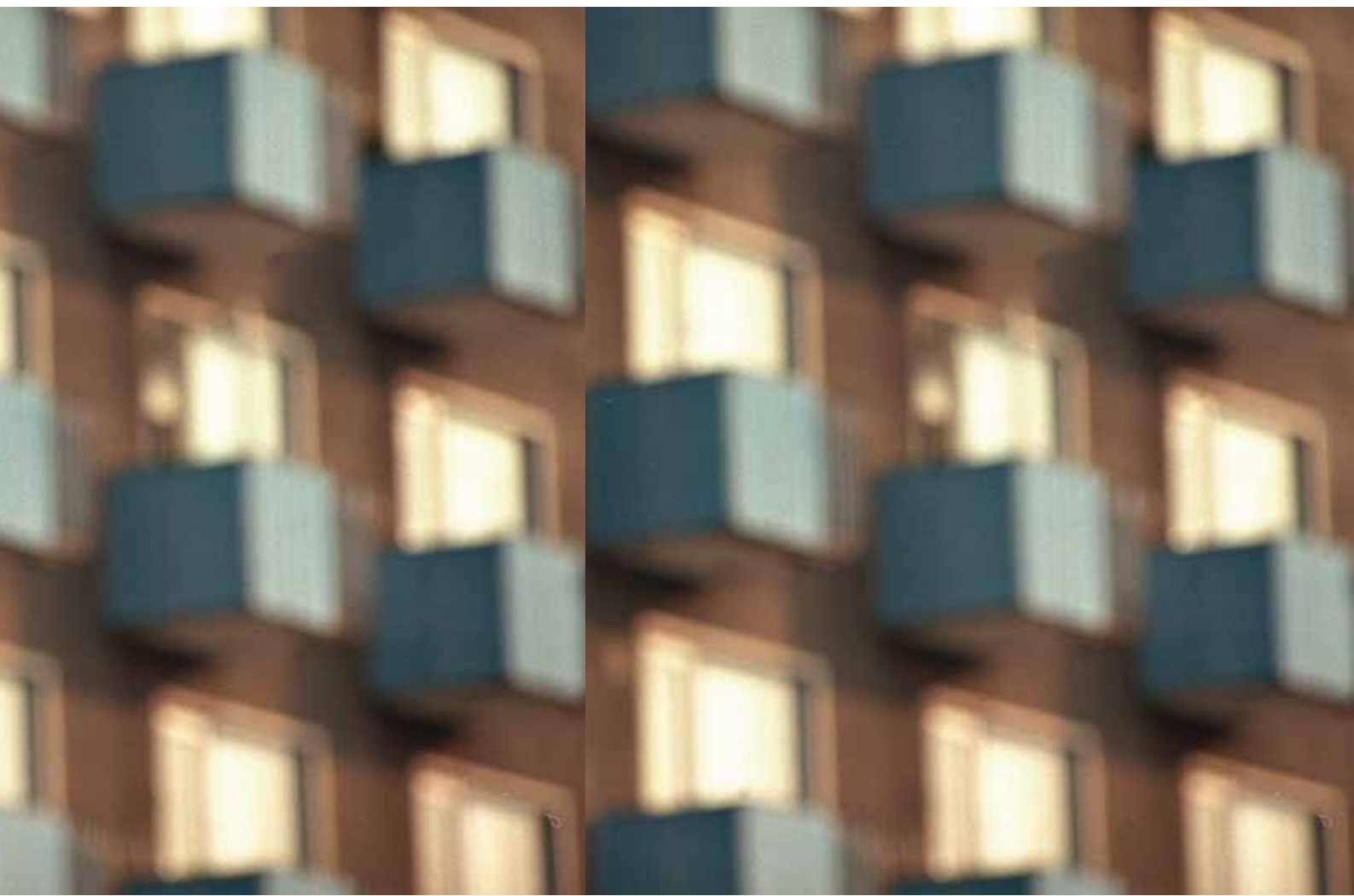
Bennett, Jim & Dixon, Mike (2006). *Single person households and social policy: looking forwards.* Joseph Rowntree Foundation. <<http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/bennett-9781859354759.pdf>>

DePaulo, Bella (2013). How being single affects the individual and the society. Puheenvuoro Suomen yksinelävät ry:n seminaarissa Turussa 27.9.2013 <<http://www.yksinelävät.fi/pdf/DePaulo,%201st%20talk%20on%20Fri,%20effects%20on%20indi%20and%20soc.pdf>>

Karisto, Antti & Koskimäki, Tiina & Seppänen, Marjaana (2013). Sosiaaliset suhteet. Teoksessa Haapola, Ilkka & Karisto, Antti & Fogelholm Mikael (Toim.) Vanhuusikä muutoksessa. Ikihyvä Päijät-Häme -tutkimuksen tuloksia 2002-2012. Lahti: Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveystyöryhmän julkaisu 72, 2013. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/41032/vanhuusika_muutoksessa.pdf?sequence=2>

Klinenberg, Eric (2012). *Going solo. The extraordinary rise and surprising appeal of living alone.* New York: Penguin Press.

- Kontula, Osmo (2013).** *Yhdessä vai erikseen? Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä.* Perhebarometri 2013. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos – Katsauksia E 47/2013. <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/f5efd64d3f24a9e5d06b5c5bf516d7e6/1395058900/application/pdf/2979010/Perhebarometri2013_web_1.pdf>
- Kontula, Osmo (2009).** *Parisuhdeonnen avaimet ja esteet.* Perhebarometri 2009. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos E 38/2009. <<http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/8bde55c8732961d78b2550ece63ef42f/1391092735/application/pdf/318644/Perhebarometri%202009.pdf>>
- Mäkinen, Arja (2008).** *Oikeesti aikuiset. Puheenvuoroja yksineläjänaisen normaaliudesta, hyväksyttävyydestä ja aikuisuudesta.* Tampere: Acta Universitatis Tamperensis 1349. <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67891/978-951-44-7450-7.pdf?sequence=1>>
- Nikander, Timo & Pietiläinen, Marjut (2013).** *Alussa asutaan yksin tai kaksin – lopussa uudestaan yksin.* Hyvinvointikatsaus 4/2013. <http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2013/art_2013-12-09_001.html>
- Ojala, Eija Maarit & Kontula, Osmo (2002).** *Tarvitseeko minua kukaan? Keski-ikäiset yksineläjät perhekeskeisessä yhteisössä.* Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto.
- Statistics Canada 2011.** *General Social Survey: Overview of Families in Canada – Selected Tables on Families in Canada.* Catalogue no. 89 650 X — No. 001. <<http://www.statcan.gc.ca/pub/89-650-x/89-650-x2012001-eng.pdf>>
- Turcotte, Martin (2013).** *Living apart together. Insights on Canadian Society.* Statistics Canada, Catalogue no. 75 006 X. <<http://www.statcan.gc.ca/pub/75-006-x/2013001/article/11771-eng.pdf>>
- Wilska, Terhi-Anna (2013).** *Nämä asiat vaikuttavat sinkun talouteen.* Uusimaa 20.11.2013. <http://www.uusimaa.fi/artikkeli/266225-nama-asiat-vaikuttavat-sinkun-talouteen?quicktabs_4=1>

Yksin asuminen ja alueellisuus

2

Yksinelävien asumisen valinnat – havaintoja maailmalta

Katri Backman

Asumisvalinnoista ja niihin vaikuttavista tekijöistä on tehty paljon tutkimusta sekä Suomessa että maailmalla. Yksinasuvien asumisvalintoihin vaikuttavia tekijöitä ei kuitenkaan ole tutkittu paljoakaan, vaikka yksinasuminen on viime vuosikymmeninä yleistynyt huomattavasti. Tässä artikkelissa esitellään tekijöitä, joilla arvellaan kansainvälisen tutkimuksen valossa olevan eniten merkitystä juuri yhden hengen asuntokuntien asumisvalintoihin. Näitä tekijöitä ovat taloudellisten syiden lisäksi esimerkiksi kaupunkirakenne, asuntokanta ja sosiaaliset suhteet.

Koti kaupungissa yksinasumisen mahdollistajana

Yhden hengen talouksien määrän kasvu on globaali ilmiö, joka keskittyy etenkin kaupunkiseuduille. Yksin asumista tutkineen yhdysvaltalaisen sosiologin Eric Klinenbergin (2012) mukaan nykyään yksinasuminen on yleisempää, koska siitä on tullut parantuneen elintason myötä taloudellisesti mahdollista. Klinenberg näkee, että etenkin pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa yhteiskunnan tuki on ollut merkittävä tekijä yhden hengen talouksien toimeentulossa. Yksinasuvan asumiskulut ovat kuitenkin henkeä kohden huomattavasti suuremmat kuin muilla koti-

taloustyypeillä, koska pienten asuntojen neliöhinnat ovat korkeampia kuin suurten asuntojen. Yksinasuva ei myöskään voi jakaa kiinteitä asumismenoja, kuten sähkölaskua, kenenkään kanssa.

Korkeat asumiskustannukset aiheuttavat sen, että taloudelliset tekijät sanelevat yksinasuvien asumisvalintoja enemmän kuin muiden kotitalouksien kohdalla. Toisaalta yksin asuvien ei tarvitse asuinpaikkaa valitessaan ottaa huomioon vaikkapa kumppanin työpaikan sijaintia. Yksinasuvien osuudet kaupungeissa niin Euroopassa, Pohjois-Amerikassa kuin Aasiassakin ovat kasvaneet voimakkaasti viimeisten vuosikymmenten aikana, joten tämän ryhmän kasvu on merkittävä tekijä suun-

Kuva: Jenni Välimäki-Laurson

niteltaessa kaupunkien asuntokantaa ja palveluja.

Miten yksinasuvat sitten mieluiten asuisivat? Kysymykseen on varmasti monia eri vastauksia, sillä yksinasuvien joukko on todella moninainen ja vaihtelua tulotasossa, koulutustaustassa, iässä ja elämäntyyliessä on paljon (ks. esim. Borg & Keskinen tässä kirjassa). Asumistoiveisiin ja -valintoihin vaikuttavia tekijöitä on useita: asunnon koko, tyyppi ja varustelutaso, asuinalueen sijainti ja maine, liikenneyhteydet, palvelut, viheralueet, ja arkkitehtuuri. Yksinasuvia kuitenkin yhdistää se, että he todellakin elävät itsekseen. Tällöin koti ei välttämättä muodostu samankaltaiseksi jokapäiväisten sosiaalisten kohtaamisten tilaksi, jollainen se asunnon toisten kanssa jakavien kohdalla epäilemättä monesti on.

Tutkimusten mukaan yksinasuvilla on kuitenkin vahvat sosiaaliset verkostot kodin ulkopuolella (esim. Bien ym. 1992: 167; Jamieson & Simpson 2013: 157–183). Yksinasuvan on siis todennäköisesti poistuttava kotoaan tavatakseen ihmisiä. Tällöin asuinalueen liikenneyhteydet, palvelut ja julkisen tai puolijulkisen kaupunkitilan laatu saattavat muodostua tärkeiksi tekijöiksi asunnonvalinnassa. Myös perheen ja ystävien muodostama sosiaalisten suhteiden verkosto vaikuttaa yksinasuvien asumisvalintoihin (Jamieson & Simpson 2013). Suomen kontekstissa tilannetta kommentoinut yhdyskuntasuunnittelun professori Kimmo Lapintie (2008: 35) arvelee joidenkin kodin toimintojen jopa siirtyvän kodin yksityisyydestä julkiseen kaupunkitilaan, kun pienet yhden ja

kahden hengen kotitaloudet lisääntyvät. Yksinasuvat voisivat siis hyötyä asuntojen ja kaupunkitilan joustavammasta suunnittelusta (Tervo 2011).

Klinenberg (2012) pitää yhtenä tärkeänä yksinasumisen mahdollistajana juuri kaupunkiympäristöä ja kaupunkikulttuuria. Kaupunkien keskustojen baarit ja ravintolat tarjoavat kohtauspaiikkoja, joiden ansiosta yksinasuvat voivat ylläpitää kukoistavia sosiaalisia suhteita. Klinenbergin mukaan yksinasuvien määrän kasvu myös ylläpitää ja tuottaa tällaista kaupunkiympäristöä. Hän pitää tärkeänä sitä, että yhä kasvavalle joukolle yksinasujia olisi tarjolla riittävästi kohtuuhintaista asumista sellaisessa kaupunkiympäristössä, joka olisi myös yksinasujan näkökulmasta toimiva ja viihtyisä. Pohjoisamerikkalaisiin kaupunkeihin onkin syntynyt kokonaisia naapurustoja, jotka ovat järjestäytyneet sinkkukulttuurin ympärille.

Yksinasuvat valitsevat asunnon kaupungin keskustasta

Eurooppa

Ray Hall ja kumppanit (1997) ovat tutkineet yhden hengen talouksien sijoittumista Englannissa, Walesissa ja Ranskassa. Heidän huomioidensa mukaan yhden hengen talouksia on nykyään enemmän paitsi siksi, että eliniän pidentyessä ihmiset jäävät todennäköisemmin leskiksi, menevät myöhemmin naimisiin ja eroavat useammin, mutta myös siksi, että yhä useammat valitsevat tarkoituksella yksin-

asumisen. Aiemmin Euroopassa yksinasuminen oli tavallista lähinnä ikääntyneiden keskuudessa, mutta 1980- ja 1990-luvuille tultaessa myös yhä useampi työikäinen asui yksin. Euroopan suurissa kaupungeissa yksinasuvien osuudet ovat myös selkeästi kansallisia keskiarvoja korkeampia (Hall ym. 1997: 165–166, Ogden & Hall 2000: 380). Englannissa, Walesissa ja Ranskassa ikääntyneitä, yli 60-vuotiaita yksinasuvia on suhteessa huomattavasti enemmän maaseutumaisilla alueilla, kun taas etenkin ei-eläkeikäisten (alle 60-vuotiaiden) yhden hengen talouksien osuudet ovat korkeimpia suurten kaupunkien metropolialueilla (Hall ym. 1997: 167, 174–176).

Kun tarkastellaan lähemmin Lontoota ja ranskalaisia suuria kaupunkeja, voidaan huomata merkittävää vaihtelua yksinasuvien osuuksissa metropolialueiden sisälläkin. Yksinasuvien osuudet ovat korkeimpia kaupunkien keskustoissa ja pääsääntöisesti pienenevät esikaupunkeihin liikuttaessa (Ogden & Hall 2000: 380; Hall & Ogden 2003; Ogden & Schnoebelen 2005: 256–259). Yksinasuvat vaikuttaisivat siis olevan asumispreferensseiltään varsin urbaaneja. Yhtenä selittävänä tekijänä tälle pidetään sitä, että kaupunkien keskustoissa on paljon pieniä asuntoja. Esimerkiksi Pariisin ydinkeskustan joissakin kaupunginosissa alle 40 neliön asuntoja on puolet koko asuntokannasta, kun koko Pariisissa niiden osuus on vain 38 prosenttia (Ogden & Schnoebelen 2005: 265).

Hyvin palkatut asiantuntija- ja johtotehtävät ovat lisääntyneet kaupungeissa ja etenkin niiden keskustoissa. Sekä Britanniassa (Hall ym. 1997: 171) että Ranskas-

Kuva: Garry Knight, CC BY 2.0

sa (Ogden & Hall 2000: 383) tämän kaltaisissa työpaikoissa työskentelevien osuus kaupunkialueiden asukkaista on kasvanut. Ryhmällä, josta huomattava osuus on naisia, on nykyään yhä paremmat taloudelliset edellytykset asua yksin. Päätelmää tukee se, että Britanniassa ylimpiin sosiaaliluokkiin kuuluvien työkäisten yksinasuvien osuudet ovat kasvaneet (Hall ym. 1997: 172), ja yksinasuvat nuoret ovat sekä paremmin koulutettuja että korkeammasa asemassa työmarkkinoilla kuin muut ikätoverinsa (Heath & Kenyon 2001:86).

Vaikka hyvätuloisten yksinelävien osuus on Isossa-Britanniassa kasvanut eniten, he ovat edelleen vähemmistö yhden hengen talouksien joukossa (Hall ym. 1997: 171–172) Yksinasuvien näennäinen menestyminen työmarkkinoilla voikin olla

merkki siitä, että vain taloudellisesti hyvin toimeentulevilla on varaa asua yksin maassa, jossa yksityisten vuokra-asuntojen markkinat ovat varsin pienet (Live tables... 2012).

Yksinasuvat näyttäisivät asuvan varsin urbaanisti myös pohjoismaissa. Oslossa yhden hengen talouksien osuudet ovat suurimmat kaupungin keskustassa (Oslo-Speilet 2002). Syiksi arvellaan paitsi asuntokannan rakennetta – pienien asuntojen osuus asuntokannasta on Oslon keskustassa suuri – mutta myös keskusta-asumisen houkuttelevuutta yksinasuville.

Ruotsissa ei ole viime vuosina tilastoitu kotitalouksien kokoja. Tukholmassa on kuitenkin tehty kaupunkilaisten asumisoloja käsittelevä kysely, joka valottaa joiltakin osin myös myös yksin asuvien asumismuuo-

Kuva: Corey Leopold CC BY 2.0

toja. Kyselyyn vastanneista yksinasuvista lähes puolet asui kantakaupunkimaisella alueella, ja vain pieni osa pientaloalueilla (Ekstam & Sandstedt 2010: 39–40). Tämän perusteella Tukholmassakin yksinasuvat näyttäisivät valitsevat asuntonsa useammin keskustasta esikaupunkien sijaan. Myös Tukholmassa pienten asuntojen sijainti näyttäisi ohjaavan yhden hengen talouksien sijoittumista: yksiöiden ja kaksioiden osuus keskustan alueella (inre staden) on huomattavasti korkeampi (63 %) kuin keskustan ulkopuolella (46 %) (Statistik om Stockholm 2014).

Australia ja Yhdysvallat

Myös Australian suurissa kaupungeissa yhden hengen talouksien osuus kaikista

kotitalouksista on suurin juuri kaupunkikeskustoissa (Wulff 2004: 62–67). Tilastojen valossa yhdysvaltalaisissa suurkaupungeissa on ollut jo pitkään havaittavissa, että yksinasuvat muuttavat muita todennäköisemmin kaupunkien keskustoihin esikaupunkien sijaan (esim. Frey & Kobrin 1982). Devajyoti Dekka (2013) on tutkinut yhden hengen talouksia Yhdysvalloissa tilastojen avulla, ja hänenkin tuloksensa ovat selkeitä: yksinasumisen ja kaupungin keskustassa asumisen välillä on positiivinen korrelaatio.

Saman tutkimuksen mukaan yksinasuvien työmatkat ovat myös lyhyempiä ja niihin kuluu vähemmän aikaa kuin naimisissa olevilla. Lisäksi yksinasuvilla on vähemmän autoja henkeä kohti. Dekka näkee tässä yhteyden keskusta-asumisen suosi-

oon: yksinasuvat ovat hänen mukaansa valmiita tinkimään asunnon koosta ja asumaan ahtaammin kaupungin keskustassa lähellä työpaikkoja, koska tämä vähentää työmatkoihin kuluvaan aikaa. Aika taas on yksinasuvalle erityisen arvokasta, hän kun on yksin vastuussa taloudestaan ja arjen askareista. Useat muutkin yhdysvaltalaiset tutkimukset paljastavat yhden hengen talouksien asettuvan todennäköisimmin asumaan tiiviisti rakennettuihin kaupunkikeskustoihin (esim. Bhat & Guo 2007), mikä on Yhdysvalloissa esikaupunki- ja omakotiasumista suosivan valtaväestön preferensseistä poikkeava asumiskuvio.

Siihen, että yhden hengen taloudet asuvat todennäköisemmin tiheästi asutuilla alueilla kaupunkien keskustoissa, lienee useampia syitä. Yksinasuvilla ei ole lapsia, joiden kuljettamiseen tarvittaisiin autoa, ja he voivat valita asuinpaikkansa vapaammin oman työpaikkansa sijainnin perusteella, kun asuinkumppanin työmatkan pituutta ei tarvitse ottaa huomioon. Yhden hengen päivittäiset ruokaostoksetkin ovat pienemmät, eikä niitä tarvitse hakea autolla marketista. Tiedämme kuitenkin toistaiseksi vain vähän siitä, missä määrin asuntokanta ja asuntomarkkinat ohjaavat yksinasujia kaupunkikeskustoihin, ja missä määrin kyse on tietoisesta urbaanin asuinympäristön suosimisesta.

Lisähuoneita kerrostalosta, kiitos!

Australiassa yhden hengen talouksien asumista tutkinut Maryann Wulff (2001: 486) on huomannut, että monet yksinasuvat valitsevat keskustan kerrostalo-

asunnon esikaupunkialueella sijaitsevan omakotitalon sijasta, vaikka heillä olisikin varaa muuttaa omakotitaloon. Wulff olettaa tämän johtuvan osittain kerrostaloasumisen helppoudesta, kun asukkaalle lankeaa pienempi vastuu asunnon kunnossapidosta. Kerrostaloasuminen tarjoaa myös monipuolisemman sosiaalisen ympäristön, kun naapureita on enemmän ja keskustan palvelut ovat lähempänä.

Myös tukholmalaiseen asumisoloksellyyn vastanneet yksinasuvat näyttivät suosivan kerrostaloasumista, heistä kerrostaloissa asui lähes 90 prosenttia (mutta vain 65 % kaikista vastanneista). Kerrostaloasuminen suosio on siten kytköksissä keskustaa-asumiseen, sillä keskustoissa yleisin asuntotyyppi on useimmiten nimenomaan kerrostalo.

Yksinasuvan kuvitellaan usein asuvan pienessä yksiössä. Australiassa on havaittu kuitenkin myös viitteitä siitä, että monet yksinasuvat pyrkivät asumaan yksiöiden sijaan kahden tai jopa kolmen makuuhuoneen asunnoissa, mikäli se on taloudellisesti mahdollista (Wulff ym. 2004). Vaikka yhden hengen talouksien määrä on Australiassa noussut voimakkaasti, eivät asuntojen keskikoot ole pienentyneet kuten on oletettu, vaan asunnot ovat päinvastoin keskimäärin entistä suurempia. Syitä tälle voi olla elämäntilanteesta riippuen useita: leskeksi jääneet ikääntyneet eivät välttämättä halua muuttaa pienempään asuntoon, koska tunneside vanhaan asuntoon ja naapurustoon on vahva, eronneet puolestaan saattavat tarvita lisätilaa lasten vierailuja varten (Wulff ym. 2004: 59).

Asumisvalintoja tehdään myös ennakkoiden tulevia elämänmuutoksia, jolloin

kotitalouden koko yksinään ei vaikuta asunnon valintaan. Tällainen muutos voi olla esimerkiksi parisuhteen aloittaminen (Wulff 2001:487). Yhden hengen talouksien määrän kasvu ei siis välttämättä tarkoita sitä, että kaikille yksinasuville tulisi olla tarjolla yksiö. On silti muistettava, että asu-
miskustannukset kuormittavat yksinasuvan taloutta raskaammin, eikä useimmilla edelleenkaan ole mahdollisuutta hankkia lisäneliöitä keskusta-alueilla. Keskusta-asumisen suosioista päätellen monet valitsevat edelleen mieluummin keskeisen sijainnin ja tinkivät asunnon koosta.

”Makuuhuoneverot” ja vuokrankorotukset ajavat ahdinkoon

Englannissa ja Walesissa yksinasuvien omistusasuminen oli vuonna 2008 edelleen selkeästi harvinaisempaa kuin pariskuntien ja lapsiperheiden (Live tables... 2012). Yhden hengen taloudet siirtyivät kuitenkin vuokra-asumisesta yhä enenevässä määrin omistusasumiseen, joka on nykyään selvästi yleisin asumismuoto tämän ryhmän keskuudessa. Omistusasuminen yleistyi lisäksi huomattavasti nopeammin yksinasuvien kuin muiden kotitaloustyyppien kohdalla (Hall ym. 1997: 179). Tämä voi tutkijoiden mukaan johtua paitsi kyseisen ryhmän parantuneesta taloudellisesta tilanteesta, myös siitä, että yksin asuminen nähdään aiempaa pysyvämpänä ratkaisuna. Tämän vuoksi omaan asuntoon ollaan valmiita investoimaan. Toisaalta asunnon ostamiseen saattaa kannustaa myös epäsuotuisa tilanne

vuokra-asuntomarkkinoilla (Sinai & Souleles 2005).

Aiemmin yksinasumista on pidetty ohimenevänä elämänvaiheena. Muutokset asuntojen omistussuhteissa viittaavat kuitenkin siihen, että yhä suurempi osa yksinasuvista, ainakin niistä, joilla on varaa omistusasuntoon, aikoo asua itsenäisesti myös jatkossa. Yhden hengen talouksien määrän kasvu onkin kytköksissä kaupunkien ja yhteiskuntien muutokseen, sillä tämän kaupunkeihin keskittyvän, kasvavan ryhmän asumismuodon ja -paikan valinta vaikuttaa asuntojen suunnitteluun ja tarjontaan (Hall ym. 1997: 179). Etenkin nuorten ja hyvätuloisten, yhden hengen talouksien kulutus- ja vapaa-ajan käyttäytyminen sekä erilaiset sosiaalisen kanssakäymisen muodot muovaavat yhteiskuntaa. Ogden & Hall (2000) pitävät yksinasuvien hyvätuloisten ja korkeasti koulutettujen nuorten kasvavaa osuutta kaupungeissa myös yhtenä tärkeänä tekijänä niiden keskustojen uusiutumis- ja uudistusprosesseissa (reurbanisaatio ja gentrifikaatio).

Isossa-Britanniassa työikäisistä yksinasuvista suuri osa on kuitenkin edelleen asumisen kalleuden vuoksi riippuvainen julkisen sektorin tukemasta vuokra-asumisesta. Heidän mahdollisuutensa siirtyä asumaan yksityisen sektorin vuokra-asuntoihin tai omistusasuntoihin ovat rajatut kuin niillä, jotka voivat jakaa asumismenot jonkun kanssa (Jamieson & Simpson 2013: 96). Vuonna 2007 alkanut talouskriisi on vaikuttanut Isossa-Britanniassa etenkin nuorten, alle 34-vuotiaiden tuloihin. Tämän ikäiset yksinasuvat

Kuva: Ed Yourdon CC BY 2.0

asuvat selkeästi harvemmin omistusasunnossa kuin naimisissa tai avoliitossa olevat ikätoverinsa (Heath 2008: 15–16), ja osa joutuu jopa palaamaan vanhempiensa luo asumaan (Jamieson & Simpson 2013: 54).

Sosiaalinen asuminen on Isossa-Britanniassa yksinasuville yleisempi asumuoto kuin muille kotitalouksille, mutta sen piirissä olevat kohtaavat nyt uudenlaisia ongelmia. Vuonna 2013 astui voimaan niin kutsuttu ”makuuhuonevero”, joka pakottaa julkisissa vuokra-asunnoissa asuvat luopumaan ylimääräisistä huoneista. Tällöin yksinasuva, joka asuu kaksiossa, joutuu joko luopumaan nykyisestä asunnostaan ja vaihtamaan pienempään, tai hänen asumistukeaan leikataan (National Housing Federation 2014). Julkisesti tuetun asumisen piirissä ei kuitenkaan ole tarpeeksi yksioita kaikille yksinasuville, ja niinpä monet joutuvat etsimään kal-

liilta yksityisiltä vuokramarkkinoilta asuntoa, johon heillä ei ole varaa ilman asumistukea (Arden 2013). Tämä vaikuttaa myös niihin moniin yksinasuviin, joilla on muualla asuvia lapsia. Nämä vierailevat säännöllisesti yksinasuvan kotona, jolloin tilantarve on suurempi kuin kotitalouden koko antaisi olettaa.

Ruotsissa vuokra-asuminen oli pitkään suhteellisen edullista, koska tuettuja vuokra-asuntoja rakennettiin runsaasti. Asumisen tukea ryhdyttiin vähentämään ja vuokra-asuntoja muuttamaan omistusasunnoiksi 1990-luvun alussa. Tämän seurauksena vuokrat nousivat, mikä on vaikuttanut eniten juuri yksinasuviin. Vuonna 1997 Ruotsissa vuokraan kului jo yli 30 prosenttia yksinasuvan tuloista, kun vuonna 1990 sen osuus jäi nuoremmilla kuin 65-vuotiailla alle neljännekseen ja yli 65-vuotiailla alle 20 prosenttiin (Turner &

Whitehead 2002: 207–208). Ruotsissa yksinasuvien on vaikeampaa sopeuttaa asumistaan korkeampaan hintatasoon, sillä pienten asuntojen tarjonta markkinoilla on vähäistä. Julkisia vuokra-asuntoja on muutettu omistusasunnoiksi etenkin Tukholman kantakaupungissa, mikä on kiihdyttänyt alueen gentrifikaatiokehitystä, missä alueen heikompiteuloiset korvautuvat varakkaammalla väestöllä pitkälti juuri nousevien asuntohintojen ja -vuokrien seurauksena. Kantakaupungin muutokset ovat vaikeuttaneet pienituloisten mahdollisuuksia asua keskusta-alueella (Andersson & Magnusson Turner 2014).

Yksin yhdessä -elämäntyylinä

Yhden hengen talouden muodostava henkilö ei aina välttämättä asu yksin. On tavallista, että nuoret aikuiset asuvat samassa asunnossa ystävien tai opiskelutovereiden kanssa. Tämä saattaa olla monille taloudellisista syistä hyvä ratkaisu, sillä yksin asuminen tulee kalliiksi. Mikäli neliöhinnaltaan halvemman suuremman asunnon vuokran ja sähkö- sekä vesilaskun voi jakaa toisten kanssa, kevenevät asumismenot huomattavasti. Asunnon jakamiselle voi kuitenkin olla myös muita kuin taloudellisia perusteita.

Englannissa tehdyn haastattelututkimuksen mukaan asunnon toisten kanssa jakavat nuoret aikuiset arvostivat kohtuullisen vuokran lisäksi myös sitä, että heillä oli varaa laadukkaampaan asumiseen paremmaksi koetulla alueella, kuin olisi ollut heidän asuessaan yksin (Heath & Kenyon 2001:91). Saman tutkimuksen

mukaan asunnon jakajat olivat hyvin tyytyväisiä jaetun kodin tarjoamiin sosiaalisiin suhteisiin. Haastatellut olivat kaikki työssäkäyviä, hyvin koulutettuja nuoria aikuisia, ja heistä monille yhdessä asumisesta oli tullut elämäntyyli. ”Kimppakämpissä” pitkään asuneille asuinkumppanit muodostivat tärkeän ja läheisen sosiaalisen verkoston, jopa siinä määrin, että asukkaat eivät välttämättä nähneet itseään erillisenä asumisyksikkönä (Heath 2004: 174–176). Asunnon jakaminen ei siis ollut tämän tutkimuksen mukaan pakon sanelema asumisjärjestely. Pienituloisempien asunnon jakajien käsityksiä kimppa-asumisesta ei ole selvitetty samassa mittakaavassa. Kun yhdessä asuminen ei ole enää vapaaehtoista, vaan taloudellisista syistä välttämätöntä, voivat tämän asumismuodon edut ja haitat näyttäytyä huomattavan erilaisina.

Monipuolisella ja monen hintaisella asuntorakentamisella vaihtoehtoja yksin eläville

Kansainvälisistä tutkimuksista on nähtävissä, että hyvätuloiset, työikäiset yksin asuvat keskittyvät kaupunkikeskustoihin sekä Euroopassa, Pohjois-Amerikassa että Australiassa. Muutokset kaupunkikeskustojen demografiassa ilmentävätkin juuri tämän ryhmän preferenssejä: keskusta koetaan paremmaksi ympäristöksi asua. Toteutuneita asumisvalintoja tutkittaessa korostuvat kuitenkin ne ryhmät, joilla on taloudelliset valmiudet valita asuinpaikansa kaupunkiseuduilla suhteellisen vapaasti. Tutkimuksissa vähemmälle huo-

miolle ovat jääneet ne pienituloisemmat yksinasuvat, joille asuntomarkkinat näyttäytyvät hyvin erilaisina.

He asuvat yhtä lailla yksin, mikä tekee kodin ulkopuolisista sosiaalisista suhteista tärkeitä. Heidän ei ole kuitenkaan mahdollista asettua asumaan kaupunkien keskustoihin tai muille suosituille alueille korkeiden hintojen takia, vaan he joutuvat valitsemaan asunnon sieltä, missä ympäristö ei välttämättä vastaa yhtä hyvin yksinasuvan tarpeita.

Siksi tulisikin huolehtia siitä, että kaupunkisuunnittelun keinoin kyetään tarjoa-

maan laadukasta asuinympäristöä myös niille yksinasuville, joilla ei ole varaa vapaasti valita asuinpaikkaansa. Aiemman tutkimuksen perusteella yksinasumisen tulevaisuus voi olla muutakin kuin kaupunki täynnä yksiöitä. Joustavampi asutusuunnittelu ja kaupunkitilan sosiaalisten toimintojen huomioiminen voisi parantaa yksinasuvien elämänlaatua kaupungeissa. Esimerkiksi yhteisöllinen asuminen voi tarjota edullisemmän vaihtoehdon heille, jotka pitävät jaetun asunnon sosiaalisesta ulottuvuudesta.

Kuva: Jorge Royan / <http://www.royan.com.ar>, CC BY-SA 3.0

Lähteet

- Andersson, Roger & Magnusson Turner, Lena (2014).** *Segregation, gentrification, and residualisation: from public housing to market-driven housing allocation in inner city Stockholm.* International Journal of Housing Policy 14: 3–29.
- Arden, Christopher (2013).** *Bedroom tax: shortage of small homes means many have nowhere to move.* The Guardian, 8.3.2013. <<http://www.theguardian.com/society/2013/mar/08/bedroom-tax-shortage-small-homes>> Viitattu 11.6.2014
- Bhat, Chandra & Guo, Jessica (2007).** *A comprehensive analysis of built environment characteristics on household residential choice and auto ownership levels.* Transportation Research Part B 41: 506–526.
- Bien, Walter & Marbach, Jan & Templeton, Robert (1992).** Social networks of single-person households. Teoksessa Marsh, C. & S. Arber (toim.) *Families and households*, 157–173. St. Martin's Press, New York.
- Coolen, Henny & Hoekstra, Joris (2001).** *Values as determinants of preferences for housing attributes.* Journal of Housing and the Built Environment 16: 285–306.
- Deka, Devajyoti (2013).** *The living, moving and travel behaviour of the growing American solo: Implications for cities.* Urban Studies 51: 634–654
- Ekstam, Helen & Sandstedt, Eva (2010).** *Stadsmiljö, bostad och vardagsliv i Stockholm.* Rapport 2010:16. 65 s. Länsstyrelsen i Stockholms län. <<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:371848/FULLTEXT01.pdf>>
- Frey, William & Kobrin, Frances (1982).** *Changing families and changing mobility: their impact on the central city.* Demography 19: 261–277.
- Hall, Ray & Ogden, Philip & Hill, Catherine (1997).** *The pattern and structure of one-person households in England and Wales and France.* International Journal of Population Geography 3: 161–181.
- Hall, Ray & Ogden, Philip (2003).** *The rise of living alone in Inner London: trends among the population of working age.* Environment and Planning A 35: 871–888.
- Heath, Sue & Kenyon, Liz (2001).** *Single young professionals and shared household living.* Journal of Youth Studies 4: 83–100.
- Heath, Sue (2004).** *Peer-shared households, quasi-communes and neo-tribes.* Current Sociology 52: 161–179.
- Heath, Sue (2008).** *Housing choices and issues for young people in the UK.* Joseph Rowntree Foundation. <https://www.jrf.org.uk/report/housing-choices-and-issues-young-people-uk#jl_files_0> Viitattu 11.6.2014.
- Jamieson, Lynn & Simpson, Roona (2013).** *Living alone.* 305 s. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Klinenberg, Eric (2012).** *Going solo.* 273 s. The Penguin Press, New York.
- Lapintie, Kimmo (2008).** *Elämän virta. Kestävä kehitys vastaan asumispreferenssit.* Yhdyskuntasuunnittelu 46: 24–39.
- Live tables on household characteristics (2012).** *Household characteristics.* Department for Communities and Local Government. <<https://www.gov.uk/government/statistical-data-sets/live-tables-on-household-characteristics>> Viitattu 11.6.2014.
- National Housing Federation (2014).** *Bedroom tax.* <<http://www.housing.org.uk/policy/welfare-reform/bedroom-tax/>> Viitattu 11.6.2014.

- Ogden, Philip & Hall, Ray (2000).** *Households, reurbanisation and the rise of living alone in the principal French cities, 1975–90.* Urban Studies 37: 367–390.
- Ogden, Philip & Schnoebelen, Francois (2005).** *The rise of the small household: Demographic change and household structure in Paris.* Population, Space and Place 11: 251–68.
- Store variasjoner I husholdningstorrelsen I Oslo (2002).** Oslo-Speilet 5/2002. Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans, seksjon for plan og analyse.
- Sinai, Todd & Souleles, Nicholas (2005).** *Owner-occupied housing as a hedge against rent risk.* The Quarterly Journal of Economics 120: 763–9.
- Statistik om Stockholm (2014).** *Bostäder storlek, Inre staden per 31 dec 2013.* <<http://www.statistikomstockholm.se/index.php/detaljerad-statistik>> Viitattu 12.6.2014.
- Tervo, Anne (2011).** Solo living extending towards the urban fabric. Teoksessa: Herneoja, Aulikki & Hirviniemi, Helena & Hirvonen-Kantola, Sari & Joutsiniemi, Anssi & Luusua, Anna & Mäntysalo, Raine & Niskanen, Aino & Niskasaari, Kari & Pihlajaniemi, Henrika & Rönkkö, Emilia & Soikkeli, Anu & Soudunsaari, Leena & Suikkari, Risto & Tolonen, Kai (toim.) *Arkkitehtuuritutkimuksen päivät 2011.* Tutkimus ja käytäntö. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston julkaisuja A58. s.196–207
- Tilastokeskus (2014).** *Vanhoiden vapaarahoitteisten asuntojen hinnat postinumeroalueittain ja rakennusvuosittain.* Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. Viitattu 30.5.2014. <http://pxweb2.stat.fi/Dialog/varval.asp?ma=004_ashi_tau_109&ti=Vanhoiden+vapaarahoitteisten+asuntojen+hinnat+postinumeroalueittain+ja+rakennusvuosittain&path=../Database/StatFin/asu/ashi/&lang=3&multilang=fi>
- Turner, Bengt & Whitehead, Christine (2002).** *Reducing housing subsidy: Swedish housing policy in an international context.* Urban Studies 39: 201–217.
- Wulff, Maryann (2001).** *Growth and change in one person households: Implications for the housing market.* Urban Policy and Research 19: 467–489.
- Wulff, Maryann & Healy, Ernest & Reynolds, Margaret (2004).** *Why don't small households live in small dwellings? Disentangling a planning dilemma.* People and Place 12: 58–71.

Yksin asumisen maantiedettä

Faris Alshail

Yksin asuminen on yleinen asumisen muoto Helsingissä. Yksin asuvien alueellisia eroja määrittää eniten kaupungin asuntokannan ominaisuudet, kuten asuntojen koko, asunnon omistussuhde ja asumisen hinta. Lisäksi esimerkiksi yksin asuvan elämäntilanne ja sen muutokset, palveluiden saavutettavuus sekä kulkuyhteydet ohjaavat yksin asuvien sijoittumista kaupunkiin. Tässä artikkelissa tarkastellaan missä osissa Helsinkiä yksin asuminen on yleisintä ja mitä alueita eri ikäluokat ovat valinneet asuinpaikoikseen.

Yksin asumisen kehitys

Helsingin kaupungissa asui vuonna 2014 yhden hengen talouksissa 153 206 henkilöä, joka neljäs helsinkiläinen asuu siis yksin. Luku vastaa keskisuuren Suomalaisen kaupungin koko väestömäärää, sillä esimerkiksi vuoden 2015 alussa Jyväskylässä, Kuopiossa ja Lahdessa oli hieman tätä vähemmän asukkaita (Tilastokeskus 2015). Vastaavasti taloudet, joissa henkilöitä oli enemmän kuin yksi, käsittivät Helsingissä 440 933 ihmistä. Lukuja tarkasteltaessa on huomioitava, että niiden ulkopuolelle jäi 18 525 ihmistä, joihin kuuluivat muiden muassa erilaisissa laitoksissa asuvat. (Tilastokeskus 2014a, Tilastokeskus ja Helsingin kaupungin tietokeskus 2014a)

Tässä artikkelissa tarkastellaan yksin asuvien osuuksia tilastollisilla peruspiireil-

lä koko kaupungin väestöstä, yli 20-vuotiaiden osalta. Helsingin yli 20-vuotiaiden yksin asuvien osuus väestöstä on kasvanut 29 prosentista 32 prosenttiin. Samassa ajassa yksin asuvien yli 20-vuotiaiden määrä on lisääntynyt noin 40 000 henkilöllä. Aikuisväestöstä yksin asuvien osuus on ollut aina vuoteen 2007 asti kasvussa. Osuus oli tuolloin korkeimmillaan noin 33 prosenttia yli 20-vuotiaista helsinkiläisistä. Vuonna 2014 yksinasuvien osuus oli noin 32 prosenttia. (Kuvio 1). (Tilastokeskus 2014, Tilastokeskus ja Helsingin kaupungin tietokeskus 2014a)

Korkeimmillaan yksin asuvien osuus oli Helsingissä vuonna 2014 Alppiharjun peruspiirissä, jossa yli puolet yli 20-vuotiaista asuu yksin. Aivan Alppiharjun vieressä sijaitseva Kallion peruspiiri on myös yksin asuville tyypillinen alue. Östersundo-

Kuvio 1. Yksinasuvat yli 20-vuotiaiden helsinkiläisten keskuudessa vuodesta 1995–2014

Lähde: Tilastokeskus 2014, Tilastokeskus ja Helsingin kaupungin tietokeskus 2014.

min peruspiirissä yli 20-vuotiaasta väestöstä vain alle kymmenys oli yksin asuvia (Kartta 1).

Peruspiirien alueella olevat asuinalueiden talotyytit, asuntokanta ja asuntojen hallintamuoto ovat eräitä yksin asumisen yleisyyttä selittäviä tekijöistä. Yksin asuvien korkeat osuudet väestöstä osuvat hyvin kohdalleen kaupungin kerrostaloalueiden kanssa. Pientaloalueet ja harvojen pientaloasutusten alueet ovat paikkoja, joissa yksin asuminen on harvinaisempaa. Pientaloalueiden vyöhykkeet ovat laajoja erityisesti Helsingin pohjoisosissa. (Liite 1).

Naiset asuvat useammin yksin kuin miehet

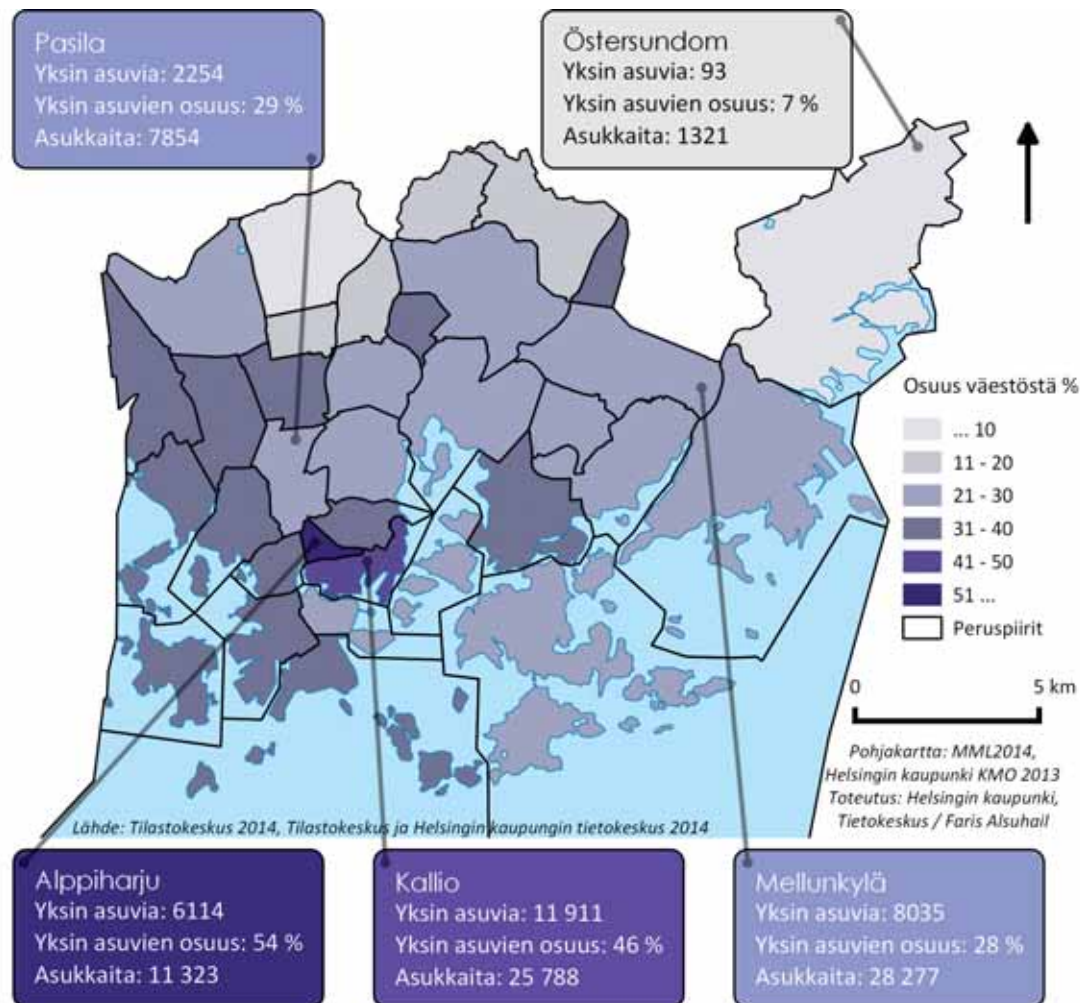
Helsingissä on yksin asuvia naisia hieman enemmän kuin yksin asuvia miehiä. Yksin

asuvia naisia on 90 234 (59 % yksin asuvista) ja vastaavasti miehiä 62 972 (41 % yksin asuvista). Miesten kohdalla lukumäärältään suurin yksinasuvien ryhmä on nuoria aikuisia käsittävä 25–29-vuotiaiden ikäluokka. Toiseksi eniten yksin asuvia miehiä löytyy 30–34-vuotiaiden ikäryhmästä. Naisten kohdalla lukumäärältään eniten yksin asuvia on nuorempien eläkeikäisten eli 65–69-vuotiaiden ikäryhmässä.

Toiseksi eniten yksin asuvia naisia on nuorten aikuisten 25–29-vuotiaiden ikäryhmässä ja kolmanneksi eniten 60–64-vuotiaissa. Lukumäärältään vähiten yksin asuvia miehiä löytyy yli 85-vuotiaiden ryhmästä ja naisten kohdalla 40–44-vuotiaiden ryhmästä. Kuviossa 2 esitetään yksin asuvien jakautumista väestöpyramidin avulla.

Yksin asuvien väestöpyramidista naisten puolella eniten erottuvien ikäryhmien (25–29-vuotiaat ja 65–69-vuotiaat) alueelliset painotukset ovat erilaiset. Nuorempi

Kartta 1. Yli 20-vuotiaiden yksin asuvien osuus peruspiireittäin vuonna 2014

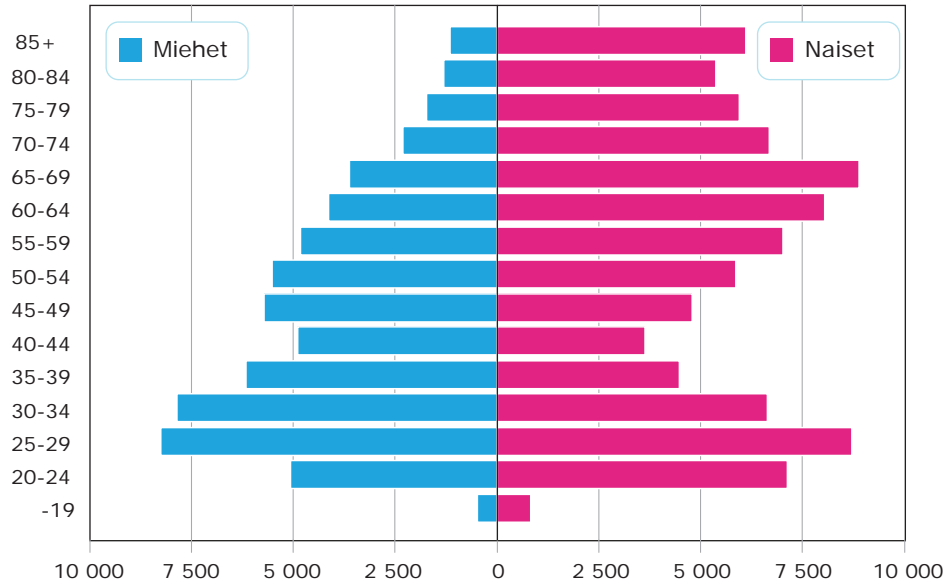
ikäryhmä on vanhempaan ryhmään nähden selkeästi edustetumpana kantakaupungin alueella. Vanhemmissa lähiöissä ja pientaloaluevaltaisilla seuduilla vanhempien yksin asuvien naisten ikäryhmä on puolestaan suurempi (Kartta 2).

Yksin asuminen on 45-vuotiaista ylöspäin yhä enemmän naisia koskeva ilmiö. Vaikka yksin asuvien naisten lukumäärä pienenee 70-vuoden rajapyykin jälkeen, kasvaa yksin asuvien naisten suhteellinen

osuus samaan ikäluokkaan kuuluvista. Kaikissa yli 70-vuotiaiden ikäryhmissä yksin asuvien naisten osuus on yli puolet. Yli 85-vuotiaista naisista peräti 69 prosenttia (6 117 henkilöä) asuu yksin. Yli 85-vuotiaista miehistä 39 prosenttia, eli 1 149 henkilöä, asuu yksin. Kuvion 3 väestöpyramidissa esitetään yksin asuvien miesten ja naisten määrät ikäryhmien kokoon suhteutettuna. (Kuvio 3)

Kuvio 2. Yksin asuvat iän ja sukupuolen mukaan Helsingissä vuonna 2014

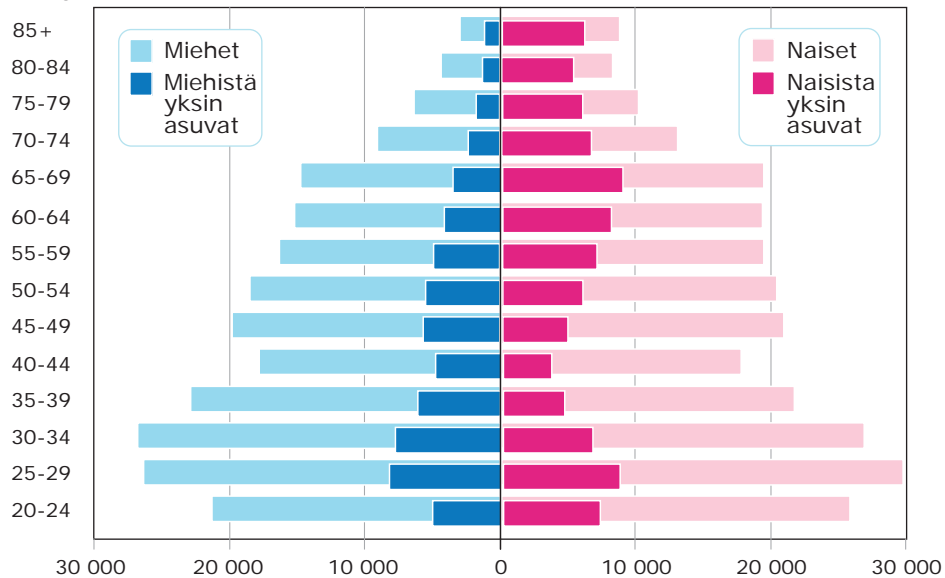
Ikäryhmät

Lähde: Tilastokeskus 2014.

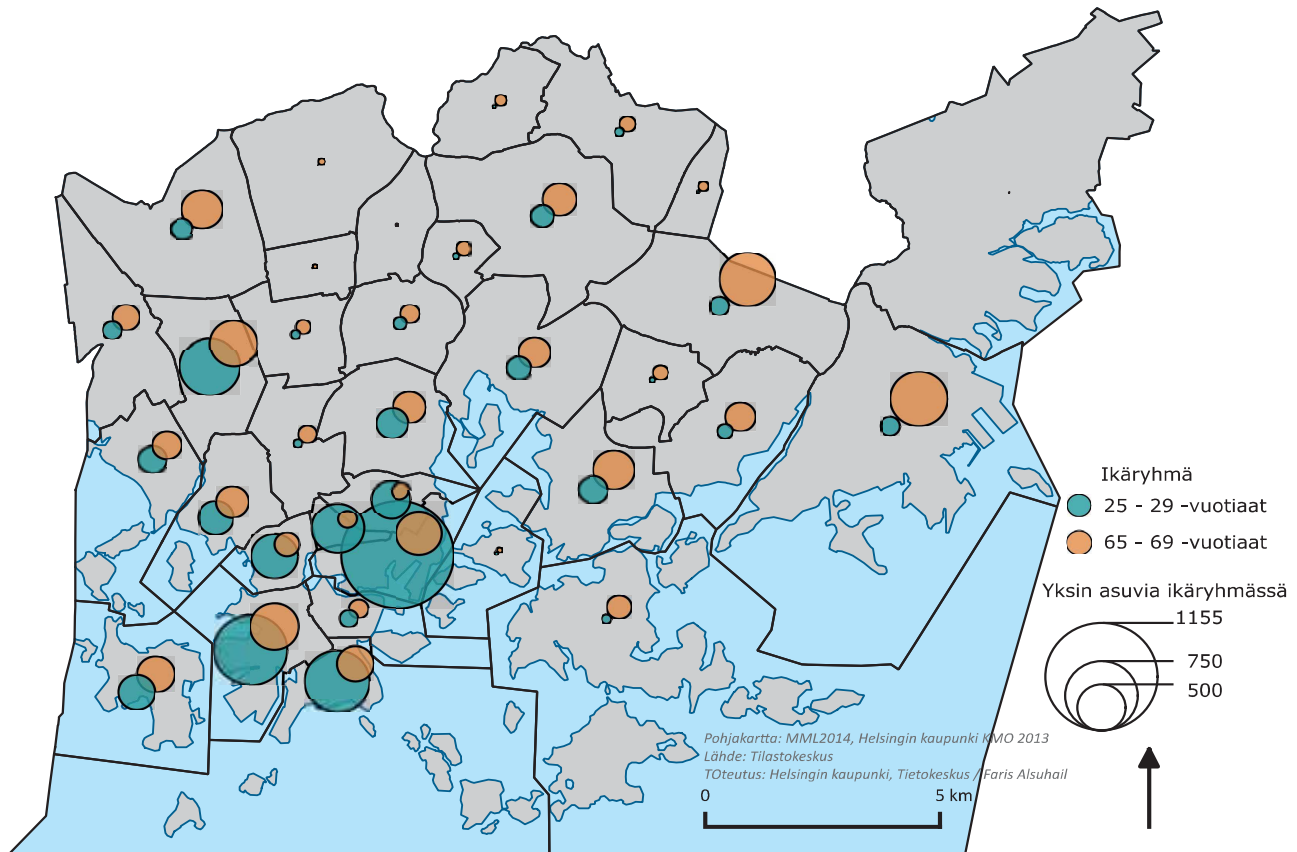
Kuvio 3. Yksin asuvan aikuisväestön (tummat palkit) osuus muusta aikuisväestöstä (vaaleat palkit) nähden

Ikäryhmät

Lähde: Tilastokeskus 2014.

Kartta 2. Yksin asuvien 25–29-vuotiaiden ja 65–69-vuotiaiden naisten alueellinen jakautuminen Helsingissä peruspiireittäin

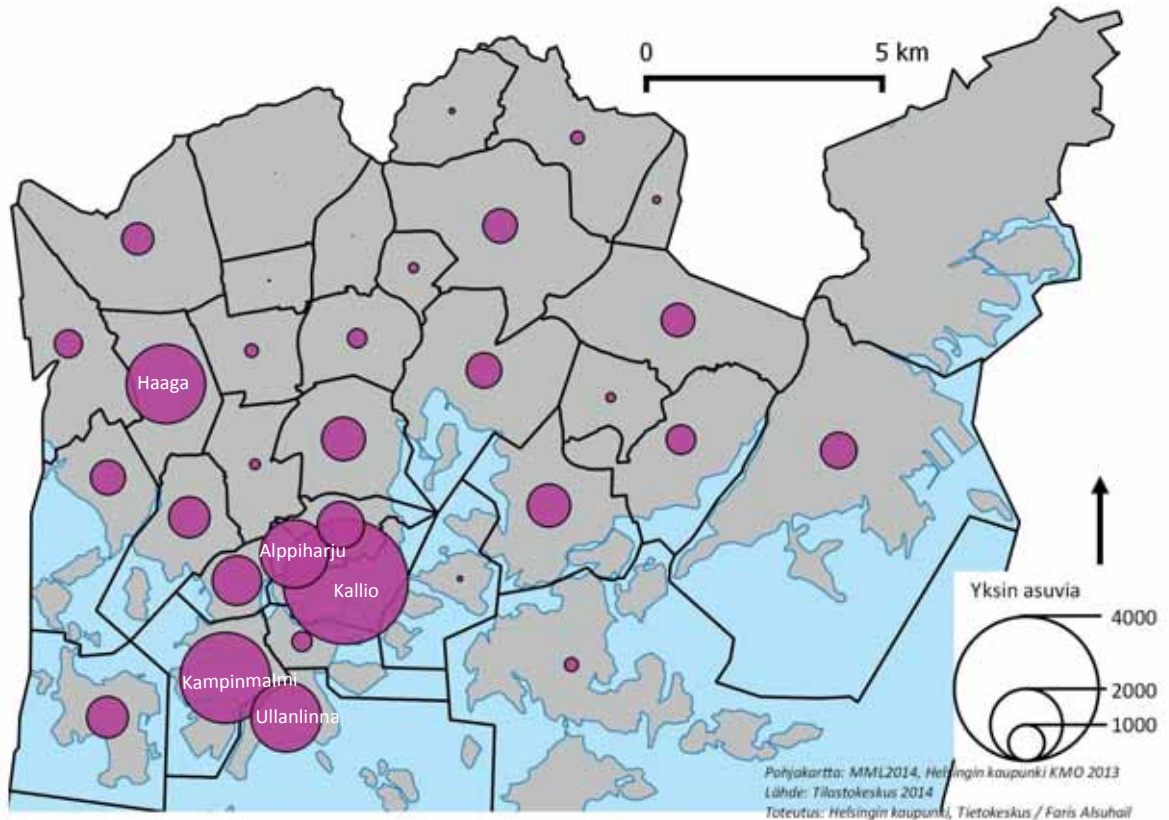
Nuoret yksinelävät kantakaupungissa

Nuoret, alle 30-vuotiaat yksin asuvat ovat erityisen hyvin edustettuina Helsingin keskusta-alueen peruspiireissä (Kartta 3). Alppiharjun peruspiirissä 30 prosenttia yksin asuvista on alle 30-vuotiaita. Kallion peruspiirissä osuus on vain hieman matalampi, mutta toisaalta yksin asuvia on lukumäärältään enemmän kuin Alppiharjussa. Yksin asuvien lukumäärään suhteutettuna vähiten alle 30-vuotiaita yksin asuvia on Pohjois-Helsingin rajalla sijaitsevassa

Tuomarinkylän peruspiirissä (4 %). Tuomarinkylän lisäksi muita pientalovoittoisia peruspiirejä, joissa yksin asuvien osuus on pieni, ovat Östersundom itäisimmässä Helsingissä, sekä Itä-Pakila ja Länsi-Pakila Tuomarinkylän alapuolella.

Alle 30-vuotiaiden yksin asuvien aikuisten absoluuttiset määrät ovat kasvaneet eniten Vuosaaressa, Herttoniemessä, Mellunkylässä ja Lauttasaaressa. Erityisesti Vuosaareen on 1990-luvulla ja 2000-luvun alkuvuosina rakennettu uusia asuntoja (Helsingin kaupungin tietokeskus 2016). Vuosaaren, Herttoniemen, Mellunkylän ja

Kartta 3. Vuonna 2014 yksin asuvat alle 30-vuotiaat peruspiireittäin

Lauttasaaren alueiden asuntotyypeistä yli puolet ovat yksinasuvien usein suosimia yhden tai kahden huoneen asuntoja (Tilastokeskus 2014b).

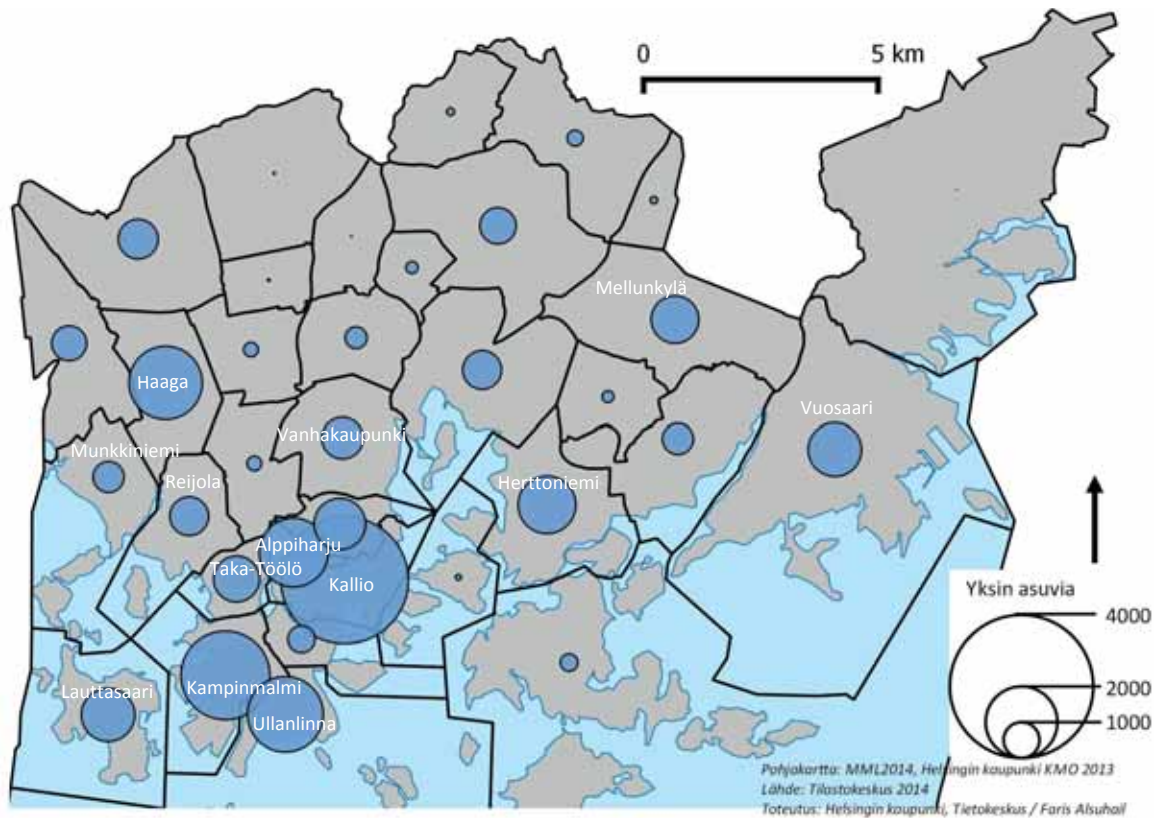
Alppiharjun ja Kallion peruspiirit ovat myös yksin asuvien ikäluokan 30–44-vuotiaiden suosiossa (Kartta 4). Alppiharjulla 31 prosenttia ja Kalliossa 30 prosenttia yksin asuvista kuuluu 30–44-vuotiaiden ryhmään. Lukumäärällisesti eniten ryhmään kuuluvia yksin asuvia on Kalliossa. Myös keskustassa sijaitsevat Kampinmalmi ja Ullanlinna, sekä toisaalta kantakaupungin ulkopuolella sijaitsevista esikaupunkialueista Haaga, ovat Alppiharjua väkirik-

kaampia yksin asuvien määrän suhteen. Edellä luetellut peruspiirit ovat tyypillisiä pienten asuntojen kerrostaloalueita. Kaikissa kaupungin peruspiireissä 30–44-vuotiaiden yksin asuvien osuus yksin asuvista on yli 10 prosenttia ja lähes kaikissa peruspiireissä yksin asuvista isompi osa on 30–44-vuotiaita kuin alle 30-vuotiaita.

Ikä kuljettaa keskustan ulkopuolelle

Vanhempaa työntekijäpolvea edustava 45–64-vuotiaiden yksin asuvien ryhmä on voimakkaammin esillä kantakaupun-

Kartta 4. Vuonna 2014 yksin asuvat 30–44-vuotiaat peruspiireittäin

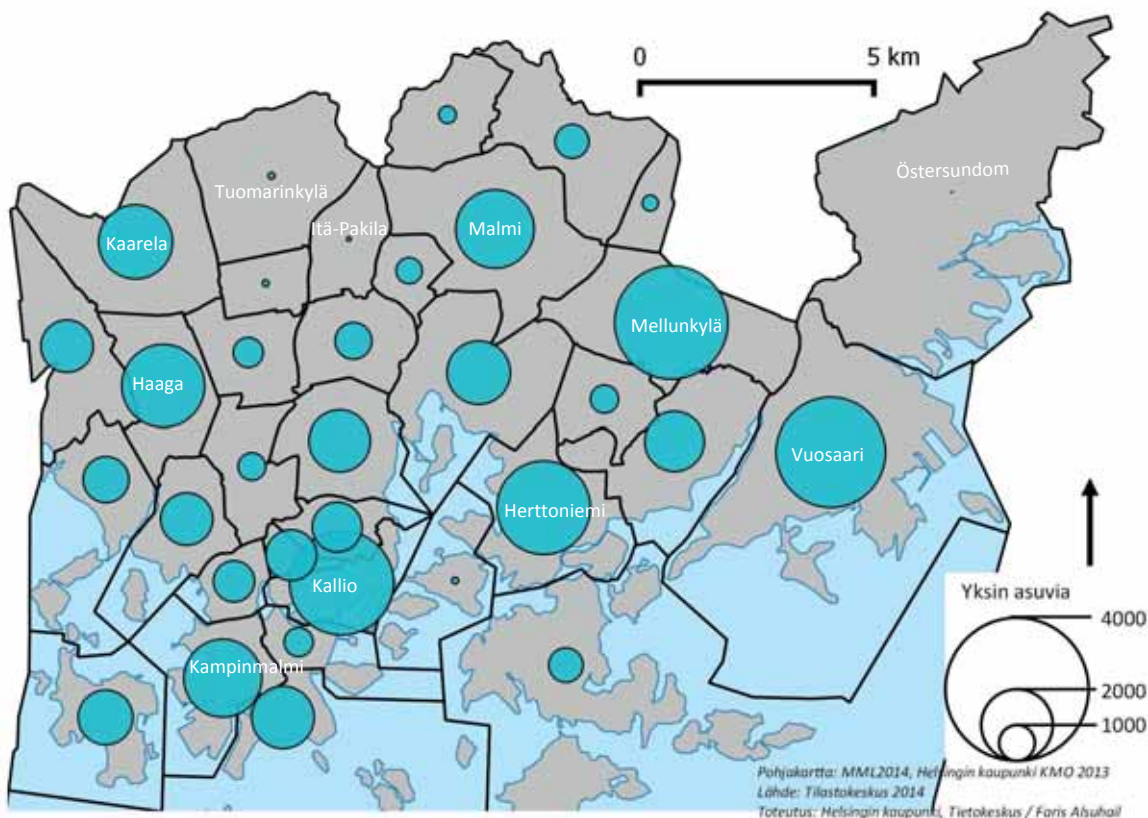
gin ulkopuolella (Kartta 5). Yksin asuvien määrään suhteutettuna eniten 45–64-vuotiaita yksin asuvia on Itä-Pakilan (40 %), Östersundomin (39 %) ja Tuomarinkylän (39 %) peruspiirissä. Edellä mainituissa peruspiireissä yksin asuvien lukumäärä vaihtelee Östersundomin noin sadasta Tuomarinkylän hieman yli viitensataan yksin asuvaan. Helsingin Itäisellä esikaupunkialueella sijaitsevat Mellunkylä ja Vuosaari ovat lukumäärältään suurimmat peruspiirit kyseisessä ikäryhmässä. Molempien peruspiirien yksin asuvien lukumäärä on yli tuhat henkilöä suurempi verrattuna 30–44-vuotiaiden yksin asuvien

ryhmään. Yli tuhat henkilöä muita ikäryhmiä enemmän yksinasuvia on myös Malmmin ja Herttoniemen peruspiireissä.

Lukumäärältään kolmanneksi suurin peruspiiri 45–64-vuotiaiden yksin asuvien ryhmässä on Kallio. Kallion, Alppiharjun, Ullanlinnan, Kampinmalmin, Taka-Töölön ja Vallilan peruspiireissä 45–64-vuotiaiden yksin asuvien lukumäärä on pienempi verrattuna 30–34-vuotiaiden ryhmään.

Yksin asuvien määrään suhteutettuna yksin asuvia yli 65-vuotiaita on eniten Länsi-Pakilan (48 %), Tuomarinkylän (45 %) ja Itä-Pakilan (41 %) peruspiireissä. Luku-

Kartta 5. Vuonna 2014 yksin asuvat 45–64-vuotiaat peruspiireittäin

määrältään eniten yli 65-vuotiaita yksin asuvia on Mellunkylässä (2 974 henkilöä), Haagassa (2 587) ja Vuosaarissa (2 536) (Kartta 6).

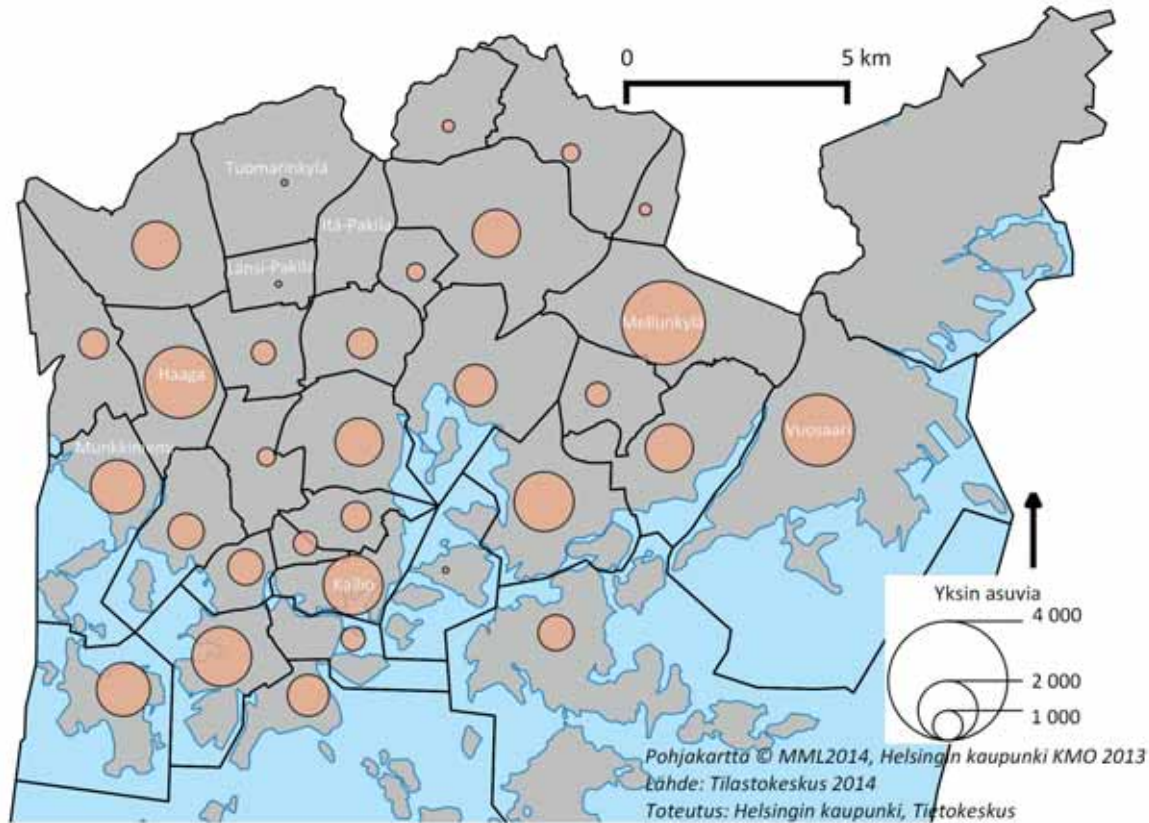
Tarkennus kuudelle yksinelävien asuinalueelle

Yksin asuvien määrän ja ikäprofiilien kehittymistä käsitellään seuraavassa tarkemmin kuudella Helsingin tilastollisen peruspiirin alueella. Kallio ja Alppiharju ovat mukana tarkastelussa, koska niille yksin asuminen on erityisen tunnusomais-

ta. Myllypuro ja Vuosaari ovat alueita, joissa vanhempaa ikäpolvea edustavia yksin asuvia on lukumäärältään runsaasti. Kaarelan alue koostuu pitkälti sekä pientalo- että kerrostaloalueista, joten se on rakennuskannaltaan poikkeava, varsinkin kantakaupungin peruspiireihin nähden. Pasila on eräs kantakaupungin peruspiireistä, joissa ikääntyvien yksin asuvien osuus on ollut kasvussa.

Kalliossa yksin asuvien lukumäärä on vuodesta 1995 ollut nousussa, kun taas Alppiharjussa vuoden 2010 jälkeen yksin asuvien lukumäärä on hieman laskenut. Yksin asuvien osuus on näissä kan-

Kartta 6. Vuonna 2014 yksin asuvat yli 65-vuotiaat peruspiireittäin

takaupungin peruspiireissä myös laske-
nut aavistuksen verran. On kiinnostavaa
huomata, että samaan aikaan perheiden
lukumäärä on kasvanut kummassakin
peruspiirissä (Tilastokeskus 2015). Kalli-
on kokonaisväestömäärä on pysynyt mel-
ko tasaisena vuodesta 2000 lähtien, kun-
nes vuodesta 2010 väestön määrä lähti
voimakkaammin kasvuun. Alppiharjussa
väestömäärässä ei ole tapahtunut suurempia
muutoksia. Kantakaupungin laidalla
sijaitsevan Pasilan ja Itäisessä Helsingis-
sä sijaitsevan Myllypuron yksin asuvien
osuus on muuttunut vastaavalla tavalla.
Toisen itäisessä Helsingissä sijaitsevan

asuinalueen, Vuosaaren, kehitys on puo-
lestaan ollut poikkeavaa. Vuosaarella yk-
sin asuvien määrä on vuodesta 1995 vuo-
teen 2014 yli kaksinkertaistunut. Samalla
Vuosaaren yksin asuvien osuus väestöstä
on kasvanut. Myös Helsingin luoteisrajal-
la sijaitsevassa Kaarelassa aikuisten yksin
asuvien määrä sekä osuus ovat olleet tasai-
sessa kasvussa (Liite 2).

Yksin asuvien ikäjakauman kehitys Vuo-
saaren peruspiirissä on Kallioon ja Alppi-
harjuun nähden kulkenut toisenlaiseen
suuntaan: Vuosaaren yksin asuvien ikä-
ryhmistä 45–64-vuotiaiden ja yli 65-vuo-
tiaiden osuuksissa on tapahtunut kasvua

vuoden 1995 jälkeen. Pasilassa kehitys on ollut samanlaista kuin Vuosaaressakin. Vuosaareen nähden samankaltaisessa Myllypurossa puolestaan nuorimpien yksin asuvien osuudet näyttävät olevan kasvussa. Kalliossa ja Alppiharjussa yksinasuvien osuus on kasvanut alle 45-vuotiaiden ikäryhmässä. Myllypurossa yli 45-vuotiaiden osuus on ollut tasaisen korkealla ja Kaarelassa 45–64-vuotiaiden ryhmä on näyttänyt kasvavan peruspiirin suurimmaksi yksin asuvien ryhmäksi (Liite 3).

Selittäviä tekijöitä yksin asumiselle

Mitä luultavimmin nuorten aikuisten eli alle 30-vuotiaiden ja 30–44-vuotiaiden suurempaa määrää selittää asuntojen pieni koko (Alppiharjussa ja Kalliossa yli puolet asunnoista on yksiöitä), runsas vuokra-asuntojen osuus (muissa kuin Ullanlinnassa yli 45 %) sekä yksin elävien elämäntilanne esimerkiksi opiskelijana tai työuraansa aloittelevana. Kantakaupungin yksin asuvien kansoittamat alueet nauttivat tällä hetkellä trendikkäistä kahviloista, ruokapaikoista, pubeista ja kaupunkitapahtumista kumpuavasta statuksesta. Tällainen kodin ulkopuolella oleva sosiaalinen kuhina on tärkeässä roolissa pienessä asunnossa yksin asuvalle (Klinenberg 2012).

Vuosaaren merkittävä asuntotuotanto, Itä-Helsingin palvelut ja metroon tukeutuvat hyvät liikenneyhteydet ovat epäilemättä tarjonneet alueen yksin asuvalle väestölle hyviä syitä jäädä tai hakeutua alueelle. Myös muut metroradan varren alueet tarjoavat yksin asumiselle hyviä edellytyksiä.

Englannissa, Walesissa ja Ranskassa tehdyissä tutkimuksissa on havaittu, että muun muassa leskeksi jäämisen todennäköisyys on kasvanut, avioliittojen solmimisen siirtynyt myöhemmäksi ja avioerot lisääntyneet (Hall ym. 1997). Helsingissä avioerot selittänevät jonkin verran yksin asumista 30–44-vuotiaiden ryhmässä, sillä vuonna 2013 eniten avioeroja kirjattiin Helsingissä juuri kyseiseen ikäryhmään kuuluville.

Myös vanhempien ikäryhmien yksin asumisen laajempaa esiintymistä lähiöalueilla selittänevät osittain perheellisten elämäntilanteissa tapahtuvat muutokset, kuten avioerot, leskeksi jäämiset ja lasten muuttaminen pois kotoa. Esimerkiksi Vuosaaren peruspiirin kohdalla yksin asuvien ikäprofiili on vuoden 1995 jälkeen muuttunut yhä vanhemmaksi. Ikääntyneempien yksin asuvien ja lapsiperheiden määrän suuruus sekä sopiva asuntokuntien keskikoko (Mellunmäessä ja Vuosaaressa noin 2 henkilöä asuntokuntaa kohden) ainakin tukevat oletusta perhesuhteissa tapahtuvista muutoksista, jossa kahden hengen asuntokunta jakautuu kahtia. Avioerojen myötä yksin asuviksi jääneet voivat tarvita asuntoon lisätilaa lasten vierailuja varten, jolloin muutto pienempään asuntoon ei välttämättä ole toimiva ratkaisu. Hieman suurempia huonelukuja voivat selittää myös paikoilleen asumaan jääneet lesket. Vuonna 2014 Vuosaaren ja Mellunkylän alueet eivät ainakaan näyttäneet muuttovillkkaimpina alueina Helsingissä (Mäki & Vuori 2015), joten näille alueille kiinnittyminen on melko tyypillistä.

Borgin ja Keskinen (ks. artikkeli tässä kirjassa) mukaan 45-ikävuodesta lähti-

en perheisiin kuulumattomien osuus väestöstä kasvaa. Sekä Mellunkylässä että Vuosaassa asuvan väestön ikäprofiili on myös muuttunut siten, että 50 vuotta täyttäneiden osuudet väestöstä ovat kasvaneet (Tilastokeskus ja Helsingin kaupungin tietokeskus 2014a). Sopivat palvelut ja Herttoniemen sekä Vuosaaren kaltaisten työpaikkakeskittymien läheisyys voivat tarjota sekä vanhemmalle työntekijäpolvelle että eläkeiässä oleville sopivat olosuhteet yksin asumiselle.

Yksin asuminen kaipaa lisätarkastelua

Helsinkiiläisistä yli 20-vuotiaista yli neljännes asuu yksin. Parhaimmillaan yksin asuvia on yli puolet peruspiirin (Alppiharju) väestöstä. Erityisesti nuoret miehet ja naiset, sekä myöhempään keski-ikään yltäneet naiset asuvat yksin. Pääsääntöisesti nuoremmat yksin asuvat ovat majoittuneet kerrostaloasuntoihin kantakaupunkiin esimerkiksi Alppiharjuun sekä Kallioon. Vanhemmat yksin asuvat kansoittavat kauempana keskustasta olevia peruspiirejä, kuten muun muassa Vuosaaren, Myllypuron, Pasilan ja Kaarelan kaltaisia alueita. Alppiharjun ja Kallion yksin asuvien ikärakenne on hieman nuorentunut viimeisen 20 vuoden kuluessa, kun vastavasti esimerkiksi Vuosaassa ja Pasilassa yksin asuvien ikärakenne on vanhentunut.

Yksin asumisen ilmiöön päästään osittain käsiksi valmiiden tilasto- ja paikkatietoaineistojen avulla. Tilastoaineistojen pohjalta tehtyjen katsausten myötä olisi mielenkiintoista ottaa erityistarkasteluun

joitakin kiinnostavia peruspiirejä ja syventyä enemmän niissä tapahtuneisiin muutoksiin yksin asumisessa: mitkä tekijät ovat muuttaneet yksin asuvien ikärakennetta, miten peruspiirin muiden ominaisuuksien kehittyminen on saattanut vaikuttaa yksin asumiseen ja minkälaisia arjen kokemuksia yksin asumiseen liittyy.

Yhdistämällä muun muassa ikä-, muutto- ja asumismuototietoja voitaisiin tutkia myös yksin asuvien ja yksin asumaan muuttavien muuttoliikettä. Pelkillä paikkatietomenetelmillä ja tilastoaineistoilla ei päästä käsiksi siihen, kuinka paljon painoarvoa esimerkiksi eri-ikäiset tai miehet ja naiset asettavat peruspiirin eri ominaisuuksille: arvostavatko nuoret enemmän sijaintia kuin asunnon kokoa ja painottaako vanhempi yksin asuva kenties enemmän palveluja. Onko yksin asuminen joillekin ihmisille enemmän valinta vai pakko?

Vastaaviin kysymyksiin on haettu vastauksia esimerkiksi Kydön ja Väliniemen (2009) Stjernbergin (2010) samasta tutkimusaineistosta tekemästä tutkimuksesta, jotka tarkastelivat pääkaupunkiseudun muuttovirtoja ja muuttajien arvostamia asioita. Pääkaupunkiseudulle muuttava on usein nuori, opiskelija, aktiivi-ikäinen, työllinen, koulutettu ja tulotasoaan kasvattava (Kytö & Väliniemi 2009). Helsinkiin muuttavalla tuntuu myös olevan yleisesti hieman urbaanimpi arvomaailma (Stjernberg 2010). Nämä ominaisuudet istuvat hyvin aiemmin tekstissä käytettyihin alle 30-vuotiaiden ja 30–44 -vuotiaiden yksin asuvien ikäryhmiin, jotka keskittyvät varsinkin kantakaupunkiin. Kantakaupungissa asuminen koetaan kuitenkin tilapäi-

seksi, sillä Helsinkiin muuttaneet uskovat usein asuvansa esikaupunkialueella viiden vuoden kuluttua kaupunkiin muutosta (Stjernberg 2010). Esikaupunkialueelle muuttavat ovat tyypillisesti lapsettomia pariskuntia. Perhemuutosten myötä yksin asuvien paikoilleen jäämistä voi selittää Kydön ja Väliniemen (2009) mainitsema sosiaalinen kiinnittyminen, jonka mukaan

yksilön pitkäaikainen suhde asuin ympäristöönsä vähentää halua muuttaa pois. Näihin tekijöihin syventyminen ja muiden laadullisten näkökulmien tuominen alueelliseen tarkasteluun toisi tutkimukselle varmasti lisäarvoa. Näin laajan ihmisjoukon elämää kuvaavalle tiedolle olisi varmasti paikkansa myös päätöksenteossa.

Lähteet

Hall, Ray & Ogden, Philip E. & Hill, Catherine (1997). *The pattern and structure of one-person households in England and Wales and France.* International Journal of Population Geography 3: 161–181.

Helsingin kaupungin tietokeskus (2014). Helsinki alueittain 2013.

Helsingin kaupungin tietokeskus (2016). *Helsingin asuntotuotanto talotyyppin, hallintaperusteen, rahoitusmuodon ja huoneistotyyppin mukaan.* Aluesarjat.

Klinenberg, Eric (2012). *Going solo. The extraordinary rise and surprising appeal of living alone.* Penguin Press, New York. 273 s.

Kytö, Hannu & Väliniemi, Jenni (2009). *Pääkaupunkiseudun muuttovirrat muutoksessa.* Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 3/2009.

Mäki, Netta & Vuori, Pekka (2015). *Helsingin väestö vuodenvaihteessa 2014/2015 ja väestönmuutokset vuonna 2014.* Tilastoja – Helsingin kaupungin tietokeskus. 21/2015.

Stjernberg, Mats (2010). *Muuttoliike ja vetovoimatekijät Helsingissä – kyselyaineiston analyysi.* Pro gradu – tutkielma. Helsingin yliopisto, Helsinki.

Tilastokeskus (2014a). *Helsingin yhden hengen asuntokunnat sukupuolen ja iän mukaan.* Aluesarjat.

Tilastokeskus (2014b). *Helsingin asunnot hallintaperusteen ja huoneistotyyppin mukaan 31.12.* Aluesarjat.

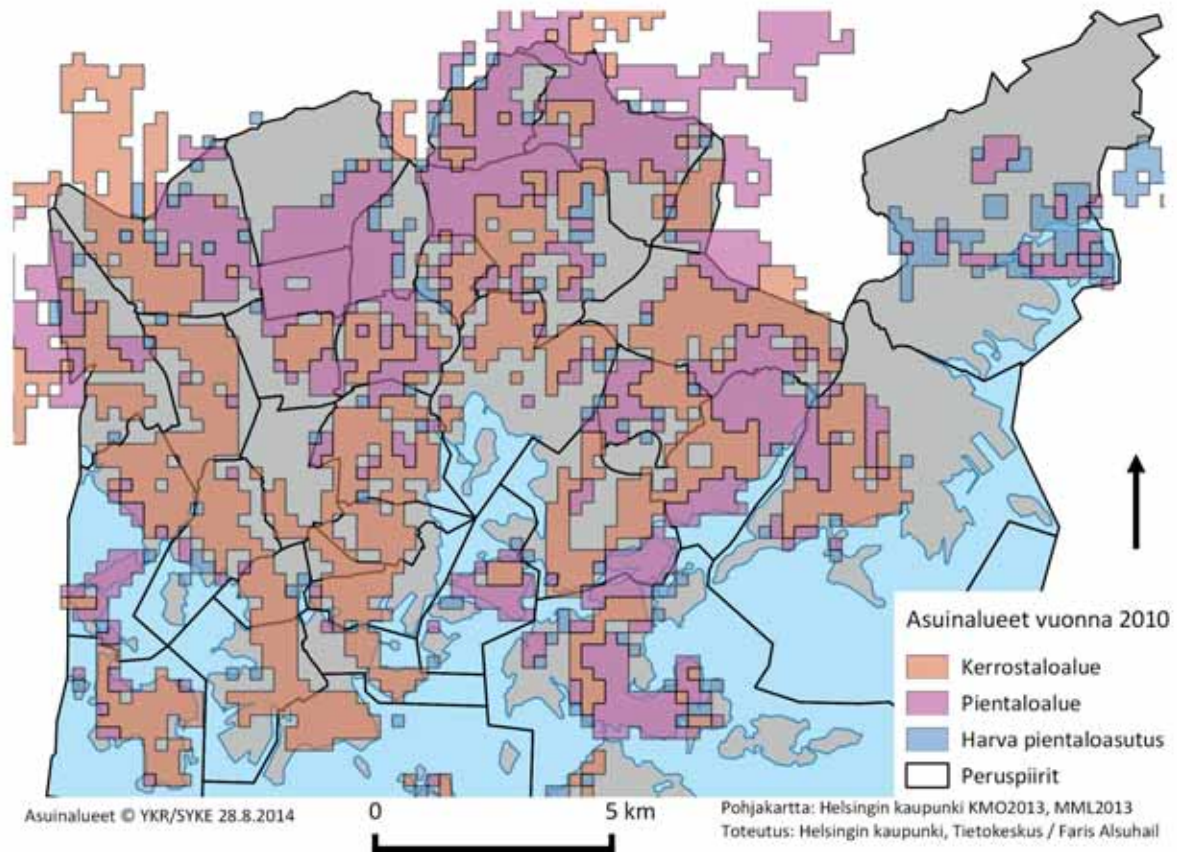
Tilastokeskus (2015). *Helsingin perheet perhetyypin mukaan 1.1.* Aluesarjat.

Tilastokeskus ja Helsingin kaupungin tietokeskus (2014a). *Helsingin väestö sukupuolen, iän ja äidinkielen mukaan.* Aluesarjat.

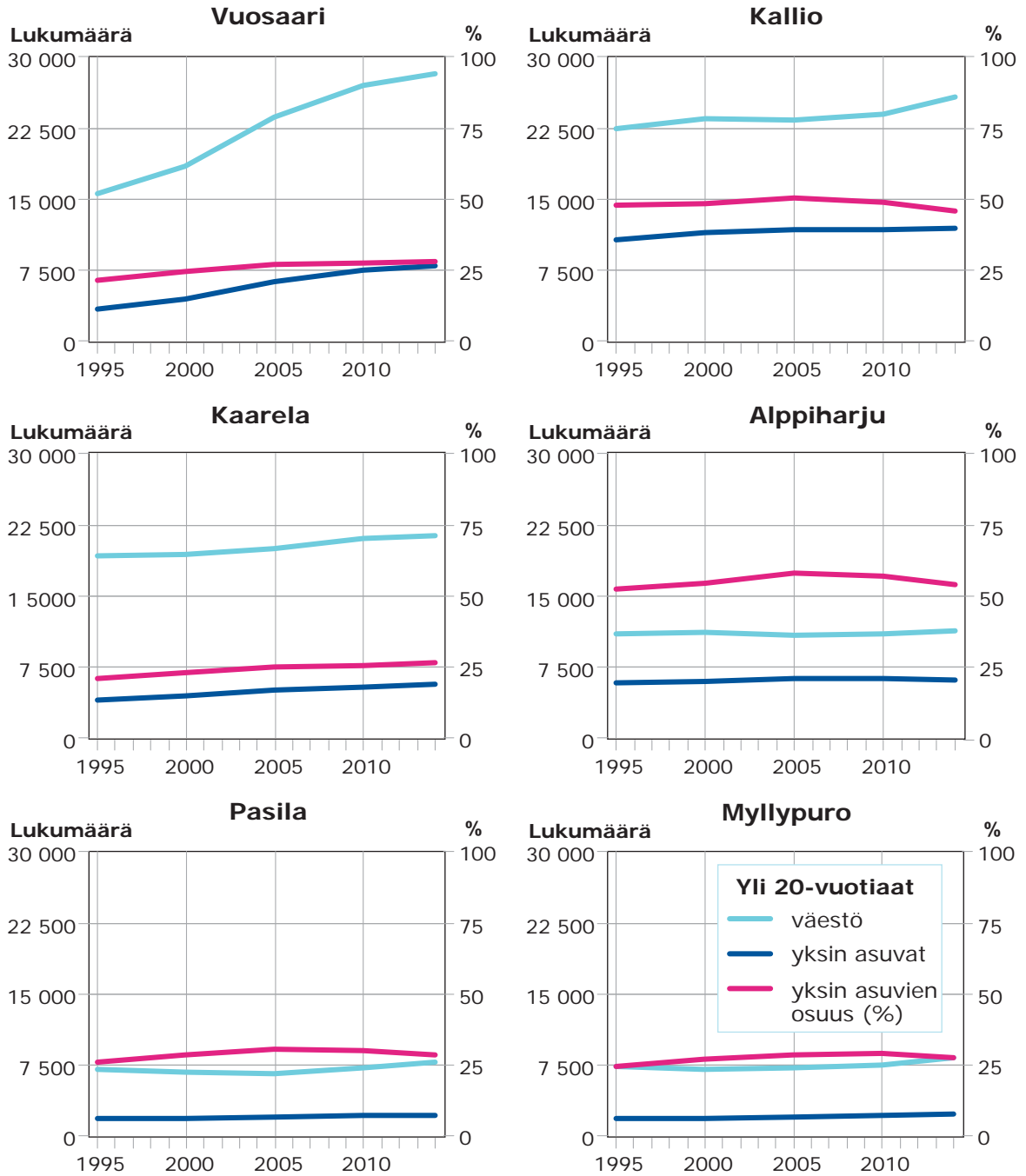
Tilastokeskus ja Helsingin kaupungin tietokeskus (2014b). *Helsinki: Muuttaneet iän mukaan.* Aluesarjat.

Liitteet

Liite 1. Helsingin asuinalueet talotyypeittäin kuvattuna vuonna 2010

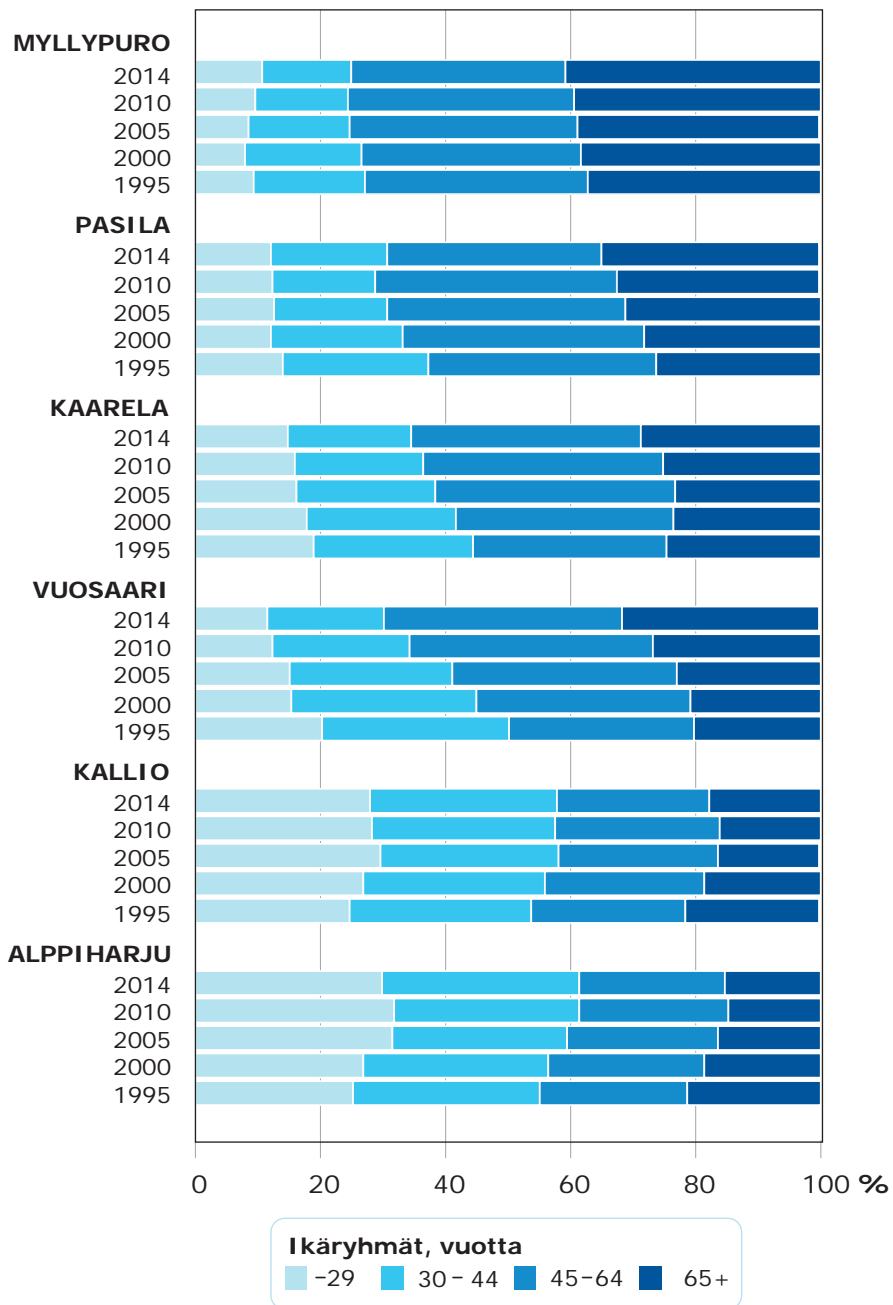

Liite 2. Yksin asuvien määrän kehittyminen kuudessa peruspiirissä

Lähde: Tilastokeskus 2014, Tilastokeskus ja Helsingin kaupungin tietokeskus 2014.

Liite 3. Yksin asuvien ikäjakauman kehitys tarkasteluun valituissa kuudessa peruspiirissä vuonna 1995–2014

Lähde: Tilastokeskus 2014, Tilastokeskus ja Helsingin kaupungin tietokeskus 2014.

Yksinasuvien asumistoiveet Helsingissä

Katri Backman

Helsingissä lähes joka toisen kotioven takana asutaan yksin. Mutta mikä vaikuttaa siihen, mihin yksinasuva asettuu asumaan? Ja millaisia asioita yksinasuvat asunnonaan ja asuinalueessaan arvostavat? Eroavatko yksinasuvan asumistoiveet jotenkin toisten kanssa asuvien asumistoiveista? Tässä artikkelissa luodaan katsaus helsinkiläisten yksinasuvien asumisvalintoihin ja -toiveisiin, ja verrataan niitä muiden helsinkiläisten vastaaviin toiveisiin. Lisäksi tarkastellaan yksinasuvien asemaa Helsingin asuntomarkkinoilla.

Mitä asumispreferenssit ovat ja miten niitä voi tutkia?

Asumispreferensseillä tarkoitetaan yksilön asunnon tai asuinalueen ominaisuuksiin liittämiä arvostuksia (esim. Ærø 2006: 126). Arkisemmin asumispreferenssejä voisi luonnehtia asumiseen liittyviksi mieltymyksiksi: ne kuvaavat sitä, mikä on kullekin mieluisin asumisen muoto ja tapa. Asumispreferenssit voivat koostua erilaisista tekijöistä, kuten asunnon sijainnista, asuinalueen palvelutasosta ja asunnon koosta ja varustelutasosta.

Asumispreferenssien tutkimus voidaan jakaa karkeasti kahteen eri tapaan: toteutuneiden tai paljastettujen preferenssien (*revealed preferences*) tarkasteluun ja esitetty-

jen preferenssien (*stated preferences*) tutkimiseen (Coolen & Hoekstra 2001: 286). Kun tutkitaan toteutuneita preferenssejä, oletetaan, että ihmiset muuttavat sellaisille alueille ja sellaisiin asuntoihin, joita he kulloinkin pitävät itselleen parhaina. Siten asumistoiveista voidaan tehdä päätelmiä ihmisten nykyisten asuinpaikkojen perusteella. Tämänhetkiset asumisjärjestelyt eivät kuitenkaan välttämättä kerro asumistoiveista kaikkea, sillä asunnonvalintaa rajoittavat esimerkiksi asumiseen käytävissä olevat tulot. Hyvätuloinen kykenee valitsemaan haluamansa asunnon mieleiseltään alueelta, kun taas pienituloinen joutuu tyytymään siihen, mihin hänellä on varaa, vaikka asunto tai naapurusto ei häntä täysin miellyttäisikään.

Käytännössä asumisvalinnat ovat aina tasapainottelua omien ihanteiden, taloudellisten resurssien ja asuntomarkkinoiden tarjonnan välillä. Siksi tutkitaan myös esitettyjä preferenssejä, jotka perustuvat aikomuksiin tai hypoteettisiin valintoihin, joita ei ainakaan vielä ole realisoitu. Näitä asumistoiveita voidaan tutkia esimerkiksi kyselyjen ja haastatteluiden avulla. Tässä artikkelissa tarkastellaan yksinasuvien asumispreferenssejä molemmista näkökulmista.

Mitä yksinasuvien asumispreferensseistä tiedetään?

Asumispreferenssejä on tutkittu varsin runsaasti. Yksinasuvien asumisvalinnoista- ja toiveista ei kuitenkaan tiedetä kovinkaan paljoa, vaikka he ovatkin esimerkiksi Helsingissä suurin yksittäinen asuntokuntatyyppi. Yksinasuvien asumispreferenssien tutkiminen voisikin auttaa huomiomaan tämän ryhmän tarpeet ja toiveet paremmin vaikkapa kaupunkisuunnittelussa. Toisaalta on muistettava, että yksinelävät ovat varsin heterogeeninen ryhmä eri-ikäisiä ja erilaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä, niin opiskelijoita, työssäkäyviä kuin eläkeläisiäkin (ks. Borg & Keskinen tässä kirjassa). Yksinasuvien ainoa yhteinen nimittäjä onkin usein kotitalouden koko: asunnossa asutaan yksin, ja kodissa on usein aika vähän neliöitä. Tällä voidaan ajatella olevan vaikutusta siihen, miten yksinasuva käyttää ympäröivää kaupunkitilaa (esim. Tervo 2011).

Aiemmistä, lähinnä eurooppalaisista ja pohjoisamerikkalaisista, tutkimuksista on

havaittu, että suurilla kaupunkiseuduilla asuu väkilukuun suhteutettuna enemmän yksineläviä kuin harvemmin asutuilla alueilla. Tiedetään myös, että kaupunkialueiden sisällä yksinasuvien osuus väestöstä on korkein kaupunkien keskusta-alueilla (Hall ym. 1997; Ogden & Hall 2000; Wulff ym. 2004; Ogden & Schnoebelen 2005; Dekka 2013). Viitteitä tästä on ollut havaittavissa myös Helsingissä (ks. esim. Alshail tässä kirjassa). Se voisi siis tarkoittaa, että yksinasuvat viihtyvät erityisesti kaupunkien keskustoissa, ja siksi hakeutuvat asumaan niihin. Toisaalta tiedetään myös, että kaupunkien keskustoissa asunnot ovat keskimäärin pienempiä, minkä on ajateltu ohjaavan yksinasuvia asumaan kaupunkikeskustoihin (Ogden & Schnoebelen 2005). Yksinasuvien uskotaan jopa tinkivän asunnon koosta, jotta he voisivat asua lähempänä keskustaa ja työpaikkoja (Deka 2013).

Yksinasuvat eivät kuitenkaan näyttäisi aina automaattisesti valitsevan pientä asuntoa (Wulff ym. 2004). Leskeksi jäätyään ihmiset jäävät usein asumaan pariskunnan yhteiseen asuntoon sen sijaan, että muuttaisivat pienempään, ja eronneilla vanhemmilla voi olla tarvetta lisähuoneille lasten vierailuja varten. On siis turhan suoraviivaista olettaa, että ainoastaan asunnon koko vaikuttaisi yksinasuvan asunnonvalintaan.

Kaupunkien on ajateltu houkuttelevan yksinasuvia asuinympäristönä esimerkiksi niiden sallivamman asenneilmapiirin vuoksi. Kaupunki tarjoaa yksinasuvalle sosiaalisesti virikkeellisen ympäristön, josta löytyy todennäköisesti samoin ajattelevia ja saman elämäntyylin valinnoita ihmisiä

Taulukko 1. Kotitaloustyyppien jakauma perusjoukossa ja aineistossa

Kotitalouden muoto	Perusjoukko*, %	Vastaajat, %
Asuu yksin	29,0	29,8
Asuu puolison kanssa	30,9	42,2
Asuu puolison ja laps(i)en kanssa	23,8	22,2
Asuu yksin laps(i)en kanssa	5,4	4,3
Asuu vanhemman / vanhempien kanssa	1,2	0,4
Asuu itsenäisesti, mutta jakaa asunnon	6,1***	1,2

*Lähde: Tilastokeskus 2015. Helsingiläiset 25–74-vuotiaat, kaikki äidinkielen. Lisäksi perhekuntiin kuulumatonta väestöä luokassa "Laitosväestö ja luokittelematon".

***Sisältää samaa sukupuolta olevat, samassa asunnossa asuvat henkilöt. Samaa sukupuolta olevien liitoista on huomioitu ainoastaan rekisteröidyt parisuhteet.

(ks. esim. Mustonen & Lindblom tässä kirjassa). Myös kaupunkikeskustojen monipuolisen palvelurakenteen, kuten kahviloiden ja ravintoloiden, on ajateltu tukevan yksinasuvan arkea (Klinenberg 2012).

Asumistoiveista tietoa kyselytutkimuksen avulla

Tässä artikkelissa helsinkiläisten yksinasuvien asumispreferenssejä tutkitaan Kaupunkitutkimus ja Metropolipolitiikka-tutkimushankkeessa vuonna 2012 kerätyn kyselyaineiston avulla¹. Artikkelissa keskitytään kyselyn helsinkiläisiin vastaajiin ja asumisen arvostukseen liittyviin kysymyksiin.

1 Kysely on toteutettu osana Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka-tutkimushanketta (KaTuMetro). Kyselyn ovat suunnitelleet ja toteuttaneet Helsingin yliopiston kaupunkimaantieteen professori Mari Vaattovaara ja kaupunkisosiologian professori Matti Kortteinen sekä Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkijat Henrik Lönnqvist ja Martti Tuominen. Kyselyssä on kartoitettu yleisesti asumiseen ja hyvinvointiin liittyviä asioita koko metropolialueella.

Helsingissä kyselyn vastausprosentti oli 38,2. Yksinasuvat näyttäisivät olevan aineistossa varsin hyvin edustettuina (Taulukko 1). Kotitaloustyyppien jakaumassa on otettava huomioon, että perusjoukkoa kuvaavassa tilastokeskuksen aineistossa samaa sukupuolta olevista, samassa asunnossa asuvista pareista vain rekisteröidystä parisuhteesta elävät kuuluvat luokkaan "Asuu puolison kanssa". Tämä selittänee osin suurta eroa perusjoukon ja aineiston välillä tässä luokassa. Toinen selittävä tekijä lienee aineiston ikäjakauma: vastaajissa on suhteessa enemmän vanhempiin ikäluokkiin kuuluvia henkilöitä, joiden lapset ovat jo muuttaneet kotoa pois.

Kun tarkastellaan aineiston edustavuutta ja verrataan kyselyyn vastanneiden helsinkiläisten ikäjakaumaa tavoiteperusjoukon ikäjakaumaan, huomataan, että aineisto on vinoutunut iän ja sukupuolen suhteen. Vastaajista suurempi osuus on naisia, ja vastaajat ovat keskittyneet vanhempiin ikäryhmiin (Taulukko 2). Erityisesti 55-vuotiaita ja sitä vanhempia vastaajia on aineistossa suhteessa enem-

Taulukko 2. Kyselyyn vastanneet suhteessa perusjoukkoon (25–74-vuotiaat helsinkiläiset suomen- ja ruotsinkieliset vuonna 2012)

	Perusjoukko*	Vastaajat
Lukumäärä	350 124	3 652
Miehiä, %	47,0	38,3
Naisia, %	53,0	61,7
25–34-vuotiaita, %	26,3	21,0
35–44-vuotiaita, %	19,3	14,7
45–54-vuotiaita, %	20,4	18,9
55–64-vuotiaita, %	19,8	24,8
65–74-vuotiaita, %	14,2	20,6

*Lähde: Helsingin seudun aluesarjat 2015 / Tilastokeskus.

män kuin perusjoukossa. Nuoria vastaajia (25–34-vuotiaita) puolestaan on kyselyyn vastanneista pienempi osuus kuin perusjoukossa. (Taulukko 3)

Tämän artikkelin analyysissä aineistolle ei ole asetettu painokertoimia, joten aineiston vinous tulee pitää mielessä tuloksia tulkittaessa. On myös otettava huomioon, että kyselyssä ei ole mukana yli 74-vuotiasta väestöä, jossa yksinasuvi-

en osuus on huomattavan suuri. Kyselyyn vastanneista lähes kaikki ovat syntyperäisiä Suomen kansalaisia. Tämä johtuu siitä, että perusjoukkona ovat olleet vain suomen- ja ruotsinkieliset. Aineiston perusteella ei siksi voida tehdä päätelmiä maahanmuuttajien yksinasumisesta.

Tässä artikkelissa verrataan kyselyyn vastanneita yksinasuvia muissa asuntokuntatyypeissä asuviin vastaajiin. Analyysiin ei ole otettu mukaan kimpakkämpissä asuvia henkilöitä, vaikka heidänkin kotitaloutensa koostuu vain yhdestä henkilöstä. Kyselyaineistoon ei ole myöskään poimitu asunnottomia henkilöitä, vaikka suuri osa asunnottomista on yksineläviä.

Vertailua yksinasuvien kesken on tehty ikäryhmittäin ja aluetasolla. Alueellista tarkastelua varten Helsinki on jaettu sisempään kantakaupunkiin (Alue 1), ulompaan kantakaupunkiin (Alue 2) ja esikaupunkialueeseen (Alue 3). Sisempään kantakaupunkiin kuuluvat Vironniemen, Kampinmalmin, Ullanlinnan ja Kallion peruspiirit. Ulompaan kantakaupunkiin puolestaan on luettu Taka-Töölön, Alppiharjun ja Vallilan peruspiirit. Loput

Taulukko 3. Yksinasuvien ikäjakauma perusjoukossa ja aineistossa

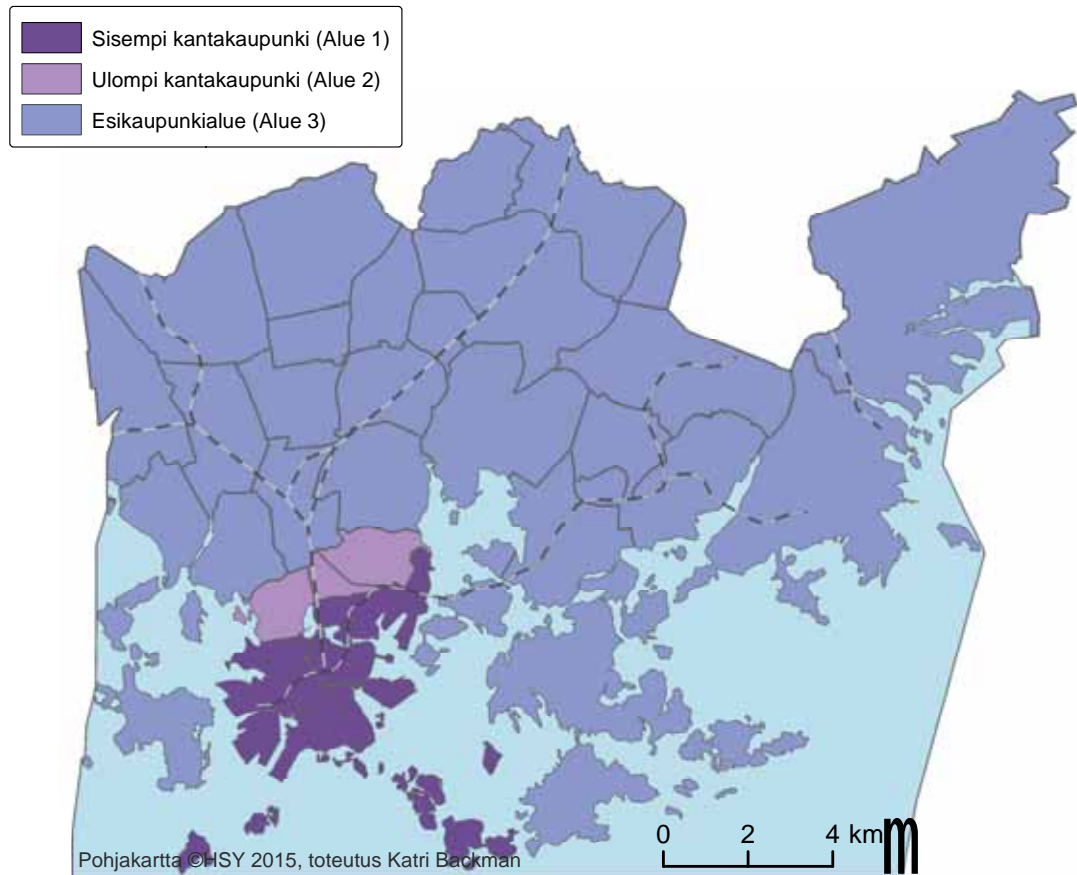
Ikä	Perusjoukko*	Vastaajat
25–34-vuotiaita, %	26,8	20,5
35–44-vuotiaita, %	16,2	12,4
45–54-vuotiaita, %	18,7	15,7
55–64-vuotiaita, %	20,8	26,8
65–74-vuotiaita, %	17,5	24,5

* Lähde: Tilastokeskus 2015. Helsinkiläiset yksin asuvat perheisiin kuulumattomat 25–74-vuotiaat, kaikki äidinkielen.

Taulukko 4. Kyselyn vastaajat alueittain

Tutkimusalue	Yksinasuvat	Muut
Sisempi kantakaupunki (Alue 1)	235	432
Ulompi kantakaupunki (Alue 2)	172	202
Esikaupunki (Alue 3)	681	1 926
Yhteensä	1 088	2 560

Kartta 1. Alueellisen analyysin perustana oleva aluejako

peruspiirit muodostavat esikaupunkialueen (Kartta 1). Aineistossa suurin osa vastaajista asuu esikaupunkialueella (Taulukko 4), joten tarkempi alueellinen tarkastelu on tarpeellinen.

Yksinasuvien toiveissa kaksio kerrostalossa

Kyselytutkimuksesta oli havaittavissa, että yksinasuvien vastaajien asunnot ovat keskimäärin pienempiä kuin muiden vastaajien. Yksinasuvan kodin koko oli keski-

määrin 54,1 neliötä, ja asunnon mediaanikoko 47 neliötä, kun ne muilla vastaajilla olivat 85,5 neliötä ja 78 neliötä. Tämä on tietenkin varsin todennäköinen havainto, sillä yksi ihminen tarvitsee vähemmän tilaa kuin useampi, joten asuntokin voi olla pienempi. Toisaalta yksinasuvilla vastaajilla asumisväljyys oli suurempi, sillä muilla vastaajilla oli käytössään henkeä kohden vain keskimäärin 35,6 neliötä.

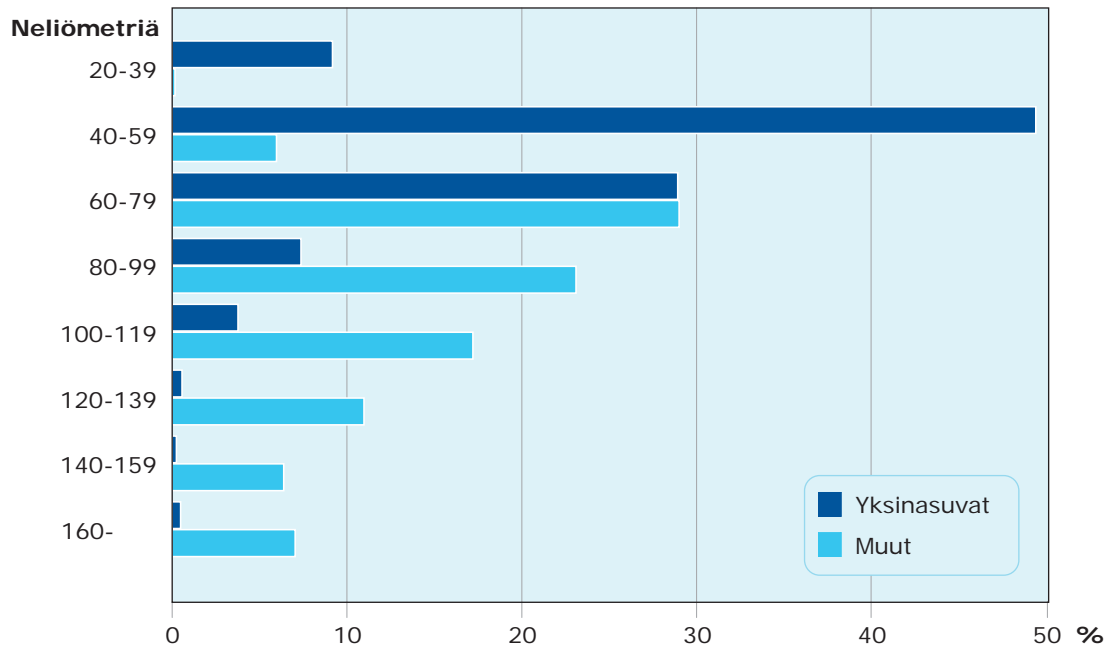
Yksinasuvien toiveissa eivät olleet pienet, yksiön kokoiset asunnot, vaikka yksinasuvien sopivana pitämä asunnon koko onkin huomattavasti pienempi kuin

muilla vastaajilla. Vain alle kymmenen prosenttia heistä pitää alle 40 neliömetrin kokoista asuntoa itselleen sopivimpana (Kuvio 1). Yleisin toivottu asunnon koko on yksinasuvilla suunnilleen kaksion kokoinen asunto (40–59 neliömetriä). Tämä kertonee siitä, että yksinasuvat arvostavat

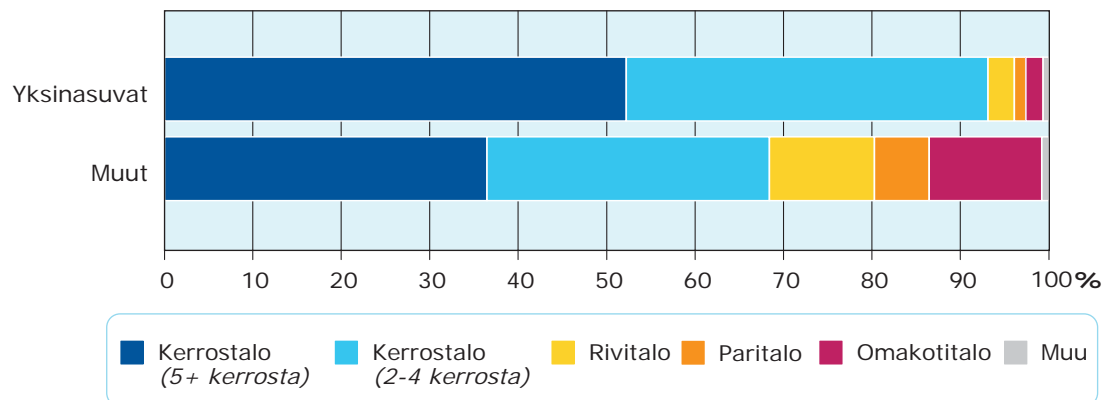
lisätilaa ja ylimääräisiä neliöitä siinä missä muutkin.

Helsingissä kerrostaloasuminen on yleistä. Yksinasuvien keskuudessa kerrostaloasuminen on kuitenkin vielä selvästi yleisempää kuin muilla (Kuvio 2). Kantakaupungissa asuintalot ovat pääasiassa

Kuvio 1. Sopivimpana pidetty asunnon koko

Kuvio 2. Nykyisen asuintalon tyyppi

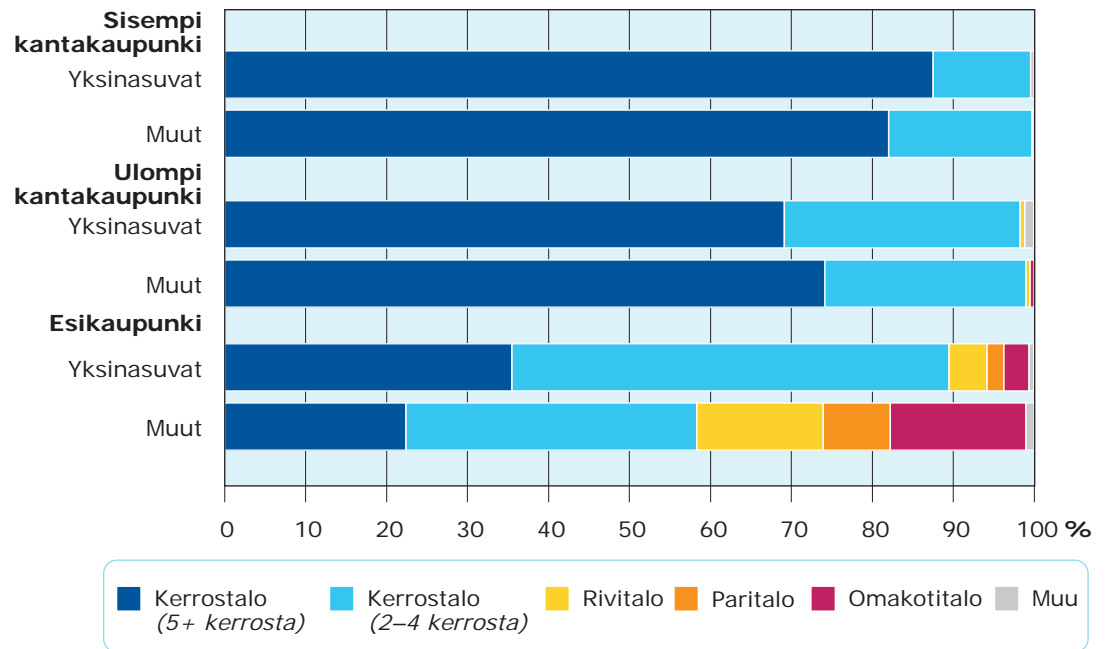

kerrostaloja, ja siksi alueellisen tarkastelun perusteella kantakaupungissa erot asuintalon tyypissä eivät ole kovin suuria näiden kahden ryhmän välillä (Kuvio 3). Sen sijaan esikaupunkialueella yksinasuvat näyttäisivät eriytyvän muista vastaajis-

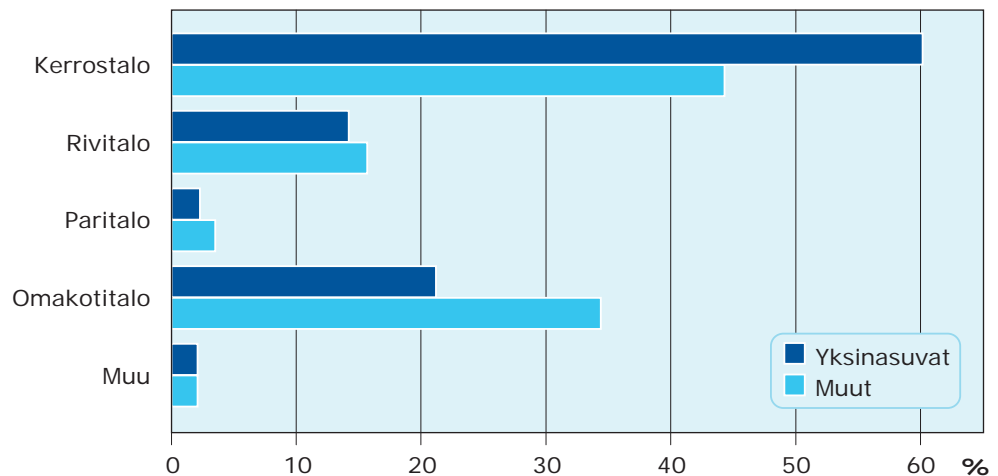
ta. Siellä lähes 90 prosenttia yksinasuvista asuu kerrostaloissa, muista vastaajista vain hieman yli puolet.

Yksinasuvista useampi myös pitää kerrostaloa itselleen parhaana asumismuotona (Kuvio 4).

Kuvio 3. Nykyisen asuintalon tyyppi alueittain

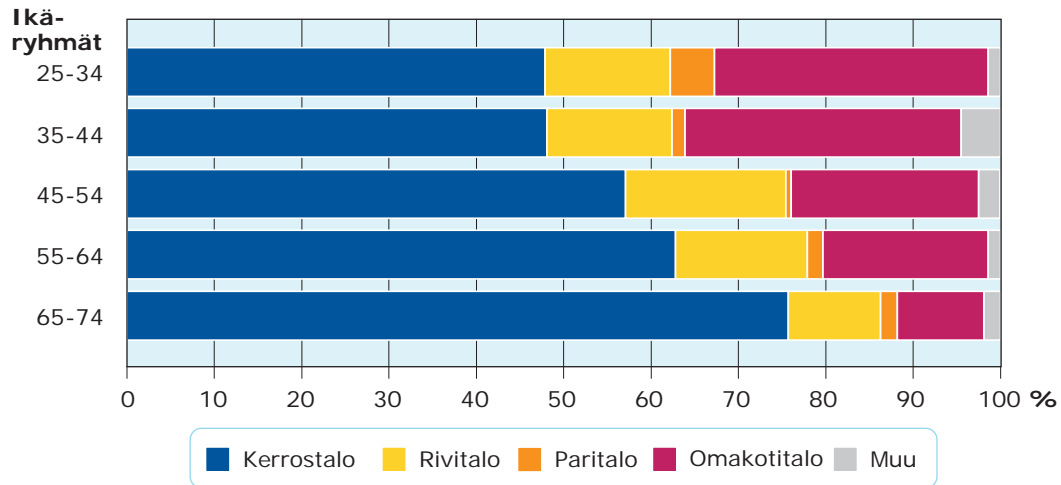
Kuvio 4. Mieluisin asuintalon tyyppi

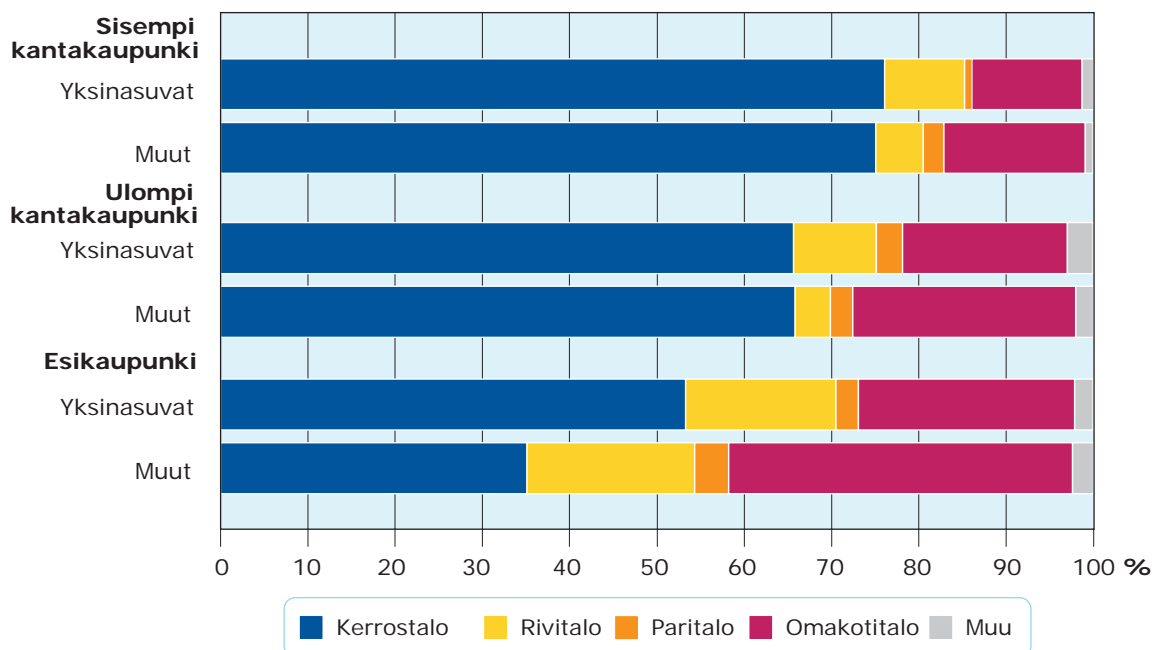
Noin kolmannes asui kuitenkin mieluiten pientalossa. Halukkuus asua kerrostalossa kasvaa iän myötä. Kun alle 35-vuotiaista vain alle puolet asui mieluiten

kerrostalossa, on sama lukema 65–74-vuotiailla jo 75 prosenttia. Omakotitaloasuminen kiehtoo noin kolmannesta nuorimmasta ikäluokasta, mutta vanhimmas-

Kuvio 5. Mieluisin asuintalon tyyppi ikäryhmittäin, yksinasuvat vastaajat

Kuvio 6. Mieluisin talotyyppi kotitaloustyyppiin ja asuinpaikan mukaan

sa ikäluokassa omakotitalon valitsisi enää alle 10 prosenttia yksinasuvista vastaajista. (Kuvio 5). Kerrostaloasumisen suosiota vanhemmissa ikäluokissa saattaa selittää muun muassa sen helppous: kerrostalossa taloyhtiö hoitaa lumenluonnin ja muut huoltotehtävät, joista huolehtiminen voi käydä ikääntyvälle ihmiselle raskaaksi.

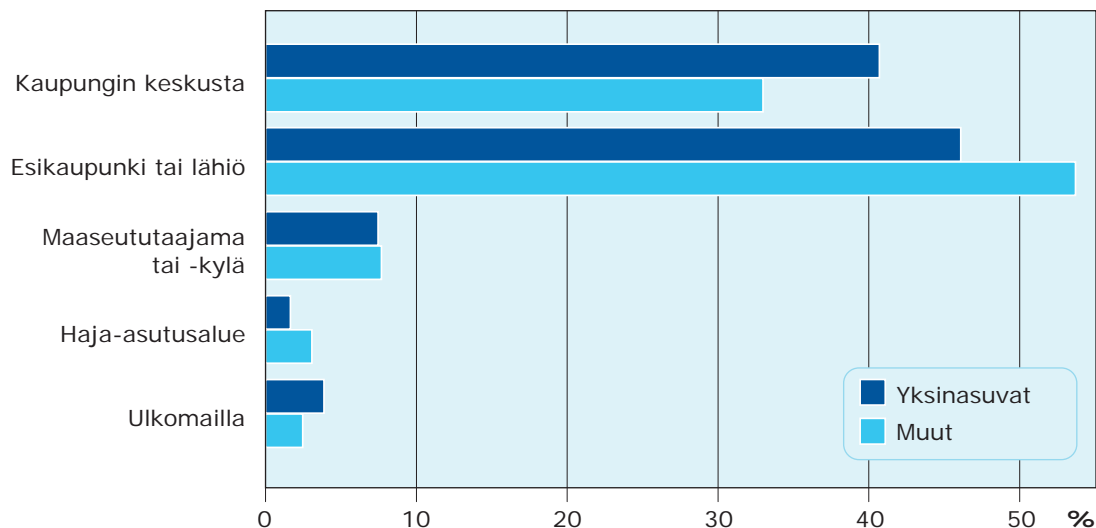
Kantakaupungissa yksinasuvien toiveet talotyyppistä ovat varsin yhtenevät muiden vastaajien kanssa. Esikaupunkialueella yksinasuvat toivovat kerrostaloasumista selkeästi enemmän kuin muut vastaajat. Toisaalta siellä yksinasuvista neljänneksen toiveissa oli omakotitalo, vaikka vain kolmella prosentilla nykyinen asuintalo oli omakotitalo. (Kuvio 6)

Nuoria vetää keskusta, ikääntyneet tahtovat esikaupunkiin

Esikaupunki tai lähiö on kyselyyn vastanneiden mieluisin asuinpaikka sekä yksinasuvien että muiden vastaajien keskuudessa (Kuvio 7). Yksinasuvat kuitenkin eroavat muista siten, että heille kaupungin keskusta-vaihtoehto on jonkin verran suosituampi kuin muilla ryhmillä.

Alueellisessa tarkastelussa erot yksinasuvien ja muiden vastaajien välillä eivät ole kovin suuria millään alueella (Kuvio 8). Keskusta-asumisen suosio kasvaa selvästi siirryttäessä esikaupungista kantakaupunkiin. Sisemmässä kantakaupungissa asuvista 75–80 prosenttia asuu jo nyt kau-

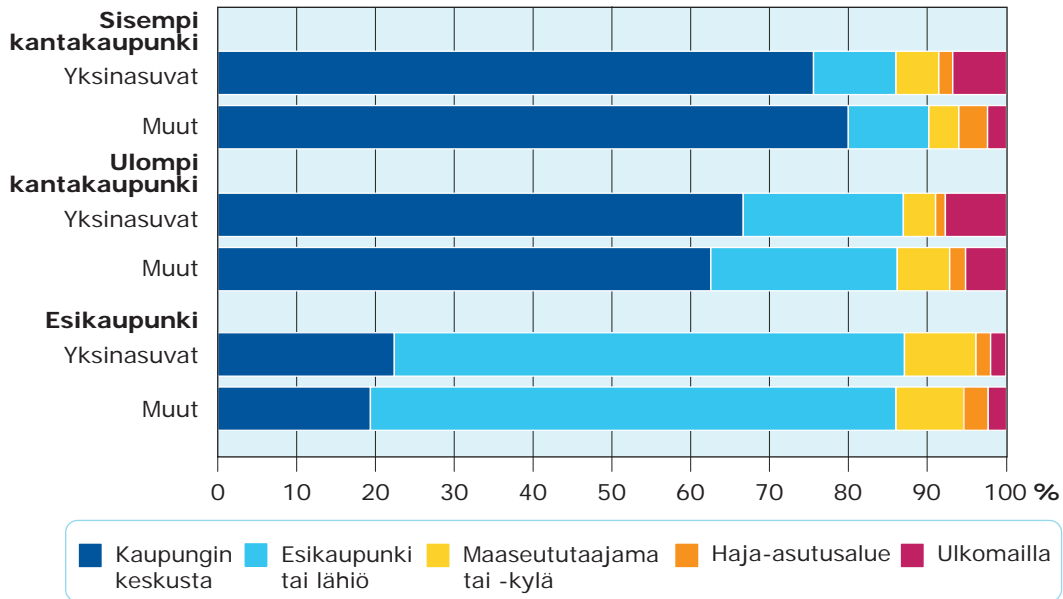
Kuvio 7. Mieluisin asuinpaikka

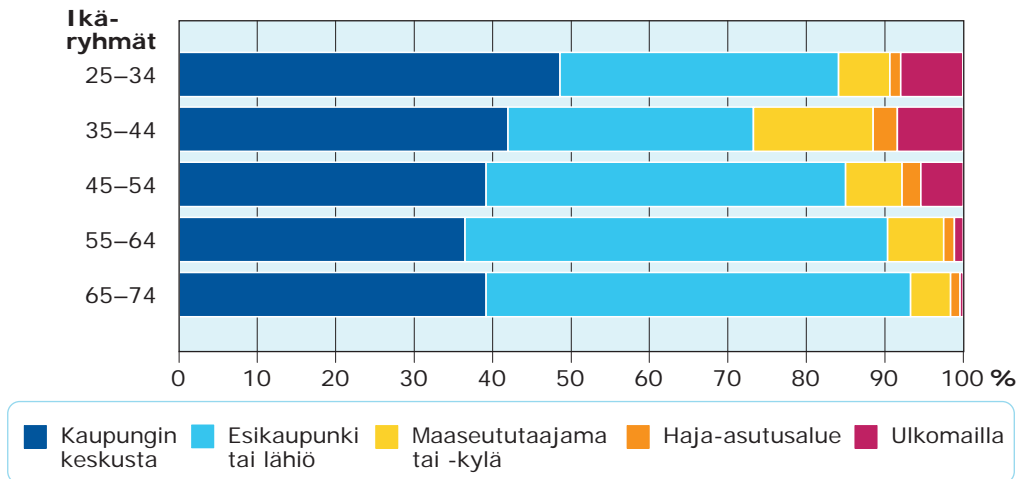
punkirakenteen näkökulmasta mieleis-
lään alueella, ja ulommassa kantakaupun-
gissa ja esikaupungissakin noin kaksi kol-
mannesta. Yksinasuvat näyttäisivät myös
pystyneen valitsemaan asuinpaikkansa
oman preferenssinsä mukaisesti lähes
yhtä hyvin kuin muutkin vastaajat.

Ikäryhmittäin tarkasteltuna keskusta-asu-
minen näyttäisi olevan suosituempaa nuor-
empien yksinasuvien ikäryhmissä (Kuvio
9). Vanhemmissa ikäryhmissä esikaupun-
kiasuminen on kaikkein suosituinta, yli 50
prosenttia vastaajista ilmoittaa asuvan-
sa mieluiten esikaupungissa tai lähiössä.

Kuvio 8. Mieluisin asuinpaikka alueittain

Kuvio 9. Yksinasuvien vastaajien mieluisin asuinpaikka ikäryhmittäin

Nuoremmat yksinasuvat olisivat myös innokkaampia muuttamaan ulkomaille kuin vanhemmat.

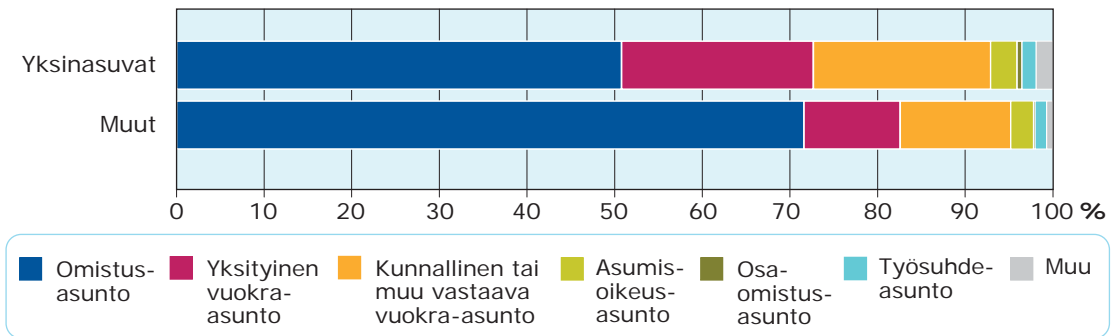
Toiveissa omistusasunto, rasitteena asumisen kalleus

Yksinasuvista vastaajista selkeästi harvempi asuu omistusasunnossa kuin muis-

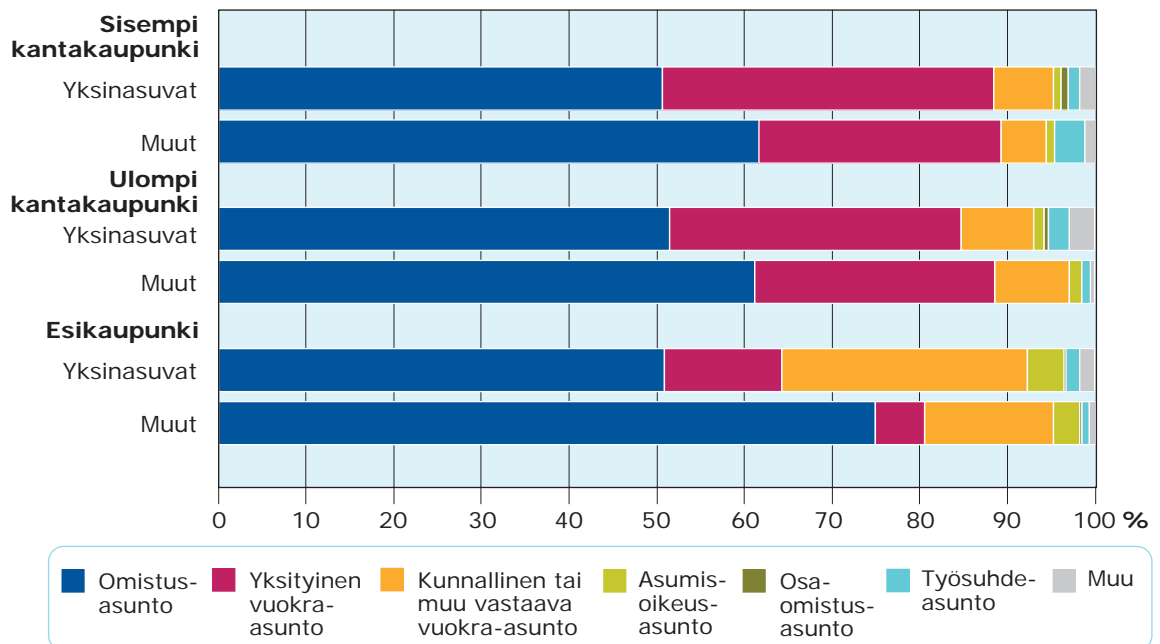
sa kotitaloustyypeissä asuvista (Kuvio 10). Kun tarkastellaan asuntojen hallintamuotoja tarkemmin alueittain, huomataan, että sekä sisemmässä että ulommassa kantakaupungissa ero yksinasuvien ja muiden välillä on omistusasumisessa noin kymmenen prosenttiyksikköä (Kuvio 11).

Esikaupunkialueella sen sijaan ero on lähes 25 prosenttiyksikköä. Tämä ero voi osaltaan johtua siitä, että esikaupungis-

Kuvio 10. Vastaajien asuntojen hallintaperustejakauma

Kuvio 11. Vastaajien asuntojen hallintaperustejakauma alueittain

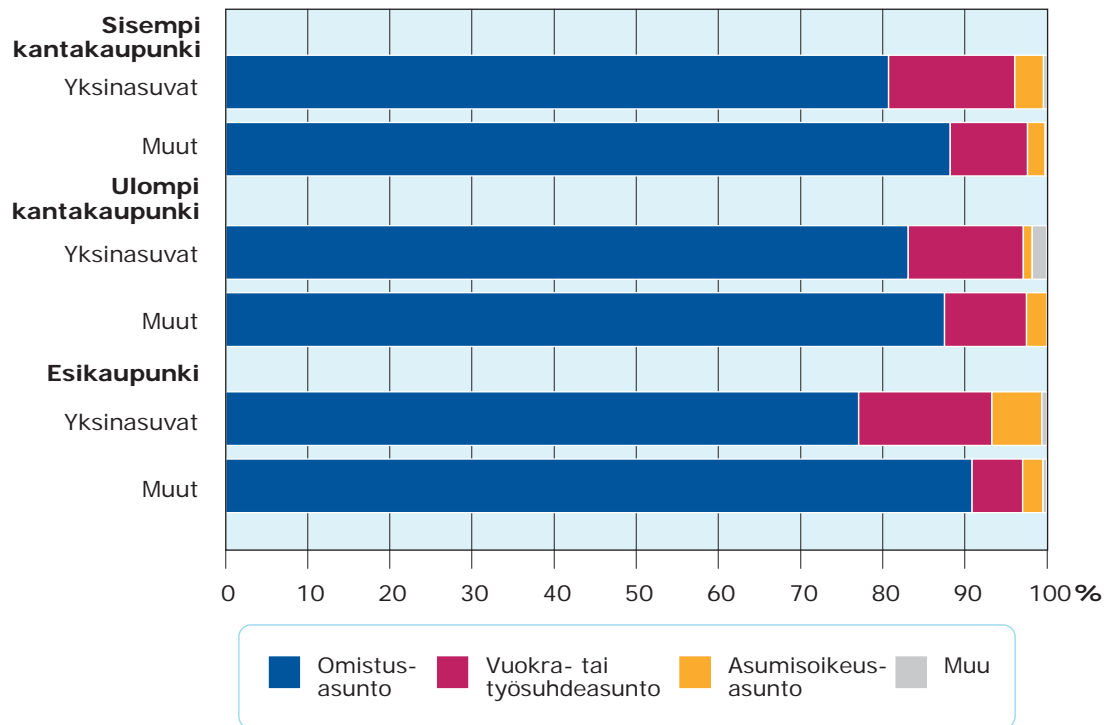

sa muut vastaajat asuvat useammin rivija omakotitaloissa, jotka ovat tyypillisesti omistusasuntoja.

Yksinasuvien yleisempään vuokralla asumiseen vaikuttanee omistusasumisen korkea hintataso. Helsingissä asuntojen hinnat ovat erittäin korkeita suhteessa tulotasoon (Holappa ym. 2015). Yksin asuntolainaa maksavan on siis oltava varsin varakas ja hyvätuloinen. Korkeiden vuokrien vuoksi asuntosäästäminenkin on yksinasuvalle hankalaa.

Omistusasumisen mieluisimmaksi asunnon hallintamuodoksi valinnoita on yksinasuvissa vain hieman vähemmän kuin muissa vastaajissa (Kuvio 12). Tämä tarkoittaisi sitä, että yksinasuvissa on enemmän heitä, jotka eivät asu tällä hetkellä hallintaperusteeltaan toiveitaan vastaavassa asunnossa. Vähiten innostusta omistusasumiseen on esikaupunkialueen yksinasuvilla, vaikka heillä pientaloasumisen preferenssi oli voimakkain.

Kuvio 12. Mieluisin asunnon hallintaperuste alueittain

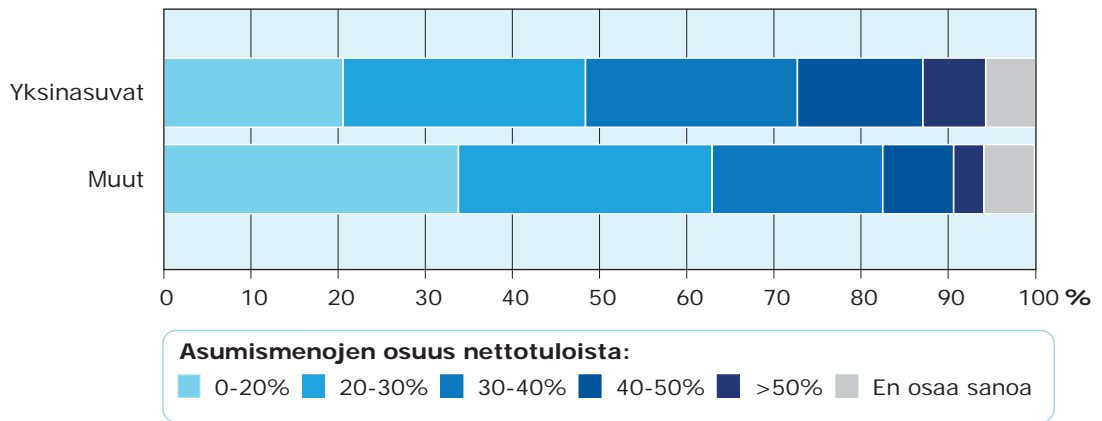

Kyselyyn vastanneet yksinasuvat käyttivät keskimäärin suuremman osan tuloistaan asumiskustannuksiin kuin muissa kotitaloustyypeissä asuvat vastaajat (Kuvio 13).

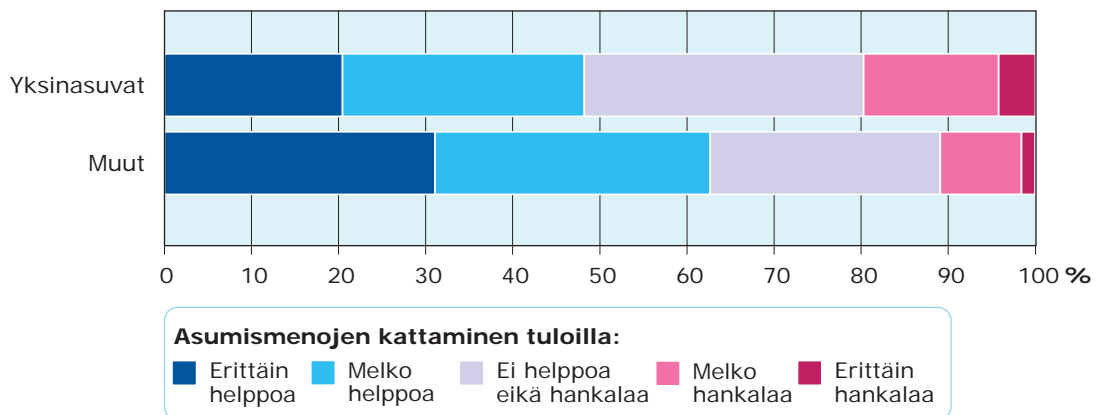
Yksinasuvat vastaajat myös kokivat asumiskustannusten kattamisen keskimäärin kuormittavammaksi kuin muut vastaajat (Kuvio 14). Kun tarkastellaan samaa muutujaa alueittain, huomataan, että esikaupunkialueella koetut erot asumismenojen

kuormittavuudessa yksinasuvien ja muiden välillä ovat suurimmat (Kuvio15). Tällä alueella asumisen hinta on alhaisempi, joten syytä yksinasuvien raskaammaksi kokemiin asumiskustannuksiin täytyykin etsiä toisaalta. On mahdollista, että esikaupunkialueella yksinasuvat ovat muutenkin keskimäärin pienituloisempia, jolloin asumismenot kuormittavat heidän talouttaan suhteessa enemmän. Kanta-

Kuvio 13. Asumismenojen osuus kotitalouden nettotuloista

Kuvio 14. Asumismenojen koettu kuormittavuus

kaupungin korkeammista asuntojen hinnoista huolimatta yksinasuvat näyttäisivät kokevan asumismenot siellä keskimäärin hieman vähemmän kuormittavina kuin esikaupunkialueen yksinasuvat.

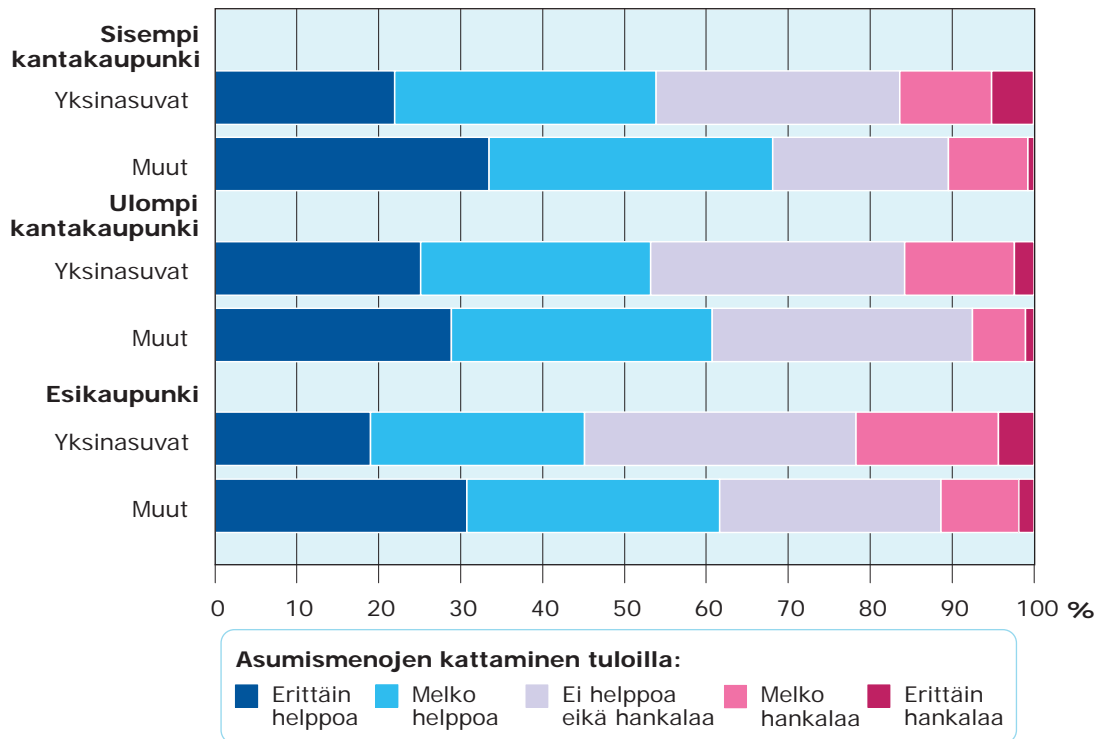
Yksinasuvat helsinkiläiset jonkin verran urbaanimpia

Aiemman kansainvälisen tutkimuksen perusteella yksinasuvilla asumispreferenssit näyttäytyvät selkeästi muuta väestöä urbaanimpina. Kyselyaineiston perusteella tästä on nähtävissä viitteitä myös Helsingissä: yksinasuvista useampi asuisi mieleliten kaupungin keskustassa, ja kerrosta-

loasuminen näkyy vahvasti sekä toteutu-neissa asumisvalinnoissa että esitetyissä asumistoiveissa. Toisaalta yksinasuvat eivät ole asumistoiveiden valossa aivan täysin muista helsinkiläisistä poikkeavia: myös yksinasuvien joukosta löytyy paljon heitä, jotka asuvat mielellään esikaupunkialueella ja omakotitalossa.

Tulokset kertovatkin suuresta vaihte-lusta yksinasuvien ryhmän sisällä, sillä esimerkiksi iällä on merkittävä vaikutus asumistoiveisiin. Useamman toivoessa asunnokseen kaksiota, yksinasuvat törmäävät realiteetteihin joissa vaihtohto-ja ei juuri ole. Helsingissä asunnot ovat kalliita, ja pienet asunnot ovat absoluut-tisella hinnalla mitattuna edullisimpia.

Kuvio 15. Asumismenojen koettu kuormittavuus alueittain

Monen yksinasuvan vaihtoehdot vähissä Helsingin asuntomarkkinoilla

Tässä artikkelissa esiintuoduista havainnoista keskeisimpiä on se, että yksinasuvat kykenevät toteuttamaan haaveitaan omistusasumisesta huomattavasti harvemmin kuin muissa kotitaloustyypeissä asuvat helsinkiläiset. Yksinasuvat paitsi käyttävät tuloistaan suuremman osan asumiseen, myös kokevat asumismenot kuormittavampina kuin muut. Tämä johtuu siitä, että yksinasuva ei voi jakaa kiinteitä asumiskuluja kenenkään kanssa. Pienempään asuntoon muuttaminen harvoin ratkaisee ongelmaa, sillä pienet asunnot ovat suhteessa kalliimpia kuin suuremmat asunnot. Helsingin asuntomarkkinoiden tämänhetkinen tilanne onkin yksinasu-

van näkökulmasta erittäin hankala, koska etenkin kantakaupungissa pienten asuntojen hintakehitys on eriytynyt suurempien asuntojen hinnoista niiden suuren kysynnän vuoksi (Holappa ym. 2015: 23). Kun vielä pidetään mielessä, että yksinasuvat ovat keskimäärin varsin pienituloisia, on heidän tilanteensa pääkaupunkiseudun asuntomarkkinoilla vähintäänkin huolestuttava.

Toisaalta näyttäisi siltä, että Helsingin kantakaupungissa elää varsin hyvin toimeentuleva yksinasuvien joukko, joka on voinut toteuttaa urbaaneja asumistoiveitaan. Mikäli kuitenkin asuntojen hintakehitys Helsingissä jatkuu samanlaisena kuin tähän asti, on tulevaisuudessa yhä harvemmalla yksinasuvalla mahdollisuus asua toiveidensa mukaisessa asunnossa haluamallaan alueella.

Lähteet

- Coolen, Henny & Hoekstra, Joris (2001).** *Values as determinants of preferences for housing attributes.* Journal of Housing and the Built Environment 16: 285–306.
- Deka, Devajyoti (2014).** *The living, moving and travel behaviour of the growing American solo: Implications for cities.* Urban Studies 51: 634–654
- Hall, Ray & Ogden, Philip & Hill, Catherine (1997).** *The pattern and structure of one-person households in England and Wales and France.* International journal of population geography 3: 161–181
- Holappa, Veera & Huovari, Janne & Karikallio, Hanna & Lahtinen, Markus (2015).** *Alueellisten asuntomarkkinoiden kehitys vuoteen 2017.* Pellervon taloustutkimuksen työpapereita 169. 43 s.
- Klinenberg, Eric (2012).** *Going solo. The extraordinary rise and surprising appeal of living alone.* Penguin Press, New York. 273 s.
- Ogden, Philip & Hall, Ray (2000).** *Households, reurbanisation and the rise of living alone in the principal French cities, 1975-90.* Urban studies 37: 367–390.
- Ogden, Philip & Schnoebelen, Francois (2005).** *The rise of the small household: demographic change and household structure in Paris.* Population, space and place 11: 251–268.
- Tervo, Anne. (2011).** Solo living extending towards the urban fabric. Teoksessa: Herneoja, Aulikki & Hirviniemi, Helena & Hirvonen- Kantola, Sari & Joutsiniemi, Anssi & Luusua, Anna & Mäntysalo, Raine & Niskanen, Aino & Niskasaari, Kari & Pihlajaniemi, Henrika & Rönkkö, Emilia & Soikkeli, Anu & Soudunsaari, Leena & Suikkari, Risto & Tolonen, Kai (toim.) *Arkkitehtuuritutkimuksen päivät 2011. Tutkimus ja käytäntö.* Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston julkaisuja A58. s.196-207
- Tilastokeskus (2015).** *Väestö sukupuolen, iän ja perheaseman mukaan alueittain 2005–2014.* <http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_perh/?rxid=2d5bf95c-58e9-44a1-a178-aa7707525941> Viitattu 12.8.2015.
- Wulff, Maryann & Reynolds, Margaret & Healy, Ernest (2004).** *Why don't small households live in small dwellings? Disentangling a planning dilemma.* People and place 12: 57–70.
- Ærø, Thorkild (2006).** *Residential choice from a lifestyle perspective.* Housing, Theory and Society 23: 109–130.

*Yksin eläminen
eri väestöryhmissä*

3

Yksinäisyys ja talousongelmat nuorten arjen ongelmana Helsingissä

Vesa Keskinen

Asukkaiden tyytyväisyyttä kunnan palveluihin ja asumiseen kotikunnassa on tutkittu saman sisältöisillä kuntapalvelut - tutkimuksilla noin neljän vuoden välein vuodesta 1983 saakka. Tutkimuksen Helsinki-raportti on tehty kahdeksan kertaa, viimeisin vuonna 2012. Arjen ongelmia koskeva kysymyskokonaisuus liitettiin tutkimukseen laman keskellä 1993. Tässä artikkelissa hyödynnetään kuntapalvelut tutkimuskyselyn aikasarja-aineistoa sekä vuoden 2015 nuorisobarometritutkimuksen tietoja nuorten arjen tutkimisessa. Artikkelissa selvennetään mitkä tekijät ovat nuorille arjessa suurimpia haasteita. Näyttää siltä, että nuoret kokevat yksinäisyyttä aiempaa enemmän, vaikka myös taloudelliset ja asumiseen liittyvät ongelmat ovat esillä.

Nuorten yksin asumisen haasteita

Yksin asuvia ei voida tarkastella yhtenäisenä ryhmänä. Yksin asuvat elävät hyvin erilaisissa elämäntilanteissa riippuen iästä, koulutuksesta, työmarkkina- asemasta, huollettavien määrästä ja asuinpaikasta. Sosiologi Terhi-Anna Wilska (2013) nostaa yksin asuvien ääripäin esille köyhät opiskelijanuoret ja vauraat ikääntyneet työntekijät ja eläkeläiset. Opiskelijat ovat usein köyhiä, mutta heille pienituloisuus on usein vain väliaikainen tilanne. Wilskan mukaan heikoimmassa asemassa koko

maan tasolla ovat yksin asuvat yli 80-vuotiaat eläkeläisnaiset, jotka elävät pelkän kansaneläkkeen varassa. Helsingissä varsin heikoilla voidaan katsoa olevan myös ilman koulutusta ja / tai työtä olevat nuoret ja asunnottomat (ks. esim. Borg & Hietaniemi tässä kirjassa).

Yksin asuvien ja vaikkapa kahden huoltajan perheen taloudellista tilannetta vertaillaessa puhutaan mittakaavaeduista. Yksin asuvan taloudessa kaikki kulut kohdistuvat yhteen henkilöön. Jos tuloissa, asumismenoissa tai terveydessä tapah-

Kuva: Helsingin kaupungin aineistopankki / Comma Image Oy

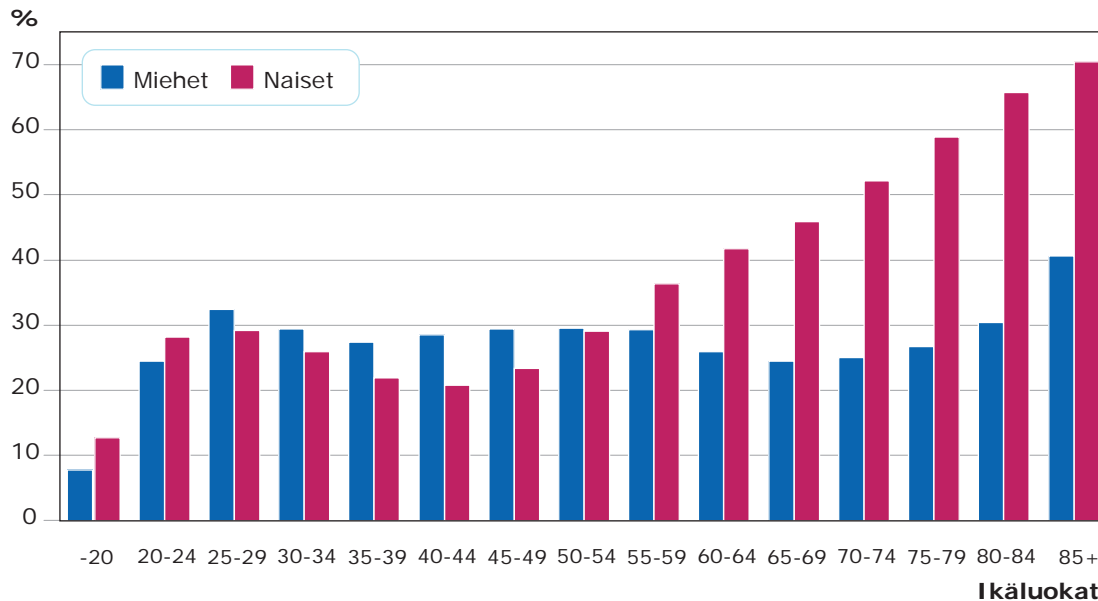
tuu yllättävä käänne, kukaan toinen ei ole jakamassa yksin asuvan taakkaa. Kahden aikuisen taloudessa/perheessä molemmat osallistuvat yleensä talouden kuluihin. Eniten mittakaavaetuja muodostuu asumisessa, joka lohkaisee suurimman osan talouksien käytettävissä olevista tuloista (ks. esim. Peura-Kapanen tässä kirjassa). Yksin asuva joutuu hankkimaan ”kaiken” yhdelle henkilölle, kahden huoltajan perheissä/talouksissa asunto, kodinkoneet, tilatut lehdet jne. ”jakautuvat” monen henkilön kesken.

Nuorten vanhemmiltaan ja sukulaisiltaan saama taloudellinen tuki on kuitenkin merkittävää tilanteissa, joissa esimerkiksi nuorten opiskelu ja epävarmat työt luovat taloudellisia haasteita (esim. Pelkonen et al. 2010). Noin puolet suurten ikäluokkien aikuisista lapsista sai van-

hemmiltaan taloudellista tukea ja 40 prosenttia nuorista sai tukea jokapäiväisiin menoihinsa yli 250 euroa vuonna 2007 (Hämäläinen & Tanskanen 2010). Vuonna 2012 toteutetussa kyselytutkimuksessa noin 60 prosenttia vastanneista korkeakouluopiskelijoista sai taloudellista tukea lähipiiriltään, erityisesti vanhemmiltaan (Kunttu & Pesonen 2013). Kotitalouden ulkopuolella asuvat lapset saivat sitä todennäköisemmin epävirallista apua tulonsiirtotoina vanhemmiltaan mitä nuoremasta ikäryhmästä oli kyse (Hiilamo & Niemelä 2011).

Vaikka taloudellisten haasteiden tiedetään olevan nuorille keskeisiä arjen ongelmia ja vanhempien avustukset merkittävässä roolissa pärjäämiselle, tässä artikkelissa keskitytään myös erityisesti yksin asuvien 20–34-vuotiaiden nuorten arkeen

Kuvio 1. Yksin asuvien osuus ikäluokasta Helsingissä sukupuolen mukaan 1.1.2012

ja yksinäisyyden kokemuksiin Helsingissä. Kimmoke aiheelle tuli vuoden 2012 kun-
tapaalvelut -tutkimuksen havainnosta, jos-
sa juuri yksinäisyys oli 18–22-vuotiaiden
nuorten keskuudessa helsinkiläisten arjen
ongelmista yleisintä (Keskinen 2012, 33).
Yksinäisyyttä kokevat nuoret olivat usein
yksin asuvia opiskelijoita.

Samankaltainen elämäntilanne on
hyvä aikaa tutustua ja ystävystyä. Näin to-
tesi Helena Partanen opiskelijoiden hyvin-
vointia edistävästä Nyyti ry:stä (Nelskylä &
Liakka 2013): ”Tärkeät ihmissuhteet sol-
mitaan usein esimerkiksi opiskelujen al-
kuvaiheessa. Jos jostakin syystä ei silloin
pysty olemaan mukana ja suhteet vanhal-
le paikkakunnalle ovat katkenneet, ystäv-
ystymisestä voi tulla myöhemmin todella
hankalaa – varsinkin jos sosiaaliset taidot
ovat esimerkiksi koulukiusaamisen takia
jääneet kehittymättä.”

Helsinki Mission Olli Valtonen jakaa Nels-
kylän & Liakkan (2013) mukaan yksinäi-
syyden kahteen erilaiseen kokemukseen:
emotionaaliseen ja sosiaaliseen. Ihmisel-
lä voi olla päivittäisessä elämässä paljon
sosiaalisia kontakteja, mutta hän voi silti
kokea tunneperästä yksinäisyyttä. Nuor-
ten yksinäisyyden voisi olettaa usein ole-
van juuri kokemuksellista yksinäisyyttä.
Ympäriällä hyörii paljon saman ikäisiä ja
sosiaalinen media on hallussa, mutta silti
olla yksin.

Yksin asuvien osuus Helsingin väes-
töstä on lähes vakio aina 60 ikävuoteen
saakka. Tätä vanhemmista naisia on yksin
asuvissa yli tuplamäärä miehiin verrattu-
na. Siviilisäädyltään nämä naiset ovat pää-
osin eronneita tai leskiä. Yksin asuvat nuor-
ret ovat lähes kaikki naimattomia. Tämän
artikkelin kohderyhmästä 20–34-vuotiais-
ta yksin asuvia on miehistä 29 prosenttia ja
naista 28 prosenttia (Kuvio 1).

Tutkimuksia nuorten yksinäisyydestä ja yksinäisyyden kokemisesta

- Yksinäisyyden tutkiminen ei ole aivan helppoa. Yhteisvastuu nuorista -hankeryhmä toteutti kesän 2013 aikana verkkokyselyn ”Mitä mieltä yksinäisyydestä?” (Mitä mieltä... 2013). Kyselyyn vastasi yli 900 iältään 12–33-vuotiasta lasta ja nuorta aikuista. Vastaajista vain 5 prosenttia oli poikia /miehiä, muut tyttöjä/nuoria naisia. Tyttöille yksinäisyydestä puhuminen näyttää selvästikin olevan helpompaa kuin pojille.
- Vuoden 2013 kouluterveyskyselyn mukaan Helsingin peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista yhdeksällä prosentilla ei ollut yhtään läheistä ystävää, lukiolaisilla vastaava osuus oli kuusi prosenttia ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla seitsemän prosenttia.
- Pojat olivat kaikissa koulumuodoissa ilman läheistä ystävää useammin kuin tytöt. Merkittävä havainto kuitenkin on, että ystävättömien osuudet ovat vähentyneet selvästi kaikissa vastaajaryhmissä (peruskoulussa ja lukiossa vuodesta 2004, ammattioppilaitoksissa vuodesta 2008). (Matikka, Kivimäki et al. 2013a ja 2013b).
- Yksinäisyyden haittavaikutukset alkavat näkyä jo alakouluikässä: torjutut, pitkään yksinäisyyttä kokeneet ovat myöhemmällä iällä muita useammin ahdistuneita, masentuneita ja kärsivät sosiaalisten tilanteiden pelosta.
- Nuoret Helsingissä 2011 -tutkimuksen 11–19-vuotiaista nuorista vajaa kymmenesosa oli tuntenut olonsa usein yksinäiseksi (Nyholm 2012, 70). Yksinäisyyden tunteita oli tytöillä jonkin verran enemmän kuin pojilla.
- Markus J. Rantalan (2013) mukaan, mitä isommassa kaupungissa asut, sitä yksinäisempi todennäköisesti olet. ”Usein kuvitellaan, että kaupungeissa asuvat eivät ole yksinäisiä, mutta ennen vanhaan maaseutujen kyläyhteisöjen sosiaaliset verkostot olivat aktiivisempia ja vahvempia kuin nykykaupungeissa. Sosiaalinen media ei pysty korvaamaan fyysistä yhteisöllisyyttä.” Edellä mainittua Rantalan väitettä voidaan myös kritisoida. Menneen ajan maaseudun yhteisöllisyys on pitkälti myytti – yhtä pidettiin pakosta.
- Vuoden 2012 korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa (Kunttu & Pesonen 2013, 87) eri mittareiden mukaan yksinäisiä oli 5–7 prosenttia opiskelijoista. Yksinäisyyttä määrittivät kysymykset, joissa vastaaja koki itsensä usein yksinäiseksi, hänellä ei ollut mahdollisuutta keskustella asioistaan läheistensä kanssa tai vastaaja tapasi ystäviään harvemmin kuin kuukausittain.

Yksinäisyyden kokemukset lisääntyneet

Kaupunki- ja kuntapalvelut -tutkimuksessa (KAPA) selvitetään asukkaiden kuntapalveluja ja hallintoa koskevien mielipiteitä. Tutkimuksen historia käynnistyi vuonna 1982. Sen jälkeen kysely on toteutettu noin neljän vuoden välein jo kahdeksan kertaa. Viimeisin tehtiin 2012. Helsingin ohella kyselyyn on osallistunut muista suurista kaupungeista usein myös Espoo ja Tampere.

Kapa-tutkimusten tutkimusasetelma on ollut koko ajan sama eli pääosin samat kysymykset on esitetty 18–70-vuotiaille samaa otoskehikkoa käyttäen. Tämä tarkoittaa sitä, että eri vuosien aineistot ovat hyvin vertailukelpoisia keskenään. Vastaajista nuoret ovat olleet joka kerta ali-edustettuina.

Kaupunki- ja kuntapalvelut -tutkimusten Helsinki-aineistoissa yksin asuvien osuus on kasvanut huomattavasti ajanjaksolla 2001–2012. Nuorten osuus yksinasuvista on pienentynyt ja vanhimman ikäryhmän kasvanut. Tämä selittyy osin sillä, että vastaamishalukkuus kyselytutkimuk-

siin on 2000-luvulla laskenut selvästi. Parhaiten kyselyihin vastaavat iäkkäämmät. (Taulukko 1)

Nuoriksi tässä tarkastelussa rajattiin 20–34-vuotiaat. Nuorimmissa 18–19-vuotiaissa on vielä paljon vanhempien luona asuvia. Ikäryhmästä yksin asuvia oli vuoden 2012 kyselyssä 38 prosenttia nuorista vastaajista ja muissa elämäntilanteissa, parisuhteessa tai vanhempien luona asuvia oli 62 prosenttia. (Taulukko 1)

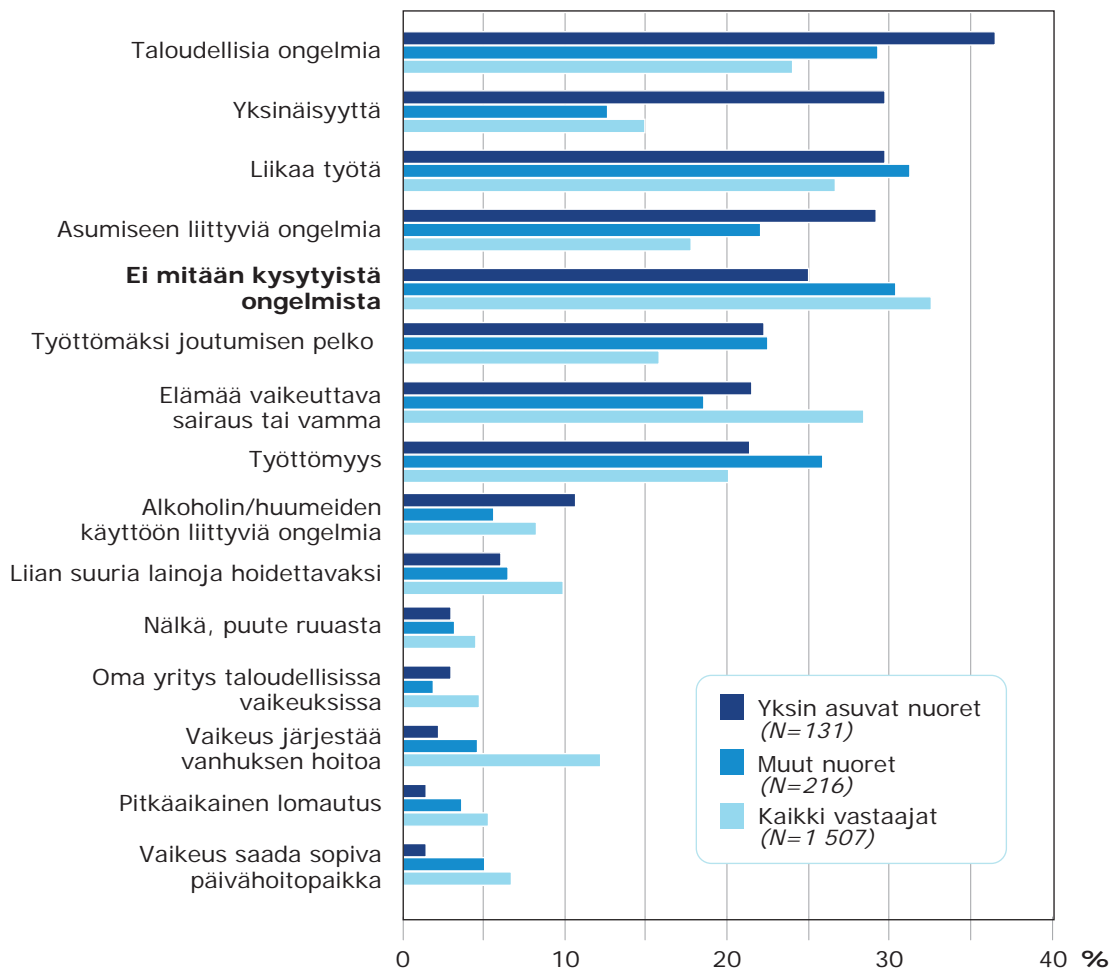
Arjen ongelmia koskeva kysymyskokonaisuus liitettiin tutkimukseen laman keskellä 1993. Kysymyskokonaisuus on laajentanut tutkimusta palvelutyytyväisyyden mittaamisesta elinolotutkimuksen suuntaan. Vastaajat ovat pitäneet kysymyskokonaisuutta ilmeisen tärkeänä, sillä pitkään kysymyssarjaan on vastattu uskollisesti. Vain ani harva on jättänyt vastaamatta siihen. Vuonna 2012 kysymyksen jätti Helsingissä väliin vain 27 henkilöä (1,7 %).

Kysymys on esitetty muodossa: *”Onko Teillä tai jollakin perheenjäsenellänne ollut ongelmia, jotka vaikeuttavat jokapäiväisestä arkielämästä selviytymistä?”*

Taulukko 1. Yksin asuvien määrä, osuus ja ikärakenne vuosien 2001–2012 kuntapalvelut-tutkimusten aineistoissa Helsingissä

	Yksinasuvia		Ikärakenne, %			Vastanneita Yhteensä	20–34-vuotiaat aineistossa, lkm.		
	N	%	18–39	40–45	55–			Yksin asuvia	Muita*
1997	697	30	51	23	27	2 300	2012	132	217
2001	389	28	48	22	30	1 412	2008	206	225
2005	608	32	42	23	35	1 929	2005	213	322
2008	705	44	35	28	37	1 929	2001	154	299
2012	645	42	27	22	51	1 516	* Parisuhteessa, vanhempien luona asuvia.		

Kuvio 2. Arjen ongelmat eri vastaajaryhmissä vuoden 2012 aineistossa, 20–34-vuotiaat

Ongelmia kysyttiin 14 asian suhteen. Tieto ”Ei mitään kysytyistä ongelmista” on laskeutu aineistoista erikseen.

Yksin asuvilla nuorilla oli jonkin verran enemmän erilaisia arjen ongelmia kuin muilla nuorilla tai kaikilla vastaajilla. Yksin asuvilla nuorilla arjen ongelmista korostuivat taloudelliset ja asumiseen liittyvät ongelmat sekä yksinäisyys. Ongelmista

talous ja asuminen liittyvät läheisesti toisiinsa. (Kuvio 2)

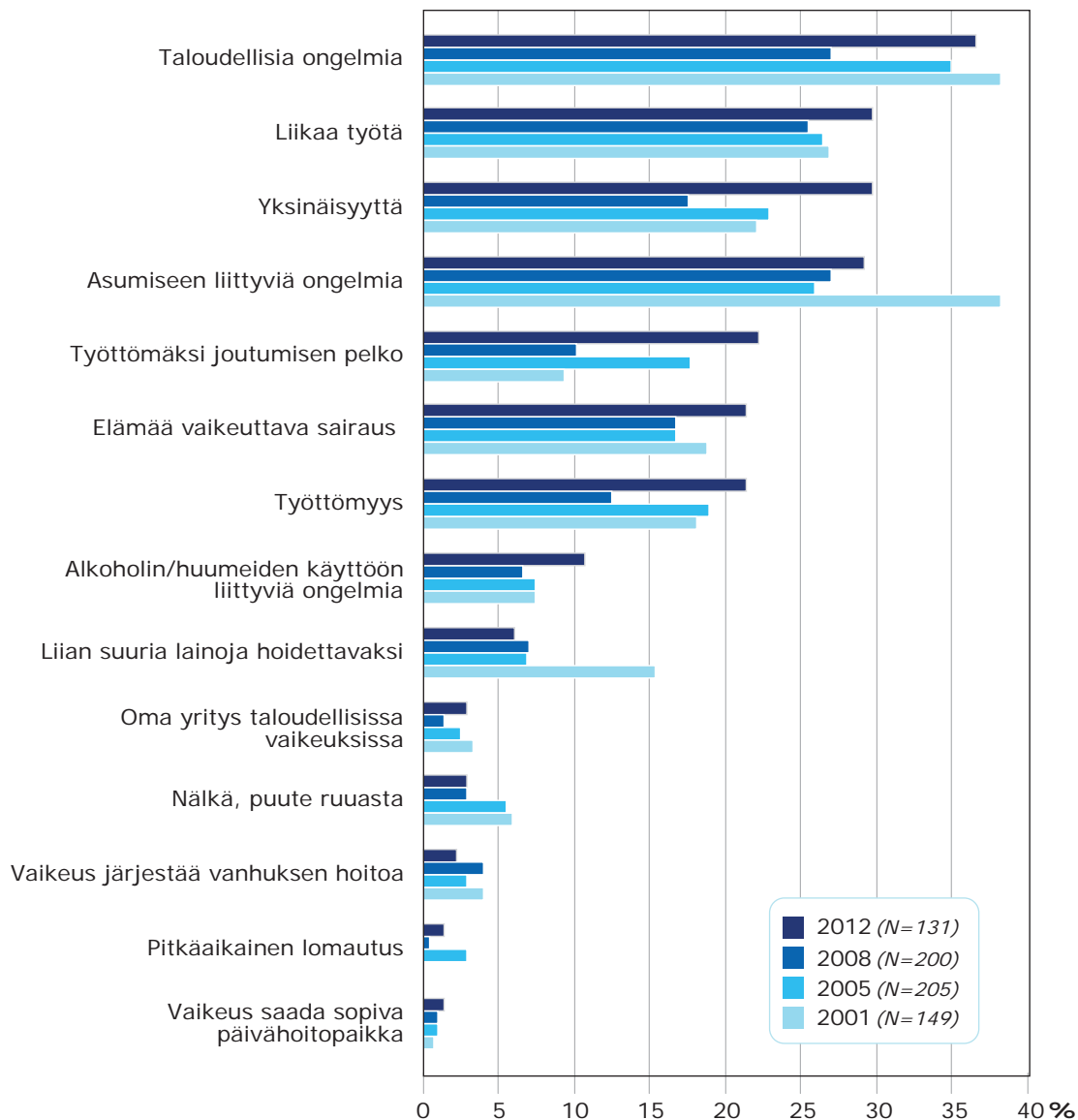
Reilun kymmenen vuoden tarkastelu paljastaa, että kysytyistä arjen ongelmista yksinäisyyden kokeminen oli ainoa asia, joka oli selvästi yleistynyt nuorten ongelmana vuodesta 2001. Muissa asioissa vuosittaiset vaihtelut ovat olleet suhteellisen suuria. (Kuvio 3)

Nuorisobarometrissa tietoa yksinäisistä helsinkiläisnuorista

Vuosittain julkaistava Nuorisobarometri mittaa 15–29-vuotiaiden suomalaisten nuorten arvoja ja asenteita. Kysely on tehty

vuodesta 1994 lähtien. Pysyvien perustee-
mojen, työn ja koulutuksen lisäksi pitkään
seurattuja aiheita ovat olleet yhteiskunnal-
linen vaikuttaminen, asuminen, tulevai-
suus ja sosiaalinen elämä sekä tyytyväisyys
elämään ja sen eri osa-alueisiin. Vuoden

Kuvio 3. Yksin asuvien nuorten arjen ongelmat 2001–2012, 20–34-vuotiaat

2015 tutkimuksen erityisteemana oli arjenhallinta.

Helsingin kaupunki päätti osallistua vuoden 2015 nuorisobarometri-tutkimukseen 1 000 hengen lisäotoksella. Lisäotoksen tarve syntyi nuorten hyvinvointi-indikaattorityöskentelyn yhteydessä, kun huomattiin, että monia valitun viitekehityksen mukaisia indikaattoritietoja (esim. aktiivinen kansalaisuus ja itsensä kehittäminen) ei ollut saatavissa. Helsingin haastattelulomaketta muokattiin enemmän kaupunkinäkökulman suuntaan ja joitakin kysymyksiä korvattiin Helsinkiä koskevilla, omilla kysymyksillä.

Työttömyys lisäsi yksinäisyyden kokemuksia

Nuorisobarometritutkimuksen mukaan kaupungeissa asuvilla 15–29-vuotiailla nuorilla on varsin samanlaiset elämänti-

lanteet. Helsingissä on suhteellisesti vähiten perheellisiä nuoria. Maaseudulla asuvat poikkesivat muista, sillä heistä lähes puolet asui vanhempiensa luona. Tämä selittyy sillä, että maaseudulla vastaajissa oli paljon nuorimpaan ikäryhmään kuuluvia, 15–19-vuotiaita vastaajia. (Taulukko 2)

Valtakunnallisen Nuorisobarometri 2015 -tutkimuksen 15–29-vuotiaista nuorista 66 prosenttia oli muuttanut kotoaan. Kotoa muutetaan asumaan useimmiten yksin opiskelupaikkakunnalle opinahjon viereen. Barometriaineiston mukaan yleisintä nuorten yksin asuminen on 23. ikävuoden tietämissä. Sen jälkeen muut perhetilanteet yleistyvät, mutta edelleen 20–24- ja 25–29-vuotiaista yksin asuvia on reilu neljäsosa (28–29 %). (Kuvio 4) Nuorisobarometrin mukaan naisten ja miesten yksin asuminen on yhtä yleistä.

Kotoaan muuttaneista reilut puolet (58 %) oli saanut arjen haasteiden tueksi vanhemmiltaan taloudellista tukea haas-

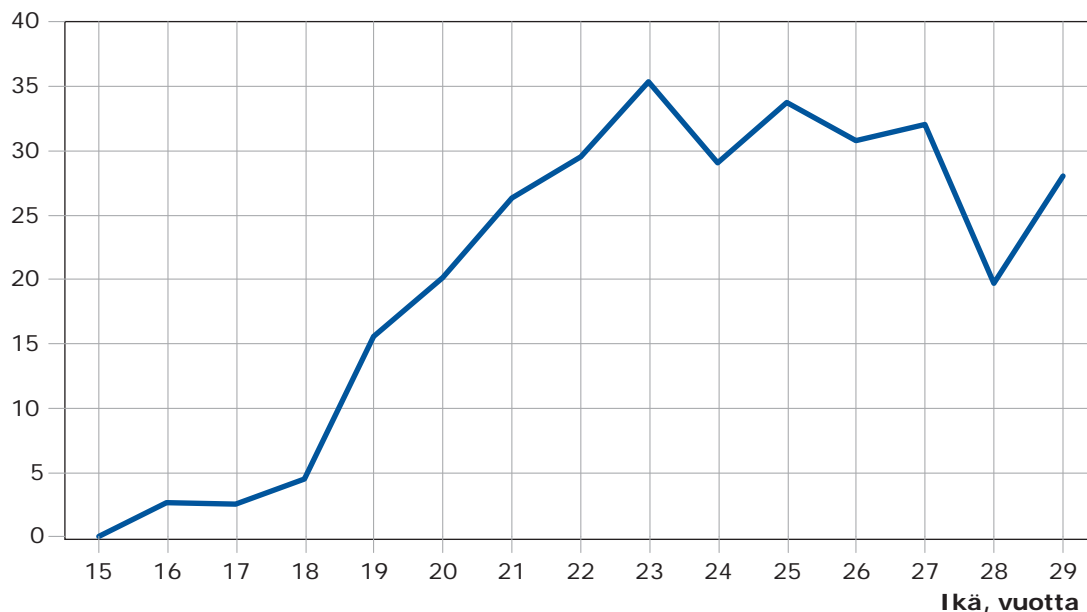
Taulukko 2. Nuorisobarometrin vastaajien asumismuoto / perhetilanne vuonna 2015

	Asuu:					
	Yksin	Kimppa-asunnossa	Pari-suhteessa	Parisuhteessa lapsi / lapsia	Vanhempien / vanhemman kanssa	N
Koko maa	21	10	24	9	34	1 894
Helsinki	29	17	27	6	20	269
Espoo, Vantaa, Kauniainen	14	9	26	11	38	428
Muut suuret kaupungit	32	11	28	8	22	305
Muut kaupungit	23	12	32	8	25	320
Muu Suomi	16	6	19	11	46	841
Helsinki (lisäotos)	29	15	30	5	20	1 002

tattellua edeltäneen kuuden kuukauden aikana. Helsingissä asuvista nuorista tukea oli saanut 63 prosenttia ja muissa suurissa kaupungeissa asuvista vieläkin useampi, 71 prosenttia. Kolme yleisintä taloudellisen tuen muotoa olivat kaikilla tutkimusalueilla ruuan osto, liikennekuluissa avustaminen ja vaatteiden osto.

Arjen haasteista yksinäisyyttä kysyttiin vuoden 2015 nuorisobarometrissa kysymyksellä ”Koetko itsesi yksinäiseksi?” Vastauksen perusteella nuorten yksinäisyyskokemukset ovat kaupunkiympäristöissä hyvin yhteneväiset. Vakiintuneiden kaupunkiseutujen ulkopuolella eli lähinnä maaseudulla ilmiö oli harvinaisempi.

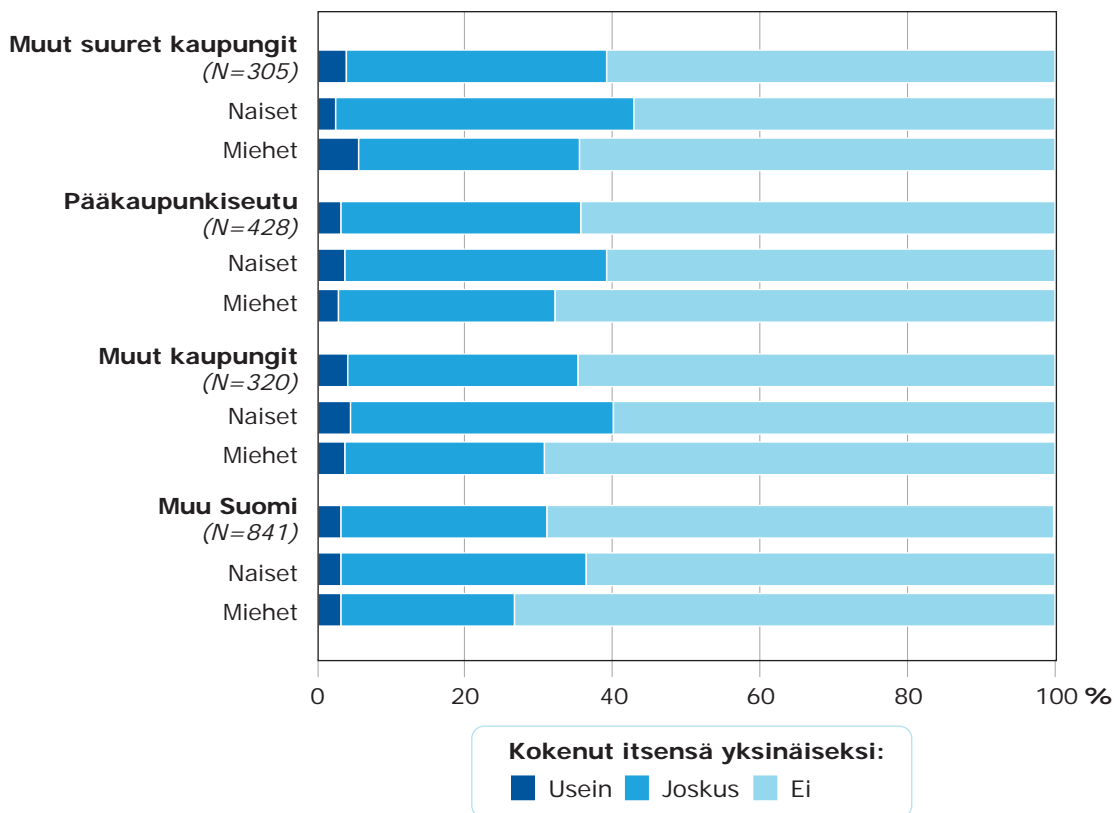
Kuvio 4. Yksin asuvien osuus iän mukaan Nuorisobarometrin vastaajissa 2015 (N=1894), koko maa %

Taulukko 3. Yksinäisyyden kokemukset 2015 eri alueilla

	Usein	Joskus	Ei	%	N
Kaikki	3,5	30,7	65,7	100	1 894
Pääkaupunkiseutu	3,3	32,5	64,3	100	428
Muut suuret kaupungit	3,9	35,4	60,7	100	305
Muut kaupungit	4,1	31,3	64,7	100	320
Muu Suomi	3,3	27,9	68,7	100	841
Helsinki, lisäotos	2,7	34,7	62,6	100	1 002

Kuvio 5. Yksinäisyyskokemukset sukupuolen mukaan eri alueilla (N=1 894)

On huomattava, että oheisessa tarkastelussa (kts. taulukko 3) Helsinki sisältyy omalla painoarvollaan myös koko maan aineistoon ja on mukana pääkaupunkiseutu-tarkastelussa.

Itsensä joskus yksinäiseksi kokeneita oli naisissa enemmän kuin miehissä. Ero oli kymmenen prosenttiyksikön luokkaa (koko maassa naiset 35 %, miehet 26 %). Tämä päti kaikilla tutkimusalueilla, pääkaupunkiseudulla eron ollessa pienin, kuusi prosenttiyksikköä. (Kuvio 5) Muutoin itsensä ”joskus” yksinäiseksi kokemi-

nen on niin ”tavallinen ilmiö”, ettei eroja syntynyt juuri minkään taustamuuttujan mukaan (ikä, kotikunnassa asumisaika).

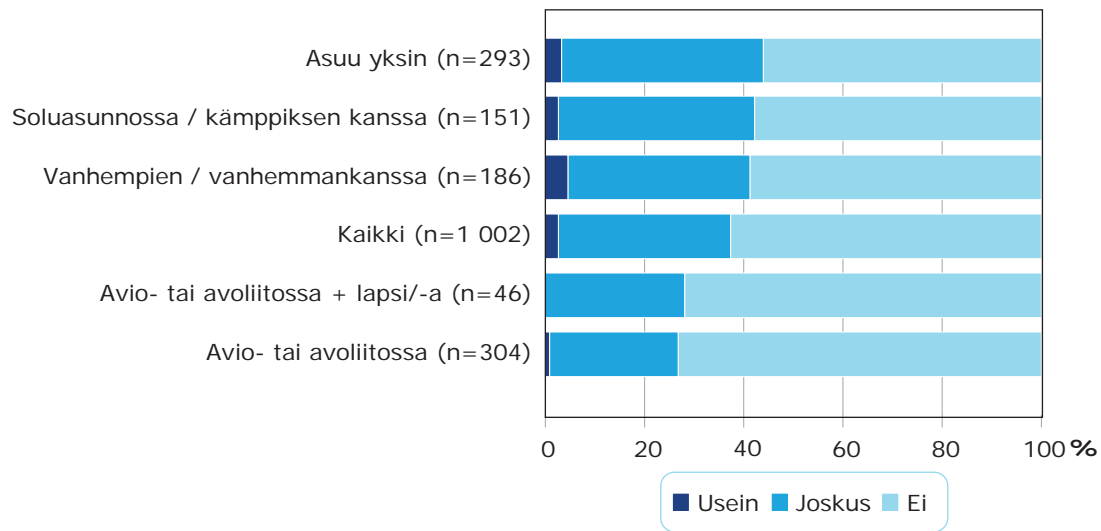
Pääasiallisen toiminnan mukaan yksinäisyys oli etenkin työttömien ongelma, heistä yksinäisyyttä oli kokenut usein 6 prosenttia ja joskus 36 prosenttia. Luvat koskevat koko maan aineistoa, jossa työttömiä oli 163. Kun yksinäisyyden kokemuksia katsotaan asumismuodon mukaan, havaitaan, että vähiten niitä oli parisuhteessa elävillä. Eniten yksinäisyyttä kokivat yksin asuvien jälkeen vanhempi-

ensa kanssa asuvat sekä soluasunnossa tai kämppäkaverin kanssa asuvat nuoret. (Kuvio 6)

Koska nuorten yksinäisyys on lisääntynyt, voidaan pohtia, mikä selittää yleistyneen yksinäisyyden kokemisen. Onko ky-

seessä kulttuurinen muutos? Yksinäisyys ei ehkä ole enää niin arka aihe kuin vaikkapa kymmenen vuotta sitten. Aiheena yksinäisyys on ollut paljon esillä julkisuudessa, joten asian myöntäminenkin voi olla nykyään helpompaa.

Kuvio 6. Yksinäisyyden kokemukset Helsingissä 15–29-vuotiailla asumismuodon mukaan (N=1 002)

Lähteet

- Hiilamo, Heikki & Niemelä, Mikko (2011).** Paras turva perheessä? Suomen kotitalouksien väliset tulonsiirrot kansainvälisessä vertailussa. Teoksessa Anne Birgitta Pessi & Juho Saari (toim.) *Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa*. Tutkimuksia 31. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 145–163.
- Hämäläinen, Hans & Tanskanen, Antti (2010).** *Perhesukupolvet ja taloudellinen auttaminen. Suurten ikäluokkien lapsilleen ja vanhemmilleen antama tuki*. Janus 18 (4), 374–386 <<http://ojs.tsv.fi/index.php/janus/article/view/50586/15327>>
- Koivuniemi, Heli (2013).** *Sinkun talous ei kestä yllätyskäänteitä*. Helsingin Uutiset 27.11.2013.
- Kunttu, Kristina & Pesonen, Tommi (2013).** Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2012. Helsinki: Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 47, 2013. 407 s. ISBN 978-952-5696-37-0. <http://www.yths.fi/filebank/1864-KOTT_2012_verkkoon.pdf>
- Matikka, Anni & Kivimäki, Hanne & Luopa, Pauliina & Nipuli, Suvi & Vilkki, Suvi & Jokela, Jukka & Laukkarinen, Essi & Paananen, Reija (2013a).** *Kouluterveyskysely 2013: Helsingin kuntaraportti*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsingin kaupunki.
- Matikka, Anni & Kivimäki, Hanne & Luopa, Pauliina & Nipuli, Suvi & Vilkki, Suvi & Jokela, Jukka, Laukkarinen, Essi & Paananen, Reija (2013b).** *Kouluterveyskysely ammatillisissa oppilaitoksissa 2013: Helsingin kuntaraportti*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsingin kaupunki.
- Nelskylä, Lena & Liakka, Essi (2013).** *Ystävyydet solmitaan syksyllä*. Helsingin Sanomat, Nyt-liite 13.9.2013.
- Mitä mieltä yksinäisyydestä – verkkokysely nuorille kesä 2013 (2013).** Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Punainen Risti, Suomen Mielenterveysseura ja Helsingin seurakuntayhtymä. <http://www.mielenterveysseura.fi/files/2227/Mita_mielta_yksinaisyydesta_kooste_2013.pdf>
- Nyholm, Anna Sofia.** Kaverit ja kavereiden tapaamispaikat. Teoksessa Vesa Keskinen & Anna Sofia Nyholm: *Nuoret Helsingissä 2011*. Helsingin kaupungin tietokeskus 2012:3.
- Pelkonen, Inka & Tanskanen, Antti O. & Mirkka, Danielsbacka (2010).** *Huono-osaiset nuoret aikuiset ja epävirallinen apu*. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen työpaperi 2015 (7). <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/28dc10b27d84aff152094666bbf26af5/1453714921/application/pdf/4607744/Huono-osaiset%20nuoret_VTL%20Ty%C3%B6paperi%207.pdf>
- Rantala, Markus J. (2013).** *”Yksinäisyys ei ole ihmiselle luontaista”*. Helsingin Uutiset 20.11.2013.
- Wilska, Terhi-Anna (2013).** *Nämä asiat vaikuttavat sinkun talouteen*. Uusimaa 20.11.2013. <http://www.uusimaa.fi/artikkeli/266225-nama-asiat-vaikuttavat-sinkun-talouteen?quicktabs_4=1>

Yksinäisyys yksin elävien iäkkäiden kertomana

Elisa Tiilikainen

Artikkelissani tarkastelen seitsemän- ja kahdeksankymppisten yksinelävien kokemuksia yksinäisyydestä. Tutkimusaineistona käytän Ikihyvä Päijät-Häme -seurantatutkimuksen parissa kerättyä kyselyaineistoa vuodelta 2012 sekä samoja ihmisiä käsittelevää laadullista seuranta-aineistoa, jonka olen kerännyt väitöskirjaani varten. Kyselytutkimukseen osallistuneista päijäthämäläisistä 60 % asuu kaupungin keskustassa tai esikaupunkialueella (N=1 649), kun taas haastattelututkimukseen osallistuneista lähes kaikki, kymmenen seitsemästä, asuu yksin kaupunkimaisessa ympäristössä. Tässä artikkelissa kuvaan väitöskirjani keskeisiä tuloksia keskittyen siihen, millä tavoin yksinäisyyden kokemukset kietoutuvat ikääntymiseen ja yksin elämiseen kaupunkimaisessa ympäristössä.

Monimerkityksellinen yksinäisyys

Ikääntyvien yksinäisyyttä on tutkittu varsin paljon niin Suomessa kuin muualla maailmalla, ja aihetta käsittelevien tutkimusten määrä on moninkertaistunut 2000-luvulla. Väestötason kyselytutkimuksissa tulokset ikääntyvien yksinäisyyden yleisyydestä ovat vaihdelleet muutamasta prosentista kymmeneen prosentteihin. Tuoreimman HYPA-kyselytutkimuksen¹ mukaan usein tai koko ajan ilmenevää yksinäisyyttä kokee noin joka kymmenes 80 vuotta täyttäneistä suomalaisista (Vaarama ym. 2014).

Ikääntyessä tai vanhuuden elämänvaiheessa koettua yksinäisyyttä on perinteisesti selitetty iän myötä tapahtuvalla sosiaalisen verkoston pienenemisellä ja kontaktien määrän vähenemisellä. Ikääntyminen tuokin usein mukanaan yksin jäämistä, kun oman toimintakyvyn heikentyessä mahdollisuudet tavata muita ihmisiä rajoittuvat ja iäkäs kohtaa konkreettisia menetyksiä läheisten ihmisten ja ystäväpiirin ikääntyessä. Lähes poikkeuksetta yksinäisyyttä käsittelevissä tutkimuksissa

¹ Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen säännöllisesti toteuttama suomalaisten hyvinvointia ja hyvinvointipalvelujen käyttöä selvittävä tutkimus.

Kuva: Heisingin kaupungin aineistopankki / Mika Lappalainen

tehdään kuitenkin erottelu koetun yksinäisyyden välille ja yksin olemisen tai sosiaalisen eristäytyneisyyden välille, joskin niiden tiedetään ilmenevän myös samanaikaisesti (esim. Victor ym. 2009).

Se, miten paljon aikaa vietetään yksin, vaihtelee niin elämänvaiheittain kuin -tilanteittain (ks. Hanifi tässä kirjassa). Myös ympäröivällä kulttuurilla on vaikutuksensa siihen, missä määrin aikaa halutaan viettää yksin ja miten yksinäisyys koetaan (esim. Jones, Carpenter ja Quintana 1985; Jylhä ja Jokela 1990; Jylhä 2004; Rokach 2007; Uotila 2011). Kulttuurisia variaatioita yksinäisyyden kokemuksessa aiheuttavat nimenomaan käsitykset yksin olost ja yksinäisyydestä: siitä miten hyväksyttäviä ne ovat ja millaisia merkityksiä niihin liitetään (Kangasniemi 2005).

1980-luvun alussa toteutetussa eurooppalaisia maita vertailevassa tutkimuksessa Marja Jylhä ja Jukka Jokela (1990) huomasivat vanhojen ihmisten yksinäisyyden olevan yleisempää yhteisöllisissä kulttuureissa, ja maissa joissa yksin asuminen

oli harvinaisempaa. Tulosten pohjalta he päätyivät ajatukseen, että yhteisöllisissä kulttuureissa sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle jääminen voi johtaa yksinäisyyteen todennäköisemmin kuin kulttuureissa, jossa tiiviin yhteisöllisyyden ei lähtökohtaisesti oleteta kuuluvan kulttuuriin. (Mt.) Perhekeskeisimmissä kulttuureissa, jossa sukupolvet usein myös asuvat yhdessä, suhteet voivat olla ladattu liiankin vahvoilla odotuksilla ja velvoitteilla. (Alitolppa-Niitamo ja Säävälä 2010). Tällöin sukukeskeisyys ei välttämättä takaa harmonista yhteenkuuluvuutta, vaan voi johtaa erimielisyyksiin ja läheissuhteissa koettuihin pettymyksiin (Mt.) ja sen myötä herkemmin myös yksinäisyyteen.

Johnson ja Mullins (1987) ovatkin puhuneet eräänlaisesta yksinäisyyden raja-arvosta, joka kussakin kulttuurissa on omanlaisensa. Myös vanhojen ihmisten yksinäisyyttä tutkinut Hanna Uotila (2011, 32) on muistuttanut kulttuurien välisiä eroja olevan paitsi yksinäisyyden yleisyydessä, mutta myös yksinäisyyden sisällöis-

sä: yksilöllisissä kulttuureissa ikääntynyt voi kokea yksinäisyyttä sen vuoksi, ettei hänellä ole ketään kenen kanssa jakaisi huoliaan, kun taas yhteisöllisissä kulttuureissa yksinäisyyden kokemus voi olla läsnä siksi, että kukaan ei tule kertomaan omista murheistaan ja ongelmistaan. Yksinäisyyden saamat sisällöt voivat siis erota hyvinkin paljon toisistaan. Vaihtelua aiheuttavat myös yksinäisyyden sanastoon liittyvät kielelliset erot (Kangasniemi 2005; Uotila 2011, 65).

Useissa tutkimuksissa yksinäisyydellä on korostettu olevan subjektiivinen, kulttuurinen ja ajallinen luonne (ks. Tiilikainen 2016). Yksinäisyyden ymmärrän omakohtaiseksi, yksilön elämänsä historian värittämäksi kokemukseksi, joka saa merkityksensä ajassa ja paikassa, jossa sitä koetaan (mt.). Tässä artikkelissa tarkastelen lähemmin, millaisia ikääntymiseen ja yksinelämiseen kietoutuvia syitä kielteiseksi koetun yksinäisyyden taustalta voidaan paikantaa. Liikkeelle lähdän tarkastelemalla lyhyesti Ikihyvä Päijät-Häme -kyselyaineiston tuloksia². Käyttämäni aineisto on kerätty vuonna 2012 osana kymmenvuotista, vuonna 2002 käynnistynyttä, seurantatutkimusta. Vuoden 2012 tiedonkeruuseen osallistui kaikkiaan 1 734 henkilöä, joista 1 678 vastasi yksinäisyyttä koskeneisiin kysymyksiin. Tutkimukseen osallistuneet ovat vuosina 1926–30, 1936–40 ja 1946–50 syntyneitä eli he edustavat kolmea eri syntymäkohorttia.

Yksinelävät yksinäisimpiä

Yksinäisyydestä on vuosien 2005, 2008 ja 2012 Ikihyvä Päijät-Häme -tutkimuksen kyselyissä kysytty kahdella kysymyksellä ”Tunnetteko itsenne yksinäiseksi?” ja ”Onko yksinäisyys teille ongelma?”. Vastausvaihtoehtoina molempiin kysymyksiin on ollut ”ei koskaan”, ”harvoin”, ”silloin tällöin”, ”usein” ja ”jatkuvasti”.

Tutkimukseen osallistuneista iäkkäistä vain kolmisen prosenttia (2,8 %) tuntee itsensä usein tai jatkuvasti yksinäiseksi. Selvästi harvemmalle, runsaalle prosentille (1,5 %), yksinäisyys on usein tai jatkuvasti ongelma. Noin joka viides (17,7 %) tuntee itsensä silloin tällöin yksinäiseksi ja noin joka kymmenennelle (9,4 %) yksinäisyys on silloin tällöin ongelma. Yleisintä usein ja ongelmaksi koettu yksinäisyys on vanhimman ikäryhmän, kyselyhetkellä 82–86-vuotiaiden keskuudessa. Sukupuolten välisiä eroja ei usein tai jatkuvasti koetussa yksinäisyyden kokemuksessa juuri ole.

Koska syvää ja tiheää yksinäisyyttä kokevia on vastaajien joukossa hyvin vähän, olen tarkastellut silloin tällöin tai useammin koetun yksinäisyyden yhteyttä muuttamiin muihin taustatekijöihin. Tulokset ovat niiden osalta samansuuntaisia muiden tutkimusten kanssa: yksinäisyyttä koetaan eniten yksin asuvien, etenkin leskeksi jääneiden vastaajien keskuudessa. Naisleskistä hieman yli kolmannes

2 Vuosina 2002–2012 toteutetun kyselyihin perustuvan seurantatutkimuksen lisäksi Ikihyvä Päijät-Häme -hanke on koostunut sen ympärille rakentuvista kehittämistoimista. Hankkeen toteutuksesta on vastannut Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, ja se on toteutettu yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, Helsingin yliopiston Sosiaalitieteiden laitoksen, Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan laitoksen, Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymän sekä alueen kuntien kanssa. (<http://www.palmenia.helsinki.fi/ikihyva/>)

Kuva: Helsingin kaupungin aineistopankki / Miika Rokku

(35,5 %) tuntee itsensä yksinäiseksi silloin tällöin tai useammin. Silloin tällöin tai useammin se on ongelma noin joka viidennelle (22,2 %) leskeksi jääneelle naiselle. Miesleskien keskuudessa yksinäisyyttä koetaan hieman useammin. Yksinäisyyttä silloin tällöin tai useammin kokee hieman useampi kuin kaksi viidestä (43,8 %) ja ongelma se on 18 prosentille miesleskistä.

Myös eronneet miehet tuntevat itsensä eronneita naisia hieman useammin yksinäisiksi. Silloin tällöin tai useammin itsensä yksinäiseksi tuntee 40 prosenttia eronneista miehistä ja 32 prosenttia eronneista naisista. Naimattomat miehet ovat naimattomia naisia yksinäisempiä (46 % vs. 32 %). Toisaalta parisuhteessa eläminenkään ei sulje pois yksinäisyyden kokemusta: naimisissa olevista ja puolisonsa kanssa asuvista noin 14 prosenttia tuntee itsensä yksinäiseksi silloin tällöin tai useammin. Eroja parisuhteessa elävien naisten ja miesten välillä ei juuri ole.

Joka kymmenennellä (9,5 %) kyselyyn vastanneella ei ole lapsia. Lapsettomista viidennes tuntee itsensä yksinäiseksi silloin tällöin tai useammin. Silloin tällöin tai

useammin se on ongelma 14 prosentille lapsettomista vastaajista. Ei koskaan tai harvoin yksinäisyyttä kokevia on lähes saman verran sekä lapsettomien että vanhempien keskuudessa (89 % vs. 86 %).

Paradoksaalisesti yksinäisyyttä koetaan eniten siellä, missä eletään tiheimmin. Kaupungin keskustassa asuvista joka neljäs tuntee itsensä yksinäiseksi silloin tällöin tai useammin, kun esikaupunkialueella, maaseututaajamassa ja maaseudulla vastaava osuus on joka viides. Myös asumismuodolla on yhteys yksinäisyyden kokemukseen: kerrostalossa yksinäisyyttä koetaan useammin kuin omakotitalossa asuttaessa. Kaupungin keskustassa asutaankin pääasiassa kerrostaloasunnoissa ja niissä omakotitaloa useammin yksin. (ks. Aluhail sekä Backman tässä kirjassa)

Miksi yksinäisyyttä koetaan?

Koska kyselyaineistossa yksinäisyydestä on kysytty vain kahdella kysymyksellä, haastatteluaineisto tarjoaa kyselyaineistoa paremmin tietoa siitä, miksi yksinäi-

syystä oikeastaan koetaan ja mitä yksinäisyys sitä kokevalle merkitsee. Väitöstutkimustani varten keräämäni, yksinäisyyttä ja elämäntulkua käsittelevä, laadullinen seuranta-aineisto koostuu yhteensä 25 haastattelusta, jotka olen toteuttanut ajanjaksolla 2010–2014 kymmenen Ikihyvä Päijät-Häme -tutkimukseen osallistuneen iäkkään kanssa (Tiilikainen 2016).

Kuvaukset yksinäisyyden syistä kulkivat mukana läpi keskustelujen haastateltavien kertoessa menneisyydestään, elämänsä käännekohdista ja tänä päivänä eletystä arjesta. Yksinäisyyttä kuvattiin muun muassa puolison kuoleman, liikkumisvaikeuksien, uuden kumppanin kaipuun, lapsettomuuden ja omien lapsuuden kokemusten kautta. Harva kuitenkaan koki yksinäisyydelle olevan yhtä ainoaa syytä tai ilmenemismuotoa vaan useat eri tekijät kietoutuvat toisiinsa myös saman ihmisen kohdalla (ks. myös Saari 2010). Väitöskirjassani olen kuvannut yksinäisyyttä menetettyjen ja toteutumattomien sosiaalisten roolien ja rakoilevan sosiaalisen saattueen näkökulmasta (Tiilikainen 2016).

Tässä artikkelissa olen rajannut tarkastelun yksinäisyyteen, joka liittyy ikääntymiseen ja yksin elämiseen kaupunkimaisessa ympäristössä. Näin ollen aineistoni koostuu pääosin seitsemän kaupungin keskustassa tai esikaupunkialueella yksin asuvan iäkkään kanssa käydyistä keskusteluista. Neljä heistä on miehiä ja kolme naisia. Yksi naisista ei ole koskaan ollut naimisissa tai avoliitossa. Yksi miehistä on naimisissa, mutta hänen puolisonsa oli pitkäaikaishoidossa kodin ulkopuolella. Muut ovat eronneita tai jääneet leskeksi useampi vuosikymmen sitten ennen

ensimmäistä kohtaamistamme. Leskeytymistä käsitellessä hyödynnän kahden maaseudulla asuvan iäkkään parissa tekemiäni haastatteluja, sillä he olivat haastateltavistani ainoina jääneet vastikään leskeksi.

Hyvän ystävän kaipuuta, kuulumattomuuden kokemuksia

Osalle haastateltavista yksinäisyys on merkinnyt hyvän ystävän kaipuuta. He kertovat ystävien ja tuttavien vähentyneen vuosien saatossa. Katukuvassa tuttuja ei näy samalla tavalla kuin ennen, eikä kyläilypaikkoja enää juuri ole. Ystäväpiiriin kaivattua pidetään luonnollisena osana ikääntymistä, mutta erityisesti kontakteja oman ikäisiin ystäviin kaivataan (ks. myös Victor ym. 2009). Toisaalta ystäviä ja tuttavien saattaa olla, mutta heistä ei aina ole sellaisiksi, joita erityisesti kaipaisi. Osa haaveilee ystävästä, jonka kanssa matkustella tai kaverista, jonka kanssa lähteä tansseihin, sillä ”rienoissa” ei enää vanhemmiten haluta kulkea yksin. Ennen kaikkea ystävyys-suhteilta kaivataan mukavaa yhdessäoloa ja mahdollisuutta jakaa niin iloja kuin surujansa. Tärkeimpänä näyttäyty toive vastavuoroisuudesta ja kokemus siitä, että ystävän kanssa oltaisiin samalla aaltopituudella. Yksinäisyyttä ei voi lievittää kuka tahansa.

”Ei minulla oikein sellasta kaveria ole, jonka kanssa voitais sitten käydä toistemme kotona. Kyllä minä olen katellut sitäkin ja samaten matkustamisen kanssa, mutta ei ole löytynyt sellasta. Kaikki-

en kanssa ei oikein pääse samalle aaltopituudelle.” (Olavi)

”Harvemmassa on sitten taas semmosia, joitten kanssa enemmän viihtyy. Joitakin on semmosia, että kun tapaa tossa pihalla, niin niistä ei pääse eroon. Ne sitten puhuu vaikka kuinka, ei lopeta milään. Monta kertaa täytyy sanoa, että ei tässä tarkene olla eikä seisoa (naurahaen).” (Aatos)

Osa haastateltavista kertoo yksinäisyyden kumpuavan vieraaksi koetusta kulttuurista ja elinympäristöstä. Uudessa kotimaassa ystäviä ja tuttavuuksia on ollut vaikea löytää. Läsnä on ikävä ja kaipuu entiselle kotiseudulle, ja kokemus erilaisuudesta: siitä, ettei kuulu joukkoon. Mielessä ovat muistot ajasta, jolloin naapureiden kanssa vietettiin aikaa ja koettiin yhteenkuuluvuuden tunnetta. Näin on myös silloin kun muutto on tapahtunut saman kunnan sisällä: maaseudulta tiheimmin asutulle alueelle, jossa elämäntapa on selvästi yksityisempää. Löyhempien suhteiden välillä sukkuiloiminen ei aina onnistu, ja epävarmuutta aiheuttavat muutokset kyläilykulttuurissa. Spontaaneja käyntejä kun ei enää kehdeta tehdä. Yksityistynyt elämäntapa ja asuinalueen vähäinen sosiaalinen elämä on tuonut mukanaan kokemuksen eriarvoisuudesta, etenkin suhteessa nuorempiin ihmisiin. Muuttuneeseen elämäntapaan tuntuu aika ajoin vaikealta solahtaa. Se, ettei naapurustossa tai kaupassa tervehditä, on tulkittu omasta vanhuudesta ja sairaudesta johtuvaksi.

”Kun on tämä sairaus, tämä elämä on siinä mielessä mennyä alaspäin, että ei

enää kukaan nuoremista ihmisistä halua puhuakaan. Meidän talossakin ennen puhuttiin kun oli saman ikäisiä. Minä olin alta viiskymmentä kun myö tähän tultiin, nyt oon kaheksankymmentä. Kun tuossa oli semmosia saman ikäisiä ihmisiä, niin sitä puhuttiin kauheesti aina kun nähtiin. Mutta tänä päivänä on nuoret ihmiset tullu taloon ja ei ne puhu enää, ne menee ohitte vaan.” (Eini)

Vanhan ihmisen päivittäinen elämä sijoittuu usein pääosin kodin seinien sisäpuolelle, näkymättömiin (esim. Virkola 2014). Osa kohtaamistani ikääntyvistä kertoo viihtyvänsä hyvin kotona ja omissa oloissaan kun taas toiset harmittelevat arjen supistuneen neljän seinän sisälle, vaikka mieli halajaisi yhä liikkeelle. Liikkumista ja yhteydenpitoa toisiin ihmisiin on vaikeuttanut esimerkiksi asuintalon hissittömyys tai sopivien talvikien puute. Yksinäisimpiä ovatkin pimeät ja liukkaat vuodenaikat (ks. Tiilikainen ja Karisto 2016). Muille ei haluta olla vaivaksi, ja mielessä on pelko siitä, miten yksin pärjää niin kodin ulkopuolella kuin kotona. Konkreettisen yksinolon myötä läsnä on turvattomuutta ja pelkoa, jopa toivoa siitä, että elämä päättyisi.

”Minä ajattelin, että jos ihminen kuolee kun sydän on sairas, se saa mennä. Ei sen tartte ku minä oon yli kaheksankymmentä. Niin sit rupes tulemaan sellanen tilanne, että kuolema ei tullu, vaikka minä vähän väliä olin tajuttomana tiällä. Ja kun itekseen on, se ei mikään helppo herätä sitten siitä huonosta tilasta.” (Eini)

Kuva: Helsingin kaupungin aineistopankki / Kimmo Brandt

Omasta kodista voi tulla myös kielteisten kokemusten paikka, jos siellä eläminen merkitsee yksinäisyyden ja eristäytymisen tunteen kokemista. Suomalaisen vanhus- hoivan palvelujärjestelmä tukee kotona annettavaa hoivaa huonosti, sillä vaikka laitospaikkoja on vähennetty, kotihoitoa eli kotipalvelua ja kotisairaanhoidoa ei ole lisätty, eikä lisääntyneeseen hoivan tarpeeseen ole siten vastattu (Zechner 2014). Arvokkaan elämän toteutuminen kodin sisäpuolella ei kaikkien kohdalla toteudu, minkä vuoksi kotihoidon parantamista on monissa yhteyksissä peräänkuulutettu (esim. mt., Jylhä 2015; Jyrkämä 2015). Parannukset eivät kuitenkaan saisi tapahtua laitoshoidon kustannuksella, sillä esimerkiksi muistisairauden aiheuttamat hoidon tarpeet ovat sellaisia, johon kotihoidon on vaikea suuremmillakaan resursseilla vastata (Jylhä 2015).

Palvelujen saannin suhteen eriarvoisuutta aiheuttavat myös tuloerot, joihin ovat vaikuttaneet erilaiset työelämän polut, joita elämänsä aikana on kuljet-

tu (ks. Tiilikainen 2016). Yksinäisyyden osalta erityisen haavoittuvassa asemassa voivat olla lapsettomat, joista sekä naiset että miehet ovat muita useammin täysin virallisen avun varassa (Blomgren ym. 2006; Virkola 2014, 203–205). Ikihyvä-tutkimukseen osallistuneita lapsettomia tutkinut Sari Raitakari (2010) toteaa lapsettomuuden merkityksen voivan olla suhteellisen vähäinen ikääntyvän arkielämässä niin kauan kuin ikääntyvän on mahdollista pitää aktiivisesti yllä kodin ulkopuolisia ihmissuhteita ja huolehtia itsestään. Toimintakyvyn heikentyessä lasten olemassaolo ja se millainen suhde heihin on, voi kuitenkin saada suuremman merkityksen. (Mt., 65.)

Suurin osa haastateltavistani kertoi vanhemmuuteen liittyvistä myönteisistä kokemuksista, ja vaikka yhteydenpito lapsiin ja lapsenlapsiin ei aina ollut kovinkaan tiivistä, suhde heihin koettiin hyväksi tai ”*sopivan läheiseksi*”, kuten yksi miehistä asian ilmaisi. Toisaalta myös eräänlaisista vanhemmuuden kitkoista kerrottiin.

Tällöin yksinäisyys oli läsnä siksi, ettei suhde omiin lapsiin tai lapsenlapsiin ollut sellainen kuin sen toivoi olevan. Käytännön avun sijaan mielessä oli toive siitä, että nuorempien sukupolvien kanssa voisi viettää aikaa: katsoa yhdessä televisiota tai käydä kalassa. Omista toiveista oli kuitenkin harvoin puhuttu ääneen.

Menetettyjä ja toteutumattomia ihmissuhteita

Lapsettomat haastateltavani eivät kertooneet niinkään vanhemmuuden kaipuusta vaan eriarvoisuuden kokemuksesta suhteessa sellaisiin, joilla jälkikasvua on (ks. myös Ojala ja Kontula 2002). Oma lapsettomuus ja siihen liittyvä yksinäisyys nousi pintaan etenkin pyhinä kun muut viettivät niitä perheidensä kanssa. Myös arkipäivisin kaivattiin seuraa, jollaisiksi perheellisistä ei omien vastuidensa ja kiireidensä vuoksi ollut. Suhteet muihin ihmisiin näyttäytyivät löyhempinä ja hauraampina kuin perheellisillä, eikä kontakteja nuorempiin sukupolviin juuri ollut. Isovanhemmuuden kaipuusta kertoivat ennen kaikkea ne, joilla oli lapsia, mutta joiden sukupolvi- ketju oli katkennut. Tällöin yksinäisyys ilmeni juurettomuuden kokemuksena, ja elämällä ajateltiin voivan olla enemmän merkitystä, jos lapsenlapsia olisi olemassa.

”Semmosta tyhjänpäivästä se on tässä [kotona] olevinaan. Ettei sillä oo mitään tarkotusta, ei ei ei. Vielä jos olis lastenlapsia, että jollakin tavalla. No käy tässä sitten sen veljeni pojan lapsia joskus. Juoksee ympäri ja ympäri mahdotonta vauhtia (naurahtaen). Mutta on se tota, niin tyhjää se on.” (Anja)

Osa haastateltavista oli kohdannut yksinäisyyden puolison kuoleman myötä. Tällöin läsnä oli surua ja kaipuuta yhdessä ja ettua arkea kohtaan, mutta myös kokemus tarpeettomuudesta ja joutilaisuudesta, sillä enää ei ollut ketään kenestä pitää huolta. Leskeytymiseen liittyvästä yksinäisyydestä kertoivat ne, jotka olivat hiljattain menettäneet elämänmittaisen kumppanin. Myös sopeutumista menetykseen ja sen myötä muuttuneeseen elämäntilanteeseen kuvattiin, ja siten myös yksinäisyyden kokemuksen hälvenemistä kun puolison kuolemasta oli kulunut enemmän aikaa. Elämästä oli löydetty uutta tarttumapintaa, vaikka se oli aika ajoin tuntunut vaikealta, jopa mahdottomalta.

Myös muissa tutkimuksissa on todettu, että kaikki leskeksi jääneet eivät koe itseään yksinäiseksi. Menetykseen voi olla helpompi sopeutua, mikäli yksinoloon on tottunut ja siitä nauttii. Puolison kuolema voi olla myös helpotus, jos parisuhde on ollut esimerkiksi alkoholismin tai raskean omaishoitajuuden värittävä. (Esim.

Lopata 1969; Chambers 2005). Ikihyvätutkimukseen osallistuneita leskiä tutkineen Tiina Koskimäen (2010, 63–65) mukaan siihen, missä määrin yksinäisyyttä koetaan vaikuttaa myös leskeksi jäämisen ajankohta, ympäröivät sosiaaliset suhteet, taloudellinen tilanne ja asuinympäristö. Myös luonteenpiirteillä on vaikutuksena.

”Kaikkihan, mitä meitä tässä nyt on, on leskiä. Kaikkihan on miehensä menettänyt, mutta minä olen sitten ehkä tavallista herkempi luonteeltani. Tunnen sen niin mahdollomana kipuna... Se oli semmosta, että siihen niin tottu siihen toiseen ihmiseen sen kuudenkymmenen vuoden aikana. Tietää sen tavat ja luonteen niin hyvin. Ja olikin niin erikoisen hyväluontoinen mies. Ei koskaan hermostunu, eikä kironnu eikä pärmittänyt mistään asiasta. Teki vaan ja meni. Oli niin semmonen erikoinen luonne. Nyt mä vasta sen huomaan. Mä pidin sitä niin luonnostaan selvänä ja nyt sitä kaipaa niin mahdollomasti. Se oli semmosta kahden vanhan ihmisen mukavaa yhteiseloä. Sitä minä niin kaipaän vieläkin.” (Anja)

Yksinäisyyden kokemus voi saada hyvin erilaisia merkityksiä, jos kyseessä on leski, joka on menettänyt elämänmittaisen suhteen tai vaikkapa kolmannessa avioliitossa oleva, joka on solminut useita suhteita elämänsä aikana. Tämän hetkisen siviilisäädyn tarkasteleminen jättääkin huomiotta mahdolliset erot usein hyvinkin erilaisten parisuhdehistorioiden välillä (Crosnoe ja Elder 2002). Ikääntyvien keskuudessa on myös enenevässä määrin hei-

tä, jotka ovat parisuhteessa asumatta kuitenkaan yhdessä (Koskimäki 2016). Parisuhteisiin liitetyt kulttuuriset normit eivät myöskään ole yhtä tiukkoja kuin ennen. Kun lapset on saatu tai ”yläikäraja” niiden saamiseksi saavutettu, vaakakupissa painavat muut tekijät: läheisyys ja kumppanuus, jota parisuhteelta entistä vahvemmin kaivataan (mt.).

Osa haastateltavista kertoi nimenomaan kumppanin kaipuusta, jonka myötä yksinäisyyden kokemus oli elämässä läsnä. Etenkin eronneet miehet kaipasivat vierelleen naisystävää, jonka kanssa jakaa iloja ja surua, mutta myös hellyyttä ja mielihyvää. Vanhemmiten uuden kumppanin löytäminen ei kuitenkaan ollut enää itsestään selvyyttä, sillä mahdollisuudet liikkua ja tavata muita olivat vähentyneet. Kaikkien kohdalla kumppanittomuus ei merkinnyt kielteisenä koettua yksinäisyyttä. Tällöin vaakakupissa painoivat muun muassa raskas omaishoitosuhte ja se, jos vierellä olisi joku joka voisi sanoa pahoja sanoja. Yksin elämisestä nautittiin ennen kaikkea sen tuoman rauhan ja vapauden vuoksi (ks. myös Uotila 2011).

Yksinäisyyden elämäkulullinen luonne

Monien muiden tutkijoiden tavoin ajatellen yksinäisyyden, etenkin ikääntyvien yksinäisyyden, saavan julkisessa keskustelussa yhä varsin yksioikoisia merkityksiä (esim. Victor ym. 2009; Uotila 2011). Yksinäisyys näyttäytyy kipeänä ja ahdistavana kokemuksena, joka johtuu sosiaalisten kontaktien puutteesta. Usein puhutaan

Kuva: Seppo Sarkkinen

”yksinäisistä” ikään kuin omana ja muista erillisenä joukkonaan. Kokemuksena se on kuitenkin mitä monimerkityksellisin ja monikasvoisin. Kohtaamieni ikääntyvien kokemaan yksinäisyyteen on kietoutunut muun muassa läheisten ihmisten menetyksiä, kumppanin ja läheisyyden kaipuuta, kokemus vieraasta kulttuurista tai asuinympäristöstä, toive siitä, että ympärillä olisi samanhenkisiä ihmisiä, heikentyneen toimintakyvyn luomaa eristyneisyyttä ja pyhäpäivien hiljaisuutta.

Christina Victorin ja kumppaneiden (2009) mukaan valtaosassa ikääntyvien yksinäisyyttä käsittelevissä tutkimuksissa ei ole onnistuttu erottamaan niitä ikääntyviä, joille yksinäisyys on vastikään kohdattu kokemus, niistä ikääntyvistä, joiden elämässä yksinäisyys on ollut läsnä pidemmän aikaa, jopa läpi elämän. Osalle haastateltavistani yksinäisyys on ollut vasta myöhemmällä iällä kohdattu kokemus.

”Kyllä minusta tuntuu siltä, että se vasta vanhemmiten tullu tämä sana yksinäisyys”, kuulonsa menettänyt Vilho virkoi.

”Minä en ollu nuorena yksinäinen. Se on ihmeellistä. On nyt ollut näitä rajoitteita hirveen paljon”, rollaattorin avulla liikkuva Eini totesi.

Toiset kertoivat yksinäisyydestä, joka oli ollut myös jossain aiemmassa elämänvaiheessa läsnä.

”Kyllä mä oon aika nuorenakin joskus kokenukin sitä kun oon itekseen ollu. Ihan semmosena kaks, kolmekymppisenäki jo”, naimaton ja lapseton Anneli mielti.

Ajan kuluessa yksinäisyys oli helpottunut, mutta palannut mieleen toisessa elämäntilanteessa. Siitä kertoi myös eronnut Aatos, joka oli kohdannut aiemmin yksi-

näisiä elämänvaiheita, mutta nyt vanhemmiten sen koskettavan ”niin kun syvemältä”, sillä läsnä olivat myös krooniset kivut, joiden myötä yksinoleminen pelotti. Elämänmittaisestakin yksinäisyydestä kerrottiin.

”Mä oon aina ollu tässä kaikkien välissä, eikä ole oikein onnistunu. Kaikki johuu siitä äidin kuolemasta,” pikkupoikana äitinsä menettänyt Pauli pohti.

Toisilla yksinäisyys oli helpottanut. Siihen oli auttanut ennen kaikkea aika.

”On se nyt helpottanu. Se olis ihan kauheeta, jos se olis aina samanlaista,” totesi leskeksi jäänyt Anja.

Etenkin ikääntyvien yksinäisyyttä käsittelevissä tutkimuksissa on oltu kiinnostuneita siitä, miten yksinäisyyttä voidaan lievittää (esim. Savikko 2008). Usein haasteena on pidetty sitä, että olemassa olemat toi-

mintamallit, kuten ulkoapäin ohjattu ystävätoiminta, eivät aina pysty vastaamaan pyrkimyksensä vähentää yksinäisyyttä. Yksinäisyyteen ajattelun olevan vaikea, jopa mahdoton, vastata mikäli sen yksilölliset merkitykset ja usein myös hyvin erilaiset syyt jäävät tunnistamatta. Vanhenteissaan ihminen harvoin täysin menettää sosiaalisia rooleja ja elämisen tapoja, joita hän elämänsä aikana on omaksunut (ks. Tiilikainen 2016). Yksinäisyyden kannalta ne ovat erityisen merkityksellisiä. Kohtaamieni ikääntyvien kertomana yksinäisyys näyttää vahvasti yksilön elämänsä kietoutuvana kokemukseksi, joka saa merkityksensä ympäröivän sosiokulttuurisen kontekstin värityksenä (ks. Dakash tässä kirjassa). Myös jatkossa on tarpeen kiinnittää huomio yksinäisyyden elämänsä luonteeseen ja sen myötä laajempiin yhteiskunnallisiin tekijöihin ja muutoksiin, jotka osaltaan rakentavat ja muovaavat yksinäisyyden kokemusta.

Lähteet

- Alitolppa-Niitamo, Anne & Säävälä, Minna (2010).** Isovanhemmuus liikkuvuuden maailmassa. Teoksessa Fågel, Stina ja Rotkirch, Anna & Söderling, Ismo (toim.) *Farkkumummoja ja pehmovaareja – uusia ikkunoita isovanhemmuuteen*. Helsinki: VL-Markkinointi. 138–155.
- Blomgren, Jenni & Martelin, Tuija & Sainio, Päivi & Koskinen, Seppo (2011).** Ikääntyneiden terveyteen ja toimintakykyyn vaikuttavat tekijät. Teoksessa Laaksonen, Mikko & Silventoinen, Karri (toim.) *Sosiaalierpidemiologia. Väestön terveyserot ja terveyteen vaikuttavat sosiaaliset tekijät*. Helsinki: Gaudeamus.
- Chambers, Pat (2005).** *Older Widows and the Life Course*. Aldershot: Ashgate.
- Crosnoe, Robert & Elder, Glen Jr. (2002).** *Successful adaptation in the later years: A life course approach to aging*. *Social Psychology Quarterly* 65(4): 309–328.
- Jones, Warren & Carpenter, Bruce & Quintana, Diana (1985).** *Personality and Interpersonal Predictors of Loneliness in Two Cultures*. *Journal of Personality and Social Psychology* 48(6): 1503–1511.

- Johnson, Paul & Mullins, Larry (1987).** *Growing old and lonely in different societies: Toward a comparative perspective.* Journal of Cross-Cultural Gerontology 2(3): 257-275.
- Jylhä, Marja & Jokela, Jukka (1990).** *Individual Experiences as Cultural – a Cross-Cultural Study on Loneliness Among the Elderly.* Ageing & Society 10(03): 295-315.
- Jylhä, Marja (2015).** *Vanhuus pitenee, hoiva vähenee?* Talous ja yhteiskunta 43(1): 40-45.
- Jyrkämä, Jyrki (2015).** *Arvokkuuden monet tulkinnat-pohdintoja vanhustenhuollon etiikasta.* Gerontologia 29(1): 35-40.
- Kangasniemi, Jukka (2005).** Mitä on yksinäisyys? Teoksessa Jokinen, Kimmo (toim.) *Yksinäisten sanat.* Kirjoituksia omasta tilasta, erillisyydestä ja yksinolosta. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 84. 227-307.
- Koskimäki, Tiina (2016).** *Yhdessä erillään? Ikääntyvien LAT-suhteet.* Gerontologia 30(3). Tulossa.
- Koskimäki, Tiina (2010).** *Lesken elämänpiiri.* Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Verson julkaisuja 1/2010.
- Lopata, Helena Znaniecki (1969).** *Loneliness: forms and components.* Social Problems 17(2):248-262.
- Ojala, Eija-Maarit & Kontula, Osmo (2002).** *Tarvitseeko minua kukaan. Keski-ikäiset yksineläjät perhekeskeisessä yhteisössä.* Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D, 40, 2002.
- Rokach, Ami (2007).** *The effect of age and culture on the causes of loneliness.* Social Behavior and Personality: an international journal 35(2): 169-186.
- Raitakari, Sari (2010).** *Lapsettoman ikääntyvän elämän tarkoituksellisuuden kokemus. Näkökulmana sosiaalinen pääoma.* Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Saari, Juho (2010).** *Yksinäisten yhteiskunta.* Helsinki: WSOY.
- Savikko, Niina (2008).** *Loneliness of older people and elements of an intervention for its alleviation.* Akateeminen väitöskirja. Turun yliopisto.
- Seppänen, Marjaana & Haapola, Ilkka & Puolakka, Kalle & Tiilikainen, Elisa (2012).** *Takaisin Liipolaan. Lähiö fyysisenä ja sosiaalisena ympäristönä.* Ympäristöministeriön raportteja 14/74. Tiilikainen, Elisa (2016). Yksinäisyys ja elämänkulku. Laadullinen seurantatutkimus ikääntyvien yksinäisyydestä. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto. Julkaistaan toukokuussa 2016.
- Tiilikainen, Elisa & Karisto, Antti (2016).** *Yksinäisyys ja aika.* Julkaisematon artikkelikäsikirjoitus.
- Vaarama Marja & Karvonen Sakari & Kestilä Laura & Moisio Pasi & Muuri Anu (toim.).** *Suomalaisten hyvinvointi 2014.* THL 2014.
- Virkola, Elisa (2014).** *Toimijuutta, refleksiivisyyttä ja neuvotteluja: muistisairaus yksinasuvan naisen arjessa.* Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Zechner, Minna (2014).** *Kuolevien vanhusten omaishoiva.* Teoksessa Hakola, Outi, Kivistö, Sari & Mäkinen, Johanna (toim.) *Kuoleman kulttuurit Suomessa.* Helsinki: Gaudeamus, 62-64.

Maahanmuuttajien yksinasuminen Helsingissä

Tuula Joronen

Tarkastelen tässä artikkelissa yksinasumisen yleisyyttä Helsingin maahanmuuttajataustaisen väestön keskuudessa Tilastokeskuksesta hankitun rekisteriaineiston avulla. Aineistoon on koottu Suomessa vähintään vuoden asuneiden, syntyperältään ulkomaalaisten elinoloja kuvaavia tietoja vuodelta 2010. Maahanmuuttajataustaisten asuntokunniksi on katsottu ne asuntokunnat, joiden päämies on syntyperältään ulkomaalainen, eli hänen molemmat vanhempansa tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Tarkastelen yksin asumisen yleisyyttä iän, sukupuolen, syntymämaanosan ja Suomessa asumisen keston mukaan.

Yksin asumiseen vaikuttavia tekijöitä

Yksin asumisen yleisyyteen vaikuttaa esimerkiksi perhevaihe ja se, onko henkilöllä varaa asua yksin. Myös eri kulttuureissa yksin asumiseen saatetaan suhtautua eri tavoin. Esimerkiksi muslimiperheissä saattaa elää yhdessä monta sukupolvea, sillä naimattomat tytöt ja pojat asuvat vanhempiensa kanssa ja lesket tai eronneet palaavat usein perheensä pariin. Muslimiperhe on suurperhe, johon lasketaan mukaan vanhempien ja lasten lisäksi isovanhemmat, vanhempien sisarukset, serkut ja joskus myös ystävät, jotka saattavat

elää perheessä pysyvästi tai väliaikaisesti. (Akar ja Tiilikainen 2004, 8.)

Monissa Euroopan maissa nuoret asuvat vanhempiensa kodissa pidempään kuin Suomessa, jossa naimattomien nuorten muuttaminen pois vanhempiensa kodista nähdään luonnollisena osana heidän itsenäistymisprosessiaan ja sitä pyritään tukemaan (Nikander 2009). Joissakin Suomeen muuttaneissa maahanmuuttajaryhmissä nuoret tapaavat toisalta aviointua selvästi nuorempina kuin Suomessa. Esimerkiksi vuoden 2014 alussa Helsingin 18–29-vuotiaista vieraskielistä naisista 26 prosenttia oli naimisissa, kun kotimaankielisistä naimisissa oli vain 8 prosenttia.

Vanhemmissa ikäluokissa erot kieliryhmien välillä olivat pienempiä. (Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2014.)

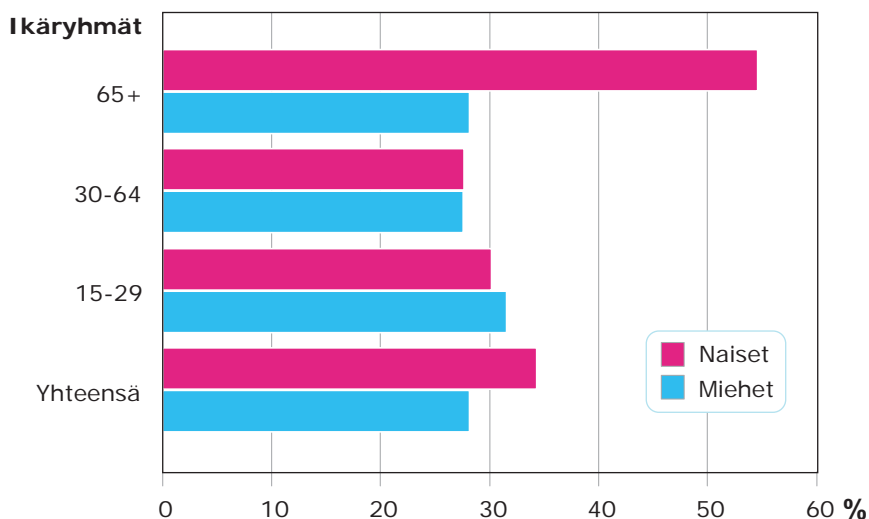
Kulttuuristen tekijöiden ohella yksin asumisen yleisyyden vaihtelua lähtömaittain voi selittää se, että eri maista on muutettu Suomeen eri syistä, ja tämä on muovannut muuttoliikkeen rakennetta. Muuton syyn, muuttajien ikärakenteen ja kulttuuristen tekijöiden yhteen kietoutuminen tuli esiin muun muassa verrattaessa neljän maahanmuuttajaryhmän, venäläisten, virolaisten, vietnamilaisten ja somalialaisten asuinoloja pääkaupunkiseudulla vuonna 2002. Yksin asuminen oli kaikissa näissä ryhmissä kantaväestöä harvinaisempaa, mutta myös eri maahanmuuttajaryhmien välillä oli suuria eroja.

Harvinaisinta yksin asuminen oli pakolaisryhmissä. Vuonna 2002 Somalialaisista vain 6 prosenttia ja vietnamilaisista 7 prosenttia asui yksin. Virolaisista yhden hengen talouksia oli 14 prosenttia. Kor-

kein yksin asuvien osuus oli venäläisillä, 17 prosenttia, mikä oli vain hiukan alempi kuin kaikilla pääkaupungin asukkailla keskimäärin (21 prosenttia). Venäläisten perhemalli muistutti muutenkin eniten kantaväestöä, ehkä siksi, että venäläisistä peräti 28 prosentilla oli Suomessa syntynyt avo- tai aviopuoliso. (Juntto 2005, 53.)

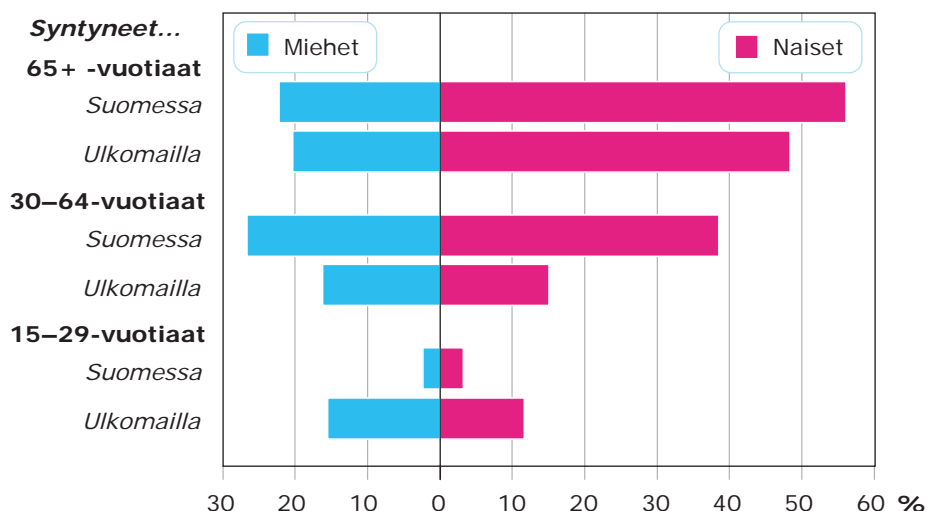
Muuttoliikkeen rakenne vaihtelee huomattavasti lähtömaittain. Joistain maista on tullut kokonaisia perheitä, toisista lähes pelkästään miehiä tai naisia. Esimerkiksi vuonna 2012 Suomessa asuneista Thaimaan kansalaisista peräti 87 prosenttia ja Filippiinien kansalaisista 69 prosenttia oli naisia. Myös eräillä suurimmista kansalaisuusryhmistä oli naisenemmistö, esimerkiksi venäläisillä, vietnamilaisilla ja kiinalaisilla. Suurin miesenemmistö oli Isosta-Britanniasta tulleilla, joista neljä viidestä oli miehiä. Seuraavaksi suurimmat miesten osuudet olivat nigerialaisilla, nepalilaisilla ja italialaisilla, joista noin kolme

Kuvio 1. Perheisiin kuulumattomien yksin asuvien osuus Helsingin koko väestöstä 31.12.2012

Lähde: Tilastokeskus.

Kuvio 2. Yksin asuvien osuus (%) Suomessa vähintään vuoden asuneista syntyperältään ulkomaalaisista helsinkiläisistä sukupuolen, iän ja syntymäpaikan mukaan vuonna 2010

Lähde: Tilastokeskus.

neljästä oli miehiä. Myös bangladeshilaisista, turkkilaisista, ranskalaisista, irakilaisista, espanjalaisista ja intialaisista yli 60 prosenttia oli miehiä. (Tilastokeskus 2013, 19.)

Yksin asumisen yleisyys eri maahanmuuttajaryhmissä

Kun tarkastellaan Helsingin koko väestöä, voidaan havaita, että perheisiin kuulumattomien yksin asuvien osuus vaihtelee melko vähän niin ikäryhmittäin kuin sukupuolen mukaan. Ainoan selvästi muista poikkeavan ryhmän muodostavat iäkkäät naiset, jotka asuvat yksin huomattavasti muita yleisemmin. Muuten ryhmien väliset erot ovat vain muutaman prosenttiyksikön luokkaa. (Kuvio 1)

Ulkomaalaista syntyperää olevan väestön keskuudessa yksin asuminen on har-

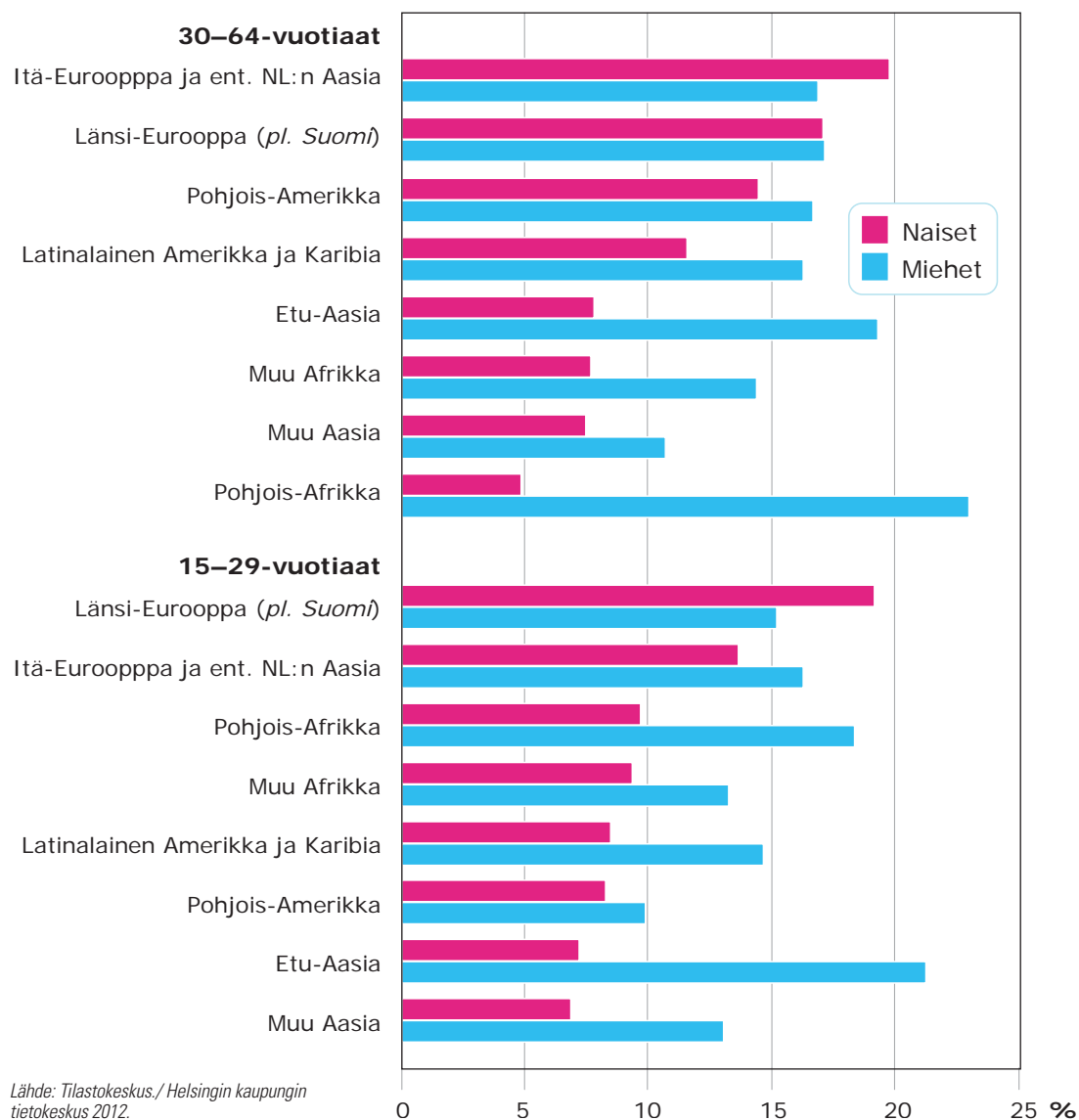
vinaisempaa ja sekä sukupuolten että eri ikäryhmien väliset erot ovat huomattavasti suurempia kuin helsinkiläisillä keskimäärin. Yksin asumisen kannalta myös sillä on merkitystä, onko henkilö syntynyt Suomessa vai ulkomailla. Kaikkein harvinaisinta yksin asuminen on ollut 15–29-vuotiaiden, Suomessa syntyneiden miesten ja naisten keskuudessa. (Kuvio 2) Tämä selittyy Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten nuorella iällä. Lähes kaikki ulkomaalaista syntyperää olevat, Suomessa syntyneet 15–29-vuotiaat helsinkiläiset olivat vuoden 2012 lopussa alle 24-vuotiaita (Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2014). Vuonna 2010 suurin osa tähän ryhmään kuuluvista on ollut niin nuoria, että he ovat asuneet vielä vanhempiensa kodissa.

Ulkomailla syntyneiden keskuudessa yksin asumisen yleisyys vaihtelee myös sen mukaan, mistä maanosasta he ovat

lähtöisin. Kuviossa 3 on kuvattu yksin asu-
misen yleisyyden vaihtelu sukupuolen ja
syntymämaan osan mukaan 15–29-vuo-
tioiden ja 30–64-vuotiaiden ikäryhmissä.
Kuvioista 3 nähdään ensinnäkin, että yksin
asuminen on yleisempää nuorten miesten

kuin naisten keskuudessa. Toiseksi, havai-
taan, että sukupuolten väliset erot ovat Eu-
roopan ja Pohjois-Amerikan maissa synty-
neillä selvästi pienempiä kuin Aasiassa ja
Afrikassa syntyneiden keskuudessa.

Kuvio 3. Yksin asuvien osuus (%) ulkomaista syntyperää olevista nuorista (15–29-vuotiaat) ja parhaassa työiässä olevista (30–64-vuotiaat) helsinkiläisistä sukupuolen ja syntymämaan osan mukaan vuonna 2010

Lähde: Tilastokeskus./ Helsingin kaupungin tietokeskus 2012.

Kaikkein suurin sukupuolten välinen ero on Etu-Aasian maissa syntyneillä, joista nuoret miehet asuvat yksin lähes kolme kertaa niin yleisesti kuin naiset. Myös muualla Aasiassa ja Pohjois-Afrikassa syntyneiden keskuudessa sukupuolten väliset erot ovat suuria, näillä alueilla syntyneet nuoret miehet asuvat yksin noin kaksi kertaa niin yleisesti kuin naiset. Euroopan maissa syntyneet nuoret naiset asuvat yksin huomattavasti muissa maanosissa syntyneitä yleisemmin, ja muissa maanosissa syntyneiden nuorten naisten väliset erot ovat melko vähäisiä.

Ikäryhmässä 30–64-vuotiaat naiset yksin asuminen oli yleisintä Euroopan maissa syntyneiden keskuudessa: nämä naiset asuivat yksin vähintään yhtä yleisesti kuin samoista maista tulleet miehet. Kaikista muista maanosista muuttaneiden keskuudessa yksin asuminen oli miesten keskuudessa naisia yleisempää. Suurimmat sukupuolten väliset erot myös tässä ikäryhmässä olivat Aasia ja Afrikan maista muuttaneilla. Kaikilta näiltä alueilta tulleiden naisten keskuudessa yksin asuminen oli erittäin harvinaista, mutta etenkin pohjoisafrikkalaiset ja Etu-Aasiasta kotoisin olevat miehet asuivat varsin usein yksin. (Kuvio 3)

Maahanmuuttajien yksin asuminen pääkaupunkiseudulla ja muualla Suomessa

Suurissa kaupungeissa väestö on usein kulttuurisesti monimuotoisempaa ja sosiaalista kontrollia on vähemmän kuin pienissä kaupungeissa ja maaseudulla.

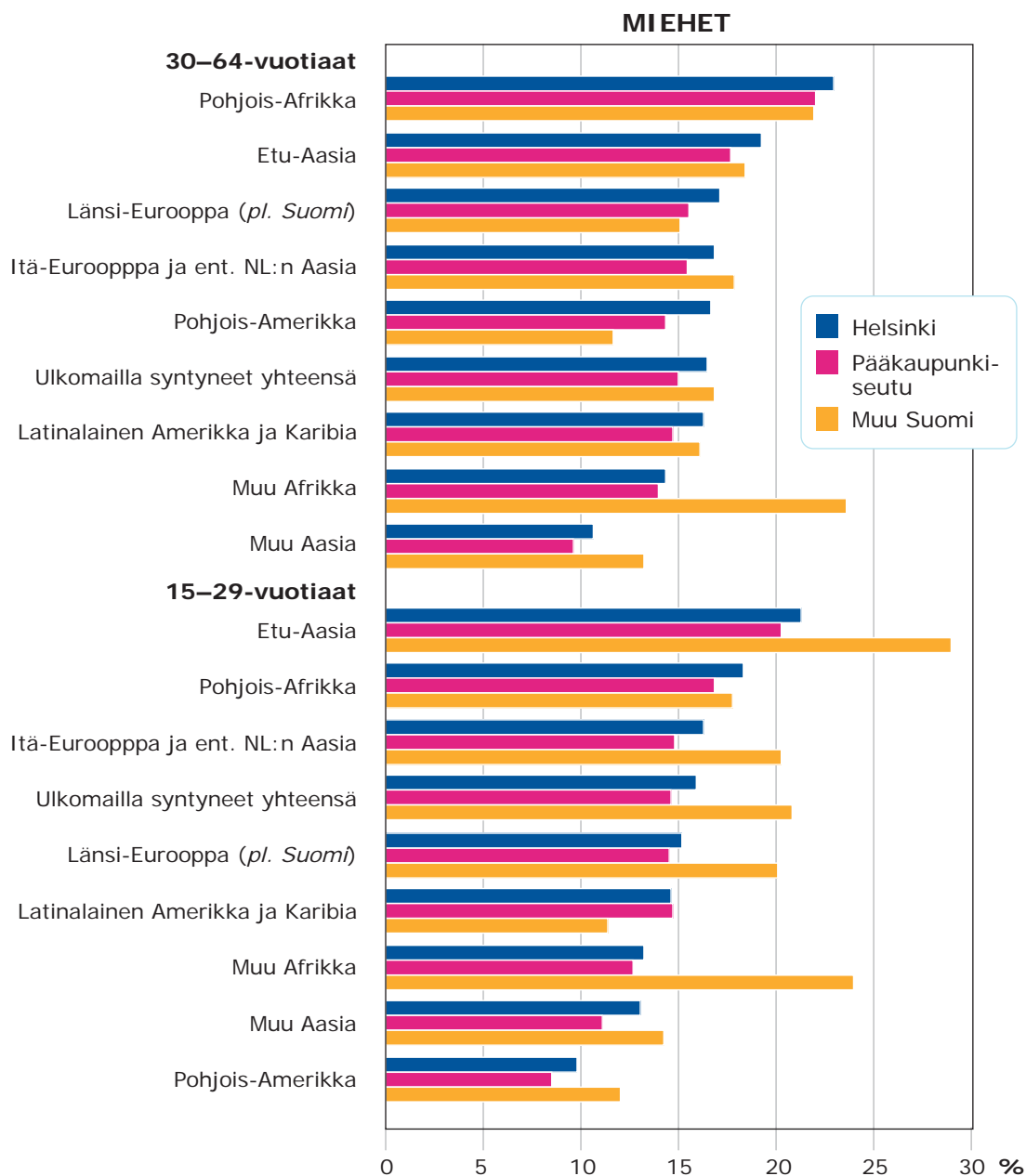
Seuraavassa tarkastellaan, näkyykö tämä yksin asumisen yleisyydessä ja jos niin miten.

Kuvioissa 4A ja 4B kuvataan eri lähtöalueilta tulleiden yksin asumisen yleisyyttä sukupuolen mukaan ikäryhmittäin pääkaupunkiseudulla ja muualla Suomessa. Nähdään, että lähtömaanosasta riippumatta nuorten miesten yksin asuminen on ollut muualla Suomessa yleisempää kuin pääkaupunkiseudulla. Nuorten naisten yksin asuminen vaihtelee vähemmän nykyisen asuinalueen mukaan, mutta lähtöalueittaiset erot ovat suurempia kuin nuorilla miehillä. Myös keski-ikäisten maahanmuuttajanaisten yksin asumisen yleisyys vaihtelee lähtömaanosittain huomattavasti enemmän kuin miesten.

Sekä pääkaupunkiseudulla että muualla Suomessa länsieurooppalaista syntyperää olevat ovat muista maanosista lähtöisin olevia nuoria naisia yleisemmin asuneet yksin. Eteläisestä Afrikasta lähtöisin olevien nuorten naisten yksin asuminen oli muualla Suomessa huomattavasti yleisempää kuin pääkaupunkiseudulla, jonne Suomen afrikkalaisväestö on voimakkaasti keskittynyt. Myös eteläisessä Afrikassa syntyneiden keski-ikäisten (30–64-vuotiaiden) miesten keskuudessa yksin asuminen oli muualla Suomessa huomattavasti yleisempää kuin pääkaupunkiseudulla.

Kaukoidän maissa syntyneiden keski-ikäisten (30–64-vuotiaiden) miesten keskuudessa yksin asuminen oli keskimääräistä harvinaisempaa sekä pääkaupunkiseudulla että muualla Suomessa ja vastaavasti keskimääräistä yleisempää niillä keski-ikäisillä miehillä, jotka ovat syntyneet Pohjois-Afrikan maissa. Jonkin

Kuvio 4A. Yksin asuvien osuus (%) 15–29-vuotiaista ja 30–64-vuotiaista syntyperältään ulkomaalaisista miehistä syntymämaanosan ja asuinalueen mukaan vuonna 2010

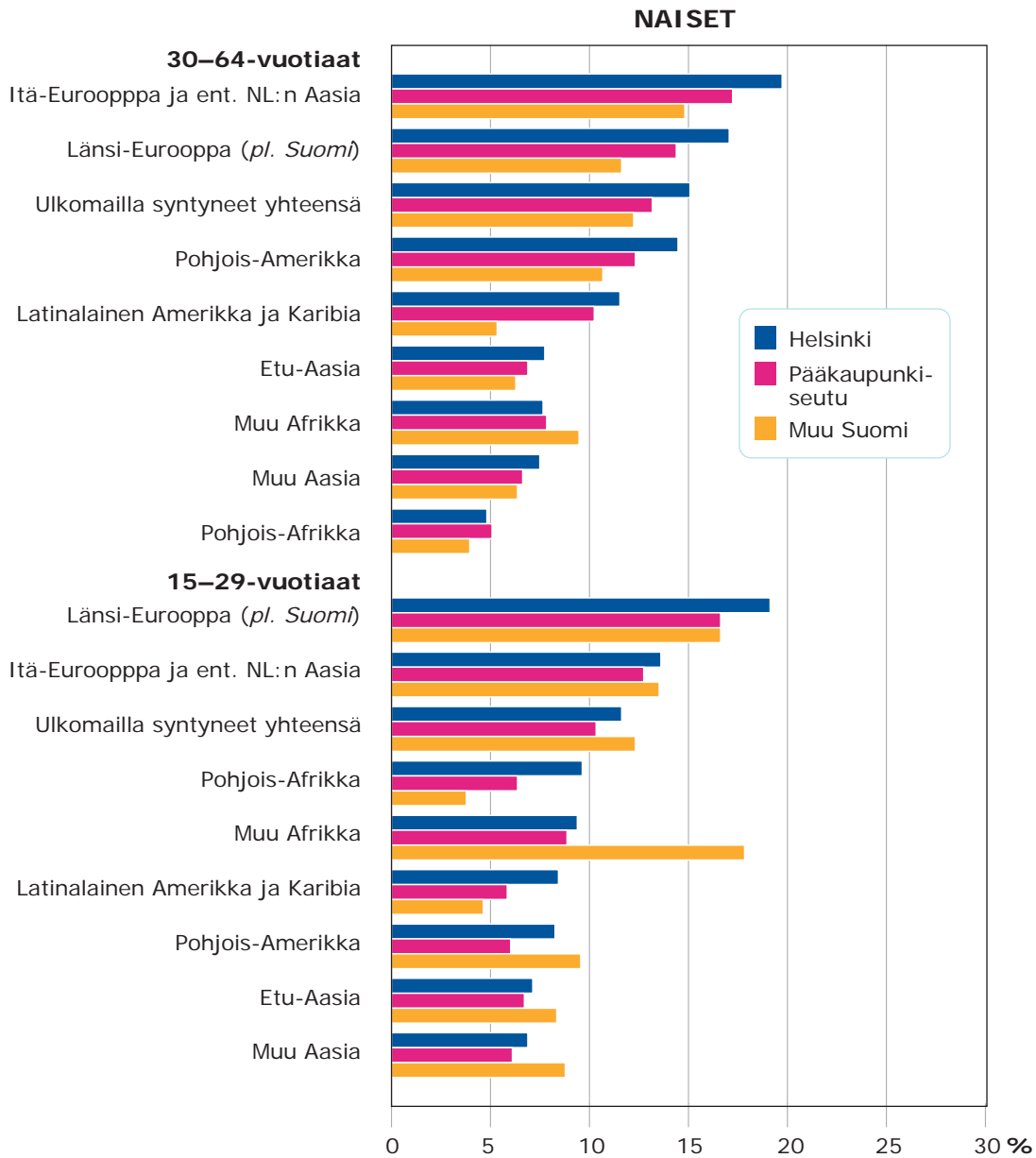

Lähde: Tilastokeskus./ Helsingin kaupungin tietokeskus 2012.

verran yleisemmin yksin asuivat myös Etu-Aasian maissa syntyneet miehet. Samanikäisten naisten yksin asuminen on harvi-

naisinta aasialaista ja afrikkalaista syntyperää olevien naisten keskuudessa.

Kuvio 4B. Yksin asuvien osuus (%) 15–29-vuotiaista ja 30–64-vuotiaista syntyperältään ulkomaalaisista naisista syntymämaanosan ja asuinalueen mukaan vuonna 2010

Lähde: Tilastokeskus./Helsingin kaupungin tietokeskus 2012.

Afrikkalaistaustaisten tyttöjen yksin asuminen yleisyyden alueelliset erot osoittautuivat suunnaltaan päinvastaisiksi kuin mitä olisi voinut odottaa. Tämä saattaa liittyä siihen, että merkittävä osa pääkaupunkiseudun afrikkalaistaustaisesta väestöstä on somalialaisia muslimeita, jotka ovat Suomessa keskittyneet pääkaupunkiseudulle. Tästä suuresta somaliyhteisöstä johtuen somalialaistaustaisten tyttöjen elämään kohdistuu ilmeisesti pääkaupunkiseudulla tiukempaa kontrollia kuin muualla Suomessa, missä somalialaisia on vähän.

Ulkomailla syntyneen ja Suomessa syntyneen puolison välisiä liittoja päätyy eroon noin kolme kertaa niin usein kuin kahden Suomessa syntyneen välisiä. (Lainiala ja Säävälä 2012, 20.) Yksi mahdollinen selitys 30–64-vuotiaiden itäeurooppalaisten naisten ja pohjoisafrikkalaisten ja Etu-Aasiasta lähtöisin olevien miesten yksin asuminen yleisyyteen saattaa liittyä siihen, että näissä ryhmissä on paljon avioliiton solmimisen myötä Suomeen muut-

taneita ja sittemmin suomalaisesta puolisostaan eronneita. Vuonna 2011 kaikkein yleisimmin eroon päätyivät Suomalaisten miesten ja ulkomailla syntyneiden naisten liitoista thaimaalaisten, entisessä Neuvostoliitossa syntyneiden ja virolaisten naisten kanssa solmitut liitot. Suomessa syntyneiden naisten eronneisuus oli suurinta Bangladeshissa, Turkissa, Tunisiassa ja Nigeriassa syntyneiden miesten kanssa solmituissa liitoissa. (Tilastokeskus 2012, 28–34; ks. myös Tilastokeskus 2014, StatFin.)

Yksin asumisen yleisyyden lähtöalueittaiset ja muut väestöryhmittäiset erot näyttäisivät siis selittyvän ainakin osittain elämänvaiheella ja elämäntilanteella, mutta myös kulttuurisilla tekijöillä ja taloudellisilla resursseilla saattaa olla merkitystä. Näiden tekijöiden merkityksen tarkempi analyysi edellyttäisi laadullista yksilötason aineistoa, sellaiseen analyysiin tämä maahanmuuttajataustaisen väestön tilastollinen rekisteriaineisto ei tarjoa mahdollisuuksia.

Lähteet

Akar, Sylvia & Tiilikainen, Marja (2004). *Katsaus islamilaiseen maailmaan. Naiset, perhe ja seksuaaliterveys.* Helsinki: Väestöliitto. Väestötietosarja 13.

Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2013. Helsinki: Helsingin kaupunki, tietokeskus, tilastoja 31/2013.

Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2014. Helsinki: Helsingin kaupunki, tietokeskus, tilastoja 36/2014.

Junto, Anneli (2005). Maahanmuuttajien asuminen – integroitumista vai segregoitumista? Teoksessa Seppo Paananen (toim.) *Maahanmuuttajien elämää Suomessa.* Helsinki: Tilastokeskus.

Lassi, Lainiala & Säävälä, Minna (2012). *Rakkautta, rikkautta ja ristiriitoja. Suomalaisten solmimat kaksikulttuuriset avioliitot.* Perhebarometri 2012. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos – Katsauksia E 46/2012

Nikander, Timo (2009). *Nuoret muuttavat omilleen yhä nuorempina.* Tilastokeskus: Hyvinvointikatsaus 1/2009.

Tilastokeskus 2014. Px-Web Statfin >väestö.

Tilastokeskus 2012. *Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2011.* Helsinki: Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto. Väestö 2012

Tilastokeskus ja Helsingin kaupungin tietokeskus 2012. Syntyperältään ulkomaalaisten elinoloja pääkaupunkiseudulla vuonna 2010 kuvaava rekisteriaineisto.

Tasapainottelua ääripäiden välillä: yksineläjänaisen identiteettiä rakentamassa

Susanna Dakash

Naisten elämästä ilman parisuhdetta ja perhettä on tullut yhä yleisempää. Yksin asuvien naisten määrän kasvu on kuitenkin paljon muutakin kuin tilastollinen tosiasia. Kyse on yhteiskunnallisesta muutoksesta, jossa perinteisen perhemallin rinnalle on tullut mahdollisuus viettää elämänsä yksin. Siitä huolimatta keskustelu yksin elävistä voi olla ristiriitaista: toisaalta heistä puhutaan itsenäisinä ja vapaina lintuina, toisaalta perheonnesta sivuun jäävinä raukkoina. Miten yksin elävät naiset itse puhuvat elämästään? Millaista identiteettiä he rakentavat itselleen vallalla olevien puhetapojen perusteella?

Perhemallista yhden yksiköksi

Länsimaissa on viime vuosikymmeninä tapahtunut merkittävä käänne ihmisten asumismuodoissa: yhden hengen talouksien määrä on ollut tasaisessa nousussa, varsinkin kaupunkiympäristöissä. Perhe on aiemmin ollut yhteiskunnan perusyksikkö, ja ihmiset siirtyivät eri elämänvaiheissaan yhdestä perheestä toiseen. Nykyisellään taas aikuisen elämä on enemänkin syklistä vaihtelua yksin elämisen ja muiden kanssa elämisen välillä. Perhekeskeisen elämisen mallin rinnalle on siis

tullut mahdollisuus viettää elämänsä yksin. (Klinenberg 2012, 1–17.) Siitä huolimatta, heteroseksuaalista perhe-elämää pidetään edelleen itsestään selvänä tienä onnellisuuteen ja täyttymykseen, kun taas yksin elävän odotetaan jollakin tavoin selettävän normista poikkeavaa tilannettaan (DePaulo & Morris 2005).

Ehkä tämän vuoksi tapa puhua yksinelämisestä on ristiriitaista: toisaalta se nähdään vajavaisena elämänmuotona ja uhkana perhemallille, toisaalta individualistisen ihanteen ja vapauden toteutumisenä. Yksineläjät tasapainottelevat näiden

kahta ääripäätä edustavan näkemyksen puristuksessa. Erityisesti yksin elävät naiset haastavat perheideologian ja patriarkaalisen yhteiskunnan oletuksia ja odotuksia (Gordon 1994). Siinä missä miehen miehisyyden mittana on hänen voimansa, valtansa ja taloudellisen menestyksensä, nainen nähdään edelleen helposti miehen kautta: naisellisuus liitetään heteroseksuaaliseen parisuhteeseen ja äitiyteen. Tämän vuoksi yksin eläminen voi leimata naista enemmän kuin miestä. (Ojala & Kontula 2002, 83–87.)

Enemmistö ihmisistä muodostaa odotusten mukaisesti parisuhteen ja perheen, jolloin järjestelmän ulkopuolelle jäävät joutuvat tekemään työtä löytääkseen paikkansa ja rakentaakseen identiteettiään. Valtavirran mukaisen elämäntavan valinnat joutuvat harvemmin selittämään elämäntapaansa itsellensä tai muille. Yksineläjänaiset puolestaan päätyvät todennäköisemmin arvioimaan elämänkulkuaan ja pohtimaan elämänsä merkitystä. (Gordon 1994, 143–147.) Näin ollen on kiinnostavaa katsoa, miten yksin elävät naiset rakentavat elämäntarinaansa. Valinta keskittyä naisten tarkasteluun ei kuitenkaan tarkoita, etteikö esimerkiksi yksinelävien miesten, parisuhteen tai perheen tutkiminen olisi yhtä lailla tarpeellista. Seuraavassa luodaan katsaus siihen, millaisia yksineläjänaisia koskevia diskursseja, eli puhetapoja ja merkityksiä, eri tutkimuksissa on tunnistettu.

Näkemyks yksineläjänaisista luodaan yhteisesti

Yksineläjä-käsitteen määrittelemisen tutkimuksissa ei ole aivan ongelmatonta. Useimmissa yksineläjyyden määritelmissä nousee esiin kaksi asiaa, nimittäin parisuhde ja lapset, tai lähinnä niiden puute. Lähteestä riippuen yksineläjä voi olla naimaton, eronnut, ilman parisuhdetta elävä, leski, yksinhuoltaja, lapseton tai kotoa pois muuttaneiden lasten vanhempi. Yhteistä eri määritelmille on se, että ne kuvaavat jonkin elementin puuttumista, mikä on DePaulon ja Morrisin (2005) mukaan merkki yksineläjän leimautuneesta asemasta. Tiukimman määrittelyn mukaan yksineläjänainen olisi naimaton, yksin asuva, lapseton, ja eläisi ilman parisuhdetta (Macvarish 2006). Englanninkielisessä kirjallisuudessa käytetään usein sanaa single, mitä lähinnä vastaa suomen kielen sinkku. Sinkku ei kuitenkaan ole kovin tarkka termi ja herättää mielikuvia tietyn ikäisestä ja tietyt luonteenpiirteet omaavasta naisesta (Mäkinen 2008, 30).

Tässä artikkelissa ei kuitenkaan ole tavoitteena määritellä, kuka yksineläjänaisen luokkaan kuuluu, vaan katsoa, mitä merkityksiä liitetään yksineläjänaisiin, ja kuinka nämä merkitykset vaikuttavat naisten identiteetin rakentumiseen. Yksineläjänaisista tehty tutkimus on viime vuosikymmeniin asti keskittynyt lähinnä siihen, miten naiset eroavat muista psykologises-

Kuva: Helsingin kaupungin aineistopankki / Comma Image Oy

ti, tai miten he voivat hyväksyä itsensä ja toteuttaa itseään. Tärkeää olisi kuitenkin myös tarkastella yhteisesti rakennettua, aikaan ja paikkaan sidonnaista näkemystä yksineläjyydestä. Toisin sanoen olennaista ei ole se, *millainen* henkilö on yksineläjä, vaan *miten* yksinelävistä puhutaan. (Reynolds & Wetherell 2003.)

Aihetta lähestytään sosiaalisen konstruktionismin ja diskurssianalyysin näkökulmasta. Sosiaalinen konstruktionismi on tieteellisteoreettinen suuntaus, jonka mukaan näkemys maailmasta rakennetaan arkipäiväisessä kanssakäymisessä. Totuutena pitämämme tieto on kunakin hetkenä yhteisesti hyväksytty tapa ymmärtää asioita. (Burr 2003.) Diskurssi puolestaan on kielen käyttöä, jolla rakennamme omien tavoitteidemme mukaisista todellisuutta. Meillä on käytössämme erilaisia käsitteitä, kuvauksia, sanontoja ja kielikuvia, joilla voimme tilanteeseen sopivasti kuvailla maailmaa. Nämä toistuvat ja tietyllä tyyllillä käytetyt kielen kokonaisuudet eli tulkintarepertuaarit voivat mo-

ninaisuudessaan olla myös ristiriitaisia. (Potter & Wetherell 1990.) Toiset diskurssit muuttuvat itsestään selviksi ja normaaleiksi, jolloin vaihtoehtoisten puhetapojen käyttäjät joutuvat tekemään työtä ja neuvottelemaan saadakseen äänensä kuuluville (Burr 2003, 63–80).

Esimerkiksi näkemys yksineläjänaisesta rakennetaan yhteisesti arkipäiväisessä keskustelussa, puheessa ja kirjoituksessa. Yksineläjänaisesta voidaan luoda myönteistä, kielteistä tai jopa ristiriitaista kuvaa. Reynoldsin ja Wetherellin (2003) mukaan vallitsevassa kielenkäytössä parisuhdetta ja perhettä kuvataan normaalina, luonnollisena ja näkyvänä, samalla kun yksin elämistä kuvataan poikkeavana, näkymättömänä ja mystisenä. Tämä on se lähtöasetelma, jossa yksittäinen yksineläjänainen luo merkitystä elämälleen ja rakentaa identiteettiään (mt.). Kiinnittämällä huomiota siihen, miten yksin elämisestä ja yksineläjänaisista puhutaan, pystytään edistämään monitahoisemman ja tasapuolisemman ilmapiirin syntyä.

Yksineläjänaisen elämästä puhutaan ihannoivasti ja halventaen

Tässä kirjoituksessa käytetyissä lähteissä yksineläjyyttä on tutkittu pääasiallisesti haastattelemalla yksineläjänaisia itseään. Kaikissa tutkimuksissa ei puhuttu nimenomaan diskursseista, vaikkakin analysoitiin naisten kertomuksia ja niissä esiintyviä merkityksiä.

Tässä artikkelissa kuvataan eri tutkimuksissa esiin tulleita tapoja puhua yksineläjyydestä löyhästi Reynoldsin ja Wetherellin (2003) määrittelemien tulkintarepertuaarien mukaan. Heidän mukaansa naiset puhuivat yksineläjyydestä negatiiviseen ja halventavaan sävyyn *puutteena tai vikana* sekä *sosiaalisena ulkopuolisuutena*. Positiivisessa ja ihannoivassa puhe-tavassa yksineläjyys oli *valintaa ja vapautta* sekä *saavutusta ja itsensä toteuttamista* (Taulukko 1). Tulkintarepertuaarien vastakkaisuus ja epäjohdonmukaisuus tekee yksineläjänaisen identiteetin rakentumisesta haasteellista.

Yksinkertaisuuden nimissä samaa luokittelua käytetään tässä silloinkin, kun eri lähteessä on nimetty naisten kuvaukset toisin. Vertailussa on lisäksi tutkimus, jossa haastateltavina oli myös miehiä (Zajicek & Koski 2003) sekä yksi sinkkunaisten elämäntapaoppaita käsitellyt tutkimus (Koeing ym. 2010).

Puute ja vika

Naiset viittasivat eri haastatteluissa perinteiseen tapaan puhua yksin elävästä naisesta: siinä keskitytään naisen henki-

lökohtaisiin vikoihin ja puutteisiin syynä yksin elämiselle. Nainen on esimerkiksi epätoivoinen, säällittävä tai onneton, koska ei kykene saamaan miestä, tai vaihtoehtoisesti villi, kypsymätön, itsekäs ja epä-naisellinen, kun ei miestä ja perhettä kaipaa.

Puutteisiin ja vikoihin keskittyvä tapa puhua yksin elämisestä tuli haastatteluissa esiin, kun naiset muistelivat keskustelua lapsuudestaan tai kuvittelivat muiden mielipiteitä elämäntilanteestaan (Reynolds & Wetherell 2003). Byrnen (2008) haastatteluissa puutteen ja vian kuvausta käyttivät naiset, jotka puhuivat yksin elämisestä pakkona, tai jotka eivät omien sanojensa mukaan olleet kovin menestyviä elämässään. Yksineläjyys miellettiin selkeästi identiteetiksi, jota ei yhteisössä hyväksytä. Yllättävää kyllä, Byrnen mukaan nekin naiset, jotka eivät samastuneet kielteiseen kuvaan yksineläjistä, käyttivät sitä puhuessaan muista tuntemistaan yksin elävistä naisista.

Puutteen ja vian diskurssi rakentaa kuvaa naisesta, jolta puuttuu terve ihmissuhde, ja joka ei sen lisäksi pysty vaikuttamaan tilanteeseensa (Zajicek & Koski 2013). Yksinelämisen pitäminen ongelmana näkyy siinä, kuinka parisuhteen puuttumista ihmetellään ja kyseenalaistetaan. Yksineläjänainen saa osakseen ankaran tuomion, koska hänet on vaikea luokitella ja hänet koetaan mahdollisena uhkana muille naisille. Poikkeavalla elämäntavallaan hän pakottaa muut kyseenalaistamaan oman elämänsä ja itsestään selvänä pidetyn perhe-elämän mallin. (Gordon 1994, 136–138.)

Taulukko 1. Yksineläjänaisen negatiiviset ja positiiviset tulkintarepertuaarit

	Negatiiviset ja halventavat tulkintarepertuaarit		Positiiviset ja idealisoivat tulkintarepertuaarit	
	Puute ja vika	Eristyneisyys ja ulkopuolisuus	Valinta ja itsenäisyys	Itsensä toteuttaminen ja saavutus
Reynolds & Weatherell (2003) 30 brittiläistä naista (30–60-v.)	Säälittävä nainen ei löydä miestä, mikä kertoo hänen henkilökohtaisista puutteistaan.	Ulkopuolelle jäänyt nainen elää toissijaista elämää verrattuna ensisijaiseen parisuhteeseen.	Naisen valitsema itsenäinen elämä etuoikeutettua ja vapaata verrattuna parisuhteeseen.	Nainen selviytyy haasteista ja kehittää itseään, tavoitteena itsensä toteuttaminen ja taloudellinen itsenäisyys.
Moore & Radtke (2015) 12 kanadalaisista naista (35–44-v.)	Nainen ei ole normaali, perinteisen elämänpolun kulkija, epänaiseellinen haluttomuudessaan saada lapsia.	Nainen elää tavalisen parisuhde- ja perhe-elämän ulkopuolella, ei ole tyypillinen nainen.	Nainen on vapaa valitsemaan, itsერიittonen, ei jää odottamaan elämänsä alkamista.	Nainen hyväksyy yksineläjä-identiteettinsä ja pyrkii tavoitteisiinsa, nauttii elämästä, saavuttaa ihanteellisen elämän.
Byrne (2008) 30 irlantilaisista naista	Nainen on epänaiseellisesti itsekäs, nirso, voi syyttää vain itseään, lapsettomuudessaan epänormaali, kykenemätön läheiseen ihmissuhteeseen.	Nainen on yksinäinen, häntä ei ole valittu, hänet jätetään tapahtumien ulkopuolelle, hän kaipaa läheisyyttä ja perhettä, vailla aikuisen statusta.	Nainen on vahva, itsenäinen ja hallitsee omaa elämänsä, riippumaton toisen läheisyydestä.	Nainen on eheä, tärkeä omana itsenään, haastaa itseään ja kasvaa.
Zajicek & Koski (2013) 17 brittiläistä naista ja 11 miestä (22–88-v.)	Naiselta puuttuu normin mukainen terve parisuhde, ei ole aktiivinen toimija vaan puutteen kohde.		Nainen on valinnut yksineläjyyden ja välttänyt huonon parisuhteen, sitoutumaton, omillaan.	Nainen on kiireinen, kehittyvä, täyttymyksen saavuttanut, urainainen.
Koeing ym. (2010) 8 n. 25–45-vuotiaille suunnattua elämäntapa-opasta	Nainen on viallinen, villi, tylsä tai onneton, mutta haluaa parisuhteen, biologinen kello tikittää.	Nainen on menetystä kokeva, yksinäinen, ulkopuolinen parien keskuudessa, ystävien ja perheen painostama.	Nainen on vapaa, uudenlaisen elämäntavan toteuttaja, muiden yksineläjien ympäröimä.	Nainen vastaa omasta onnestaan, henkilökohtaisesta kasvustaan ja yksineläjä-identiteettinsä kehittämisestä.

Eristyneisyys ja ulkopuolisuus

Eristyneisyyden repertuaaria käyttäessään naiset viittasivat puhetapoihin, joissa parisuhde ja perhe-elämä nähdään normina. Yksineläjäisyys ilmenee tuolloin ulkopuolisuutena, menetyksenä ja toissijaisuutena. Naista ei ole huolitettu tai hän on vieraantunut perhe-elämästä. Väistämättä hän on tällöin myös yksinäinen. Erilaisuudessaan yksineläjänainen on muiden painostuksen ja tuomitsevuuden kohde.

Tämä tapa puhua yksin elävistä naisista asettaa parisuhteen ja yksineläjäisyyden vahvasti vastakkain, ikään kuin ne olisivat kaksi erillistä, toisiinsa liittymätöntä sosiaalista maailmaa. Parisuhde kuvataan ensisijaisena, yksin eläminen huono-osaisuutena ja ulkopuolisuutena. (Reynolds & Wetherell 2003.) Ulkopuolisuutta lisää yleisesti hyväksyttävien elämänvaiheiden puuttuminen: avioliiton ja lasten saannin etappien puuttuminen kuvataan merkkinä aikuistumatta jäämisestä. Kun nainen ei voi määrittellä itseään parisuhteen kautta, saattaa esimerkiksi tyttären identiteetti jäädä vallitsevaksi (Gordon 1994, 98). Ojala ja Kontula (2002, 39) totesivat myös yksineläjien itsensä syyllistyvän normatiiviseen ajatteluun, jossa parisuhde on solmittava tiettyyn ikävaiheeseen mennessä. Eristyneisyyden repertuaarissa yksineläjänaisen on vaikea määrittellä itsensä aikuisen statusta ansaitseväksi, täysvaltaiseksi yhteisön jäseneksi.

Eristyneisyyden ja ulkopuolisuuden diskurssilla voi ajatella olevan käytännön seurauksia naisten elämässä. Zajicek ja Koski (2013) löysivät tutkimuksessaan

kaksi arkielämän strategiaa, jolla yksineläjät välttelivät ulkopuolisuutta: yksineläjät hakeutuivat aktiivisesti seuraan ja toimintaan mukaan, ja välttelivät tilanteita, joissa parisuhteet ja perhe korostuivat, kuten pariskuntien illallisia tai häitä. Gordonin (1994, 101–104) mukaan jotkut naiset taas tekivät aktiivisesti työtä sen eteen, että heidät sisällytettäisiin parisuhde- ja perhe maailmaan.

Valinta ja itsenäisyys

Kielteisiä puolia korostavaa yksineläjäisyyden kuvausta vastustamaan on syntynyt myös toisenlainen tapa puhua yksin elämisestä: yksineläjänainen kuvataan vapaana ja itsenäisenä. Kaikissa tutkimuksissa naiset käyttivät tätä tapaa puhua itsestään tuodakseen ilmi elämäntyylinsä positiivisia puolia. Naisesta puhutaan siis oman valintansa tehneenä, vapaana ja riippumatonta elämää viettävänä. Yksineläjänainen kuvataan vahvana ja etuoikeutettuna. Kiinnostavaa onkin, että tämä repertuaari kääntää oletukset ulkopuolisuudesta ylösalaisin. Nyt yksineläjäisyys on ylistettyä ja etuoikeutettua, kun taas parisuhde nähdään toissijaisena, rasitteena ja häiriötekijänä (Reynolds & Wetherell 2003).

Toisaalta, Gordonin (1994, 46–49) Yhdysvalloissa, Isossa-Britanniassa ja Suomessa haastattelemista yksineläjänaisista vain viidesosa puhui yksinelämisestä täysin selkeänä valintana, vaikka kolme neljäsosaa kuvaili elämäntilannettaan vapaaehtoiseksi. Yksineläjäisyyttä kuvattiin usein tilanteena, johon nainen oli tiedostamatta ajautunut.

Taulukko 2. Yksineläjänaisen vaihtoehtoiset ja ristiriitaiset tulkintarepertuaarit

	Vaihtoehtoiset ja ristiriitaiset repertuaarit	
Reynolds & Wetherell (2003) 30 brittiläistä naista (30–60-v.)	Epätyyppillisen yksineläjänaisen repertuaari Nainen erottuu jollain tavoin vallitsevasta negatiivisesta yksineläjäkuvasta. Ongelmallisten halujen repertuaari Nainen on tyytyväinen elämäänsä yksin, mutta samalla toivoo ihmissuhdetta.	
Zajicek & Koski (2013) 17 brittiläistä naista ja 11 miestä (22–88-v.)	Vapaaehtoisuus Nainen on valinnut tiensä, tehnyt tietoisin päätöksen tai ohjannut elämänsä suuntaa.	Pakko Nainen on ajautunut tilanteeseen huomaamattaan tai olosuhteiden pakosta.
Reynolds, Wetherell & Taylor (2007) (sama aineisto)	Valinta Nainen ei tunne tarvetta parisuhteelle/nainen toivoo, että hänet valittaisiin	Sattuma Olosuhteet eivät ole suosineet parisuhteen löytämistä.
Gordon (1994) 72 naista Lontoossa, San Franciscossa ja Helsingissä (35–69-v.)	Erillisyyys Nainen on itsenäinen, omaa elämänsä hallitseva, riippumaton muista.	Yhteenkuuluvuus Nainen kaipaa läheisyyttä ja parisuhdetta yksinelostaan huolimatta.
Mäkinen (2008) 34 suomalaista naista (30–47-v.)	Työmyrädiskurssi Ahkera ja vastuuntuntoinen nainen. Mainediskurssi Hyvämoraalijakaava oikealla tavalla seksuaalisuuttaan ilmaiseva nainen. Syyttömyysdiskurssi Hyvä puolisoehdokka, joka on syytön puolison puuttumiseen. Hoivadiskurssi Hoivaamaan kykenevä ja äidiksi sopiva nainen.	

Itsensä toteuttaminen ja saavutus

Seurauksena yksineläjänaisen itsenäisyydestä, hän on myös vapaa toteuttamaan itseään ja tavoittelemaan unelmiaan. Tässä repertuaarissa nainen vastaa omasta elämästään, kehittää itseään ja saavuttaa syvällisemmän itsetuntemuksen kuin parisuhteeseen sidottu kanssaisarensa. Nainen on sinut yksineläjäidentiteettinsä kanssa, eheä ja tärkeä omana itsenään.

Erityisesti taloudellista riippumattomuutta korostetaan – yksineläjänainen ansaitsee omat rahansa ja maksaa omat laskunsa. (Byrne 2008; Koeing ym. 2010.)

Koska yksineläjänaiselta puuttuvat parisuhde ja perhe, työstä tulee tärkeä elementti identiteetin rakentamisessa. Puhumalla saavutuksista ja työstä voidaan korvata avioliitto perinteisenä siirtymäriittinä, ja osoittaa elämänvaiheen vaihtumista lapsuudesta aikuisuuteen. Työpai-

kan sosiaalisista suhteista puhutaan perheenkaltaisina. Voi käydä niinkin päin, että perhe jää perustamatta, koska työ on niin olennainen osa identiteetin rakentamista. (Gordon 1994, 73–80.) Toisaalta Macvarishin (2006) haastattelemat naiset harvemmin pitivät työtään itseään määrittelevänä tekijänä, käyttäen ennemminkin harrastuksiaan ja luovuuttaan minuutensa rakentamisen osina. Macvarishin mukaan tämä saattaa johtua siitä, että tunnustusta itselle haetaan nykyään yhä vähemmän työn kautta.

Itsensä toteuttamisen kuvauksessa korostuu luovuuden lisäksi vahvuuden, kehittymisen ja itsemääräämisen teemat (Byrne 2008). Itseriittoisuuden ja täyttymyksen alleviivaamisessa on kuitenkin vaaransa: se antaa viestin, että naiset ovat onnellisia vain pystyessään löytämään todellisen, sisäisen minänsä – jos nainen ei tähän kykene, on hän itse syyppää omaan onnettomuuteensa (Koeing ym. 2010).

Yksineläjyydestä puhuminen ei ole yksioikoista

Edellä kuvattujen kahden ääripään kuvauksien lisäksi tutkijat löysivät useita vaihtoehtoisia, kärjistämistä vastustavia, mutta ristiriitaisia puhetapoja, joita naiset käyttivät kertoessaan elämästään. Yksineläjänaiset pyrkivät toisaalta puhumaan itsestään myönteisessä valossa, mutta häilyivät ihannoivien ja halventavien kuvausten välimaastossa (Taulukko 2). Selityksenä tälle voi olla se, että vallitseva kulttuuri ei tarjoa valmiita tapoja kuvata elämää yksinelävänä ja samalla menestyneenä ja onnellise-

na: parisuhteen ideologia on niin vahva, että suuri osa yksineläjistä uskoo siihen ja tukee sitä puheessaan (Zajicek & Koski 2013). Sen vuoksi vallitsevan puhettavan vastustaminen on pikemminkin piilevää, hajanaista ja torjuvaa, kuin järjestelmällistä tai avoimesti haastavaa. (Mt.; Gordon 1994, 42)

Reynolds ja Wetherell (2003) näkevät puutteen ja vian kuvauksen olevan niin hallitseva, että jokaisen yksineläjänaisen on jollain keinoin otettava se esiin identiteettinsä rakentamisessa. Yksin elämisestä on siis vaikea puhua torjumatta ensin vallitsevaa mielikuvaa. Tämä usein tapahtuu esittämällä oma tarina epätyypillisenä yksineläjänaisena: korostetaan hyviä puolia tai lievennetään kärjistävää puhetapaa selittävillä asianhaaroilla. Byrnen (2008) tutkimuksessa naiset kuitenkin pääasiassa pitivät omaa kyvyttömyyttään tai puutettaan syynä tilanteeseensa. Toisille yksin jääminen oli hallitsemaan asia, joka vain tapahtui heille. Näiden naisten oli Byrnen mukaan vaikea esittää yksineläisyys omana valintanaan.

Toisaalta myös ihannoiva kuvaustapa asettaa naisen vaikeaan asemaan: jos julistaa yksin elämisen olevan positiivista, niin kumppanin kaipuu näyttää ongelmallisena. Usein naiset tuntuvatkin pyytelevän anteeksi haluaan löytää sitoutunut ihmissuhde. Nämä kaksi kategoriaa nähdään toisensa poissulkevana: nainen ei ikään kuin voi samanaikaisesti suhtautua positiivisesti yksinelämiseen ja haluta parisuhdetta. Tällöin yksineläjänaiselle paras identiteetti on täyttymyksen saavuttanut nainen, joka ei kaipaa miestä. Huonoin identiteetti puolestaan on

Kuva: Helsingin kaupungin aineistopankki / Comma Image Oy

kumppanin haluava nainen, joka ei kykene sellaista löytämään. (Reynolds & Wetherell 2003.)

Macvarish (2006) korostaa, että ihanovissa puhetavassa ei välity nykyisen elämän monimutkaisuus. Vaikka hänen haastattelemansa naiset kuvailivat elämäänsä puhumalla valinnoista ja vapaudesta, he toisaalta kipuilivat mahdollisen lapsettomuuden ja yksinäisyyden kanssa: heidän puheessaan toistui pelko yksin jäämisestä sairaana ja vanhalla iällä. Myös Byrnen (2008) haastattelemat naiset puhuivat yksinäisyydestä, lapsettomuuden katumisesta ja läheisyydenkaipuusta.

Zajicekin ja Kosken (2013) mukaan yksinelämisen merkityksen rakentaminen vaihtelee myös suuresti riippuen siitä, koetaanko se vapaaehtoiseksi vai pakoksi. Reynolds kollegoineen (2007) havaitsivat, että naiset tasapainottelivat kertomuksissaan valinnan ja sattuman välillä, mikä aiheutti yksineläjänaisille hankaluuksia identiteettinsä neuvottelemisessa. Nainen, joka esittää yksin elämisensä olevan valinta, vedoten esimerkiksi luonteen-

piirteisiinsä, on vaarassa tulla nähdyksi epänaissellisenä ja epänormaalina. Vapauden korostaminen antaa naisesta helposti itsekkään kuvan. Tätä uhkaa ennakooidessaan, nainen turvautuu sattumadiskurssiin, selittäen yksin elämistään tilaisuuden puuttumisen kautta. Se, että jotain ei ole tapahtunut, ei voi olla naisen syy. Puhessaan sattumasta naiset sijoittavat vastuun itsensä ulkopuolelle, olosuhteisiin. Tämä on kuitenkin ristiriidassa vahvan ja määrätietoisien naiskuvan kanssa. Lisäksi naista saatetaan joka tapauksessa syyttää väärin valintojen tekemisestä. (mt.)

Moore ja Radtke (2015) havaitsivat samanlaista tasapainottelua äitien diskurssin suhteen. Yksineläjänainen voi selittää lapsettomuuttaan sillä, ettei halua lapsia, vaikka onkin hyvä lasten kanssa, hoitaa mielellään muiden lapsia, ja olisi avoin harkitsemaan lapsia sopivan parisuhteen osuessa kohdalle (mt.). Yksineläjyyden voi siis nähdä olevan jatkuvaa kamppailua normaaliuden käsityksen ja oman elämäntavan puolustamisen välillä.

Kuva: Helsingin kaupungin aineistopankki / Reija Jousjärvi

Gordonin (1994, 90–91, 177) haastatteleminen yksineläjän naisten identiteetin rakentamisessa korostuivat erillisyyden ja yhteiskäyttöisyys. Naiset pyrkivät kuvaamaan itsenäisyyttä, jossa heidän yksilöllisyytensä on vahvuus heikkouden sijaan. Toisaalta he yrittävät tasapainotella tämän pyrkimyksen ja läheisyyden tunteen kanssa, pyrkien jonkinlaiseen vastavuoroiseen tarvitsevuuteen ihmissuhteissaan. Gordon (mt. 99–102) tuli siihen tulokseen, että itsenäisyyden tunnetta on helpointa ylläpitää omissa oloissa tai muiden yksineläjien parissa. Pariskuntien ja perheiden seura tuo itsenäisyyteen epätoivottua haavoittuvaisuutta. Gordon pitääkin naisten identiteetin rakentamista erilaisena julkisessa tilassa verrattuna henkilökohtaiseen tilaan.

Ristiriitaisuudesta huolimatta, jotkut naiset onnistuvat rakentamaan elämästään hyväksyttävää tarinaa. Mäkinen (2008) määritteli haastattelemiensa naisten tari-

noista neljä erilaista hyväksyttävää, aikuisen naisen kuvausta. Työmyyrädiskurssia käyttäessään yksineläjänaiset puhuivat ahkeruudesta, vastuuntunnosta ja aikuisuudesta. Mainediskurssia hyödyntäessään he loivat mielikuvaa hyvämorallisesta, seksuaalisuuttaan oikealla tavalla ilmaisevasta naisesta. Mainediskurssi oli usein tasapainottelua heteroseksuaalisuuden todistamisen ja liialliseksi määritellyn seksuaalisen kiinnostuksen välillä. Syyttömyyden kuvaukseen tukeutuessaan naiset kertoivat hyvistä puoliso-ominaisuuksistaan ja totesivat olevansa syyttömiä puolison puuttumiseen. Tällä yritettiin tasapainotella itsenäisyyden ja norminmukaisen parisuhdeodotuksen välillä. Hoivadiskurssin avulla he kuvailivat itseään hoivaamaan kykenevinä ja äidiksi sopivana naisena. Näin vastattiin mielikuvaan naiseudesta äitiyteen yhteenkietoutuneena.

Mäkinen (2008) toteaa, että kunkin kuvauksen hyödyntäminen edellyttää taitavuutta, sillä jokainen neljästä diskurssista voi kääntyä yksineläjänaiasta vastaan. Puhetapojen taitamattoman käytön seurauksena naista voidaan esimerkiksi pitää itsekkäänä työnarkomaanina, seksihulluna, heikkona tai itseään äitejä parempana pitävänä naisena.

Yksineläjänainen on aktiivinen identiteettinsä rakentaja

Yksineläminen on lisääntynyt länsimaisissa yhteiskunnissa samalla kun perinteiset ajatukset rakkaudesta, parisuhteesta ja perheestä ovat muuttuneet. Edellä esitettyjen tutkimusten valossa voisi ajatella, että nykyinen yksineläjänainen elää kahta ääripäätä edustavan, negatiivisen ja positiivisen näkemyksen puristuksessa. Tutkimuksissa tuli esiin, kuinka naiset tasapainottelevat puhuessaan yksineläjäydestään valinnan ja sattuman, yhteenkuuluvuuden ja erillisyyden sekä normaaliuden ja oman elämäntavan puolustamisen välillä. Sosiaalisen konstruktionismin hengessä on tärkeää tiedostaa, että näkemys yksineläjänaisesta on arkielämässä yhteisesti rakennettu.

Kielteisten ja niitä vastustavien ihannoivien kuvausten rinnalle näyttäisi siis muodostuvan monitahoisempi, mutta toisaalta ongelmallisempi tapa puhua yksin elämisestä. Tarvitaankin lisää tutkimusta siitä, miten tasapainottelu eri puhetapojen välillä onnistuu: puhuvatko naiset itsestään monitahoisesti vai rajoittuvatko kuvaukset yhteen tai toiseen ääripäähän? Lisäksi olisi tärkeää tutkia yksineläjäyttä

eri väestöryhmissä. Esimerkiksi edellä esitettyjen tutkimusten aineisto on rajoittunut: tutkimukset keskittyivät pääasiassa keskiluokkaiseen, valko-ihosiin länsimaalaiseen, joiden taloudellinen tilanne on vakaata.

Voisikin olettaa, että tapa puhua yksineläjänaisista vaihtelee yhteiskuntaluokasta ja kulttuurista toiseen. Samoin eroja voi näkyä riippuen siitä, onko kyseessä nuori tai ”perheissä” oleva tai sitä vanhempi nainen. Myös naisen siviilisaäty ja elämäntilanne saattavat vaikuttaa: onko hän naimaton vai joskus naimisissa ollut, onko yksin eläminen väliaikaista vai pitkäaikaista? Muina vaikuttavina taustatekijöinä voi pitää sitä, asuuko nainen kaupungissa vai maalla, onko hän hyvin toimeentuleva vai vähävarainen. Tätä kirjoitusta varten käytetyissä lähteissä jäi lisäksi miltei kokonaan puuttumaan näkökulma homoseksuaalisuuden vaikutuksesta yksineläjänaisen identiteetin rakentamiseen.

Kiinnostavasti Moore ja Radtke (2015) kysyvät, täytyykö yksineläjänaisien sivustakatsojan asema välttämättä nähdä negatiivisena ja syrjäytettynä, vailla valtaa. Normin ulkopuolella sijaitseminen sallii henkilölle mahdollisuuden yhdistää sisäpiirin tietous ulkopuolisen kriittisyyteen. Marginaalissa oleva ryhmä pystyy yhtä aikaa vastustamaan vallitsevaa normia ja luomaan vaihtoehtoisia tapoja puhua maailmasta. (mt.)

Zajicekin ja Koskin (2013) mukaan onkin tärkeää tiedostaa, että yksineläjät ovat aktiivisia sosiaalisen todellisuuden rakentajia, eivätkä vain muiden puheen passiivisiä kohteita. Naisten tapa ottaa haltuunsa erilaiset puhettavat ja kuvata identiteettiään yksineläjänä kertoo, että he pystyvät

vastustamaan väheksyntäänsä ja marginalisaatiotaan. (mt.) Byrnen (2008, 35) sanoin, yksinelävät naiset osoittavat ihailtavaa kykyä ja kekseliäisyyttä rakentaessaan

aktiivisesti omaa identiteettiään, tukeutuessaan omiin arvoihinsa ja valintoihinsa, ja vastustaessaan vallitsevia naiseuden rakenteita.

Lähteet

- Burr, Vivien (2003).** *Social Constructionism*. Lontoo: Routledge.
- Byrne, Anne (2008).** Single women in Ireland. Teoksessa Bell, Rudolph M., & Yans, Virginia (toim.), *Women on Their Own. Interdisciplinary Perspectives on Being Single* (s.16–39). New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- DePaulo, Bella, & Morris, Wendy L. (2005).** *Singles in society and science*. *Psychological Inquiry*, 16, 57–83.
- Gordon, Tuula (1994).** *Single Women. On the Margins?* Basingstoke: Macmillan.
- Klinenberg, Eric (2012).** *Going Solo. The Extraordinary Rise and Surprising Appeal of Living Alone*. Lontoo: Penguin.
- Koeling, Jennifer & Shindler Zimmerman, Toni & Haddock, Shelley A., & Banning, James H. (2010).** *Portrayals of single women in the self-help literature*. *Journal of Feminist Family Therapy*, 22, 253–274.
- Macvarish, Jan (2006).** *What is 'the problem' of singleness?* *Sociological Research Online*, 11. Haettu osoitteesta: <<http://www.socresonline.org.uk/11/3/macvarish.html>>
- Moore, Jennifer A., & Radtke, H. Lorraine (2015).** *Starting "real" life: Women negotiating a successful midlife single identity*. *Psychology of Women Quarterly*, 2, 1–15.
- Mäkinen, Arja (2008).** *Oikeesti aikuiset. Puheenvuoroja yksineläjänaisen normaaliudesta, hyväksyttävyydestä ja aikuisuudesta*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Ojala, Eija M. & Kontula, Osmo (2002).** *Tarvitseeko minua kukaan? Keski-ikäiset yksineläjät perhekeskeisessä yhteisössä*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 40/2002. Helsinki: Hakapaino.
- Potter, Jonathan, & Wetherell, Margaret (1990).** *Discourse: Noun, verb or social practice?* *Philosophical Psychology*, 3, 205–219.
- Reynolds, Jill, & Wetherell, Margaret (2003).** *The discursive climate of singleness: The consequences for women's negotiation of a single identity*. *Feminism & Psychology*, 13, 489–510.
- Reynolds, Jill & Wetherell, Margaret, & Taylor, Stephanie (2007).** *Choice and chance: Negotiating agency in narratives of singleness*. *The Sociological Review*, 55, 331–351.
- Zajicek, Anna M., & Koski, Patricia R. (2003).** *Strategies of resistance to stigmatization among white middle-class singles*. *Sociological Spectrum*, 23, 377–403.

*Yksin elävien
hyvinvointi ja
elämäntyyli*

4

Mitkä asiat ovat yksinasuvien hyvinvoinnille merkittäviä?

Pekka Borg

Tässä artikkelissa kysytään mistä tekijöistä yksinasuvien hyvinvoinnin kokemus muodostuu. Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimukseen osallistuneita pyydettiin arvioimaan, mitkä tekijät ovat merkittäviä heidän hyvinvoinnilleen ja toisaalta kuinka tyytyväisiä he ovat kuhunkin tekijään omassa elämässään. Yksinasuvien kokema hyvinvointi muodostuu samoista tekijöistä kuin perheellisilläkin, vaikka yksinasuvat ovat keskimäärin hieman vähemmän tyytyväisiä hyvinvointiinsa. Merkittävimpinä hyvinvointiin vaikuttavina tekijöinä yksinasuvat pitävät terveyttä ja ihmissuhteita. Eniten tyytymättömyyttä liittyi taloudellisiin resursseihin ja sukupuolielämään.

Hyvinvointitutkimuksen taustaa

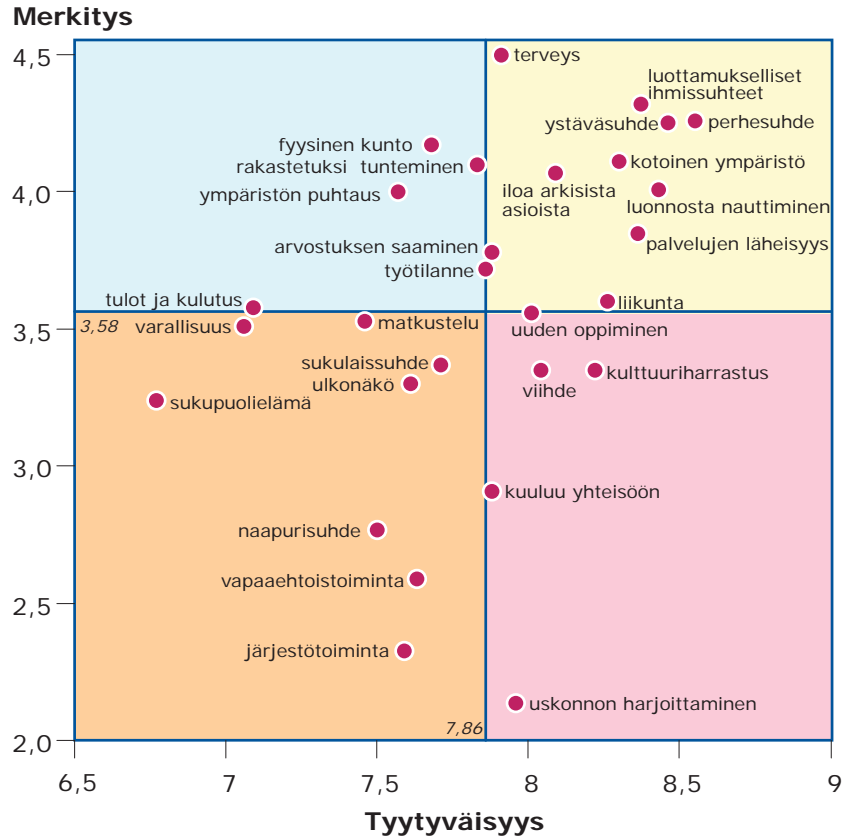
Tämä artikkeli perustuu Tietokeskuksen tutkimusjulkaisuun yksinasuvien helsinkiläisten kokemasta hyvinvoinnista (Borg 2015). Aineistona on käytetty vuonna 2008 tehtyä pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimusta (Turunen ym. 2010), jonka kyselyyn vastasi 1 677 helsinkiläistä (vastausprosentti 42 %) Vastanneista 523 eli 30 prosenttia oli yksinasuvia.

Kyselyn vastaajia pyydettiin arvioimaan kouluasteikolla 4–10, kuinka tyytyväisiä he olivat 24:ään hyvinvoinnin tekijään elä-

mäntilanteessaan. Lisäksi heiltä kysyttiin (asteikolla 1–5), kuinka merkittävä kukin tekijä oli omalle hyvinvoinnille. (kysymykset liitteenä)

Yksinasuvien omalle hyvinvoinnille merkityksellisinä pitämiä osatekijöitä sekä tyytyväisyyttä näihin on tarkasteltu nelikentän avulla, jossa keskiarvoviivat jakavat kuvion neljään erivärisen alueeseen. Kuvion 1 oikeaan yläkulmaan, keltaisen väriselle alueelle sijoittuvat tekijät, joiden suhteen vastaajat ovat olleet keskimääräistä tyytyväisempiä ja joilla on suuri merkitys vastaajan hyvinvoinnille. Va-

Kuvio 1. Yksinasuvien tyytyväisyys hyvinvoinnin tekijöihin ja niiden merkitys omalle hyvinvoinnille

semmassa ylänurkassa, sinisen värisellä alueella ovat tekijät, joita vastaajat pitivät tärkeinä, mutta joihin he olivat keskimääräistä tyytymättömpiä. Nelikentän vasemmassa alakulmassa, oranssin värisellä alueella ovat vähiten hyvinvointiin merkitsevät tekijät, joihin on myös oltu tyytymättömiä. Kuvion oikeassa alanurkassa, punaisen värisellä alueella sijaitsevat keskimääräistä vähemmän merkitykselliseksi koetut, mutta enemmän tyytyväisyyttä herättävät tekijät.

Kuviossa 1 on esitetty horisontaalisella akselilla vastaajien keskimääräinen tyy-

tyväisyys kuhunkin hyvinvoinnin tekijään ja pystyakselilla tekijän merkitys vastaajan hyvinvoinnille keskimäärin. Tyytyväisyyden keskiarvo kaikkiin hyvinvoinnin tekijöihin oli 7,86 (asteikolla 4–10) ja merkityksen keskiarvo 3,58 (asteikolla 1–5).

Keskiarvojen taakse piiloutuu kuitenkin suurtakin arvioiden hajontaa. Siksi artikkelissa on tarkasteltu hyvinvointiin merkitsevien tekijöiden ohella niin tyytyväisten kuin tyytymättömien osuutta. Tyytymättömiksi määriteltiin ne, jotka antoivat tyytyväisyydestä arvosanan 4–6 (asteikolla 4–10).

Kuva: Helsingin kaupungin aineistopankki / Seppo Laakso

Läheisistä ihmissuhteista ja hyvästä ympäristöstä eniten tyytyväisyyttä

Päinvastoin kuin perheellisillä, yksinasuvat pitivät luottamuksellisia ihmissuhteita vielä merkittävämpinä kuin perhesuhteita. Eri ihmissuhteista yksinasuvat olivat tyytyväisimpiä suhteisiinsa perheenjäsenten ja ystävien kanssa. Vain harvat yksinasuvat olivat tyytymättömiä suhteeseensa ystäviin (6 %). Perhesuhteisiin tyytymättömiä oli keskimäärin vain 8 prosenttia, mutta miehet olivat naisia useammin tyytymättömiä suhteisiinsa perheenjäseniin.

Sekä yksinasuvat että perheelliset pitivät naapurisuhteita vähemmän tyydyttävänä ja merkittävänä kuin muita ihmissuhteita. Yksinasuvista 19 prosenttia oli tyyty-

mättömiä muihin sukulaissuhteisiin ja 23 prosenttia naapureihin. Eläkeikäiset kuitenkin arvostivat ihmissuhteita ja erityisesti naapurisuhteita enemmän kuin nuoremmat yksinasuvat.

Läheisten ihmissuhteiden ohella yksinasuvat olivat erityisen tyytyväisiä mahdollisuuksiinsa nauttia luonnosta ja elää ympäristössä, jossa tuntee olevansa kotonaan.

Terveys, arvostus ja arkiset asiat tärkeitä

Omaa terveyttään yksinasuvat pitivät kaikista merkittävimpänä hyvinvoinnin tekijänä, mutta tyytyväisyys terveydentilaan

ylitti vain lievästi keskimääräisen tason. Eläkeikäisillä tyytyväisyys terveydentilaan alittaa jo selkeästi hyvinvointitekijöiden tyytyväisyyden keskiarvon. Myös fyysinen kunto oli merkittävä tekijä, johon yksinasuvat olivat keskimääräistä vähemmän tyytyväisiä. Sukupuolten välillä ei ollut eroja tyytyväisyydessä terveyteen.

Mielihyvä arkisista asioista sekä itsensä tunteminen arvostetuksi ja rakastetuksi olivat yksinasuvien merkittäviksi kokemia hyvinvoinnin tekijöitä. Näihin tekijöihin liittyvä tyytyväisyys jäi keskimääräiselle tasolle. Miehet olivat kuitenkin näihin asioihin tyytymättömämpiä kuin naiset. Joka neljäs yksinasuva mies (25 %) ei kokenut itseään rakastetuksi, kun naisilla osuus oli 16 prosenttia.

Sekä merkityksen että tyytyväisyyden kannalta lähellä keskiarvoa olivat arviot omasta työtilanteesta ja mahdollisuuksista oppia uusia asioita. Eläkeikäiset arvioivat tyytyväisyytensä oppimiskykyihin huomattavasti alhaisemmaksi kuin työikäiset. Uuden oppiminen voi olla ikääntyneellekin nyky-yhteiskunnassa tarpeen, mutta ikääntyneet kokevat yleisesti, että heidän oppimiskykynsä on alentunut.

Ympäristön puhtauteen tyytymättömyyttä

Tekijöitä, joita hyvinvointitutkimukseen vastaajat pitivät tärkeinä, mutta joihin he olivat keskimääräistä tyytymättömiä, oli selkeästi vain elinympäristön puhtaus (ks. kuviossa 1 sinisen värinen alue). Yksinasuvat pitivät ympäristön puhtautta merkittävänä hyvinvoinnin osatekijänä, mut-

ta olivat tyytymättömämpiä tilanteeseen kuin perheelliset. Alle 26-vuotiaista yksinasuvista jopa kolmasosa oli tyytymättömiä elinympäristön puhtauteen. Kyselystä ei kuitenkaan saa tietoa, minkälaisessa ympäristössä vastaajat asuivat.

Harrastukset lisäävät elämänlaatua

Oli melko vähän tekijöitä, joiden merkitys koettiin hyvinvoinnille vähäisempänä, mutta jotka herättivät enemmän tyytyväisyyttä kyselyyn vastaajien elämässä. Kuvion 1 punaisen väriseltä alueelta nähdään, että niihin kuuluvat monet harrastamiseen liittyvät asiat kuten mahdollisuus harrastaa kulttuuria ja viihdettä. Liikunnan koettiin edistävän kulttuuria ja viihdettä enemmän hyvinvointia ja se nousi merkitykseltään keskiarvotasolle. Iäkkäät olivat selvästi useammin tyytymättömiä harrastusmahdollisuuksiinsa kuin nuoret.

Punaisen väriselle alueelle sijoittuvista tekijöistä ristiriitaisimmat arviot liittyivät mahdollisuuteen harjoittaa uskontoa. Se oli keskimäärin vastaajille kaikista vähiten merkittävä tekijä, johon oltiin kuitenkin keskimääräistä tyytyväisempiä. Tulos selittyy sillä, että uskon asioista kiinnostuneita oli melko vähän, mutta kiinnostuneet olivat useimmiten hyvin tyytyväisiä mahdollisuuksiinsa harjoittaa uskontoa.

Tyytymättömyyttä omaan talouteen ja sosiaaliseen osallistumiseen

Hyvinvoinnin tekijöitä, joiden merkitys oli hyvinvointikyselyyn vastaajille keskimää-

Kuva: Helsingin kaupungin aineistopankki / Niko Soveri

räinen tai pienempi ja joihin oltiin vähemmän tyytyväisiä löytyvät kuvion 1 oranssin väriseltä alueelta. Varallisuuden, tulojen ja kulutusmahdollisuuksien merkitystä yksinasuvat pitivät keskitasoisena, mutta tyytyväisyys taloudellisiin resursseihin oli heikkoa. Yksinasuvista 29 prosenttia oli tyytymättömiä kulutusmahdollisuuksiinsa. Eläkeikäisistä tyytymättömiä oli jopa 37 prosenttia ja eronneista yksinasujista 39 prosenttia.

Osallistumisella yhteisölliseen toimintaan kuten järjestöihin ja vapaaehtoistoimintaan katsottiin keskimäärin olevan vain vähän merkitystä hyvinvoinnille. Tyytyväisyys osallistumiseen korreloi kuitenkin merkityksen kanssa siten, että toimintaan osallistuneet olivat yleensä myös siihen tyytyväisiä (ikä ja sukupuoli vakioitunakin).

Kaikki kyselytutkimuksen vastaajat olivat vähiten tyytyväisiä sukupuolielämäänsä, mutta keskimäärin asian merkityskin arvioitiin vähäisimmäksi. Yksinasuvien keskuudessa oli 15 prosenttiyksikköä enemmän sukupuolielämäänsä tyytymättömiä kuin kaikissa vastaajissa. Lähes puolet eronneista ja leskistä sekä yli 45-vuotiaista yksinasuvista olivat sukupuolielämäänsä tyytymättömiä.

Hyvinvoinnin tärkeimmät ulottuvuudet kaikille samoja

Hyvinvoinnin osatekijöistä yksinasuville ovat tärkeitä samat asiat kuin perheellisillekin. Yksinasuvat pitivät terveyttä merkittävimpänä hyvinvointiin vaikuttavana tekijänä. Terveydentila ja tyytyväisyys

elämään korreloivat kuitenkin niin voimakkaasti, että hyvässä kunnossa olevat olivat tyytyväisiä ja huonoksi terveytensä arvioineet olivat tyytymättömiä tilanteeseensa. Perhe- ja ystäväsuhteet olivat myös erittäin tärkeitä ja eniten hyvin-

vointia lisääviä tekijöitä. Kolmas merkittävä tyytyväisyyttä herättävä ulottuvuus oli luonto, mutta ympäristön puhtauteen oltiin tyytymättömiä. Eniten tyytymättömyyttä liittyi taloudellisiin resursseihin ja sukupuolielämään.

Lähteet

Borg, Pekka (2015). *Yksinasuvien helsinkiläisten kokema hyvinvointi*. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 3/2015. <http://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/15_06_17_Tutkimuksia_3_Borg.pdf>

Turunen, Saija & Hoppania, Hanna-Kaisa & Luhtamäki, Minna & Nenonen, Tellervo & Tuomaala, Vaula (2010). *Ihmisiä ja kaupunkiluontoa. Tutkimus pääkaupunkiseudun asukkaiden hyvinvoinnista*. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 24. <http://www.socca.fi/files/18/Ihmisia_ja_kaupunkiluontoa_tutkimus_paakaupunkiseudun_asukkaiden_hyvinvoinnista_2010.pdf>

Liite

Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimuksen 2008 kysymykset hyvinvoinnin tekijöistä

Seuraavaksi tiedustellaan eri hyvinvointitekijöiden merkitystä ja toteutumista omassa elämässänne. Arvioikaa ensin tuttua kouluarvosana-asteikkoa (4-10) käyttäen kuinka tyytyväinen olette omaan elämäntilanteeseenne seuraavien asioiden osalta. Sen jälkeen kertokaa, mikä merkitys näillä asioilla ylipäätään on hyvinvoinnillenne.

14. Kuinka tyytyväinen seuraaviin asioihin nykyisessä elämäntilanteessanne? (4=tyytymätön 10=tyytyväinen)		15. Entä mikä merkitys näillä asioilla on omalle hyvinvoinnillenne?				
	4-10	Ei lainkaan merkitystä	Pieni merkitys	Kohtalainen merkitys	Suuri merkitys	Erittäin suuri merkitys
<i>Esimerkki:</i>						
Fyysinen kunto	7	1	2	3	4	5
Suhteet perheenjäseniin	—	1	2	3	4	5
Suhteet sukulaisiin	—	1	2	3	4	5
Suhteet ystäviin.....	—	1	2	3	4	5
Suhteet naapureihin.....	—	1	2	3	4	5
Luottamukselliset ihmissuhteet	—	1	2	3	4	5
Itsenne tunteminen rakastetuksi	—	1	2	3	4	5
Arvostuksen saaminen muilta	—	1	2	3	4	5
Mielihyvän saaminen arkisista asioista	—	1	2	3	4	5
Fyysinen kunto.....	—	1	2	3	4	5
Ulkonäkö.....	—	1	2	3	4	5
Terveys	—	1	2	3	4	5
Sukupuolielämä	—	1	2	3	4	5
Varallisuus	—	1	2	3	4	5
Tulot ja kulutusmahdollisuudet	—	1	2	3	4	5
Työtilanne	—	1	2	3	4	5
Mahdollisuus uusien asioiden oppimiseen.....	—	1	2	3	4	5
Mahdollisuus matkusteluun....	—	1	2	3	4	5
Mahdollisuus liikuntaharrastuksiin	—	1	2	3	4	5
Mahdollisuus kulttuuriharrastuksiin	—	1	2	3	4	5
Mahdollisuus viihteeseen ja hauskanpitoon	—	1	2	3	4	5
Luonnosta nauttiminen	—	1	2	3	4	5
Elinympäristön puhtaus	—	1	2	3	4	5
Palvelujen läheisyys.....	—	1	2	3	4	5
Mahdollisuus kuulua johonkin yhteisöön	—	1	2	3	4	5
Mahdollisuus osallistua järjestö- tai asukastoimintaan.....	—	1	2	3	4	5
Mahdollisuus toisten auttamiseen vapaaehtoistoimintaan	—	1	2	3	4	5
Mahdollisuus uskonnon harjoittamiseen.....	—	1	2	3	4	5
Mahdollisuus elää ympäristössä, jossa tuntee olevansa kotonaan.	—	1	2	3	4	5

Lähde: Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimus 2008.

Pääkaupunkiseutulaisten yksinäistynyt ajankäyttö

Riitta Hanifi

Nykyajan kaupunkilainen viettää yhä enemmän aikaansa yksin. Yksin voi olla vapaaehtoisesti, tarvehakuisesti tai pakosta. Tässä artikkelissa tarkastellaan pääkaupunkiseudulla asuvien ajankäytön muutoksia ja ajanvieton sosiaalisia suhteita Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimusten perusteella. Yksilön hyvinvointi rakentuu valinnanvapaudesta myös yksin olemisen suhteen. Mitä yksin vietetty aika on ja miten on käynyt perheen tai ystävien kanssa vietetylle ajalle?

Yksilöllisyyttä korostava aika

Kaupungistumisen ja yksilöllistymisen myötä yhteiskunnan koheesion ja yksilöllisten valintojen tasapainottamisesta on muodostunut merkityksellistä. Nykyajan suomalaisessa yhteiskunnassa perhe ja suku tai monet rakenteelliset tekijät, kuten yhteiskuntaluokka, eivät enää yksiselitteisesti organisoi ihmisten elämää. Sen sijaan yksilön eteen levittyä mahdollisuuksien kirjo, jolloin ihmisten on itse kannettava vastuu valinnoistaan ja identiteettinsä rakentamisesta.

Yhteiskuntatutkijat väittävät (ks. esim. Beck 1995), että käynnissä oleva yhteiskunnallinen muutos luo yksilöiden käyttäytymiselle uusia vapauksia suhteessa käyttäytymistä suuntaaviin traditioihin ja normeihin. Muutos lisää elämäntapojen

valitsemisen mahdollisuuksia, mutta luo vastaavasti myös enemmän epävarmuutta ja epäjatkuvuutta. Tästä näkökulmasta katsottuna sosiaalinen eristäytyminen ja mahdollisesti jopa yksinäistyminen ovat osa yleistä yksilöllistymistä (Saari 2009, 89). Ihmiset ehdollistavat sosiaaliset suhteet niistä saataviin välittömiin hyötyihin, eivätkä pitkäjänteiset sitoumukset enää rajoita yksilöiden valintoja, olipa kyse parisuhteesta, ystävistä, naapureista tai opiskelu- ja työtovereista. Saaren (2009) mukaan näkemys tekee aikaisempaa näkyvämmäksi sosiaalisten suhteiden haurastumisen, epäjatkuvuuden ja sopimustenvaraisuuden.

Amerikkalaisessa sosiologisessa keskustelussa on pitkään analysoitu kysymystä sosiaalisesta eristäytyneisyydestä (Bellah 2007, Sennett 1992). Amerikkalais-

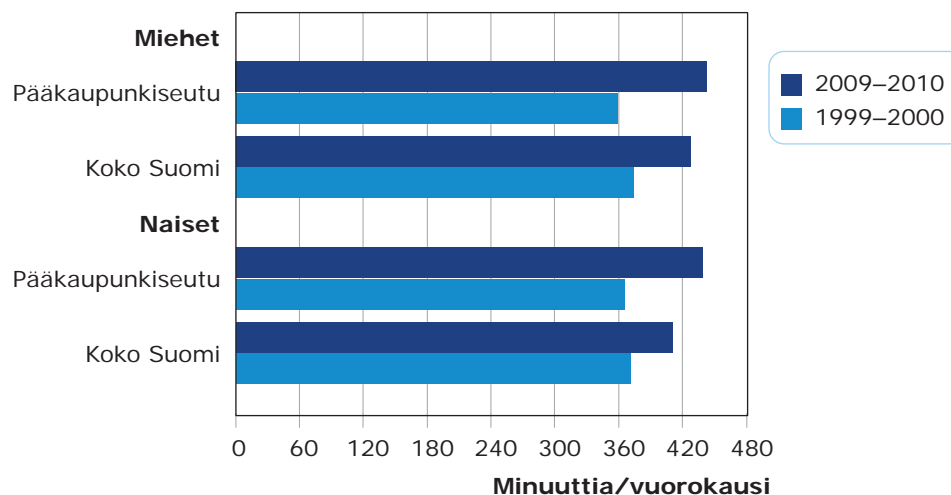
sa keskustelussa eristäytyminen on usein nähty modernisaation sivutuotteena. Robert D. Putnam (2000) väittää, että amerikkalaiset osallistuvat kansalaisyhteiskunnan toimintaan aiempaa vähemmän, ja myös yhteydenpito sukulaisiin, ystäviin ja naapureihin on vähentynyt, mikä heikentää mahdollisuutta saada sosiaalista tukea ja luottaa muihin. Yhteiskuntatasolla tämä merkitsee sosiaalisen pääoman laskua. Sosiaalisen eristäytyneisyyden ja modernisaation välinen yhteys on todettu myös muualla kuin Yhdysvalloissa. Onko Suomessa ja erityisesti pääkaupunkiseudulla modernisoitumisen myötä havaittavissa lisääntynyttä sosiaalista eristäytyneisyyttä?

Tässä artikkelissa tarkastellaan muutoksia, jotka ovat tapahtuneet siinä, kenen kanssa aikaa vietetään pääkaupunkiseudulla (vrt. Hanifi 2015, 34–43). Pääkaupunkiseudulta saatuja tuloksia verrataan koko Suomesta saatuihin tuloksiin. Artikkelin pe-

rustuu Tilastokeskuksessa tehtyihin vuosien 1999–2000 ja 2009–2010 ajankäyttötutkimusten tuloksiin. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus.)

Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimus on toteutettu niin, että tutkimukseen vastaajat eli kotitalouksien 10 vuotta täyttäneet jäsenet pitivät tarkkaa kirjaa ajankäytöstään yhtenä arki- ja yhtenä viikonlopun päivänä. He kirjoittivat omin sanoin kymmenen minuutin tarkkuudella, mitä he tekivät. Näiden päiväkirjaan 10 minuutin tarkkuudella kirjoitettujen toimintojen lisäksi vastaajat merkitsivät päiväkirjoihin, olivatko he yksin vai yhdessä perheenjäsenten tai muiden tuttavien kanssa. Tällöin yksinolo voi tarkoittaa paitsi yksin kotona tai ulkona olemista, myös esimerkiksi vetäytymistä omaan huoneeseen, vaikka kotona olisikin muita ihmisiä. Yhdessäolo ei välttämättä tarkoita sitä, että tehdään jotain yhdessä. Yhdessäoloksi riittää vaikka television katsominen, kirjan lukemi-

Kuvio 1. Yksin olemiseen käytetty aika, 10 vuotta täyttäneet, minuuttia/vuorokausi

Lähde: Tilastokeskus, ajankäyttötutkimukset.

nen tai musiikin kuuntelu toisen läheisyydessä. Yhdessäololla tarkoitetaan fyysistä yhdessäoloa, joten puhelinkeskusteluja tai yhdessäoloa internetin välityksellä ei ole tässä tarkastelussa laskettu mukaan. Yhdessäolotiedot merkittiin vain valveillaoloajalta.

Yksin vietetty aika on lisääntynyt

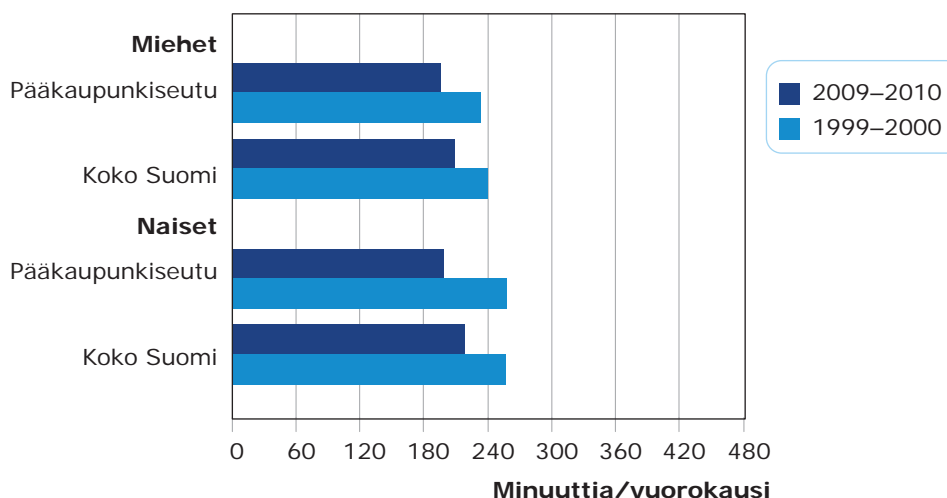
Ajankäyttötilastoista on nähtävissä, että yksin oleminen on lisääntynyt. Pääkaupunkiseudulla yksin vietetään aikaa yli seitsemän tuntia vuorokaudesta. Miehet viettävät enemmän aikaa yksin kuin naiset. Pääkaupunkiseudulla vietetään enemmän aikaa yksin kuin koko Suomessa. Vielä vuonna 1999–2000 pääkaupunkiseudulla yksin vietettiin aikaa vähemmän kuin muualla Suomessa. (Kuvio 1)

Samanaikaisesti perheen kanssa vietetty aika on vähentynyt. Ajankäyttötutki-

muksessa perheellä tarkoitetaan samassa kotitaloudessa asuvia ihmisiä, jotka käyttävät tulojaan yhdessä. Perheeseen ei siis lasketa kuuluvaksi toisessa kotitaloudessa asuvaa lasta tai vanhempaa. Erityisesti pääkaupunkilaisnaiset ovat vähentäneet perheen kanssa vietettyä aikaa. Vielä vuonna 1999–2000 naiset viettivät pääkaupunkiseudulla perheen kanssa enemmän aikaa kuin miehet, mutta vuonna 2009–2010 miehet ja naiset viettivät perheen kanssa aikaa yhtä paljon. Muualla Suomessa naiset viettävät aikaa perheen kanssa enemmän kuin miehet. (Kuvio 2)

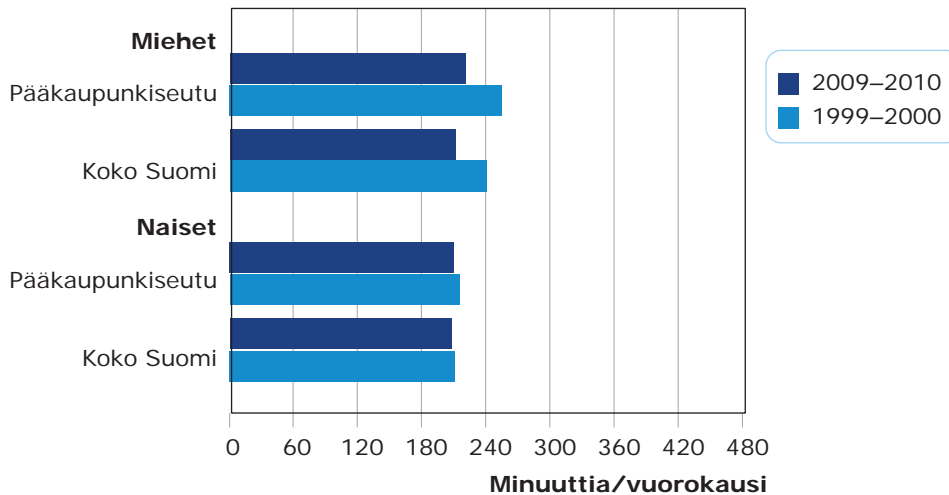
Miesten ajanvietto muualla kuin samassa kotitaloudessa asuvien sukulaisten, ystävien ja tuttavien kanssa väheni aiemmasta. Naisilla taas yhdessäoloaika muualla asuvien sukulaisten, ystävien ja tuttavien kanssa on pysynyt suunnilleen samana. Sukulaiset, ystävät ja tuttavat eivät siis ole korvanneet perheen kanssa vietetyn ajan vähenemistä. (Kuvio 3) Kuiten-

Kuvio 2. Yhdessäoloaika perheenjäsenen kanssa, 10 vuotta täyttäneet, minuuttia/vuorokausi

Lähde: Tilastokeskus, ajankäyttötutkimukset.

Kuvio 3. Yhdessäoloaika muualla asuvien sukulaisten, ystävien ja tuttavien kanssa, 10 vuotta täyttäneet, minuuttia/vuorokausi

Lähde: Tilastokeskus, ajankäyttötutkimukset.

kin pääkaupunkiseudulla sekä miehet että naiset viettävät enemmän aikaa muualla asuvien sukulaisten, ystävien ja tuttavien kanssa kuin perheen kanssa. (vrt. Kuviot 2 ja 3) Tähän saattaa vaikuttaa avioerojen ja uusperheiden määrän lisääntyminen, jolloin yhä useammat lapset ja vanhemmat asuvat eri kotitalouksissa.

Onko sosiaalinen eristäytyminen lisääntynyt?

Vaikka yksilöllistymistä koskevien väitteiden empiirinen perusta on jossain määrin ohut, jotkut empiirisesti todennettavat ilmiöt kyllä tukevat yleistä yksilöllistymisen ja sen myötä tapahtuneen sosiaalisen eristäytymisen teoriaa. Yksin asumisen lisääntyminen (ks. Borg & Keskinen tässä kirjassa) kertoo muutoksesta elämänkaareissa: opiskeluaikat ovat pidentyneet, perheen perustamisen ajankohta on siirtynyt

myöhemmäksi, avioerot ovat lisääntyneet ja eliniän pidentyessä vanhuusiän yksin asuminen on yleistynyt.

Pääkaupunkiseudulla yksinasuville on tarjolla erilaisia palveluita ja ajanvietettä, jotka mahdollistavat yhteisöllisyyden kokemisen. Yhteiskunnan vaurastuminen mahdollistaa yhä useammalle yksin asumisen vaihtoehdon, mikä luonnollisesti on positiivinen ilmiö. Kuitenkin yksin asuminen saattaa vähentää mahdollisuutta saada sosiaalista tukea.

Myös ansiotyöhön käytetyn ajan vähenemisellä saattaa olla vaikutusta yksinolon lisääntymiseen; taloudellisen taantumun seurauksena ansiotyöhön käytettiin vuosina 2009–2010 vähemmän aikaa kuin kahdella edellisellä vuosikymmenellä (Pääkkönen ja Hanifi 2011, 24). Perinteisesti ansiotyön tekeminen on ollut suomalaisille keskeinen arvo, ja työelämässä rakentuu merkittävästi sosiaalista pääomaa. Lisäksi ajankäyttötutkimuksen tulosten mukaan

työttömät osallistuvat kansalaisyhteiskuntaan, kuten esimerkiksi vapaaehtoistyöhön työllisiä vähemmän (Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus).

Ruudun takana yksin

Yksin oleminen näyttää lisääntyneen myös muualla: esimerkiksi Ranskassa tehty ajankäyttötutkimus osoittaa yksin vietetyn ajan televisiota katsellen lisääntyneen (Nabli & Ricroch 2013). Myös Norjassa ajankäyttötutkimuksen tulos oli sama (Vaage & Kitteröd 2014). Suomessa television katselu ei ole lisääntynyt vuosina 1999–2000 ja 2009–2010. Sen sijaan tietokoneen käyttö on lisääntynyt runsaasti sekä miehillä että naisilla kaikissa ikäryhmissä. Tämä luultavasti osaltaan aiheuttaa fyysisesti yksin vietetyn ajan lisääntymistä.

Internet kuitenkin mahdollistaa uudenlaisia sosiaalisuuden muotoja. Tuomi (2005, 158–159) toteaa, että internet jatkaa ja täydentää muita sosiaalisuuden tapoja, ja vain harvoin virtuaaliset yhteisöt elävät pelkästään sähköisen viestinnän varassa. Tilastokeskuksessa tehtävän Väestön tieto- ja viestintätekniiikan käyttö -tutkimuksen tulosten mukaan joka toinen suomalainen on mukana jossakin verkko-yhteisöpalvelussa, ja heistä lähes kaikilla verkko-yhteisön seuraaminen liittyy ystävyys- tai tuttavuus-suhteisiin (Kohvaka 2013, 60–61).

Yksinolon vapaus tai pakko

Mitä seurauksia yksin olemisen lisääntymisellä voisi olla? Todennäköisesti kyse on useimmiten sosiaalisten suhteiden uudelleen järjestäytymisestä esimerkiksi internetin välityksellä, eikä yksinolon lisääntyneisyydellä silloin ole vaikutusta enemmistön hyvinvointiin. Myös asunon aikaisempaa suurempi koko mahdollistaa vapaaehtoisen omaan huoneeseen vetäytymisen ja oman tilan ottamisen entistä useammalle.

Yksinolon lisääntyminen koko väestön tasolla saattaa kuitenkin altistaa jotkut väestöryhmät sosiaalisen tuen puutteelle ja subjektiiviselle yksinäisyyden kokemukselle. Verkkososiaalisuus ei voi koskaan kokonaan korvata kasvokkaista yhdessäoloa, eikä kaikilla väestöryhmillä, kuten lapsilla ja vanhuksilla ole välttämättä resursseja toimia itsenäisesti internetissä. On selvää, että internet ei voi korvata lasten ja vanhempien välistä eikä puolisoitten keskinäistä kasvokkaista vuorovaikutusta. Internet ei voi myöskään korvata työpäivällä rakentuvaa sosiaalista pääomaa, joten pitkittynyt työttömyys saattaa lisätä subjektiivista yksinäisyyden kokemusta ja sosiaalisen tuen puutetta. Modernisoitumiskehityksen mukanaan tuomat muutokset elämänkaareissa ja yleisessä ajattelutavassa, kuten esimerkiksi siinä, että pysyvä parisuhde ei ole enää elämäntavan normi, saattavat tuottaa paitsi valinnanvapauden lisääntymistä, myös pakotettua yksinoloa.

Lähteet

- Beck, Ulrich (1995).** Poliitiikan uudelleen keksiminen – kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa: Ulrich Beck & Anthony Giddens & Scott Lash. *Nykyajan jäljillä*. Tampere: Vastapaino.
- Bellah, Robert (2007).** *Habits of the Heart: Individualism and Commitment in American Life*. Berkeley: University of Californian Press.
- Hanifi, Riitta (2015).** *Sosiaaliset suhteet järjestäytyvät uudelleen*. Tieto & trendit – talous- ja hyvinvointikatsaus 1/2015. <<http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/100/>>
- Hanifi, Riitta (2013).** *Voluntary work, informal help and trust: Changes in Finland*. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 72 <<http://www.sciencedirect.com/science/journal/18770428/72>>
- Kohvakka, Rauli (2013).** *Yhteisöpalvelut istuvat suomalaiseen sosiaalisuuteen*. Hyvinvointikatsaus 2/2013. Helsinki: Tilastokeskus.
- Nabli, Fella & Ricroch, Layla (2013).** *Spending More Time Alone in Front of TV Screens*. Paris: INSEE. <<http://www.timeuse.org/node/6629>>
- Putnam, Robert D (2000).** *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Pääkkönen, Hannu & Hanifi, Riitta (2011).** *Ajankäytön muutokset 2000-luvulla*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Saari, Juho (2009).** *Yksinäisten yhteiskunta*. Helsinki: WSOYpro OY.
- Sennett, Richard (1992).** *The Fall of Public Man*. New York: Norton.
- Suomen virallinen tilasto (SVT).** *Ajankäyttötutkimus* [verkkójulkaisu]. ISSN=1799-5639. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 11.5.2015]. <<http://tilastokeskus.fi/til/akay/index.html>>
- Tuomi, Ilkka (2005).** Yhteisöllisyyden paluu tietoyhteiskuntaan. Teoksessa: Antti Hautamäki & Tommi Lehtonen & Juha Sihvola & Ilkka Tuomi & Heli Vaaranen & Soile Veijola. *Yhteisöllisyyden paluu*. Gaudeamus: Helsinki.
- Vaage, Odd & Kitteröd, Ragni Hege (2012).** *More time spent on our own*. Time Use Survey 2010. Statistics Norway <<https://www.ssb.no/en/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/more-time-spent-on-our-own>>

Yksinasuvien aikuisten elämäntyylit ja vapaa-ajanviettotavat Helsingissä

Pekka Mustonen & Taru Lindblom

Eroavatko helsinkiläiset yksinasuvat kulutustottumuksiltaan muista kaupunkilaisista? Yhdistääkö yksinasujia joku tietty elämäntapa, mikä heijastuu myös heidän vapaa-ajanviettopreferensseihinsä? Tässä artikkelissa etsitään erilaisia kulutus- ja vapaa-ajanulottuvuuksia selittäviä tekijöitä. Samalla esitetään kuva nuorten helsinkiläisten aikuisten urbaaneista elämäntyyleistä yleisesti. Artikkelin pohjautuu Urbaani elämäntapa -tutkimushankkeessa 25–44-vuotiaiden helsinkiläisten keskuudessa kerättyyn kyselyaineistoon. Vuoden 2013 alussa käynnistyneessä hankkeessa haluttiin saada uutta tietoa erilaisista tavoista elää kaupungissa.

Urbaani elämäntapa ei näyttäyty vain yhtenäisenä arvojen kimppuna, vaan elämäntavat ja -tyylit ja niiden pohjalla olevat arvomaailmat vaihtelevat. Lähempi tarkastelu yksinasuvien keskuudessa paljastaa ryhmän elämäntapojen olevan hyvin moninaiset.

Urbaani elämäntapa -hankkeesta tietoa yksinasuvien elämästä kaupungissa

Urbaani elämäntapa -tutkimushanke alkoi Helsingin kaupungin tietokeskuksessa vuonna 2013. Tutkimushankkeessa urbaani ymmärretään korostetun yksinkertaisesti maalaisuudesta tai maaseudusta eroavana dikotomiana (ks. Castells 2002[1972]: 35). Kaupunkilainen ympäristö on siis urbaania ympäristöä ja kaupun-

kilainen elämäntyyli (tai elämäntyylien kirjo) on urbaania elämäntyyliä. Urbaania ei ymmärretä symbolisena käsitteenä, eikä urbaaniin liittyviä käsitteellisiä elementtejä lähtökohtaisesti korosteta (ks. keskustelua käsitteestä mm. Ilmonen 2010, myös Castells 2002[1972]). Urbaani on siis tässäkin artikkelissa pitkälti spatiaalinen eli maantieteellinen käsite, mikä on tämän empiirisen ja tiettyä aluetta – Helsinkiä – käsittelevän artikkelin tapauksessa hyvin luonteva lähtökohta.

Tutkimushanke käynnistettiin keräämällä kyselyaineisto alkutalvesta 2013. Taroituksena oli hankkia uutta tietoa erilaisista tavoista elää kaupungissa. Edelleen vuonna 2016 jatkuvan tutkimushankkeen keskiössä on urbaani elämäntapa, erityisesti asumiseen ja lapsiperheiden arkeen sekä elämäntyyliin ja vapaa-aikaan liittyvät kysymykset. Kysely lähetettiin 4 000:lle kohderyhmään (25–44-vuotiaat helsinkiläiset) kuuluvalla. Lisäksi aineistoa täydennettiin avoimella nettikyselyllä. Lopullinen aineisto koostuu 1 706 helsinkiläisen vastauksista, joista noin 1 100 tuli alkupe-
räisen otokseen poimituilla henkilöiltä.

Aineiston ikäjakauma vastaa tutkimuksen kohderyhmän ikäjakaumaa. Sen sijaan koulutetut ovat aineistossa yliedustettuja. Alueellisesti tarkasteltuna myös kanta-kaupunki on yliedustettuna, koska aineistonkeruulla haluttiin painottaa erityisesti keskusta-alueita. Aineistolla ei siten lähtökohtaisesti pyritty täydelliseen edustavuuteen, joten tämän artikkelin analyysissä ei ole käytetty painokertoimia, vaan aineistoa on käsitelty sellaisenaan.

Tässä artikkelissa tarkastellaan yksin asuvia 25–44-vuotiaita helsinkiläisiä, joita oli koko aineistossa 28 prosenttia. Yksinasuvien tarkasteleminen ilman vertailua muihin ryhmiin ei ole kovin hedelmällistä. Oli kyse sitten yksinasuvista, tai mistä tahansa muusta tilastollisesti muista eroteltavissa olevasta ryhmästä, erityispiirteitä ei saada esiin ilman muiden ryhmien yhtäaikaista tarkastelemista. Tässä verrataan yksinasuvien ryhmää niihin, jotka eivät asu yksin. Keskeisenä kysymyksenä on selvittää sitä, minkälaisia eroja ja yhtäläisyyksiä elämäntavoissa ja vapaa-ajanviet-

totottumuksissa ryhmien välillä on havaittavissa. On oletettavaa, että yksinasuvien elämäntyyli eroavat muista, joskin myös ryhmän sisällä saattaa olla paljonkin eroja.

Artikkelin rakenne etenee niin, että ensin kuvaillaan Helsingissä yksinasuvia sekä aineiston yksinasuviin liittyviä demografioita. Varsinaisessa analyysiosiossa kulutus- ja vapaa-aikamuuttujia ryhmitellään samankaltaisiin ulottuvuuksiin, joita selitetään tilastollisesti taustamuuttujilla. Ne kulutus- ja vapaa-ajanulottuvuudet, joissa yksinasuminen on selvästi merkitsevä tekijä, otetaan tarkempaan tarkasteluun, jotta saadaan selville yksinasuvien ryhmän keskeisimmät sisäiset erot suhteutettuna keskeisimpiin taloudellisiin ja sosiaalisiin tekijöihin.

Yksinasuvat aineistossa – raitiovaunualueella asuvia nuoria aikuisia?

Yksin elämisen aihepiirin tärkeyttä kuvastaa hyvin se, että peräti puolet Helsingin asuntokunnista on yhden henkilön asuntokuntia. Helsingin väestöstä yksinasuvia on noin neljännes. Alle 25-vuotiaista yksinasuvista enemmistö on naisia, mutta yksinasuvien suurimmassa, 25–29-vuotiaiden ikäryhmässä, molempia sukupuolia on saman verran. 30–49-vuotiaissa yksin asuvissa miehiä on enemmän kuin naisia, mutta sitä vanhemmilla määrät kehittyvät sukupuolittain vastakkaisiin suuntiin. (ks. Borg & Keskinen tässä kirjassa).

Tämän artikkelin aineistossa yksinasuvia 25–44-vuotiaita helsinkiläisiä oli 28,4 prosenttia eli vain hieman enemmän kuin

väestötiedoissa. Ero johtuu sekä aineistonkeruun kantakaupunkipainotuksesta että kohderyhmän ikärajauksesta. Miehistä noin kolmannes ja naisista noin neljännes oli yksinasuvia.

Aineisto jaettiin iän mukaan neljään luokkaan: 25–29, 30–34, 35–39 ja 40–44-vuotiaat. Nuorimmasta ikäluokasta yksinasuvia oli 36 prosenttia kun muissa ikäluokissa yksinasuvia oli noin neljännes kussakin.

Yksinasumisessa on paljon alueellisia eroja. Joillakin kantakaupungin alueilla jopa joka toinen asukas asuu yksin. Eriyisesti nuoret yksinasuvat ovat keskittyneet kantakaupunkiin; heitä asuu paljon muun muassa Alppiharjussa ja Kalliossa. Vanhempia yksinasuvien ikäluokkia taas löytyy kauempana keskustasta esimerkiksi Vuosaaresta, Myllypurosta, Pasilasta ja Kaarelasta. Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu yksinasuvien keskittyvän kerrostaloalueille, kun taas pientalovoittoisilla alueilla ja harvaan asutuilla pientaloalueilla yksinasuvia on vähemmän (ks. esim. Alshail tässä kirjassa).

Yksinasuvien tarkastelussa – ja tutkimushankkeessa yleisemminkin – alueellinen jaottelu on tehty niin kutsutun raitiovaunu-muuttujan avulla. Postinumerotiedon perusteella muodostettiin asuinaluetta kuvaava kaksiluokkainen muuttuja kertomaan siitä, sijaitseeko vastaajan asuinalue raitiovaunuverkoston sisällä vai ei. Sen sijaan, että kantakaupunki olisi määritetty esimerkiksi tilastollisiin piirijakoihin pohjautuen, päädyimme käyttämään raitiovaunu-jakolinjaa käsitteellisen helppouden ja yleistajuisuuden takia. Saavutettavuutta raitiovaunulla voi

pitää vähintäänkin hyvänä kantakaupungin metaforana kuin virallisia määritelmiä, ja tutkimuksissamme raitiovaunu-Helsinki onkin toiminut symbolisen kantakaupungin kuvaajana hyvin (ks. esim. Lindblom & Mustonen 2014). Aineistossa kantakaupungissa (1 raitiovaunualueella) yksinasuvia on paljon, peräti 32 prosenttia. Ero muualla yksinasuviin (22 %) on selvä.

Vastaajat jaettiin koulutuksen perusteella neljään ryhmään: niihin, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä koulutusta, keskiasteen koulutettuihin, ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneisiin ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneisiin. Yksinasuvien osuuksissa ei kuitenkaan ollut tilastollisesti merkitsevää eroa koulutusluokkien välillä. Tulokvartileittain tarkasteltuna eroja sen sijaan löytyi. Yksinasuvia oli selvästi vähemmän ylimmän tulokvartiilin vastaajissa (21,5 %); muissa luokissa osuudet olivat yli 30 prosenttia. Myös ammattiryhmien välillä oli eroja. Vastaajat jaettiin ammattiasemansa ja -nimikkeensä perusteella Floridaa (2002) mukaillen neljään ryhmään: luovaan luokkaan, suorittavaan luokkaan, palvelevaan luokkaan ja määrittelemättömiin. (Jälkimmäisten kohdalla ammattiasema ei ollut selvillä tai ammatiksi oli ilmoitettu suoritettu tutkinto, ja näin ollen ammattiluokkaa oli mahdoton määritellä.) Suorittavaa työtä tekevien vastaajien joukossa yksinasuvia oli peräti 36 prosenttia; määrittelemättömien luokassa 46 prosenttia. Muissa ammattiasemaa kuvaavissa luokissa osuudet olivat noin 25 prosenttia.

Edellä mainituilla mittareilla tarkastellen tämän tutkimuksen kohderyhmässä tyypillinen yksinasuva on raitiovaunualu-

eella asuva 25–29-vuotias mies, joka tekee suorittavaa tai jotain määrittelemätöntä työtä. Ylimpään tuloluokkaan hän tuskin kuuluu. Yleistys ei tietenkään ole millään tavalla tilastollisesti pätevä, mutta se havainnollistaa kuitenkin yksinasuvien yleisyyttä eri luokissa.

Elämäntavat ja kuluttaminen

Kuluttamista ja vapaa-ajanviettotottumuksia tarkastellaan seuraavassa väittämällä, jotka heijastelevat erilaisia urbaaneja elämäntyyliä ja sitä arvomaailmaa, jota erilaisissa urbaaneissa ympäristöissä asuvat edustavat. Vastaajat arvioivat omia kulutustottumuksiaan ja elämäntyyliin liittyviä asioitaan viisiportaisella asteikolla ("täysin eri mieltä – täysin samaa mieltä"). Pääkomponenttianalyysin avulla kyselyn kysymyksistä (jotka on listattu artikkelin loppuun liitteeksi) tiivistetään ulottuvuuksia, joita voidaan selittää taustamuuttujilla. Yksinkertaistaen, analyysimenetelmä ryhmittelee aineiston luokkiin, joissa kussakin useiden väittämien voidaan katsoa ilmentävän samaa ilmiötä tai asiaa.

Kuluttamista ja elämäntyyliä tarkastelevat väittämät jakautuivat kolmeen selkeästi toisistaan poikkeavaan ryhmään, joista kunkin voi tulkita edustavan yhtä

urbaanin elämäntavan tai -tyylin muotoa. Nämä ryhmät nimettiin **ekokuluttajiksi, urbaaneiksi vihreiksi ja shoppailijoiksi**. Vapaa-ajanviettotapoja käsittelevät väittämät taas muodostivat neljä ryhmää: **aktiiviset, koti-ihmiset, irrottelijat ja perhekeskeiset**. Ulottuvuuksia tarkasteltiin lukuisin taustamuuttujin, jotta saataisiin selville, mitkä tekijät eniten kuhunkin elämäntyyliin tai vapaa-ajanviettomalliin vaikuttaa. Analyysit ulottuvuuksien ja taustamuuttujien suhteista on esitetty taulukossa 1.

Taulukossa 1 on esitetty yhteensä seitsemän analyysia eli mallia. Kukin malli pyrkii löytämään tilastollisen yhteyden tarkastellun ulottuvuuden ja taustamuuttujien välillä. Löydetty yhteys on merkitty malliin tähdille, ja tähtien määrä (yhdestä kolmeen) kertoo yhteyden voimakkuudesta (***) ollessa voimakkain). Yhteyttä kuvaava tunnusluku kertoo sen, onko yhteys negatiivinen vai positiivinen suhteessa ko. taustamuuttujan verrokkiluokkaan (ref). Taulukosta huomataan, että yksinasuminen on merkitsevä elämäntyyliä ja vapaa-ajanviettoa selittävä tekijä vain kahdessa ulottuvuudessa (aktiiviset ja perhekeskeiset). Voimme siis tulkita yksinasuvien olevan vapaa-ajanviettotavoiltaan hieman muita aktiivisempia ja toisaalta suhteellisen selvästi muita vähemmän perhekes-

1 Pääkomponenttianalyysin tuloksia selitettiin general linear model (GLM) avulla. Pääkomponenttianalyysissa jokainen vastaaja saa jonkin arvon koskien kutakin pääkomponenttia. GLM-menetelmä tarkastelee näitä arvoja suhteessa valittuihin selittäviin muuttujiin.

2 Selitysaste kuvaa sitä, minkä suuruinen vaikutus malliin valituilla selittäjillä (eli taustamuuttujilla) on tarkasteltavan riippuvan muuttujan (eli kulutus- tai vapaa-ajan ulottuvuus) vaihteluun. Selitysasteen vaihteluväli on 0–1, eli selitysaste*100 voi tulkita prosentiosuuksina. Näin ollen esimerkiksi urbaanit vihreät -kuluttajaulottuvuuden arvojen vaihtelussa havaitusta muutoksesta selittyy 15,8 prosenttisesti valituilla taustamuuttujilla, koulutuksella, sukupuolella, asutokunnan tyyppillä, asuinalueella, tuloilla ja ammattiasemalla.

Taulukko 1. Kulutus- ja vapaa-ajanvietto-olosuhteita selittävät taustatekijät (GLM-analyysi¹)

	Eko- kuluttajat	Urbaanit vihreät	Shoppailijat	Aktiiviset	Koti-ihmiset	Irrottelijat	Perhe- keskeiset
Ei yksinasuvat	ns	ns	ns	-0,282 ***	ns	ns	0,786 ***
Yksinasuvat	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref
Mies	-0,375 ***	ns	-0,677 ***	-0,136 **	-0,333 ***	ns	-0,318 ***
Nainen	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref
25–29	ns	0,157 *	0,347 ***	0,315 ***	ns	0,331 ***	ns
30–34	ns	0,338 ***	0,286 ***	0,193 **	-0,172 *	0,218 **	ns
35–39	ns	0,323 ***	ns	0,148 *	ns	ns	ns
40–44	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref
Muut alueet	-0,138 **	-0,354 ***	-0,139 **	-0,166 ***	ns	ns	ns
Raitiovaunu- Helsinki	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref
Ei peruskoulun jälkeistä koulu- tusta	ns	ns	0,292 *	ns	0,288 *	0,306 *	ns
Keskiasteen koulutus	ns	0,197 **	0,13 *	ns	0,315 ***	ns	-0,266 ***
Ammattikorkea- koulututkinto	ns	ns	ns	ns	0,184 **	ns	ns
Korkeakoulu- tutkinto	ns	ref	ref	ref	ref	ref	ref
Luovat ammatit	ns	ns	ns	ns	ns	0,503 ***	0,319 **
Suorittavat ammatit	ns	-0,376 **	ns	-0,404 **	0,358 *	0,548 ***	0,272 *
Palvelevat ammatit	ns	ns	ns	ns	ns	0,481 ***	0,256 *
Määrittelemättö- mät ammatit	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref
Alin tulo- kvartiili	0,815 ***	-0,307 ***	-0,307 ***	-0,43 ***	ns	ns	0,178 *
2. tulokvartiili	0,47 ***	-0,394 ***	ns	-0,343 ***	ns	-0,154 *	ns
3. tulokvartiili	0,318 ***	-0,166 **	-0,151 *	ns	ns	ns	0,142 *
Ylin tulo- kvartiili	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref
Selitysaste (adj.) ²	0,129	0,158	0,116	0,067	0,065	0,029	0,182

keisiä. Yksinasumisessa itsessään on siis jotain elementtejä, jotka muista valituista taustamuuttujista riippumatta ovat liitoksissa vapaa-ajanviettopoihin. Aktiivisuutta korostavat asiat voivat olla jotain sellaisia rakenteellisia seikkoja, joita analyysiin ei valittu, tai joista on vaikea kerätä tietoa lomaketutkimuksilla. Toisaalta ne voivat liittyä niin ikään muihin esimerkiksi elämäntyyliin liittyviin elementteihin. Tämän kaltaisia tekijöitä voi olla esimerkiksi kotoa opitut käyttäytymismallit (ns. kulttuurinen pääoma) tai terveydentila.

Edellä esitettyjen mallien selitysasteista² on hyvä huomata, että ne ovat lomaketutkimuksille tyypilliseen tapaan suhteellisen pieniä, eikä niitä kannatakaan arvioida sellaisenaan. Selitysasteiden vertailulla voi kuitenkin saada käsityksen siitä, missä määrin sosiaaliset ja taloudelliset tekijät selittävät erilaisia kulutusulottuvuuksia. Tässä keskeisintä on nähdä minkälaisiin elämäntapoihin ja vapaa-ajanviettopoihin yksinasumisella on tilastollinen yhte-

ys kun muut tekijät on huomioitu. Mallien perusteella voi päätellä, että yksinasuminen pelkästään ei selitä juurikaan erilaisen elämäntapojen kirjoa, vaikka tietyissä erityisissä elämäntavoissa yksinasumisella saattaa olla paikkansa selittävänä tekijänä.

Yksinasumisen perusteella ei voida suoraan vetää johtopäätöstä perhekeskeisyydestä (tai sen vähäisyydestä) ja perheen sosiaalisten suhteiden merkityksellisyydestä. Tulokset kuitenkin kertovat selvästi erosta tämän suhteen. Perhekeskeisyys-ulottuvuuden löydettiin painotuvan erityisesti siihen, miten tärkeäksi vastaaja koki vapaa-ajanvieron perheen kesken. Yksinasujat kokivat sen olevan vähemmän tärkeää, ja myös analyysit osoittivat yksinasumisen selittävän tuohon tekijään liittyvästä vaihtelusta suuren osan.

Koska vapaa-ajanvieron aktiivisuus oli kulutus- ja elämäntapa-analyyseissa osaluue, johon yksinasumisella oli vahvin (positiivinen) yhteys, valitsemme sen jat-

Taulukko 2. Vapaa-ajan aktiivisuutta (ns. 'aktiivisuus-ulottuvuus') kuvaavien kysymysten vastausjakauma asuntokuntamuodoittain.

"Vapaa-ajallani minulle on tärkeää..."	Keskiarvot			Samaa mieltä väitteiden kanssa		
	Yksinasuvat	Muut		Yksinasuvat, %	Muut, %	
"...tavata minulle tärkeitä ihmisiä"	4,39	4,13	***	88	80	***
"...pitää kunnostani huolta"	3,95	3,81	*	70	65	*
"...pitää huolta ulkonäöstäni ja tyylistäni"	3,31	3,08	***	44	34	***
"...harrastaa"	3,88	3,72	**	69	63	0,067
"...matkustaa"	3,67	3,56	0,059	60	57	ns
"...saada haasteita ja virikkeitä"	3,74	3,58	**	62	54	**

kotarkasteluun. Jatkamme tarkasteluissa yksinasuvien ja muiden vertaamista saadaksemme lisävalaistusta sekä ryhmien välisten että ryhmien sisäisten erojen syihin.

Aktiiviset yksinasujat nuorempia ja parempituloisia

Vapaa-ajanvieton aktiivisuutta kuvaavat väittämät, vastausten keskiarvot ja väittämisiin ”samaa mieltä” vastanneiden osuudet esitetään taulukossa 2. Keskiarvoilla mitattuna suurimmat erot löytyvät tärkeiden ihmisten tapaamisesta sekä ulkonäöstä ja tyylistä. Näin ollen, vaikka yksinasuvat pitivät perheenjäsenten kanssa vietettyä aikaa hieman toista ryhmää vähemmän tärkeänä, korostuu kuitenkin ”tärkeiden” ihmisten merkitys yksinasuvien elämässä. Kun taas tarkastellaan niitä, jotka olivat samaa mieltä väitteiden kanssa, myös haasteiden ja virikkeiden saaminen nousi esiin.

Kuten taulukosta 2 nähdään, kaikkien muuttujien kohdalla yksinasuvien vastausten keskiarvot ovat korkeampia – he ovat siis hieman muita ”aktiivisempia.” Koska tulokset ovat kaikkien muuttujien kohdalla samansuuntaisia, voidaan väittämien katsovan edustavan onnistuneesti jotakin yksinasuville yhteistä tekijää.

Vaikka taulukossa 2 esitetyt erot ovat johdonmukaisia ja suurimmassa osassa tapauksia selvästi tilastollisesti merkitseviä, ne ovat kuitenkin pieniä. Tästä syystä kannattaa tarkastella yksinasuvien ryhmää (484 kpl) yksin ja selvittää muuttujien eroja taustamuuttujien eri luokissa (Taulukko 3). Taustamuuttujat ovat samat kuin taulukossa 1.

Taulukko 3. Vapaa-ajan aktiivisuutta yksinasuvien keskuudessa selittävät taustatekijät. (GLM-analyysi) (yksinasuvien osaineisto, N=484)

	Aktiiviset	
Mies	ns	
Nainen	ref	
25–29	0,256	0,059
30–34	ns	
35–39	ns	
40–44	ref	
Muut alueet	ns	
Raitiovaunu-Helsinki	ref	
Ei peruskoulun jälkeistä koulutusta	ns	
Keskiasteen koulutus	ns	
Ammattikorkeakoulututkinto	ns	
Korkeakoulututkinto	ref	
Luovat ammatit	-0,624	***
Suorittavat ammatit	-0,835	***
Palvelevat ammatit	-0,538	**
Määrittelemättömät ammatit	ref	
Alin tulokvartiili	-0,793	***
2. tulokvartiili	-0,518	***
3. tulokvartiili	ns	
Ylin tulokvartiili	ref	
Selitysaste (adj.)	0,065	

Mallin mukaan kaikista mukaan valituista taustamuuttujista ainoastaan ammattiluokka ja tulotaso olivat merkitseviä selittäjiä. Kaikki määritellyt ammattiluokat erosivat merkitsevästi verrokkiryhmästä

eli ns. määrittelemättömästä ammattiluokasta. Määrittelemätöntä ammattiluokkaa edustavat olivat vähemmän aktiivisia. Tuloluokista kaksi alinta erosivat korkeimmasta; korkeimman tuloluokan edustajat olivat aktiivisempia. Nuori ikäluokka erosi lähes merkitsevästi ($p=0,059$) ylimmästä, eli aineisto antaa jotain viitteitä siitä, että nuorimmat yksinasuvat saattaisivat olla hieman aktiivisempia kuin vanhimmat.

Saadaksemme selville, mistä yksinasuvien ryhmän sisäiset erot juontuvat, tarkasteltiin ryhmän vastauksia vielä varianssianalyysillä³ (Taulukko 4). Ainoastaan ikä ja asuinalue eivät olleet merkitseviä minäkään muuttujan kohdalla. Tulotaso oli merkitsevä selittäjä kaikissa tapauksissa; tulotason noustessa keskiarvot nousivat varsin johdonmukaisesti. Aktiivisuus näiden muuttujien valossa on siis riippuvainen tuloista.

Koulutuksen yhteys muuttujiin oli samankaltainen, joskin hieman heikompi. Edeltävässä analyysissä koulutus ei ollut merkitsevä, mikä taas viestii koulutuksen ja tulotason korrelaatiosta. Kun molemmat muuttujat ovat mukana samassa mallissa, tulotaso kontrolloi koulutuksen vaikutuksen. Sukupuoli oli merkitsevä selittäjä tärkeiden ihmisten ja matkustamisen tapauksissa. Naisten kohdalla keskiarvot olivat suurempia.

Huom. Ruutujen väri kertoo merkitsevyysasteen. Tummin oranssi kuvaa merkitsevyyttä $p<0,001$ ja vaalein oranssi mer-

kitsevyyttä $p<0,05$. Alleviivattujen arvojen kohdalla erot olivat lähellä merkitsevää.

Kun taulukon 4 keskiarvoja verrataan taulukon 2 keskiarvoihin, havaitaan heti, että erot ovat selvästi suurempia. Voidaan siis hyvin todeta, että yksinasuvien ryhmä todellakin on erittäin heterogeeninen ja erot ryhmän sisällä ovat huomattavasti suurempia kuin vertailtaessa yksinasuvia muihin. Näin ollen yksiasuminen ei siis itsessään näytä olevan kovinkaan merkittävä vapaa-ajanviettoa selittävä tekijä, vaan jokin laajempi piilevä tekijä, kuten kulttuurinen pääoma tai jokin psykologinen tekijä, tarjonnee paremman selityksen kulutuksen, elämäntavan ja vapaa-ajanvieron muotojen vaihteluun.

Moninaiset, aktiiviset yksinasuvat

Artikkelissa tarkasteltiin yksin asuvia 25–44-vuotiaita helsinkiläisiä ja keskityttiin pääasiassa vapaa-ajanviettotapoihin. Keskeisin tutkimuskysymys oli etsiä eroja ja yhtäläisyyksiä yksinasuvien ja muiden väliltä sekä toisaalta yksinasuvien ryhmän sisäisiä eroja.

Artikkelissa keskityttiin vapaa-ajanviettotapoja kuvaaviin väittämiin, joista muodostettiin Aktiivisuus-ulottuvuus. Tämä oli perhekeskeisten ohella toinen niistä ulottuvuuksista, jota yksinasuminen selitti tilastollisesti merkitsevästi. Kaikista tarkastelluista kulutus- ja vapaa-ajanmuo-

³ Aktiivisuus-ulottuvuuteen kuuluvien väittämien keskiarvoja tarkasteltiin siis erikseen taustamuuttujien luokissa. Toisin kuin GLM-analyysissä edellä, varianssianalyysi ei ota huomioon muiden muuttujien vaikutusta. Tästä johtuen varianssimalleissa merkitseviä muuttujia on selvästi enemmän.

tojen ulottuvuuksista yksinasumisella oli aktiivisuus-ulottuvuuteen vahvin (positiivinen) yhteys. Koska muiden ulottuvuuksien kohdalla yksinasuminen ei ollut merkitsevä selittäjä, oli oletettavaa, että myös erot olisivat pienempiä ainakin verrattuna niihin, jotka eivät asu yksin. Tämän lisäksi erot olisivat luultavasti enemmän yhtey-

dessä muihin rakenteellisiin tekijöihin kuten tulotasoon tai asuinpaikkaan.

Tulosten perusteella voidaan vetää suuntaa antava johtopäätös siitä, että yksinasuvat ovat vapaa-ajanviettotavoiltaan hieman muita aktiivisempia ja toisaalta suhteellisen selvästi muita vähemmän perhekeskeisiä. Yksinasumisessa itses-

Taulukko 4. Aktiivisuus-ulottuvuuden kysymysten keskiarvot taustatekijöiden mukaan. (Varianssianalyysi, yksinasuvien osa-aineisto, N=484)³

Aktiiviset-komponentin muuttajat:						
	Tärkeät ihmiset	Kunto	Ulkonäkö	Harrastaminen	Matkustaminen	Haasteet
Mies	4,27	3,94	3,31	3,93	3,48	3,78
Nainen	4,47	3,95	3,31	3,85	3,81	3,72
25–29	4,42	3,90	3,44	3,88	3,54	3,78
30–34	4,46	3,95	3,26	3,88	3,75	3,78
35–39	4,38	4,06	3,26	3,98	3,86	3,74
40–44	4,19	3,94	3,15	3,80	3,64	3,61
Muut alueet	4,34	4,03	3,32	3,83	3,68	3,83
Raitiovaunu-Helsinki	4,40	3,92	3,30	3,90	3,67	3,71
Ei peruskoulun jälkeistä koulutusta	4,27	3,73	3,36	3,82	3,36	<u>3,55</u>
Keskiasteen koulutus	4,26	3,77	3,30	3,73	3,59	<u>3,62</u>
Ammattikorkeakoulututkinto	4,58	4,11	3,39	3,94	3,79	<u>3,78</u>
Korkeakoulututkinto	4,49	4,12	3,26	4,04	3,76	<u>3,87</u>
Luovat ammatit	4,51	4,06	3,25	<u>3,96</u>	3,70	<u>3,87</u>
Suorittavat ammatit	4,08	3,48	3,36	<u>3,70</u>	3,21	<u>3,62</u>
Palvelevat ammatit	4,31	3,86	3,46	<u>3,71</u>	3,65	<u>3,61</u>
Määrittelemättömät ammatit	4,16	4,03	3,53	<u>4,07</u>	3,86	<u>3,65</u>
Alin tulokvartiili	4,25	3,68	3,17	3,71	3,47	3,67
2. tulokvartiili	4,36	3,81	3,25	3,66	3,44	3,55
3. tulokvartiili	4,43	4,13	3,40	4,04	3,95	3,84
Ylin tulokvartiili	4,60	4,29	3,52	4,16	3,93	3,88

Huom. Ruutujen väri kertoo merkitsevyysasteen. Tummin oranssi kuvaa merkitsevyyttä $p < 0,001$ ja vaalein oranssi merkitsevyyttä $p < 0,05$.

sään on siis jotain elementtejä, jotka valituista taustamuuttujista riippumatta ovat liitoksissa vapaa-ajanviettopoihin.

Tässä artikkelissa tavoitteena oli selvittää, minkä muuttujien suhteen yksinasuvat lopulta eroavat muista ja minkälaisia sisäisiä eroja aineistosta on löydettävissä. Keskiarvoilla mitattuna suurimmat erot löytyvät väittämistä, jotka kuvaavat kuinka tärkeänä vastaajat pitävät tärkeiden ihmisten tapaamista sekä huolenpitoa ulkonäöstä ja tyylistä. Näiden lisäksi esiin nousi myös se, että yksinasuville oli tärkeää saada haasteita ja virikkeitä.

Kun yksinasuvien aktiivisuutta tarkasteltiin erillään muusta aineistosta, tuloksena oli malli, jossa merkitseviä selittäviä muuttujia oli vain kaksi: ammatti ja tulo-taso. Tämä oli mielenkiintoinen tulos, sillä koko aineiston tasolla merkitseviä selittäjiä oli huomattavasti enemmän. Ovatko yksinasuvien vapaa-aikaan liittyvät valinnat siis vielä vähemmän liitoksissa rakenteellisiin taustatekijöihin kuin muilla?

Jatko-analyysit vahvistivat oletuksen yksinasuvien ryhmän heterogeenisuudes-

ta. Erot yksinasuvien ryhmän sisällä ovat huomattavasti suurempia kuin vertailtaessa yksinasuvia muihin. Yksinasuminen ei siis itsessään näytä olevan kovinkaan merkittävä vapaa-ajanviettoa selittävä tekijä. Vaikka tässä artikkelissa keskityttiin vain muutamaaan muuttujaan, tilanne on luultavasti samanlainen myös muiden vapaa-aikaa ja elämäntyyliä kuvaavien tekijöiden kohdalla.

”Urbaani elämäntapa” ei siis näyttäydy vain yhtenä monotonisena arvojen kimpuna, vaan elämäntavat ja -tyylit ja niiden pohjalla olevat arvomaailmat vaihtelevat laidasta laitaan. Kaupunki on aina jossakin määrin arvojen sulatusuuni, ja sosiologisesti kaupunkia onkin pidetty paikkana, jossa omaa tyyliään voi helposti ja sallitusti toteuttaa (ks. Simmel 2002[1903]). Tällöin elämäntyylien ja vapaa-ajan valintojen kannalta ei liene niin paljon merkitystä sillä asuuko yksin vaiko yhdessä jonkun kanssa, vaan valintoja sanelevat muut sosiaaliset, kulttuuriset ja psykologiset seikat.

Lähteet

- Castells, Manuel (2002[1972]).** The Urban Ideology. Teoksessa: Susser, I. (toim.): *The Castells Reader on Cities and Social Theory*. Blackwell. Oxford.
- Florida, Richard (2002).** *The Rise of the Creative Class... and how it's transforming work, leisure, community & everyday life*. Basic books. New York.
- Ilmonen, Mervi (2010).** Mitä on urbaani? Urbaanin määrittelyjä tarkastelussa. Teoksessa: Norvasuo, M. (toim.): *Asutaan urbaanisti! Laadukkaaseen kaupunkiasumiseen yhteisellä kehittäytymällä*. YTK Julkaisuja B 99. Aalto yliopisto. Espoo.
- Lindblom, Taru & Mustonen, Pekka (2014).** *Urbaanit pikkulapsiperheet ovat tyytyväisiä kaupunkiarkeen*. Hyvinvointikatsaus 1/2014, 44-50.
- Simmel Georg (2002[1903]).** The Metropolis and Mental Life. Teoksessa: Bridge, G. & Watson, S. (toim.): *The Blackwell City Reader*. Wiley-Blackwell: Oxford and Malden.

Liite

Kulutus- ja elämäntapa- sekä vapaa-ajanaspiraatio-kysymykset

Kulutus					
Arvioi seuraavia väittämiä asteikolla 1 (täysin eri mieltä) – 5 (täysin samaa mieltä)					
a. Suosin kirpputoreja tai vastaavia ostaessani vaatteita itselleni	1	2	3	4	5
b. Olen tietoinen vaatetrendeistä	1	2	3	4	5
c. Luen mielelläni muoti- tai sisustuslehtiä	1	2	3	4	5
d. Pidän shoppailusta	1	2	3	4	5
e. Ostan usein asioita joita en varsinaisesti tarvitse	1	2	3	4	5
f. Seuraan aktiivisesti blogeja	1	2	3	4	5
g. Pidän kaupunkikulttuuritapahtumista (kuten Ravintolapäivä ai Helsinki World Design Capital – tapahtumat)	1	2	3	4	5
h. Otan huomioon ympäristöasiat tehdessäni kulutusvalintoja	1	2	3	4	5
i. Kulutan mielelläni palveluihin	1	2	3	4	5
j. Olen kiinnostunut ruoan ja ruokatuotteiden alkuperästä	1	2	3	4	5
k. Pyrin suosimaan luomutuotteita	1	2	3	4	5
l. Teen usein ostoksia verkkokaupoissa	1	2	3	4	5
m. Teen päivittäistavaraostoksia (esim. ruokaostokset) verkossa	1	2	3	4	5
n. Ekologiset syyt ovat vähentäneet kulutustani	1	2	3	4	5
o. Ekologiset syyt ovat vähentäneet matkustamistani	1	2	3	4	5
p. Elämä on yleisesti ottaen liian kulutuskeskeistä	1	2	3	4	5
q. Koen välillä huonoa omatuntoa kulutusvalintojeni takia	1	2	3	4	5
r. Arvostan urbaania elämäntyyliä	1	2	3	4	5
s. Muista erottautuminen on minulle tärkeää	1	2	3	4	5
t. Etsin jatkuvasti uusia elämyksiä	1	2	3	4	5

Kulutus- ja elämäntapa- sekä vapaa-ajanaspiraatio-kysymykset

Vapaa-aika					
Arvioi seuraavia väittämiä asteikolla 1 (täysin eri mieltä) – 5 (täysin samaa mieltä)					
”Vapaa-ajallani minulle on tärkeää...”					
a. tavata minulle tärkeitä ihmisiä	1	2	3	4	5
b. pitää kunnostani huolta	1	2	3	4	5
c. pitää huolta ulkonäöstäni ja tyylistäni	1	2	3	4	5
d. harrastaa	1	2	3	4	5
e. pitää huolta kodista ja perheestä	1	2	3	4	5
f. matkustaa	1	2	3	4	5
g. tehdä jotain jännittävää	1	2	3	4	5
h. kokea asioita, joita ystäväni eivät ole kokeneet	1	2	3	4	5
i. kokea asioita, joita ystäväni ovat suositelleet	1	2	3	4	5
j. herkutella ja syödä hyvin	1	2	3	4	5
k. purkaa arjen paineita	1	2	3	4	5
l. saada vastapainoa työelämälle	1	2	3	4	5
m. tehdä niitä asioita joista pidän	1	2	3	4	5
n. saada haasteita ja virikkeitä	1	2	3	4	5
o. viettää aikaa perheeni kanssa	1	2	3	4	5
p. rentoutua	1	2	3	4	5
q. olla tekemättä mitään	1	2	3	4	5
r. se, että aikataulut eivät sido minua	1	2	3	4	5
s. viettää mahdollisimman paljon aikaa kotona	1	2	3	4	5

Yksinasuvien helsinkiläisten sosiaaliset suhteet

Pekka Borg

Erityisesti yksin asuessa on tärkeitä, että on joku, jolta voi saada henkistä ja konkreettista tukea vaikeassakin tilanteessa. Yksinasuvat tapaavatkin ystäviään ja sukulaisiaan yhtä usein kuin perheelliset. Varsinkin nuoret pitävät aktiivisesti yhteyttä niin internetissä kuin tuttujaan tavaten. Ikääntyneillä tapaamiskerrat harvenevat, mutta he ylläpitävät tiiviisti suhteita puhelimitse. Tässä artikkelissa helsinkiläisten sosiaalisia suhteita esitellään alueellisesta terveys- ja hyvinvointitutkimuksesta saatujen tulosten kautta.

Yksinäisyys ei näyttäytynyt yksinasuvien keskuudessa aina ongelmallisena vaikka yksinasuvat ja yksinhuoltajat tunsivat yksinäisyyttä hieman yleisemmin kuin kahden aikuisen taloudet. Lähes kaikilla yksinasuvilla olikin lähisukulainen tai ystävä, jonka he uskovat välittävän heistä. Huonoin tilanne oli työttömillä ja työkyvyttömyyseläkeläisillä. Ne, joilla ei ollut ketään läheistä tukena, luottivat myös yhteiskuntaan muita vähemmän.

Terveys- ja hyvinvointitutkimuksella tietoa sosiaalisista suhteista

Tässä artikkelissa kuvataan yksinasuvien helsinkiläisten sosiaalisia suhteita muutamalla kysymyksellä: Miten ja kuinka tiiviisti yksinasuvat ylläpitävät yhteyttä ystäviin ja sukulaisiin? Ovatko yksinasuvat yksinäisiä? Minkä verran yksinasuvat luottavat yhteiskunnan instituutioihin ja ihmisiin yleensä?

Vertailtavana on, miten yksinasuvien sosiaalisten suhteiden ylläpito poikkeaa perheellisten sosiaalisista suhteista. Yksinasuvien keskinäisiä eroja tarkastellaan ikäryhmien, sukupuolen, koulutusasteiden ja pääasiallisen toiminnan mukaan.

Artikkelin aineistona käytetään Terveysten ja Hyvinvoinnin laitoksen (THL) alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (ATH) kyselyä vuosilta 2013–2015. Tarkastelu on rajattu helsinkiläisiin vastaajiin,

Taulukko 1. Vastaajat asutokunnan tyyppin mukaan

	N	%
Yksinasuva	3 316	34,1
Yksinhuoltaja	221	2,3
Muu lapsiperhe	1 455	15,0
Muu asutokunta	4 725	48,6
Yhteensä	9 717	100,0

joita oli 9 717 henkilöä ja joista 3 316 oli yksinasuvia (34 %). Vastausprosentti Helsingissä oli 51. Analyysissä on käytetty painokerrointa, joka korjaa vastaajakunnan vinoutumia suhteessa väestöön muun muassa iän ja sukupuolten osalta.

Tutkimuksen kyselylomakkeella ei kysytty, minkälaisessa perhesuhteessa asukkaat keskenään elivät. Yhdessä asuvien lasten ja aikuisten määriä yhdistelemällä asutokunnat kuitenkin jaettiin neljään ryhmään: yksinasuvat, yksinhuoltajat, muut lapsiperheet sekä muut asutokunnat. Muut lapsiperheet ovat pääosin kahden huoltajan perheitä. Oletettavasti joukossa on myös yksinhuoltajia, jotka asuvat yhdessä jonkun muun aikuisen kuin puolison kanssa. Muista asutokunnista suurin

ryhmä on lapsettomat pariskunnat, mutta tähän joukkoon kuuluu muitakin yhdessä asuvia. (Taulukko 1)

Siviilisäädyn ja asunnon asukasluvun perusteella nähdään, että puolet naimattomista vastaajista sekä enemmistö eronneista ja leskistä oli yksinasuvia. Toisaalta puolet naimattomista oli yhdessä asuvia. (Taulukko 2) Siviilisäätö- ja asukaslukutietojen pohjalta ei kuitenkaan voi päätellä, kuinka moni yksinasuvista elää parisuhteessa jossain muualla asuvan henkilön kanssa. Parisuhteessa elävän yksinasuvan sosiaaliset suhteet ovat erilaisia kuin yksinelävän.

Sosiaaliset suhteet on laajempi ilmiö kuin mitä tässä artikkelissa käsitellään. Tarastelun ulkopuolelle jääviä näkökulmia sosiaaliin suhteisiin ovat muun muassa avun antaminen ja saaminen joko sukulaisilta tai perheen ulkopuolisilta henkilöiltä sekä osallistuminen järjestöjen tai naapuruston toimintaan, harrastuspiireihin tai vapaaehtoistyöhön. Näistä teemoista lisää voi lukea muun muassa tämän artikkelin kanssa samaan tutkimusaineistoon perustuvasta julkaisusta: Yksinäisyys ja osallistuminen (Murto ym. 2015).

Taulukko 2. Vastaajat siviilisäädyn mukaan ja yksinasuvien osuus, %

	Vastaajia yhteensä	Vastaajista yksinasuvia	Vastaajista yksinasuvia, %
Naimaton	3 329	1 596	47,9
Avio- / avoliitossa, rekisteröity parisuhde	4 129	121	2,9
Eronnut	1 334	841	63,0
Leski	842	739	87,8
Ei tietoa	83	19	22,9
Yhteensä	9 717	3 316	34,1

Mielenkiintoinen näkökulma sosiaalisiin suhteisiin on myös, kuinka paljon henkilö käyttää aikaa yksin olemiseen ja toisaalta yhdessä olemiseen sukulaisten tai tuttujen kanssa. Riitta Hanifin artikkelissa tässä kirjassa on pohdittu, miten yksin oleminen on ajankäytöllisesti muuttunut.

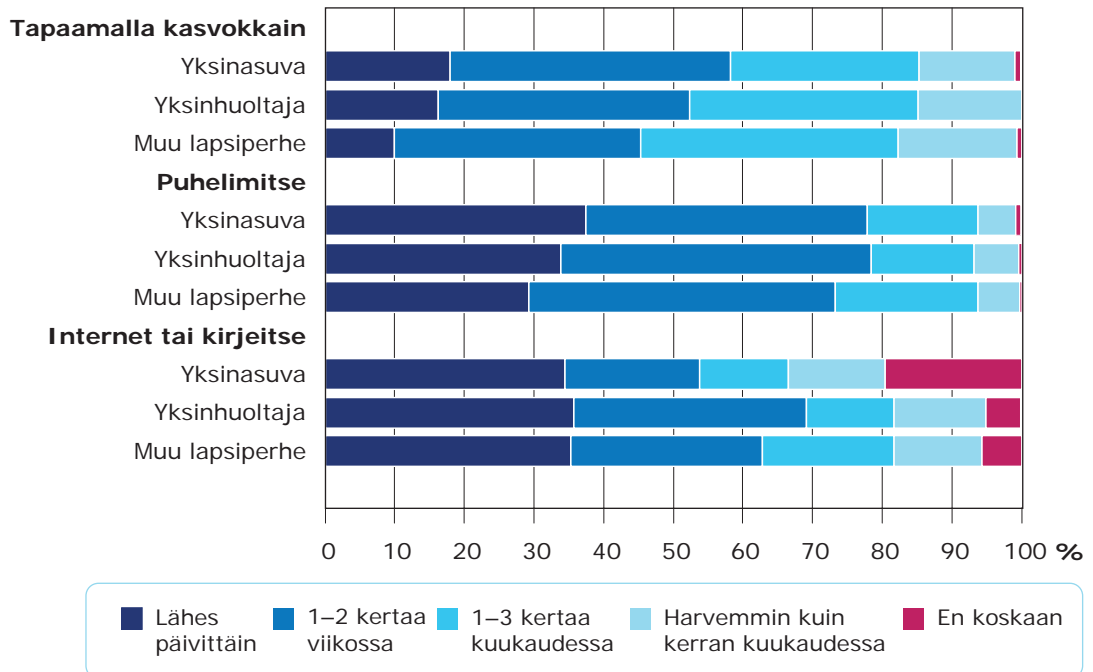
Yksinasuvat pitävät yhteyttä tapaamalla, internetissä ja puhelimitse

Eri tutkimukset voivat antaa melko erilaisia tuloksia ihmisten välisen yhteydenpidon tiivyydestä. Valtakunnalliseen Terveys 2011-tutkimukseen vastanneista 30 vuotta täyttäneistä naisista 49 prosenttia tapasi kodin ulkopuolisia sukulaisia, ys-

täviä tai naapureita vähintään kerran viikossa, mutta miehistä vain 33 prosenttia (Nieminen ym. 2012, 157). Tässä artikkelissa tarkastellussa alueellisessa terveys- ja hyvinvointikyselyssä (ATH) saman ikäisillä helsinkiläisillä vastaajilla sukupuolten erot olivat huomattavasti pienempiä. Viikoittain sukulaisia tai ystäviä tapasi 50 prosenttia naisista ja 45 prosenttia miehistä.

Yksinasuvat tapaavat ystäviä tai sukulaisia kasvokkain useammin kuin perheeliset. ATH-kyselyyn vastanneista yksinasuvista naisista 61 prosenttia ja miehistä 54 prosenttia tapasi tuttujaan ainakin viikoittain. Myös yksinhuoltajilla on useammin tapaamisia kuin muilla lapsiperheillä. Yksinasuvista 15 prosenttia tapasi ystäviään tai sukulaisiaan harvemmin kuin kerran kuussa. (Kuvio 1)

Kuvio 1. Yhteydenpito ystäviin ja sukulaisiin perheaseman mukaan

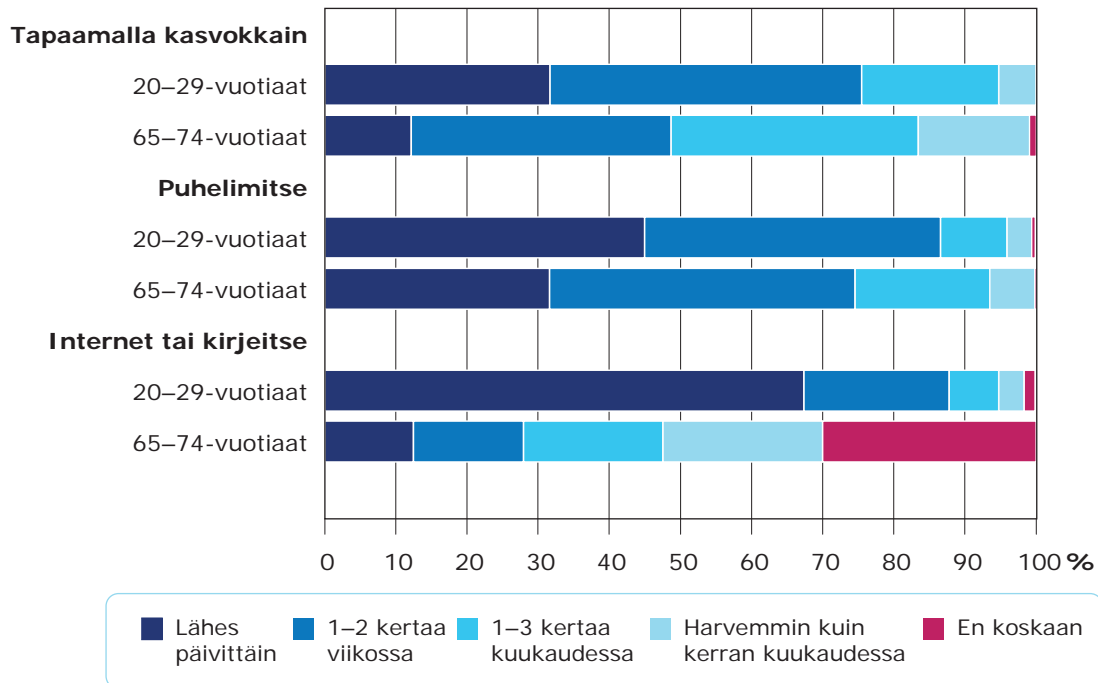
Kaikilla perhetyypeillä yleisin yhteydenpidon tapa oli puhelin. Lähes 80 prosenttia yksinasuvista ja yksinhuoltajista puhui ystävän tai sukulaisen kanssa puhelimesta ainakin kerran viikossa. Vain 6 prosenttia yksinasuvista oli harvemmin kuin kerran kuussa puhelinyhteydessä tuttujen kanssa.

Tapaamisten ja puhelinyhteyksien tiheyden suhteen perhetyyppien välillä oli melko pieniä eroja. Internetissä (sähköposti, facebook yms.) tai kirjeitse tapahtuvan yhteydenpidon suhteen kuvio näyttää vähän erilaiselta. Kaikissa perhetyypeissä runsas kolmasosa kuului lähes päivittäin yhteyttä tuttaviansa internetissä käyttävään ydinryhmään, mutta yksinasuvista huomattavasti useampi kuin perheellisiä käytti harvoin tai ei lainkaan internetiä.

Viidesosa yksinasuvista piti melko tiiviisti (kerran pari viikossa) yhteyttä internetissä ystäviin tai sukulaisiin, kun yksinhuoltajista näin teki joka kolmas. Suurin ero perhetyypeittäin oli niiden osuudessa, jotka eivät pitäneet koskaan internetissä yhteyttä tuttaviin. Yksinasuvista heitä oli 20 prosenttia ja yksinhuoltajista tai muista lapsiperheistä vain 5–6 prosenttia. Tähän on luonnollinen selitys, sillä yksinasuvista vastaajista joka viidennellä ei ollut kotitaloudessa internet-yhteyttä. Yksinhuoltajista ilman internet-yhteyttä oli 3 prosenttia ja muista lapsiperheistä vain yksi prosentti.

Myös perhetyyppien ikärakente-erot vaikuttavat siihen, että yksinasuvista niin moni ei käytä internetiä yhteydenpitoon. Helsingin yksinasuvissa on enemmän elä-

Kuvio 2. 20–29-vuotiaiden ja 65–74-vuotiaiden yksinasuvien yhteydenpito ystäviin ja sukulaisiin

keikäisiä kuin paljon internetiä käyttäviä alle 30-vuotiaita. Huomionarvoista kuitenkin on, että yksinasuvista 65–74-vuotiaista kolmella neljästä (73 %) ja yli 74-vuotiaistakin jo joka kolmannella oli (31 %) ja kotona internet-yhteys. Lähes kaikilla alle 30-vuotiailla yksinasuvilla (96 %) oli Internet-yhteys kotitaloudessaan.

Nuoret ovat kaikin tavoin aktiivisimpia yhteydenpitäjiä. Alle 30-vuotiaista yksinasuvista kolmasosa tapasi lähes päivittäin ystäviä tai sukulaisia kasvokkain, melkein puolet piti yhteyttä puhelimitse ja kaksi kolmasosaa internetin välityksellä. Nuorista vähintään kerran viikossa läheisiään tapasi 76 prosenttia ja puhelimitse tai internetissä yhteyttä pitäviä oli 87–88 prosenttia. Harvemmin kuin kerran kuukaudessa yhteyttä pitäviä oli nuorista vain 4–5 prosenttia. (Kuvio 2)

Ikääntyvät pitivät kaikin tavoin vähemmän yhteyttä sukulaisiin ja ystäviin kuin nuoret. Ikääntyvillä yhteydenpidon välineenä on erityisesti puhelin. Kolme neljäsosaa 65–74-vuotiaista yksinasuvista piti puhelimitse vähintään viikoittain yhteyttä läheisiinsä, joka toinen tapaamalla kasvokkain ja 28 prosenttia internetin välityksellä. Toisaalta 30 prosenttia ei pitänyt koskaan yhteyttä ja lisäksi 23 prosenttia piti yhteyttä harvemmin kuin kerran kuukaudessa internetin kautta.

Harvoilla ei lainkaan yhteydenpitoa tuttujen kanssa

Valtaosa vastaajista piti vähintään viikoittain jollakin tapaa yhteyttä ystävien tai sukulaisten kanssa. Toisaalta kolme pro-

senttia yksinasuvista ei pitänyt yhteyttä lainkaan tai piti edes yhdellä kyselyssä mainitulla tavalla yhteyttä tuttuihin harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Tämä osuus ei kuitenkaan ole sen suurempi kuin perheellisillä. (Taulukko 3)

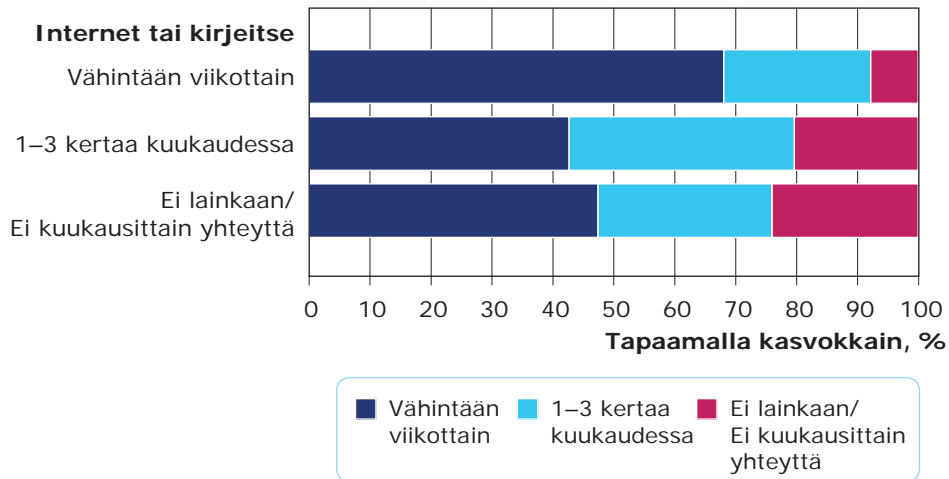
Yksinasuvat pitivät yhteyttä ystäviin ja sukulaisiin hieman tiiviimmin kuin perheelliset. Alueellisen hyvinvointitutkimuksen aineiston rajoitteena on, että siitä ei voi erotella, kuinka paljon henkilö piti yhteyttä ystävien ja toisaalta sukulaisten kanssa. Muiden tutkimusten mukaan yksinelävät tapaavat keskimäärin enemmän ystäviään kuin perheelliset.

Yksinasuvat, joilla oli kontakteja tuttujen kanssa harvemmin kuin kuukausittain, erosivat sukupuolen ja ikänsä perusteella muista vastanneista yksinasuvista. Miesten ja keski-ikäisten (40–64-vuotiaat) osuus oli tässä ryhmässä huomattavasti

Taulukko 3. Yhteydenpito ystävien tai sukulaisten kanssa tapaamalla, puhelimitse, kirjeitse tai internetin välityksellä

	Yksinasuvat, %	Kaikki vastaajat, %
Ei lainkaan yhteyttä	0,3	0,2
Yhteys harvemmin kuin kerran kuussa	2,8	3,3
Yhteys kuukausittain	9,3	11,3
Yhteys vähintään viikoittain	87,5	85,2
Yhteensä	100,0	100,0
N	3 277	9 596

Kuvio 3. Internetin välityksellä yhteyttä ystäviin ja sukulaisiin pitävien yksinasuvien tapaamistiheys kasvokkain

keskimääräistä korkeampi. Heidän oma arvionsa terveydentilastaan, taloudellisesta toimeentulostaan ja elämänlaadustaan kokonaisuutena oli huonompi kuin muilla yksinasuvilla. He myös kokivat useammin masentuneisuutta tai yksinäisyyttä. Toisaalta verrattuna kaikkiin yksinasuviin heistä useampi vastasi, että ei tuntenut itseään lainkaan yksinäiseksi.

Aktiivisesti internetiä käyttävät olivat myös aktiivisimpia tapaamaan ystäviään. Kaksi kolmasosaa (68 %) niistä yksinasuvista helsinkiläisistä, jotka pitivät vähintään viikoittain internetin välityksellä yhteyttä ystäviin ja sukulaisiin, tapasivat tuttuja myös kasvokkain vähintään kerran viikossa. Tosin lähes puolet (47 %) niistäkin, jotka eivät pitäneet internetin välityksellä lainkaan tai pitivät harvemmin kuin kerran kuukaudessa yhteyksiä tuttuihin, tapasi ystäviä tai sukulaisia viikoittain. Neljäsosa (24 %) niistä, jotka pitivät

yhteyttä internetillä harvemmin kuin kuukausittain, myös tapasivat tuttuja kasvokkain harvemmin kuin kerran kuukaudessa. (Kuvio 3)

Yleisesti esitetty oletus on, että sosiaalisten suhteiden ylläpito internetissä vähentää ystävien ja sukulaisten fyysisiä tapaamisia. Klinenbergin (2012, 64) mukaan sosiaalisen median suurkuluttajilla on kuitenkin muita laajemmat sosiaaliset verkostot, ja he liikkuvat enemmän julkisissa tiloissa. Yksinasuvat käyvät enemmän baareissa ja tanssipaikoissa, taide- tai musiikkiharrastuksissa kuin perheelliset.

Ylipäätään tiiviisti yhdellä tavalla yhteyksiä pitävät ovat useimmiten aktiivisia yhteydenpitäjiä toisellakin tavalla. Myös tiheästi puhelinyhteydessä olevat tapaavat usein kasvokkain. Puhelinkeskusteluja ei juurikaan käytetä ainoana yhteydenpitomuotona. (Melkas, T. 2009, 28)

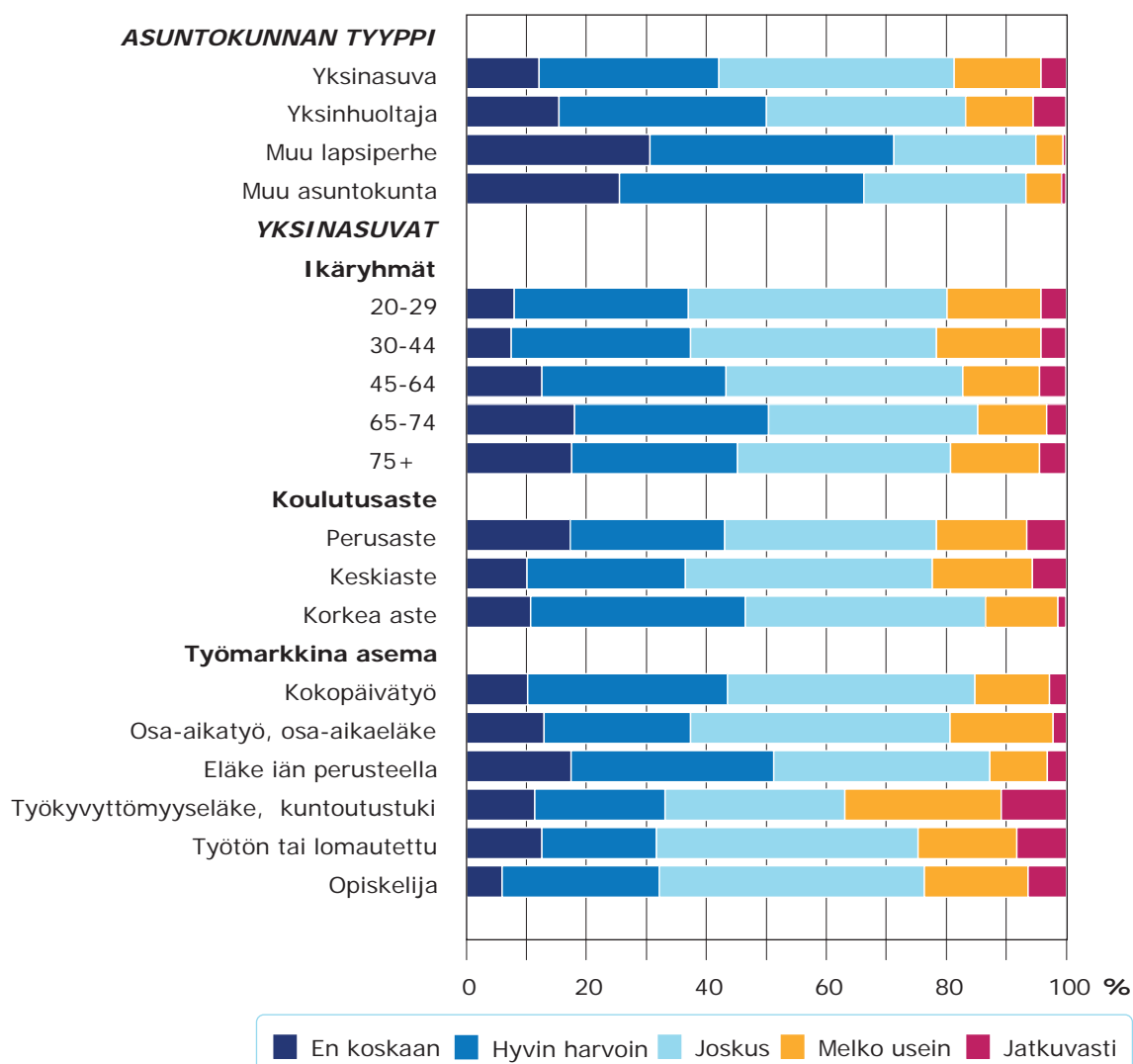
Yksinäisyyden kokeminen

Arkikeskusteluissa yksin asuminen samaistetaan usein yksinäisyyteen. Neljä viidestä yksinasuvasta vastaajasta tunsi kuitenkin korkeintaan joskus yksinäisyyttä. 19 prosenttia koki itsensä melko usein tai jatkuvasti yksinäiseksi. Yksinhuoltajista lähes yhtä moni koki yksinäisyyttä (17 %),

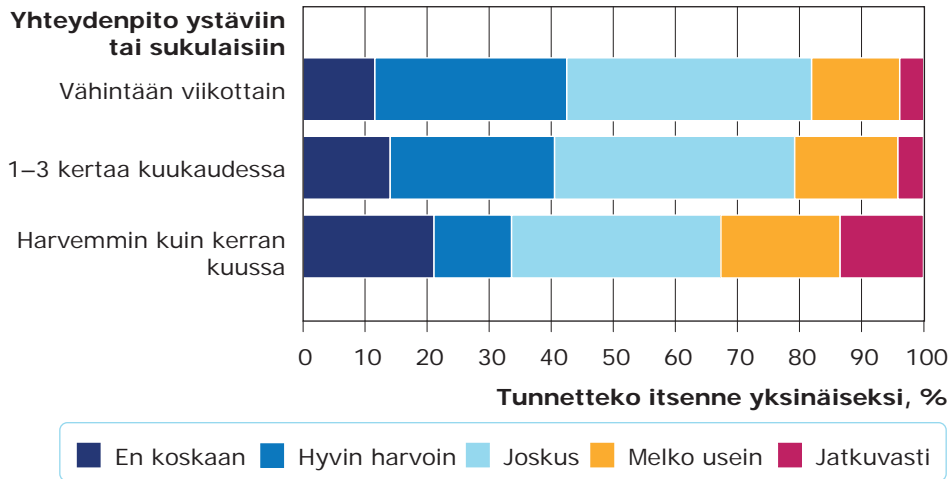
mutta kahden huoltajan lapsiperheillä yksinäisyyden tunteminen oli vähäistä (5 %). (Kuvio 4)

Jatkuvasta yksinäisyydestä kärsi 4 prosenttia yksinasuvista vastaajista. Yksinhuoltajilla jatkuva yksinäisyyden tunteminen oli hieman yleisempää (6 %), kun muista lapsiperheistä vain alle prosentti koki jatkuvasti yksinäisyyttä.

Kuvio 4. Itsensä yksinäiseksi tuntevien prosenttiosuus

Kuvio 5. Yksinasuvien tuntema yksinäisyys ja yhteydenpito ystäviin ja sukulaisiin

Kaikista vastaajista naiset kokivat useammin itsensä yksinäiseksi kuin miehet, mutta yksinasuvien kesken ei ollut sukupuolittaisia tilastollisesti merkitseviä eroja.

Viidesosa yksinasuvista nuorista aikuisista tunsi ainakin melko usein yksinäisyyttä. Iän lisääntyessä yksinäisyyden tunne väheni ja oli alimmillaan ”kolmannessa nuoruudessa” 65–74-vuotiailla. Yli 75-vuotiailla yksinäisyyden kokeminen taas yleisty.

Perus- ja keskiasteen koulutuksen suorittaneiden välillä ei ole itsensä yksinäiseksi tuntemisen suhteen tilastollisesti merkitsevää eroa, mutta korkea-asteen koulutetut kokivat molempiin ryhmiin nähden merkitsevästi vähemmän yksinäisyyttä. Työkyvyttömyyseläkeläiset ja vanhuuseläkeläiset edustivat yksinäisyyden suhteen ääripäitä. Työkyvyttömyyseläkeläiset kokivat yleisimmin sekä jatkuvaa yksinäisyyttä (11 %) että vähintään melko usein toistuvaa yksinäisyyttä (37 %). Yksinasuvista vanhuuseläkkeellä olevista vain 13

prosenttia tunsi melko usein tai jatkuvasti yksinäisyyttä. Eron selittää pitkälti terveys, sillä työkyvyttömistä 45 prosenttia arvioi terveydentilansa olevan vähintään melko huono kun iän perusteella eläkkeellä olevista niin arvioi vain 15 prosenttia.

Työssäkäynti on areena, joka lisää sosiaalisia kontakteja. Työttömistä joka neljäs koki melko usein tai jatkuvasti yksinäisyyttä, kun kokopäivätyössä olevista näin tunsi 15 prosenttia. Työssäkävillä on myös työelämän ulkopuolella paremmat edellytykset sosiaalisiin kontakteihin ja vapaa-ajan toimintaan kuin työttömillä. Opiskelijoilla yksinäisyyden tunteminen oli lähes yhtä yleistä kuin työttömillä, vaikka opiskelijoiden arvio terveydentilastaan oli parempi ja arvio mahdollisuuksistaan vapaa-ajan toimintaan oli yhtä hyvä kuin työssäkävillä.

Yksinasuvat, jotka pitivät harvemmin kuin kuukausittain jollakin tavalla yhteyttä ystävien tai sukulaisten kanssa, tunsivat huomattavasti useammin jatkuvaa yk-

sinäisyyttä (14 %) kuin tiiviimmin yhteyttä pitävät. Vähintään kuukausittain yhteyttä pitävistä vain 4 prosenttia koki jatkuvaa yksinäisyyttä. (Kuvio 5)

Ehkä yllättävämpi tulos on, että harvemmin kuin kerran kuukaudessa yhteyttä läheisiinsä pitävistä viidesosa ei tuntenut koskaan yksinäisyyttä (21 %; 3 % kaikista yksinasuvista) kun viikoittain yhteyttä pitävillä osuus oli 12 prosenttia. Kaikki eivät kaipaa sosiaalisia suhteita elämäänsä ja joillakin yksinolo voi olla tapa suojautua ulkoa tulevia sosiaalisia paineita vastaan (esim. Klinenberg 2012, 112).

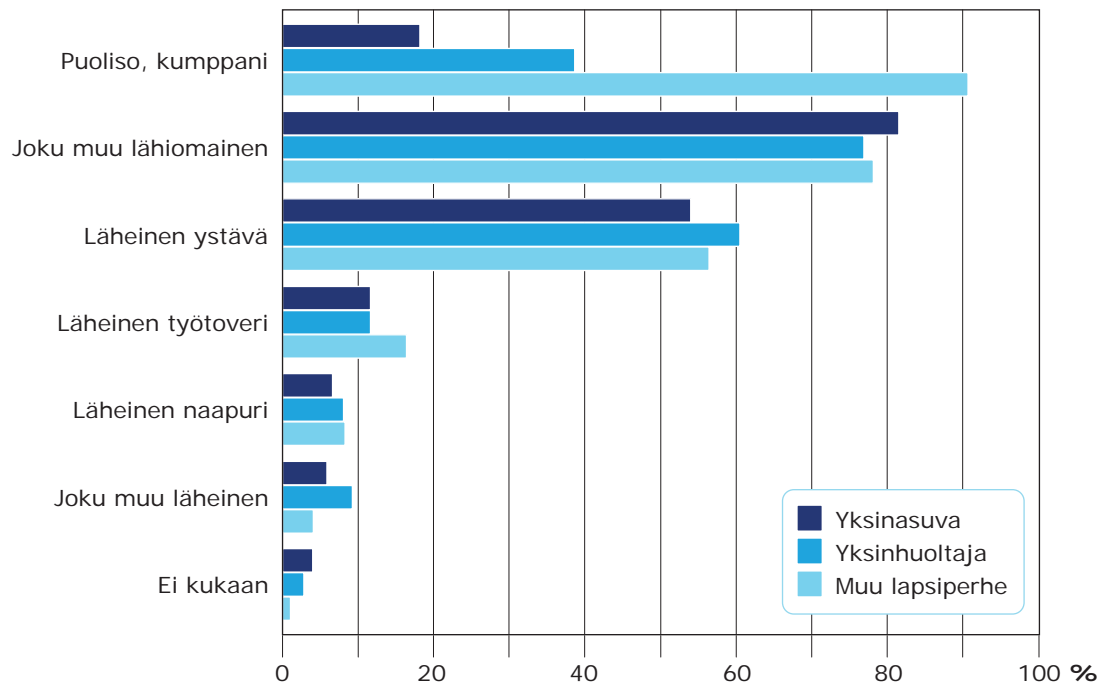
Onko ketään, joka välittää?

Sosiaalisten suhteiden kannalta oleellista on, että vaikeassakin elämäntilanteessa

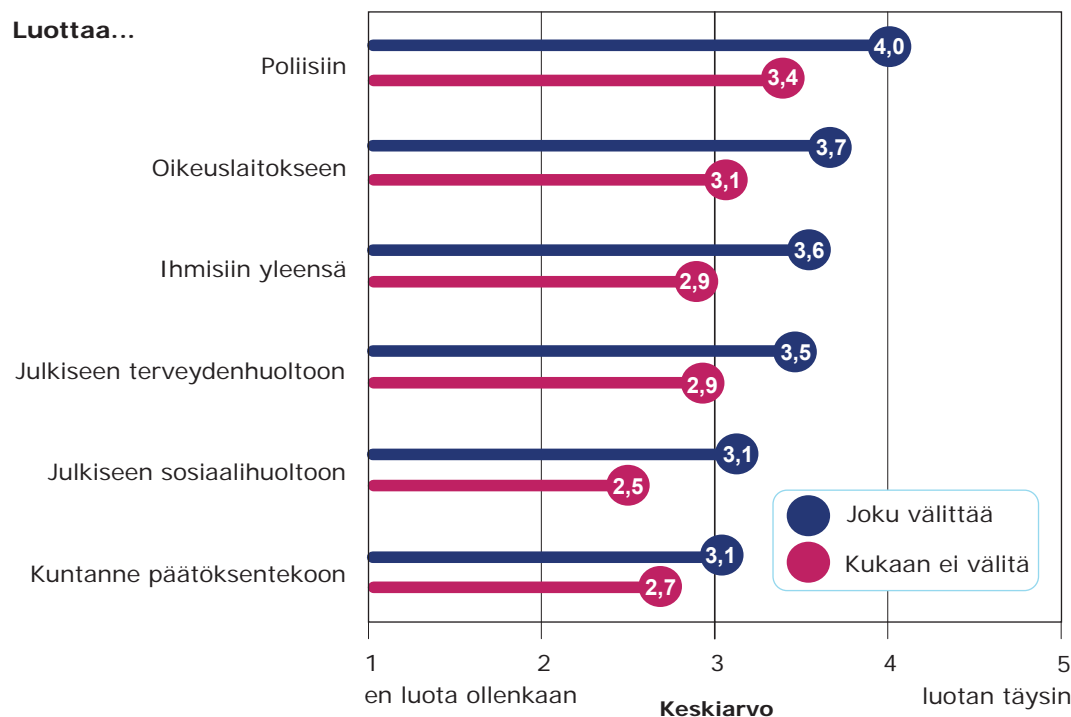
on joku, joka välittää ja antaa tarvittaessa konkreettista apua. Kuviossa 6 on esitetty asuntokunnan tyypeittäin vastaajan oma arvio, missä asemassa oleva henkilö todella välittää hänestä. Alle viidesosa yksinasuvista vastasi, että uskoo puolison tai kumppanin välittävän hänestä. Yksinasuvien osalta luku antaa väärää kuvaa henkilön ihmissuhteista, koska valtaosalla yksinasuvista ei ole puolisoa. 92 prosenttia avio- tai avoliitossa elävistä yksinasuvista uskoi, että puoliso välittää hänestä.

Yksinasuville merkittäväntä oli lähiomaisten tuki. Neljällä viidestä on lähiomainen ja joka toisella läheinen ystävä, joka välittää hänestä. Tässä suhteessa yksinasuvien tilanne on yhtä hyvä kuin perheellisillä. Noin kymmenesosa luottaa työtoverin tai naapurin tukeen. Naapurit ovat tärkeitä etenkin ikääntyneille.

Kuvio 6. Kenen voitte todella uskoa välittävän Teistä, tapahtuipa Teille mitä tahansa?

Kuvio 7. Julkisiin palveluihin ja ihmisiin yleensä luottaminen sen mukaan, onko joku jonka voi todella uskoa välittävän itsestä, yksinasuvat

Kahden huoltajan lapsiperheistä vain yhdellä prosentilla ei ollut ketään, jonka he voisivat uskoa välittävän heistä. Yksinasuvista näin vastasi neljä prosenttia. Tässäkin suhteessa heikoimmassa asemassa olivat työttömät ja työkyvyttömyyseläkeläiset, joista kahdeksalla prosentilla ei ollut yhtään läheistä henkilöä.

Alle 30-vuotiaista yksinasuvista vain yhdellä prosentilla ei ollut ketään, joka välittäisi. Miehillä tunne, ettei heillä ollut ketään luottohenkilöä, kasvoi iän lisääntyessä ja 75 vuotta täyttäneistä jo 7 % ilmoitti, ettei omannut läheistä joka välittää. Sen sijaan naisilla ei ollut ikäluokkien välisiä merkitseviä eroja ja eläkeikäisistäkin naisista vain neljällä prosentilla ei ollut yh-

tään henkilöä, jonka he uskoisivat välittävän heistä.

Se, että henkilöllä oli hänestä välittävä läheinen, näkyi myös yhteydenpidon määrässä sukulaisten ja ystävien kanssa. Niistä joilla ei ollut ketään, jonka voi uskoa välittävän hänestä, piti 23 prosenttia yhteyttä tuttavien kanssa korkeintaan keran kuussa kun niillä, joilla oli joku välittävä henkilö, osuus oli vain 2 prosenttia. Toisaalta yksinasuvista, joilla ei ollut yhtään välittävää ystävää, yllättävän moni tapasi silti viikoittain ystäviä kasvokkain (49 %; jos oli välittävä ystävä, niin 66 %). Irrottautuminen niistä harvoista vanhoista ystäväistä voi tuntua vaikealta, vaikka ei olisi-kaan tyytyväinen suhteeseen.

Yksinasuvista 5 prosenttia vastasi, että he eivät saa tarvitessaan keneltäkään käytännön apua. Niistä yksinasuvista, jotka eivät uskoneet kenenkään todella välittävän heistä, 59 prosenttia (2 % kaikista yksinasuvista) ei myöskään saa keneltäkään tarvitessaan käytännön apua.

Yksinasuvat, joilla ei ollut yhtään itsestään välittävää henkilöä, koki itsensä kaksi kertaa useammin jatkuvasti tai melko usein yksinäiseksi (38 %) kuin vastaajat, joilla oli ainakin joku välittävä henkilö (18 %).

Tutkimusten mukaan riippuu toivotun avun luonteesta, saadaanko sitä sukulaisilta vai ystäviltä. Jotkut saavat henkilökohtaisiin ongelmiin parasta keskusteluapua ja henkistä tukea puolisoiltaan tai lähisukulaisiltaan, mutta yhtä yleisesti luotettu keskustelukumppani on hyvä ystävä. Sen sijaan jatkuvampaa käytännöllistä apua tai taloudellista tukea saadaan useimmiten perheenjäseniltä. (Jamieson & Simpson 2013, 171–172)

Luottamus yhteiskuntaan ja ihmisiin

Edes yhden tukevan ihmissuhteen olemassaolo vaikuttaa oleellisesti siihen, miten henkilö luottaa yhteiskuntaan ja ihmisiin yleensä. Yksinasuvat vastaajat, jotka eivät uskoneet yhdenkään ihmisen todella välittävän heistä, luottivat selvästi vähemmän julkisiin instituutioihin kuin ne, joilla oli ainakin yksi läheinen ihminen tukena.

Alueellisessa terveys- ja hyvinvointitutkimuksessa kysyttiin, kuinka paljon vastaaja luottaa kuviossa 7 lueteltuihin instituutioihin ja ihmisiin yleensä. Vailla hy-

vää ihmissuhdetta olevat luottivat eniten poliisiin ja melko paljon oikeuslaitokseenkin, mutta luottamus julkiseen sosiaali- ja terveydenhuoltoon samoin kuin kunnalliseen päätöksentekoon oli heikkoa. Vastaja, joka koki vähintään yhden ihmisen todella välittävän hänestä, luotti selvästi enemmän ihmisiin yleensä kuin henkilö, josta kukaan ei välittänyt.

Hyvät sosiaaliset suhteet tuovat iloa ja tukea elämään

Yksinasuvat ovat sosiaalisilta suhteiltaan hyvin moninainen väestöryhmä. Yksilökohtaisten erojen lisäksi sosiaalisten suhteiden eroihin vaikuttavat myös elämänvaiheet. Nuorilla yksinasuvilla kaverisuhteet ovat tärkeitä ja yhteydenpito on erityisen tiivistä. Keski-ikäisillä yhteydenpito sukulaisten ja ystävien kanssa vähennee muun muassa siksi, että suurin osa ystävistä elää perheissä, jolloin aikaa kaverisuhteille jää vähemmän. Eläkeikäisillä yhteydenpito taas lisääntyy. Yhtenä tekijänä on iäkkäiden ja heidän muualla asuvien lasten yhteydenpito, johon sisältyy myös arkipäiväistä avustamista.

Sosiaalisten suhteiden laajuutta on tässä artikkelissa mitattu yhteydenpidon tiheydellä. Yksinasuvien helsinkiläisten yhteydenpito on tiivistä, sillä 88 prosenttia alueelliseen terveyden- ja hyvinvointitutkimuksen kyselyyn vastanneista piti jollain tavoin vähintään kerran viikossa yhteyttä ystävän tai kodin ulkopuolella asuvan sukulaisen kanssa. Osuus on jopa hieman suurempi kuin perheellisillä.

Yhdellä tapaa aktiivisesti muihin yhteyttä pitävät olivat yleensä aktiivisia yhteydenpitäjiä muillakin keinoin. Kasvokkain tuttavuuksia tapaavat pitivät paljon yhteyksiä myös puhelimitse tai internetin välityksellä. Sosiaalisen median käyttö ei myöskään näytä vähentävän tapaamisia tuttu- ja ystävänsä kanssa. Eläkeikäisten osalta tilanne oli siinä mielessä erilainen, että heistä harvempi käytti internetiä jatkuvasti suhteiden ylläpitoon. Heille tyypillisin yhteydenpidon tapa oli puhelin.

Internetistä on muodostunut varsinkin nuorille eniten käytetty yhteydenpidon kanava ja monilla teini-ikäisillä sosiaalinen media on koko ajan päällä. Naiset ja miehet käyttävät internetin verkkopalveluita eri tavalla. Naisilla keskeistä on yhteydenpito sukulaisiin ja ystäviin ja he osallistuvat aktiivisemmin tuttavuuksensa verkostoelämään. Miehet ovat enemmän mukana laajoissa harrastuksiin, työhön yms. liittyvissä verkostoissa, joissa verkkoystävät eivät välttämättä ole erityisen tuttuja. (Melkas, P. 2013)

Tapaamisten tai yhteydenpidon määrä ei suoraan kuvaa ihmissuhteiden läheisyyttä. Tässä artikkelissa läpikäydyssä tutkimuksessa mitattiin sosiaalisten suhteiden merkitystä kysymällä, kenen voi uskoa välittävän itsestä, tapahtuipa mitä tahansa, ja keneltä saa tarvittaessa käytännön apua. Lähes kaikilla yksinasuvilla (96 %) oli ainakin joku, jonka vastaaja uskoi välittävän hänestä. Useimmiten välittävä henkilö oli lähiomainen tai läheinen ystävä. Toisaalta kysyttiin, miten tyytyväisiä henkilöt olivat ihmissuhteisiinsa. Helsinkiläisistä yksinasuvista kaksi kolmasosaa (66 %) oli melko tai erittäin tyytyväisiä ihmissuh-

teisiinsa. Toki se on vähemmän kuin kahden huoltajan lapsiperheillä, joista neljä viidesosaa (80 %) oli ihmissuhteisiinsa tyytyväisiä.

Silloin tällöin yksinäisyyden tunteminen on tavanomaista eikä ole erityisen huolestuttavaa, mutta jatkuvampaan yksinäisyyteen voi liittyä monenlaista tuskaa. Suhde toiseen aikuiseen vähentää yksinäisyyden riskiä. Vastajat kahden huoltajan lapsiperheistä ja kahden aikuisen asutuskunnista kokivat vähemmän yksinäisyyttä kuin yksinasuvat ja erityisesti yksinhuoltajat. Kaksi kolmasosaa (69 %) jatkuvasti tai usein itsensä yksinäiseksi tuntevista yksinasujista arvioi elämänlaatunsa huonoksi tai tyydyttäväksi kun ei-yksinäisistä vain joka neljäs (24 %) oli yhtä vähän tyytyväinen elämänlaatuunsa.

Pienellä osalla yksinasuvista vastaajista ei kuitenkaan ollut ketään, jonka he olisivat uskoneet välittävän itsestään. Silti monet heistä pitivät yllä suhteita ystäviin ja sukulaisiin ja moni ei kokenut itseään yksinäiseksi. Nämä ongelmat kuitenkin kasautuivat huonossa asemassa oleville ryhmille, kuten työttömille, työkyvyttömyyseläkeläisille ja niille, joiden terveydentila on huono.

Jamieson ja Simpson (2013,184) toteavat, että henkilön suppea sosiaalinen verkosto ja vähäinen yhteydenpito muiden kanssa ei aina merkitse yksinäisyyttä. Jopa vain lyhyet ystävälliset kohtaamiset voivat lisätä osallisuuden tunnetta.

Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen tulokset tukevat käsitystä, että yhdenkin läheisen ihmisen olemassaolo lisää henkilön luottamusta yhteiskuntaan ja muihin ihmisiin. Jos kukaan ei välitä,

on luottamus julkisiin palveluihin heikkoa. Palveluista eniten luotettiin poliisiin.

Huomion kiinnittäminen yksinasuvien tai yksinelävien asemaan ja sosiaalisiin suhteisiin on siinäkin mielessä perusteltua, että lähes kaikki elävät jossain elämänsä vaiheessa yksin, vaikka harva on koko aikuisikänsä yksinasuvana. Yksin asuminen voi tulla monelle eteen, vaikka haluaisikin parisuhdetta. Joku on ollut aina yksineläjä ja toisesta on tullut yksinasuja eron tai leskeksi jäämisen jälkeen.

Hyvinvoinnin kannalta on oleellista, eläkö henkilö omasta halustaan vai olosuhteiden pakosta yksin. Yksinasuminen voi olla pysyvämpää tai tilapäisempää. Moni yksin elämisestä nauttivistakin suhtautuu avoimen myönteisesti ajatukseen hyvästä parisuhteesta myöhemmin. Moni yksinasuva ei kuitenkaan ole yksinelävä, vaan elää parisuhteessa erillään asuen. Oli yksin asumisen syy mikä tahansa, hyvistä suhteista ystävien ja sukulaisten kanssa voi olla paljon iloa ja tukea.

Lähteet

- Jamieson, Lynn & Simpson, Roona (2013).** *Living Alone. Globalization, Identity and Belonging.* Basingstone: Palgrave Macmillan UK.
- Kaikkonen, Risto & Murto, Jukka & Pentala, Oona & Koskela, Tuomas & Virtala, Esa & Härkänen, Tommi & Koskenniemi, Timo & Ahonen, Juha & Vartiainen, Erkki & Koskinen, Seppo.** *Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen perustulokset 2010-2015.* Verkkojulkaisu: <www.thl.fi/ath>
- Kauppinen, Timo M. & Martelin, Tuija & Hannikainen-Ingman, Katri & Virtala, Esa (2014).** *Yksin asuvien hyvinvointi. Mitä tällä hetkellä tiedetään?* Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 27/2014. Helsinki. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116768/URN_ISBN_978-952-302-266-9.pdf?sequence=1>
- Klinenberg, Eric (2012).** *Going solo. The extraordinary rise and surprising appeal of living alone.* New York: Penguin Press.
- Melkas, Perttu (2013).** *Yhteisöpalveluiden paradoksi: naiset aktiivisia, miehillä paljon ystäviä.* Tilastokeskus. Hyvinvointikatsauksessa 2/2013. <http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-06-03_008.html>
- Melkas, Tuula (2009).** *Suomalaisten yksityiselämän sosiaalisuudesta.* Teoksessa: Liikkanen, Mirja (toim.). *Suomalainen vapaa-aika.* Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus.
- Murto, Jukka & Pentala, Oona & Helakorpi, Satu & Kaikkonen, Risto (toim.).** *Yksinäisyys ja osallistuminen.* ATH-tutkimuksen tuloksia. Järjestökentän tutkimusohjelma. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) Työpapereita 25/2015. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/127100/URN_ISBN_978-952-302-547-9.pdf?sequence=1>
- Nieminen, Tarja & Martelin, Tuija & Vaarama, Marja (2012).** *Sosiaalinen pääoma.* Teoksessa Koskinen Seppo & Lundqvist, Annamari & Ristiluoma, Noora *Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa 2011.* Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Raportti 68/2012. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90832/Rap068_2012_netti.pdf?sequence=1>

Yksin elävien talous

5

Yksinasuvien taloudellinen toimeentulo Helsingissä

Pekka Borg & Leena Hietaniemi

Yksinasuvat ovat keskimääräistä pienituloisempia. Vain yksinhuoltajilla tulot riittävät huonommin elinkustannuksiin kuin yksinasuvilla. Työssäkäyvät yksinasuvat selviytyvät yleensä tuloillaan hyvin, mutta työttömistä lähes kaksi kolmasosaa on joutunut tinkimään rahan puutteen vuoksi ruuan tai lääkkeiden ostosta.

Tässä artikkelissa tarkastellaan, millaiseksi yksinasuvat kokevat taloudellisen toimeentulonsa ja sitä, miten kokemukset eroavat yhdessä asuvien arvioista. Lisäksi verrataan yksinasuvien erilaisten ryhmien kokemuksia toimeentulostaan. Kiinnostuksen kohteena ovat ikäryhmien, koulutusasteiden ja pääasiallisen toiminnan mukaiset erot.

Hyvinvointitutkimus ja tulonjakotilastot kertovat yksin asuvista

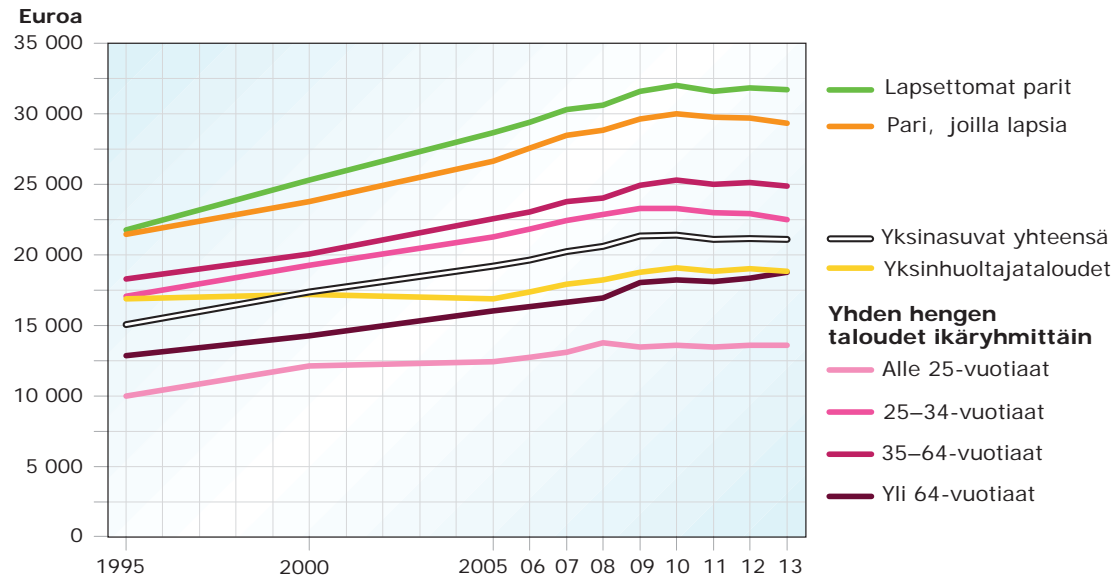
Artikkelin aineistona on Terveyden ja Hyvinvoinnin laitoksen (THL) tekemän alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (ATH) kysely vuosilta 2013–2015. Aineisto on rajattu helsinkiläisiin vastaajiin, joita oli 9 717 ja niistä 3 316 oli yksinasuvia (34 %). Vastausprosentti Helsingissä oli 51. Analyysissä on käytetty painokerrointa, joka korjaa vastaajakunnan vinoutumia suhteessa väestöön muun muassa iän ja sukupuolten osalta. Lisäksi aineistona on käytetty Tilastokeskuksen tulonjakotilastoa vuosilta 1995–2013.

Taulukko 1. Vastaajat asutokunnan tyypin mukaan

	N	%
Yksinasuva	3 316	34,1
Yksinhuoltaja	221	2,3
Muu lapsiperhe	1 455	15,0
Muu asutokunta	4 725	48,6
Yhteensä	9 717	100,0

Tutkimuksen kyselylomakkeella ei kysytty, minkälaisessa perhesuhteessa asukkaat keskenään elivät. Sen sijaan asutokunnat saatiin jaettua neljään ryhmään yhdessä asuvien lasten ja aikuisten määrää yhdistelemällä. Asutokuntien tyypit

Kuvio 1. Käytettävissä olevat rahatulot kulutusyksikköä kohti vuoden 2013 rahassa erityyppisissä kotitalouksissa, Helsinki, 1995–2013, mediaani euroa.

Lähde: Tulonjakotilasto 2013.

olivat: yksinasuvat, yksinhuoltajat, muut lapsiperheet sekä muut asuntokunnat.

Muut lapsiperheet sisältävät oletettavasti jonkin verran toisen aikuisen kanssa yhdessä asuvia yksinhuoltajia. Muista asuntokunnista suurin ryhmä on lapsettomat pariskunnat, mutta joukossa on muitakin yhdessä asuvia. (Taulukko 1)

Yksinhuoltajilla ja yksinasuvilla pienimmät tulot

Keskimäärin kotitalouksien käytettävissä olevat tulot kasvoivat reaalisesti vuodesta 1995 runsaalla kolmanneksella (36 %) ja yksinasuvilla jopa hieman enemmän

(40 %). Perhetyypeistä ainoastaan yksinhuoltajat ovat jääneet lähes osattomaksi viime vuosikymmenien talouskasvusta, sillä heidän tulonsa lisääntyivät näinä vuosina vain 12 prosentilla. Kahden aikuisen talouksilla oli käytettävissä 40–50 prosenttia enemmän rahaa kulutusyksikköä kohti kuin yksinasuvilla.

Kuviossa 1 on esitetty, miten erityyppisten kotitalouksien käytettävissä olevat tulot kulutusyksikköä kohti ovat muuttuneet vuodesta 1995. Kulutusyksikön avulla erilaiset kotitaloudet on saatu keskenään vertailukelpoisiksi.¹

Yksinasuvien tulotaso vaihtelee kuitenkin suuresti ikäluokittain. Alle 25-vuotiailla nuorilla oli käytettävissä olevia tulo-

1 Kulutusyksiköiden käyttö laskelmissa mahdollistaa erikokoisten asuntokuntien tulojen vertailun. OECD-asteikossa (modifioitu OECD-asteikko) talouden ensimmäinen aikuinen saa painon 1, muut 14 vuotta täyttäneet henkilöt painon 0,5 ja 0–13-vuotiaat painon 0,3. Vertailukelpoinen tulotieto (ekvivalenttitulo) saadaan laskemalla yhteen kotitalouden kaikkien jäsenten nettotulo ja jakamalla tulot kotitalouden kulutusyksiköiden määrällä.

ja vain runsaat puolet siitä, mitä kotitalouksilla keskimäärin kulutusyksikköä kohti. Nuorissa on paljon opiskelijoita ja työttömiä, joilla on hyvin vähäiset tulot. (Kuvio 1)

Keski-ikäisten yksinasuvien tulot olivat kotitalouksien keskimääräisellä tasolla. 65 vuotta täyttäneiden yksinasuvien tulotaso oli edelleen nuorten jälkeen alinta, mutta kasvuvauhti oli nopeinta vuodesta 1995 (46 %). (Kuvio 1) Eläkkeelle siirtyvät ovat saaneet nauttia suuremmista työeläkkeistä kuin 20 vuotta sitten eläköityneet.

Nuoret yksinasuvat pienituloisimpia

Yleisesti käytetty köyhyysasteen mittari on pienituloisuusaste. Pienituloisiksi lasketaan henkilöt, joiden kotitalouden käytettävissä oleva rahatulo kulutusyk-

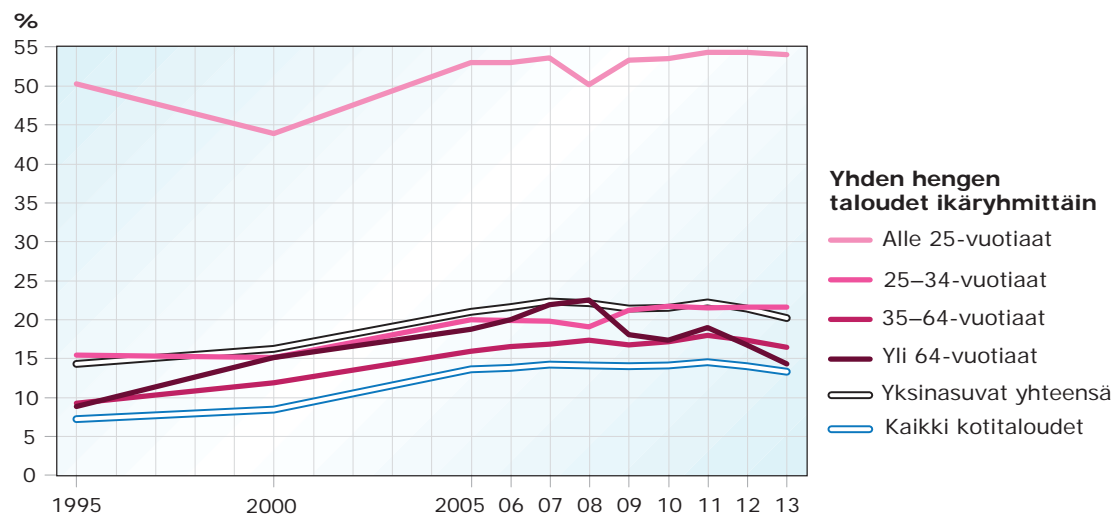
sikköä kohti on alle 60 prosenttia medianitulosta. Yksinasuvan henkilön pienituloisuusraja vuonna 2013 oli 1 200 euroa kuukaudessa.

Yksinasuvilla köyhyys on huomattavasti yleisempää kuin perheellisillä. Kun vuonna 2013 helsinkiläisistä kotitalouksista 13,3 prosenttia oli pienituloisia, oli yksinasuvilla osuus 20,2 prosenttia. Ikäluokittain aivan omaa suuruusluokkaansa on alle 25-vuotiaiden yksinasuvien köyhyys, sillä yli puolet heistä (54,0 %) oli pienituloisia. (Kuvio 2)

Vähiten pienituloisia oli yli 64-vuotiaiden yksinasuvien joukossa (14,3 %).

Ikääntyneillä pienituloisuuden muutokset ovat myös olleet voimakkaimpia, sillä vuoteen 2008 asti heillä köyhyysaste nousi nopeasti ja on sen jälkeen laskenut yhtä jyrkästi. (Kuvio 2)

Kuvio 2. Helsinkiläisten yksin asuvien ja kaikkien kotitalouksien pienituloisuusaste (%) vuosina 1995–2013

Lähde: Tulonjakotilasto 2013.

Yksinasuvien kesken suuria toimeentuloeroja

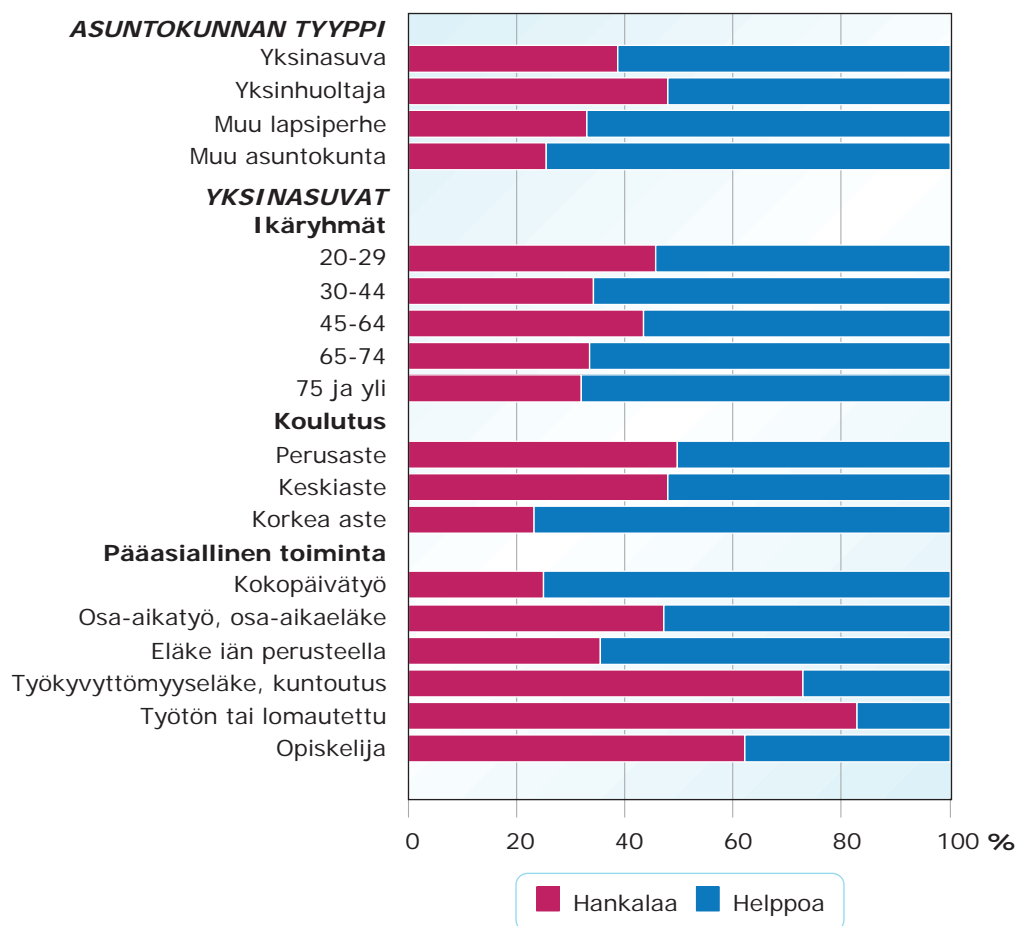
Alueellisessa terveys- ja hyvinvointitutkimuksessa vastaajilta kysyttiin, kuinka helposti he kykenevät tuloillaan kattamaan kotitalouden menot. Tutkimus antaa tietoa siitä, kuinka riittäviksi vastaaja koki tulonsa, mutta ei antanut tietoa vastaajan saamien tulojen suuruudesta.

Kahden aikuisen kotitalouksista valtaosa tuli taloudellisesti hyvin toimeen, kun kaksi henkilöä toi talouteen tuloja ja ja-

koi menoja. Selvästi vaikeinta toimeentulo oli yksinhuoltajille, joista puolet (48 %) piti menoistaan selviytymistä hankalana. Yksinasuvistakin 39 prosentilla oli vaikeuksia selvittää tuloillaan. (Kuvio 3)

Kaikkonen ym. (2015, 154) ovat tehneet valtakunnallisella ATH-aineistolla lapsiperheiden hyvinvointiin liittyvän tutkimuksen. Myös sen tulokset osoittavat, että ilman lapsia asuvat naimattomat ja eronneet kokevat huomattavasti enemmän toimeentulo-ongelmia tuloillaan kuin lapsiperheet.

Kuvio 3. Koettu tulojen riittävyys kotitalouden menojen kattamisessa

Yksinasuvien naisten ja miesten välillä ei ollut eroja siinä, kuinka riittäväksi he kokivat tulonsa suhteessa menoihin. Sen sijaan eläkeikäiset kokivat toimeentulonsa helpommaksi kuin nuoremmat ikäluokat. (Kuvio 3)

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2013 tekemän suomalaisten hyvinvointi ja palvelut -tutkimuksen (Hypa) mukaan eläkeläisillä koetut toimeentulo-ongelmat olivat huomattavasti harvinaisempia kuin heidän tuloihin perustuva köyhyysasteensa. Tämä viittaa siihen, että vanhemman sukupolven suhde rahan käyttöön, kulutustottumukset ja varallisuus selittävät osin eroa nuorempiin ikäluokkiin. (Vaalavuo & Moisio 2014, 109–110).

Nuorilla toimeentulo on usein epävaakaata ja varsinkin opiskelijoilla ja työttömillä toimeentuloturvaetuudet ovat pieniä. Monilla ikääntyneilläkin eläkkeet ovat pieniä, mutta tulot ovat kuitenkin säännöllisiä.

Koulutukseltaan perusasteen ja keskiasteen suorittaneiden välillä ei ollut oleellisia eroja, sillä molemmissa ryhmissä vastaajista noin puolet piti selviytymistä menoistaan helppona. Korkea-asteen suorittaneiden vastaukset erosivat huomattavasti alemmista koulutusasteista. Heistä 77 prosentilla tulot riittivät helposti menojen kattamiseen, mikä heijastaa korkeakoulutettujen muita suurempia tuloja. (Kuvio 3)

Eniten koetun toimeentulon riittävyyteen vaikutti henkilön työmarkkina-asema. Odotetusti kokopäivätyötä tekeville toimeentulo oli helpointa. Kaikista kyselyyn vastanneista työttömistä 68 prosent-

tia piti menojen kattamista tuloillaan hankalana, mutta yksinasuvista työttömistä jopa 83 prosenttia koki toimeentulonsa vaikeaksi. (Kuvio 3)

Valtakunnalliseen Hypa-kyselyyn vuonna 2013 vastanneista työttömistä koki 55 prosenttia menoistaan selviytymisen hankalaksi. Se on selvästi vähemmän kuin ATH-kyselyn tuloksissa. Hypa-tutkimuksessa ei ole julkistettu vastaavaa tietoa yksinasuvista työttömistä, mutta sen sijaan on eritelty lyhyt- ja pitkäaikaistyöttömien vastaukset. Alle vuoden työttömänä olleista joka toiselle (49 %) oli hankalaa kattaa menonsa tuloillaan, kun pitkäaikaistyöttömistä 60 prosentilla oli toimeentulovaikeuksia. (Saikku & Kestilä & Karvonen 2014, 128)

ATH-kyselyyn vastanneiden yksinasuvien työkyvyttömyyseläkeläisten tilanne oli myös huono (menoista selviytymisen koki hankalana 73 %). Ero vanhuuseläkeläisiin verrattuna oli suuri, sillä heistä vain runsas kolmasosa piti menoistaan selviämistä vaikeana. Osa-aikaisesti työssä tai eläkkeellä olevista vastaajista lähes puolella oli toimeentulovaikeuksia. Myös useimmille opiskelijoille (62 %) oli menojen kattaminen tuloillaan hankalaa.

Asunnon omistaminen näkyi koetuksena toimeentulossa. Omistusasunnossa yksin asuvista 77 prosenttia kykenee helposti kattamaan menonsa tuloillaan, kun vuokra-asunnossa yksin asuvilla osuus on 48 prosenttia. Kokopäivätyössä käyvistäkin vuokra-asukkaista 31 prosenttia koki toimeentulo-ongelmia. Tunnetusti vuokrat Helsingissä ovat selvästi korkeampia kuin muualla maassa. Työttömillä vastaajilla oli omistusasunnoissakin huomattavan

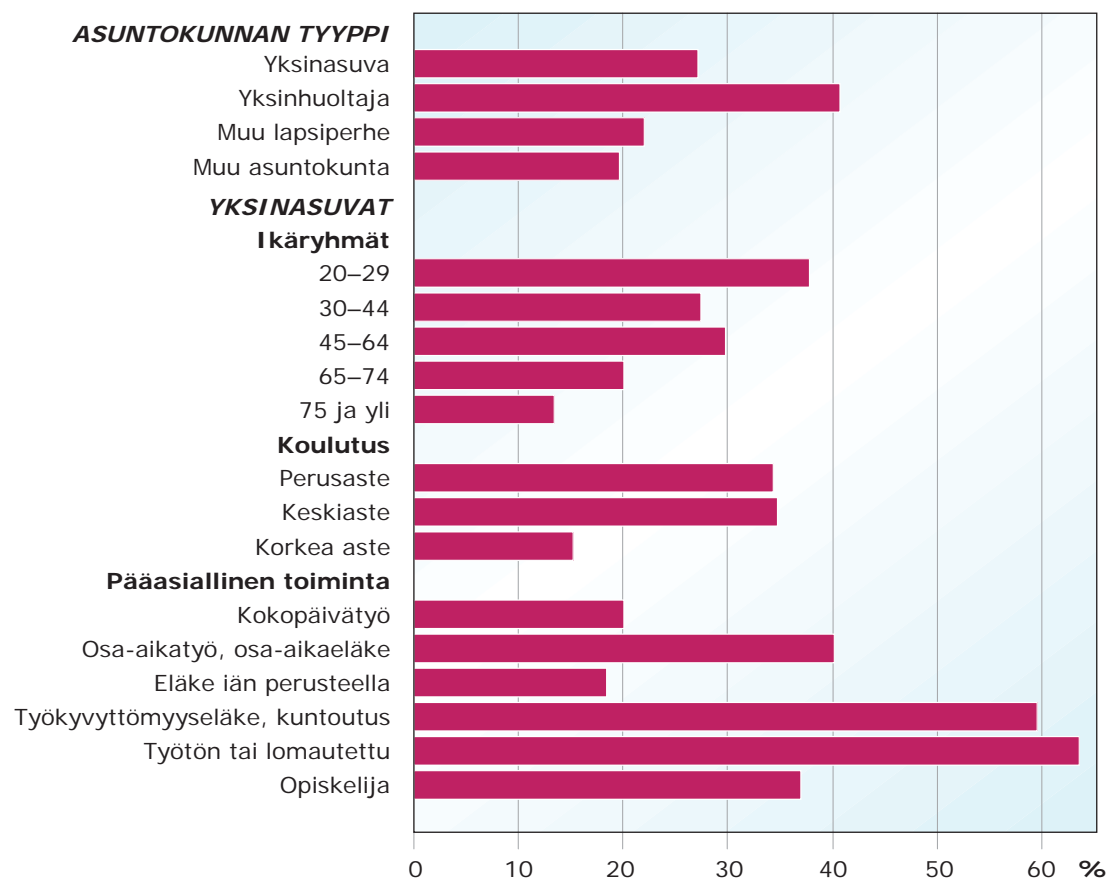
yleisesti vaikeuksia selviytyä menoistaan (61 %), mutta vuokra-asunnossa asuvista työttömistä jopa 89 prosentilla oli hankaluuksia menojensa hoitamisessa.

Joka neljäs joutunut tinkimään ruuan tai lääkkeiden ostoista

Tulojen riittämättömyys kärjistyy erityisesti silloin, kun rahan puutteen takia ei

voi hankkia tarpeellista määrää ruokaa tai lääkkeitä tai ei ole varaa mennä lääkäriin. Ongelmat kohdentuvat samoihin ryhmiin kuin edellisessä kysymyksessä, eli yksinhuoltajiin ja yksinasuvista erityisesti työttömiin ja työkyvyttömyyseläkeläisiin. Nuorilla vastaajilla oli tarvetta tinkiä näistä perustavista hankinnoista kaksi kertaa yleisemmin kuin eläkeikäisillä. Vähiten tinkimisen tarpeita oli korkeasti koulutetuilla, kokopäivätyössä olevilla ja vanhuuseläkeläisillä. (Kuvio 4)

Kuvio 4. Ruuasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä rahan puutteen vuoksi tinkimään joutuneet viimeisen 12 kuukauden aikana

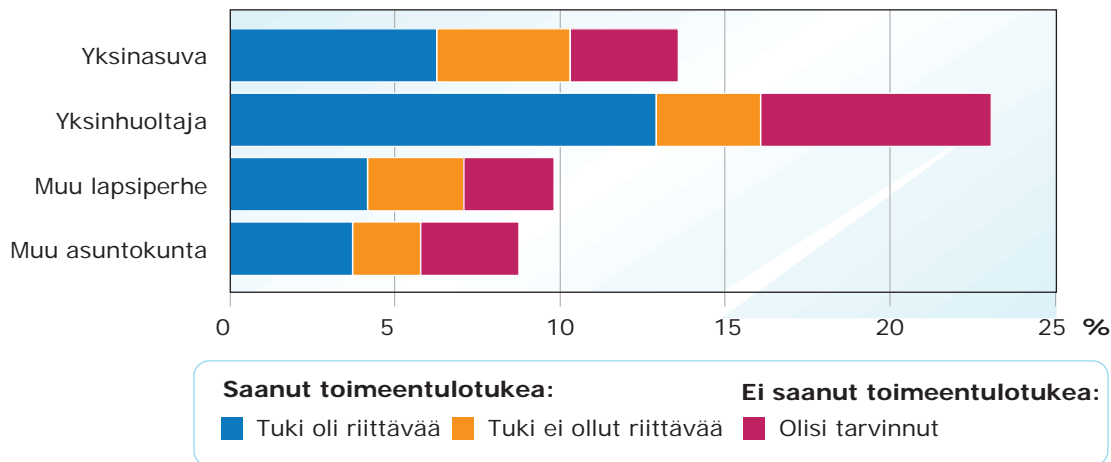
Puolet työttömistä yksinasuvista sai toimeentulotukea

Toimeentulotuki on viimesijainen yhteiskunnan tuki henkilöille, joilla ei ole riittävästi tuloja välttämättömien elinkustannusten kattamiseen. Kaikista vastaajista 8 prosenttia sai toimeentulotukea. Yksinasuvista 10 prosenttia sai vuoden aikana ainakin kerran toimeentulotukea ja lisäksi 3 prosenttia olisi arvionsa mukaan tarvinnut tukea, mutta ei sitä saanut. Tässäkin suhteessa huonoin tilanne oli yksinhuoltajilla, joista 16 prosenttia oli saanut toimeentulotukea ja lisäksi 7 prosenttia olisi mielestään tarvinnut tukea. (Kuvio 5)

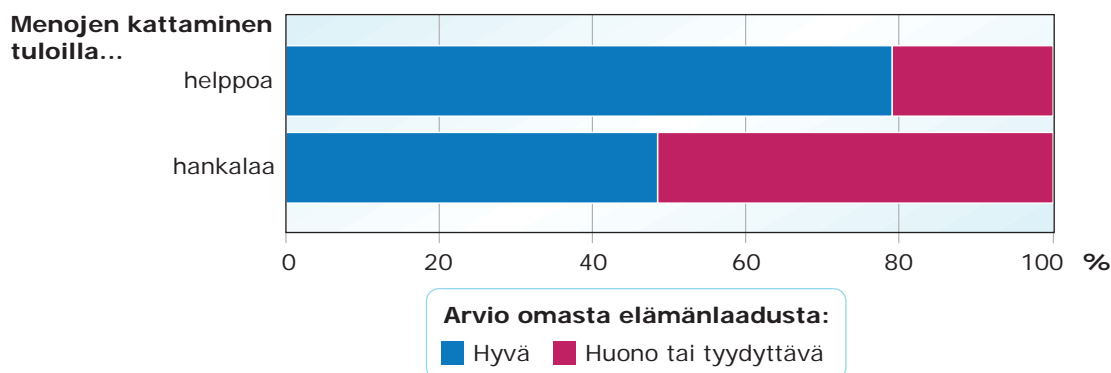
Yksinasuvista vastaajista ylivoimaisesti yleisintä toimeentulotuen käyttö oli työttömillä (51 %), mutta myös työkyvyttömyyseläkeläisistä kolmasosa sai toimeentulotukea. Työikäisillä (20–64-vuotiaat) ikäluokkien väliset erot toimeentulotuen

saamisen ja tarve edeltävän 12 kuukauden aikana asuntokunnan tyyppin mukaan

Kuvio 5. Toimeentulotuen saaminen ja tarve edeltävän 12 kuukauden aikana asuntokunnan tyyppin mukaan

Kuvio 6. Yksinasuvien taloudellisen toimeentulon hankaluus ja arvio omasta elämänlaadusta

käytössä olivat pieniä (11–13 %). Eläkeikäisillä tuen saanti oli puolet vähäisempää kuin työikäisillä, noin 5–6 prosenttiyksikköä.

Talous vaikuttaa elämänlaatuun

Taloudellinen toimeentulo on vahvasti sidoksissa siihen, millaiseksi henkilö arvioi elämänsä laatua yleensä. Taloudellisen toimeentulonsa hyväksi arvioivista neljä viidesosaa pitää elämänsä laatua hyvänä. Sen sijaan vain puolet niistä, joilla on vaikeuksia kattaa menonsa tuloilla, kokee elämänsä laadun hyvänä. (Kuvio 6)

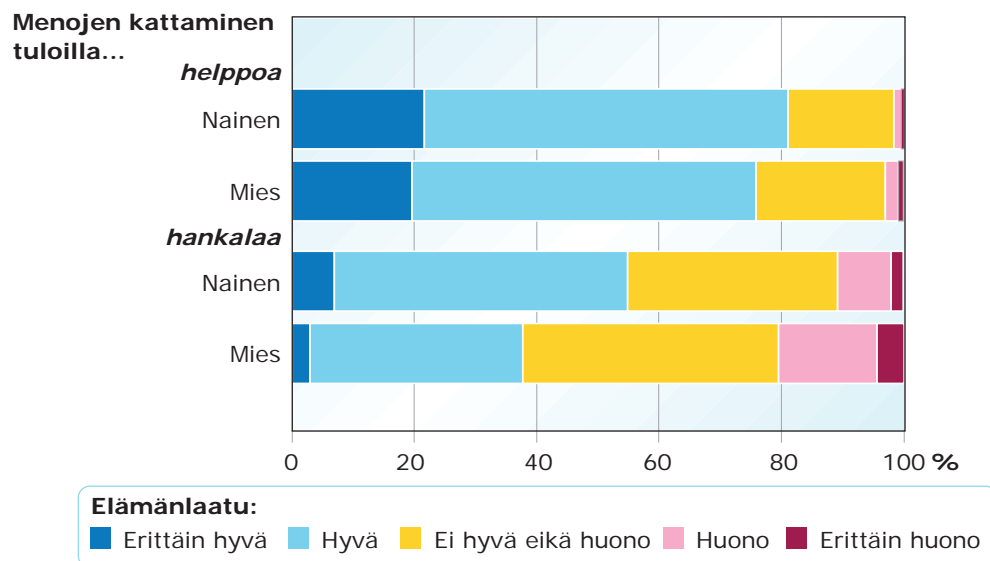
Yksinasuvilla naisilla ja miehillä taloudellinen toimeentulo vaikutti eri tavoin arvioon elämänsä laadusta. Silloin, kun vastaajan menot riittivät hyvin kattamaan tarpeelliset menot, olivat molemmat sukupuolet lähes yhtä tyytyväisiä elämänla-

tuunsa. Sen sijaan, kun menoista selviytyminen oli hankalaa, arvioivat miehet elämänlaatunsa selvästi huonommaksi kuin naiset. (Kuvio 7) Tämä ero näyttää johtuvan muistakin kuin taloudellisista tekijöistä.

Yksinasuvien hyvinvointi rakentuu hyvälle perustoimeentulolle

Enemmistö yksinasuvista tulee hyvin toimeen tuloillaan, mutta yksinasuvien keskuudessa on myös taloudellista niukkuutta kokevia ryhmiä. Toimeentuloon vaikuttaa etenkin henkilön asema työmarkkinoilla. Vuonna 2011 perheettömien miesten työllisyysaste Suomessa oli vain 57,6 prosenttia, kun kahden huoltajan perheen miehistä työllisiä oli 89,7 prosenttia. Naisillakin vastaava työllisyysaste oli lähes 20 prosenttiyksikköä. (Pasila 2014)

Kuvio 7. Yksinasuvien taloudellisen toimeentulon hankaluus ja arvio oman elämän laadusta sukupuolittain

Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen kyselyyn vastanneista työttömistä lähes kaikilla oli vaikeuksia selviytyä tuloillaan ja huolestuttavan moni joutui tinkimään rahan puutteen takia elämän perushankinnoista. Työkyvyttömyyseläkeläisten tilanne oli melkein yhtä huono ja myös yksinasuvien osa-aikatyöllisten, osa-aikaeläkeläisten ja opiskelijoiden keskuudessa tulojen riittämättömyys menojen kattamiseen oli yleistä.

Yksinasuvilla on kahden aikuisen perheeseen verrattuna suurempi riski joutua

taloudellisiin vaikeuksiin työttömyyden, sairauden tai muun syyn takia. Näissä riskitilanteissa yksinelävällä ei ole toista henkilöä taloudellisena tukena tuomassa tuloja ja jakamassa kustannuksia. Toimeentuloturvaetuudet tasaavat kyllä tulovajetta, mutta ongelman pitkittyessä putoaminen ansiosidonnaiselta etuudelta vähimmäis- turvan varaan merkitsee yksinasuvalle lähes aina sitä, että tulot alittavat köyhyysrajan.

Lähteet

Kaikkonen, Risto & Murto, Jukka & Pentala, Oona & Koskela, Tuomas & Virtala Esa & Härkänen, Tommi & Koskenniemi, Timo & Ahonen, Juha & Vartiainen, Erkki & Koskinen, Seppo.

Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen perustulokset 2010-2015. Verkkojulkaisu <www.thl.fi/ath>

Kaikkonen, Risto & Mäki, Päivi & Murto, Jukka & Pentala, Oona & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Laatikainen, Tiina (2014). Suomalaisten lasten ja lapsiperheiden terveys ja toimintakyky.

Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014.* Terveystieteiden tutkimuskeskus. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.

Pasila, Aura (2014). *Työ vai perhe? Usein molemmat!* Tilastokeskus. Hyvinvointikatsaus 1/2014.

Saikku, Peppi & Kestilä, Laura & Karvonen, Sakari (2014). Työttömien ja työllisten koettu hyvinvointi toimintavalmiuksien viitekehityksessä. Teoksessa Vaarama, Marja & Karvonen, Sakari & Kestilä, Laura & Moisio, Pasi & Muuri, Anu. *Suomalaisten hyvinvointi 2014.* Terveystieteiden tutkimuskeskus. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto 2013.

Vaalavuo, Maria & Moisio, Pasi (2014). Tuloerojen ja suhteellisen köyhyyden kehitys. Teoksessa Vaarama, Marja & Karvonen, Sakari & Kestilä, Laura & Moisio, Pasi & Muuri, Anu. *Suomalaisten hyvinvointi 2014.* Terveystieteiden tutkimuskeskus. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.

Pääkaupunkiseudun yksinasuvat pärjäävät työmarkkinoilla

Aura Pasila

Miten yksinasuvat sijoittuvat työmarkkinoille? Yksinasuvien kasvava joukko on hyvin moninainen muun muassa iän, sukupuolen ja asuinpaikan suhteen, joten yhtä vastausta ei ole. Kysymystä voidaan tarkastella Tilastokeskuksen työssäkäynti- ja asuntotilastojen avulla. Tässä artikkelissa vertaillaan pääkaupunkiseudun suurissa kaupungeissa ja muualla Suomessa yksinasuvien sekä toisaalta perheellisten tilannetta työmarkkinoilla.

Yksinasuvien työttömyys muita korkeammalla tasolla

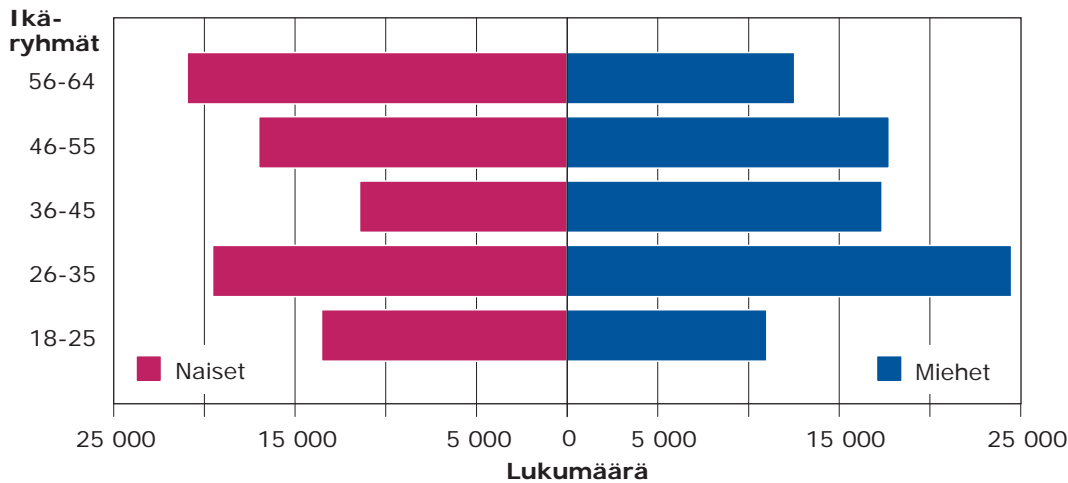
Koko väestöä kuvaavien tietojen perusteella yksinasuminen¹ näyttäisi olevan yhteydessä heikompaan työmarkkina-asemaan. Vuoden 2011 tietojen mukaan perheettömät – ja etenkin perheettömät miehet – olivat perheellisiä harvemmin töissä ja useammin työttömiä. Heikompi työmark-

kinatilanne näytti miehillä edeltävän perheellistymistä eli perheelliset olivat paremmassa työmarkkina-asemassa jo ennen perheen perustamista. (Pasila 2014.) Tulonjakotilaston mukaan yhden hengen kotitaloudet olivat myös selvästi muita useammin pienituloisia (Tilastokeskus 2015).

On kuitenkin oletettavaa, että kuva monipuolistuu, kun huomioidaan useampia taustatekijöitä. Työpaikkojen tarjonta ja työllisyys vaihtelevat voimakkaasti alueittain. Tässä artikkelissa tarkastellaan Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla yksinasuvia 18–64-vuotiaita, joita vertaillaan perheellisiin sekä muualla Suomessa yksinasuviin. Yksinasuvia 18–64-vuotiaita oli vuoden 2014 lopussa pääkaupunkiseudun suuris-

¹ Tilastoissa yksinasuva kuuluu yhden hengen asuntokuntaan. Yksinasuvat eivät kuulu perheväestöön, mutta toisaalta kaikki perheväestöön sisällyttämättömät eivät ole yksinasuvia. Esimerkiksi samassa asutuskunnassa asuvat sisarukset eivät muodosta perhettä, mutta eivät myöskään ole yksinasuvia. Timo Nikander ja Marjut Pietiläinen (2015) kuvailevat lisäksi tilastoissa katveeseen jääviä tilanteita, joissa henkilö näyttää tilastollisesta näkökulmasta perheettömältä, mutta ei sitä kuitenkaan käytännössä ole.

Kuvio 1. Yksinasuvien 18–64-vuotiaiden määrä Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla iän ja sukupuolen mukaan

sa kaupungeissa 166 000 eli vajaa neljännes koko maan työikäisistä yksinasuvista. Yksinasuvat muodostivat myös noin neljäsosan pääkaupunkiseudun kaikista työikäisistä.

Miehiä pääkaupunkiseudun työikäisistä yksinasuvista oli 50,2 prosenttia. Ikäjakauma painottui toisaalta nuorempiin, toisaalta ikääntyneempiin. Nuorten 26–35-vuotiaiden aikuisten sekä keskiikäisten joukossa yksinasuvia miehiä oli naisia enemmän. Yli 50-vuotiailla tilanne kääntyi päinvastaiseksi.

Pääkaupunkiseudun yksinasuvat työllistyneet muita yksinasuvia paremmin

Vuonna 2014 työllisyystilanne Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla oli muuta maata parempi (Taulukko 1). Yksinasuvilla pääkaupunkiseutulaisilla työllisyysaste oli jopa koko maan väestöön verrattuna kor-

keampi. Yksinasuvien työllisyys oli perheellisiä heikommalla tolalla niin työttömyyden kuin suuremman työvoiman ulkopuolella olevien osuuden vuoksi, mutta silmiinpistävin ero löytyy kuitenkin pääkaupunkiseudulla ja muualla Suomessa yksinasuvien väliltä. Perheellisillä alue-ero oli selvästi pienempi. Isojen kaupunkien muuta maata vilkkaammat työmarkkinat ja töiden perässä muuttaminen selittävät osaltaan lukuja. Lisäksi ilman työtuloja pääkaupunkiseudun korkeista asumismenoista on vaikea selvittää.

Kun tarkasteluun lisätään sukupuoli, havaitaan, että naisten työllisyysaste oli miehiä korkeampi. Eron taustalla on se, että nimenomaan yksinasuvat naiset ovat työllistyneet yksinasuvia miehiä paremmin. Toisaalta myös yksinasuvilla naisilla työllisyys vaihtelee huomattavasti asuinpaikan mukaan.

Periaatteessa sekä yksinasuvien että perheellisten voisi olettaa olevan pääkaupunkiseudulla vastaavanlaisten työmark-

Taulukko 1. 18–64-vuotiaiden yksinasuvien ja perheellisten työllisyys ja työttömyys Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla sekä muualla Suomessa 2014, %

	Työllisten osuus, %	Työttömät työvoimasta, %	Työvoiman ulkopuolella, %	Henkilöt yhteensä, lukumäärä
Koko väestö	68,0	13,9	21,0	3 304 873
Yksinasuvat:				
PK-kaupungit	68,9	14,5	19,4	165 679
Muu maa	56,7	22,3	27,0	538 301
Perheelliset:				
PK-kaupungit	75,3	9,4	16,8	480 901
Muu maa	71,8	12,3	18,2	1 921 819

Taulukko 2. 18–64-vuotiaiden yksinasuvien ja perheellisten työllisyys ja työttömyys sukupuolen mukaan Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla sekä muualla Suomessa 2014, %

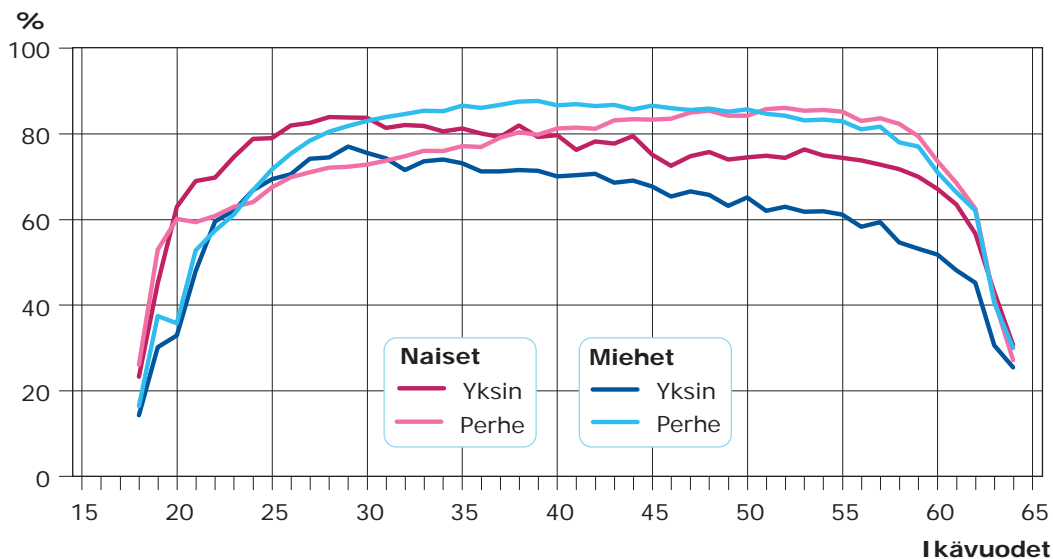
	Työllisten osuus, %		Työttömät työvoimasta, %		Henkilöt yhteensä, lukumäärä	
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet
Koko väestö	69,7	66,4	11,8	15,9	1 632 612	1 672 261
Yksinasuvat:						
Pk-kaupungit	72,8	65,0	11,1	18,0	82 479	83 200
Muu maa	60,8	53,6	16,6	26,6	232 950	305 351
Perheelliset:						
Pk-kaupungit	74,5	76,2	9,2	9,7	254 091	226 810
Muu maa	72,0	71,6	11,2	13,3	988 200	933 619

kinoiden äärellä. Mistä ero ryhmien välillä sitten johtuu? Kuvioissa 2 ja 3 on vertailtu työllisyyttä ja työttömyyttä iän sekä sukupuolen mukaan. Yksinasuvien miesten työllisyys jää nuorimpia ikäryhmiä lukuun ottamatta selvästi alemmalle tasolle kuin naisilla ja perheellisillä miehillä, mikä heijastuu myös yksinasuvien miesten työttömyysasteeseen. Keski-ikäisten yksinasuvien naisten työllisyysosuus jää

perheellisten naisten työllisyysasteen alapuolelle, mutta toisaalta on koko ajan korkeampi kuin yksinasuvilla miehillä. Lisäksi alle 40-vuotiaiden yksinasuvien naisten työllisyys on lähes kaikissa ikäluokissa korkeammalla tasolla kuin perheellisillä naisilla.

Pääkaupunkiseudulla yksinasuvista erottuu kaksi vertailuryhmistä poikkeavaa joukkoa: hyvin työllistyneet noin 20–39-vuoti-

Kuvio 2. Pääkaupunkiseudun yksinasuvien ja perheellisten työllisyysaste sukupuolen ja iän mukaan 2014, %

aat naiset ja muihin verrattuna hieman huonommin työllistyneet 30–64-vuotiaat miehet. Tosin tässäkin miesten ryhmässä työllisyysaste on korkeampi kuin yksinasuvilla miehillä muualla maassa.

Kaksi edellämainittua ryhmää eroavat toisistaan selvästi, joskin tässä on mahdollista tarkastella lähinnä koulutusta. Työttömiä pääkaupunkiseudulla asuvia 30–64-vuotiaita miehiä oli 2014 noin 9 800 henkeä eli 16 prosenttia vastaavanikäisistä pääkaupunkiseudun yksinasuvista miehistä. Työttömyys oli monella pitkittynyt, sillä työttömänä oli myös vuotta aiemmin 65 prosenttia. Miehistä 74 prosentilla oli korkeintaan keskiasteen tutkinto tai tutkintotieto oli tuntematon. Yleisin koulutusala oli tekniikan koulutus. Työmarkkinatilanteeltaan vastakkaiseen ryhmään eli hyvin työllistyneisiin kuuluvia 20–39-vuotiaita naisia oli 29 200 (79 % pääkaupunkiseudun samanikäisistä yksinasuvista nai-

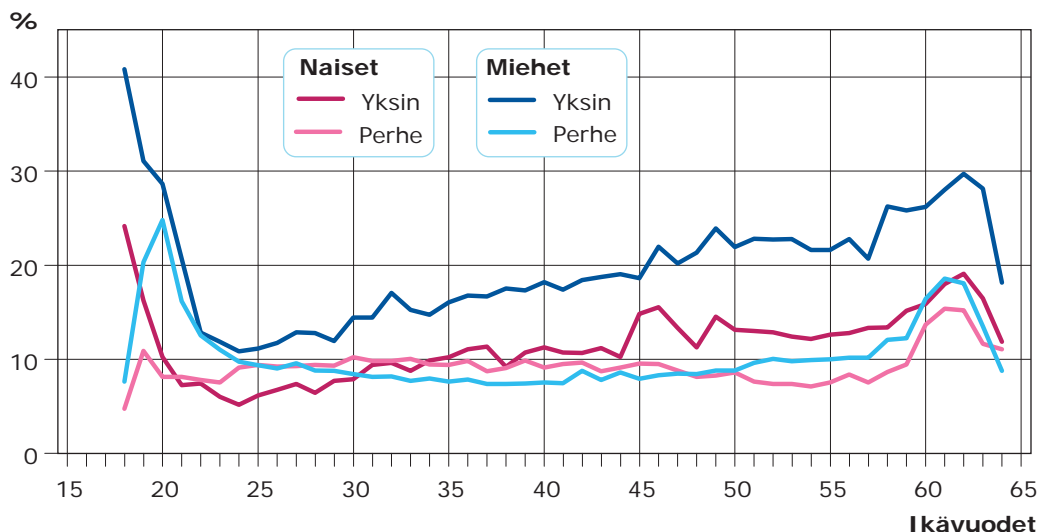
sista). Naisista 49 prosentilla koulutusaste oli korkeintaan keskiaste ja yleisin koulutusala kaupallinen ja yhteiskuntatieteellinen koulutus.

Työllisyys tuo hyvät keskiansiot, mutta ryhmien välillä eroja

Jos yksinasuvien työmarkkina-asemaa tarkastellaan yleisemmällä tasolla, matalamman työllisyysasteen ohella keskeinen ero perheellisiin nähden on yrittäjien pienempi osuus. Pääkaupunkiseudulla yksinasuvista työllisistä 5,8 prosenttia toimi yrittäjinä, kun perheellisillä osuus oli 7,8 prosenttia. Ero voi liittyä ainakin osittain perheyrittäjyyteen.

Eroja oli myös yksinasuvien ja perheellisten tuloissa. Kuviossa 4 on vertailtu pääkaupunkiseudulla yksinasuvien miesten ja naisten valtionveronalaisia tuloja vuodel-

Kuvio 3. Pääkaupunkiseudun yksinasuvien ja perheellisten työttömyysaste sukupuolen ja iän mukaan 2014, %

ta 2014. Vertailua voidaan tarkentaa rajaamalla tarkastelu vuoden lopussa työllisiin henkilöihin, joilla ei ole ollut vuoden aikana työttömyyspäiviä. Yksinasuvat olivat hieman useammin olleet vuoden aikana työttömänä kuin perheelliset. Vertailu on varsin karkea, sillä siinä ei pystytä huomioimaan työvoiman ulkopuolella olemista tai esimerkiksi työn osa-aikaikäisyyttä. Yksinasuvien ja perheellisten naisten valtionveronalaiset keski vuosittaiset tulot olivat lähellä toisiaan: yksinasuvilla tulot olivat 38 200 euroa, perheellisillä 39 700 euroa. Miehillä ero keskituloissa oli selvästi suurempi: yksinasuvilla 45 200 euroa, perheellisillä 57 900 euroa. Ne yksinasuvat ja perheelliset miehet, jotka välttivät työttömyyden, ansaitsivat selvästi naisia enemmän, joskin ryhmän sisällä perheellisten miesten tulot olivat selvästi perheettömiä korkeammat.

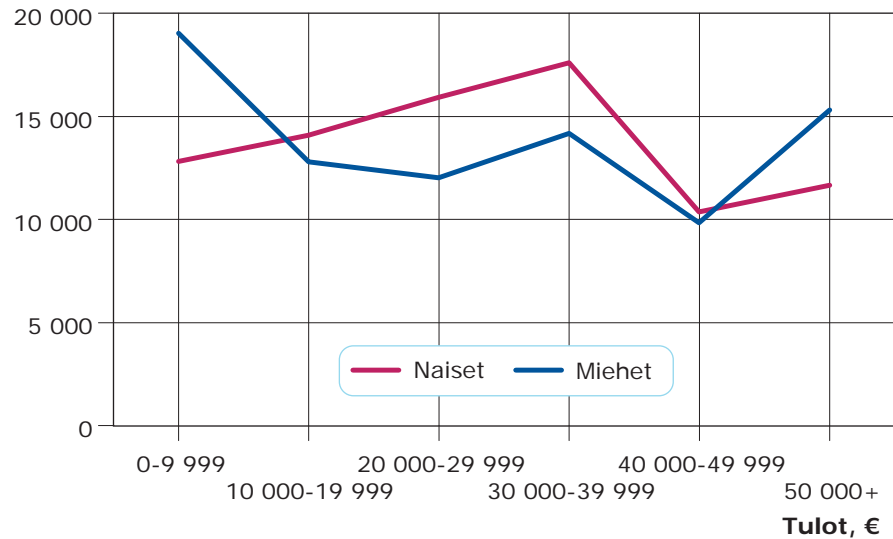
Kaupungeissa asuvilla hyvät työmahdollisuudet

Yhteenvedon voidaan todeta, että pääkaupunkiseudun yksinasuvilla menee työmarkkinoilla melko hyvin. Vaikka heidän työllisyytensä on hieman matalammalla tasolla kuin pääkaupunkiseudun perheellisillä, on tilanne selvästi parempi kuin muualla yksinasuvilla. Luvuissa näkyy selvästi se, että suurten kaupunkien työtilanne on muuta maata parempi. Työllisyysasteiden välinen alue-ero on toisaalta yksinasuvilla huomattavasti suurempi kuin perheellisillä.

Yksinasuvat naiset pärjäävät työllisyyden suhteen yksinasuvia miehiä ja osittain myös perheellisiä naisia paremmin – kenties siksi, että perhe- ja vanhempainvapaat vaikuttavat perheellisten naisten työuraan. Yksinasuvat naiset myös ansaitsivat lähestulkoon saman verran kuin per-

Kuvio 4. Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla yksinasuvien jakautuminen tuloryhmiin valtionveronalaisten tulojen ja sukupuolen mukaan 2014

Lukumäärä

heelliset. Miehillä yksinasuvien tulot olivat selvästi perheellisiä alemmat, joskin samalla niin yksinasuvia kuin perheellisiä naisia korkeammat.

Selvityksessä havaittiin, että yksinasuvien miesten tilanne voisi olla paljon parempikin niin yksinasuviin naisiin kuin perheellisiin miehiin verrattuna, sillä yli

30-vuotiaiden miesten työttömyys oli muita korkeampaa. Tämä voi ainakin osittain liittyä myös pääkaupunkiseudulla tapahtuneeseen teollisuuden alan työpaikkojen vähentymiseen, sillä teollisuus on perinteisesti ollut nimenomaan miehiä työllistävä ala. Lisäksi yksinasuvat olivat perheellisiä harvemmin yrittäjiä.

Lähteet

Pasila, Aura (2014). *Työ vai perhe? Usein molemmat!* Hyvinvointikatsaus 1/2014. <http://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-02-26_005.html> Luettu 31.12.2015.

Nikander, Timo & Pietiläinen, Marjut. *Kaupunkialueet vetävät nuoria asumaan yksin.* Tieto&trendit 5/2015. <<http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/149/>> Luettu 31.12.2015.

Tilastokeskus (2015). *Tulonjakotilasto 2013.* <https://www.stat.fi/til/tjt/2013/01/tjt_2013_01_2015-03-20_kat_004_fi.html> Luettu 31.12.2015.

Yksinasuvien kulutus

Liisa Peura-Kapanen

Rahankäyttö ja kuluttajien valintakäyttäytyminen liittyvät pitkälti tapoihin ja tottumuksiin, joihin puolestaan vaikuttavat monet sosioekonomiset tekijät kuten ikä, sukupuoli, tulot ja koulutus. Artikkelissa tarkastellaan kulutusta rahankäytön näkökulmasta, ja kysytään, kuinka paljon ovat yksinasuvan ja yksinhuoltajan kulutusmenot ja mihin he käyttävät rahansa.

Yksinasuvien ja yksinhuoltajien isot asumismenot tarkoittavat sitä, että heillä jää käytettäväksi muuhun kulutukseen pienempi osuus kuin muilla kotitaloustyypeillä. Yksinasuvien kulutuksessa korostuvat muihin kotitaloustyyppeihin verrattuna myös matkailu sekä ravintola- ja kahvilapalveluiden käyttö.

Kulutus on muuttunut ja monipuolistunut

Tulojen ja elintason kohoamisen myötä kotitalouksien kulutus on paitsi kasvanut, myös kulutuksen rakenne on muuttunut ja monipuolistunut. Välttämättömien menojen osuus kulutuksesta on pienentynyt ja valinnaisen kulutuksen puolestaan kasvanut. Kulutustottumukset vaihtelevat ja myös muuttuvat suhdannevaihteluiden ja teknologian kehityksen seurauksena. Kulutuksen rakennemuutos näkyy esimerkiksi erilaisten palvelujen kulutuksen kasvuna. Yleisestä elintason noususta kertovat ulkona syömisen tai erilaisen vapaa-

ajan käyttöön liittyvän kulutuksen kasvu. (esim. Raijas 2014.)

Yksin asuvien kulutuksen tarkastelun tekee erityiseksi se, että monet kotitalouksissa tarvittavat laitteet ovat välttämättömiä sekä yhden hengen kotitalouksissa että monilapsisissa perheissä. Yksin asuvalle ei tule ns. mittakaavaetua siitä, että useampi kotitalouden jäsen voi käyttää samoja kotiin hankittavia laitteita, ja monet asiat voidaan hankkia yhteiseksi (esim. Wilska 2013). Yksin asuva joutuu vastaamaan kaikesta yksin; yllättävissä elämäntilanteissa ja taloudellisten vaikeuksien kohdatessa on selviydyttävä ilman muiden apua.

Kulutusmenojen tarkastelun ja kulutusyksiköiden laskentatapojen tavat

Kulutusmenoja tarkastellaan tässä artikkelissa Tilastokeskuksen kulutustutkimusaineiston pohjalta. Kulutustutkimus toistetaan 5–6 vuoden välein. Tuorein käytävissä oleva aineisto on vuodelta 2012. Artikkelia varten aineiston kulutusmenotiedot on muunneltu vastaamaan tämän hetken hintatasoa.

Kulutustutkimus on väestörekisteritietoihin perustuva otostutkimus, jonka tiedot kerätään eri lähteistä, muun muassa haastatteluilla ja kirjanpidolla. Haastattelussa selvitetään kotitalouden taustatiedot sekä mm. kestotavaroiden omistus ja hankinnat sekä asumismenot. Haastattelun ohella kotitaloudet pitävät kahden viikon ajan kirjaa ostoksistaan ja ottavat niistä talteen myös kuitit. Osa tiedoista saadaan rekistereistä. (SVT2014.)

Kulutusmenoja voidaan tarkastella sekä kulutusyksikkökohtaisina että kotitalouskohtaisina. Kulutusyksikköä kohti lasketuilla tuloilla ja kulutusmenoilla voidaan verrata kooltaan ja rakenteeltaan erilaisia kotitalouksia toisiinsa. Kulutusyksiköiden laskutapoja on useita erilaisia. Tulonjakotilastossa ja kulutustutkimuksessa on käytetty vuodesta 2002 lähtien Euroopan unionin tilastoviraston Eurostatin suosittamaa OECD:n ns. muunnettua kulutusyksikköasteikkoa. Siinä kotitalouden ensimmäinen aikuinen saa painon 1, muut yli 13-vuotiaat saavat painon 0,5 ja lapset saavat painon 0,3 (0–13-vuotiaat). (SVT 2014).

Yksinäinen kuluttaa saman verran kuin taloudet keskimäärin

Seuraavassa taulukossa 1 kuvataan eri kotitaloustyyppien kulutusmenoja kulutusyksiköittäin vuoden 2012 kulutusmenotutkimuksen mukaan käyvin hinnoin.

Yksinasuvien kulutusmenot olivat vuonna 2012 tämän päivän hinnoiksi muutettuna 23 573 euroa vuodessa eli 1 964 euroa kuukaudessa. Kuten taulukko 1 osoittaa, yhden hengen taloudessa menot ovat lähellä kaikkien talouksien keskiarvoa. Yksinhuoltajatalouksien menot ovat noin 800 euroa tätä pienemmät vuodessa. Pienimmät kulutusmenot ovat vanhustalouksilla. Selvästi korkeimmat menot kulutusyksikköä kohti ovat lapsettomilla pariskunnilla ja sen jälkeen kahden huoltajan lapsiperheillä. Kulutusmenojen osuus käytettävissä olevista tuloista on keskimäärin 86 prosenttia, mutta vaihtelee suuresti taloustyypeittäin.

Raijas ja Varjonen (2009) ovat tarkastelleet kulutuksen muuttumista. Kulutusmenojen kasvu elintason kohoamisen myötä

Taulukko 1. Kulutusmenot (EUR/kulutusyksikkö) kotitaloustyypeittäin vuonna 2012, käyvin hinnoin

Kotitaloustyyppi	Kulutusmenot yhteensä
Lapseton pari	28 396
Kahden huoltajan lapsiperhe	26 229
Muu kotitalous	24 831
Kaikki kotitaloudet	23 965
Yhden hengen talous, alle 65 v.	23 573
Yksinhuoltajatalous	22 784
Vanhustalous	18 930

on muuttanut ja monipuolistanut kulutuksen rakennetta. Toisaalta eri väestöryhmien kulutus on muuttunut entistä samankaltaisemmaksi, mutta erot euromääräisissä menoissa ovat kasvaneet ryhmien välillä. Merkittävää viimeisen vuosikymmenen aikana on ollut myös vapaa-ajan kulutuksen suhteellisen osuuden lisääntyminen kulutusmenoissa, samoin tietoliikenteen merkityksen kasvu kulutuskohteenä. (Raijas & Varjonen 2009). Asumisen menojen osuus kokonaiskulutuksesta kasvoi vuosien 1985 ja 2012 välillä 20 prosentista 28 prosenttiin, elintarvikemenoissa oli puolestaan laskua 20 prosentista 12 prosenttiin (Honkkila 2014).

Seuraavassa tarkastellaan lähemmin yhden hengen talouksien ja yksinhuolta-

jatalouksien kulutuksen rakennetta päämenoryhmittäin (Taulukko 2).

Kolme suurinta menoryhmää ovat molemmilla kotitaloustyypeillä asuminen, liikenne ja elintarvikkeet. Yksi merkittävä ryhmä yksinasuvilla ovat myös kulttuurin ja vapaa-ajan menot, joiden osuus on 11 prosenttia kulutusmenoista. Yhteensä arjen perusasioihin eli asumiseen, ruokaan ja liikenteeseen kuluu reilusti yli puolet (56–57 %) kokonaiskulutusmenoista. Kolme suurinta menoryhmää ovat samat myös muilla kotitaloustyypeillä kuin tässä tarkastelluilla (SVT 2013). Vähiten rahaa käytettiin vaatteisiin, alkoholijuomiin, terveyteen ja tietoliikenteeseen.

Taulukko 2. Yhden hengen ja yksinhuoltajatalouksien kulutusmenot (EUR/kulutusyksikkö) vuonna 2012, käyvin hinnoin

	Yhden hengen talous, alle 65 v		Yksinhuoltajatalous	
	Euroa	% menoista	Euroa	% menoista
Elintarvikkeet ja juomat	2 480	11	2 969	13
Alkoholijuomat ja tupakka	695	3	405	2
Vaatteet ja jalkineet	662	3	979	4
Asuminen ja energia	7 444	31	6 730	29
Kodin kalusteet, koneet ja tarvikkeet	925	4	1 144	5
Terveys	640	3	608	3
Liikenne	3 445	15	3 076	14
Tietoliikenne	629	3	724	3
Kulttuuri ja vapaa-aika	2 619	11	2 231	10
Hotellit, kahvilat ja ravintolat	1 381	6	991	4
Muut tavarat, palvelut ja koulutus	2 652	11	2 928	13
Kulutusmenot yhteensä	23 573		22 784	

Asumiseen, liikenteeseen, elintarvikkeisiin ja kulttuuriin sekä vapaa-aikaan kulutettiin eniten

Vaikka kulutuksen rakenne näyttää eri kotitaloustyypeillä varsin samankaltaiselta, myös eroja löytyy. Yksinasuvilla asuminen vie kokonaiskulutusmenoista 31 prosenttia, ja myös yksinhuoltajilla lähes yhtä suuren osan (29 %). Muilla kotitaloustyypeillä asumisen osuus kokonaiskulutuksesta vaihtelee. Lapsettomilla pariskunnilla ja kahden huoltajan lapsiperheillä asumisen menot ovat 24 prosenttia menoista, vanhustalouksilla peräti 37 prosenttia (SVT 2013). Se, että asumisen menot vievät kulutuksesta suuren osan, merkitsee sitä, että muuhun kulutukseen on käytössä vähemmän rahaa. Näin on erityisesti juuri yksinasuvilla, yksinhuoltajilla ja myös vanhustalouksilla.

Asumismenojen yksityiskohtaisempi tarkastelu osoittaa, että vuokralla asumisesta johtuvat menot ovat yksinasuvilla selvästi suuremmat kuin muissa talouksissa. Yhden hengen talouksien asumismenojen suuruus ilmenee juuri Helsingissä, jossa esimerkiksi kaikista yksinasuvista 53 prosenttia asui vuonna 2011 vuokra-asunnoissa ja näistä enemmistö vapaa-rahatoiteisessa vuokra-asunnossa (Helsingin kaupungin tietokeskus 2013). Saman selvityksen mukaan nuorten ikäryhmässä (alle 25-vuotiaat) peräti 83 prosenttia ja 25–29-vuotiaista 73 prosenttia asui vuokralla. Myös yksinhuoltajaperheistä enemmistö (59 %) asui vuokra-asunnossa. Asumisen kalleus tiedetään isoksi ongelmaksi pääkaupunkiseudulla talouksien toimeentulon näkökulmasta.

Liikenteen menot muodostuvat hyvin monenlaisista eristä. Menoihin lasketaan sekä auton hankintaan ja käyttöön liittyviä menoja että ns. kuljetuspalveluiden käyttöön liittyviä menoeria. Viimeksi mainittuja ovat matkaliput ulkomaille sekä maanteitse, junalla ja laivalla tapahtuvat matkat Suomessa. Valmismatkat eivät liikennemenoihin kuitenkaan sisälly vaan ne ovat osa vapaa-ajan kulutusta.

Yksinasuvien ja yksinhuoltajatalouksien liikennemenoja ovat 14–15 prosenttia kaikista kulutusmenoista, mikä on hieman pienempi osuus kuin kaikilla talouksilla keskimäärin. Selitys löytyy yksinasuvien ja yksinhuoltajien muita talouksia pienemmistä oman auton hankinta- ja käyttömenoista. Yksin asuvista 56 prosentilla on auto, mutta esimerkiksi lapsettomista pariskunnista auton omistaa 87 prosenttia (SVT 2013). Vastaavasti erilaisiin kuljetuspalveluihin yksinasuvilla kuluu suhteellisesti enemmän rahaa kuin muilla talouksilla. Esimerkiksi ulkomaan matkailuihin yksin asuvat käyttivät 294 euroa vuonna 2012, mikä on selvästi enemmän kuin esimerkiksi yksinhuoltajilla (125 euroa) tai kahden huoltajan lapsiperheillä (179 euroa) kulutusyksikköä kohti.

Elintarvikkeisiin ja alkoholittomiin juomiin yksinasuvat käyttivät noin 2 480 euroa vuodessa. Elintarvikkeiden osuus (11 %) kulutusmenoista on jonkin verran pienempi kuin muilla talouksilla (SVT 2013). Elintarvikkeet-menoryhmän sisällä yhden hengen taloudet poikkeavat muista ryhmistä muun muassa enenevässä määrin valmisruokien käyttäjinä, minkä Aalto ja Peltoniemi (2014) näkevät johtuvan elämäntyylin eroista. Valmisruokia suosivat

Kuva: Kauppakeskus Itis

erityisesti nuoret ikäluokat. Yksinhuoltajilla elintarvikehankintoihin kuluu 13 prosenttia kokonaiskulutusmenoista.

Hotelli-, kahvila- ja ravintolamenojen osuus (6 %) on yhden hengen talouksissa suurempi kuin muissa taloustyypeissä (1–5 %). Menoissa heijastuu varsinkin nuorten yhden hengen talouksien elämäntapa. Erityisesti nuorimmissa yksinasuvien talouksissa ruokaa ei valmisteta kotona itse, vaan ruokailu ravintoloissa on yleistä, ja merkittävä osuus ruokailun menoista suuntautuu kodin ulkopuolella ruokailuun. Sen sijaan esimerkiksi eläkeläistalouksissa ruoka tehdään itse tai käytetään kaupan valmisruokia. Yksinasuvat käyttivät kahviloihin ja ravintoloihin yli 1 100 euroa vuodessa. Tämä on lähes yhtä paljon kuin lapsettomilla pariskunnilla, mutta huomattavasti enemmän kuin muilla talouksilla. Jos ravintoloissa nautittu alkoholi

li lisätään kyseessä oleviin menoihin, ero muihin kotitaloustyypeihin kasvaa entisestään. (Raijas & Varjonen 2009.)

Kulttuuriin ja vapaa-aikaan liittyvässä kulutuksessa näkyy kulutuksen rakenteen muuttuminen muun muassa teknologian kehityksen myötä. Erilaiset viihde-elektronikan ja tietotekniset laitteet ovat yleistyneet. Markkinoille tulee jatkuvasti uusia laitteita, mikä heijastuu kulutusmenoihin. Vapaa-ajan kulutus on myös monipuolistunut: vapaa-ajalle haetaan miellyttäviä ja nautintoja tuottavia asioita. Kulutustutkimuksessa tähän menoryhmään sisältyy sekä erilaisten laitteiden hankintoja (mm. taulutelevisiot, DVD-laitteet, digikamerat, kannettavat tietokoneet ja tabletit) että palvelujen käyttöä (esim. urheilu- ja vapaa-ajan palvelut, teatterit, konsertit yms. sekä valmismatkat).

Terveysteen, vaatteisiin, alkoholiin ja tietoliikenteeseen kulutettiin vähiten

Terveysteen yksinasuvat kuluttivat suhteellisesti yhtä paljon (3 %) kulutusmenoistaan kuin taloudet keskimäärin. Pienituloisten yksinasuvien on kuitenkin todettu tinkivän juuri terveysteen ja lääkkeistä ruoan ohella (ks. Borg & Hietaniemi tässä kirjassa).

Vuonna 2012 vaatteisiin ja jalkineisiin yksinasuvat kuluttivat alle 700 euroa (3 % kulutusmenoista) ja yksinhuoltajat lähes 1 000 euroa (4 %) (Taulukko 2). Suomalaisen kulutusosuus vaatteisiin on pysynyt 1990-luvulta lähes muuttumattomana. Suomalaisen vaate- ja ulkonäköön käyttämä summa on eurooppalaista keskitasoa. Vaatteiden hankinnassa perusteena on usein tarvelähtöisyys. Suomalaiset arvioivat kauneudenhoitoon käytettävän kuluksen itselleen yhtä merkitykselliseksi kuin alkoholin kulutuksen (Sarpila 2013).

Alkoholiin ja tupakkaan yksinasuvat käyttävät suhteellisesti enemmän kuin taloudet keskimäärin, lähes 700 euroa vuodessa. Ainoastaan lapsettomilla pareilla alkoholin ja tupakan kulutusmenot ovat tätä suuremmat. Kuten edellä jo mainittiin, osa menoista on ravintoloissa nautittua alkoholia.

Tietoliikenteeseen eli matkapuhelimiin, niiden puhelunmaksuihin sekä internetkustannuksiin yksinasuvat ja yksinhuoltajat käyttivät rahaa suunnilleen saman verran kuin muut taloudet eli noin 600–700 euroa vuodessa. Vanhustalouksissa tietoliikenteen menot olivat tätä pienemmät. Matkapuhelimista ja internetistä on tullut välttämättömyshyödykkeitä, jotka hanki-

taan tulotasosta riippumatta. Osa vanhustalouksista ei ole tässä kehityksessä mukana. Suomalaisesta ajankäyttötutkimuksesta on havaittu, että yksin asuvien ruudun takana ja erityisesti tietokoneella viettämä aika on lisääntynyt (ks. Hanifi tässä kirjassa).

Tulot määrittelevät kulutusta

Kulutusvalinnat ja -tavat riippuvat hyvin pitkälle taloudellisista resursseista ja niiden tuomista mahdollisuuksista. Käytävissä olevat tulot ovat keskeinen reunaehto sille, millaiseen kulutukseen on varaa ja millaiseksi toimeentulo muodostuu. Tosin nykyisin yleistynyt luoton, esimerkiksi luottokortin käyttö, tekee mahdolliseksi tästä poikkeamisen.

Borg ja Hietaniemi (2016) valottavat tämän artikkelisarjan kirjoituksessaan helsinkiläisten yksinasuvien tuloja ja toimeentuloa. Yksinasuvien ja yksinhuoltajien tulot ovat pienemmät verrattuna muiden kotitaloustyyppien tuloihin. Joka viides helsinkiläisistä yksinasuvista oli pienituloinen (tulot korkeintaan 1 200 euroa kuukaudessa) vuonna 2013. Yksinasuvien tulot vaihtelevat kuitenkin paljon.

Osa kokee tulevansa toimeen vähintään melko mukavasti (42 % yksinasuvista, 27 % yksinhuoltajista), mutta tulojen pienuus näkyy toimeentulovaikeuksina. Lähes joka kolmas, 29 prosenttia yksinasuvista oli tyytymätön kulutusmahdollisuuksiinsa. Eläkeläisistä tyytymättömiä oli 37 prosenttia ja eronneista 39 prosenttia. Lähes puolella (48 %) yksinhuoltajista ja 39 prosentilla yksinasuvista oli vaikeuksia tulla toi-

Kuva: Helsingin kaupungin aineistopankki / Jussi Helisten

meen ja saada tulot riittämään menojen kattamiseen. (ks. Borg & Hietaniemi tässä kirjassa). Lähes kaikki käytettävissä olevat tulot menevät pienituloisilla ns. välttämättömään tai pakolliseen kulutukseen eli perustarpeiden tyydyttämiseen (nälkä, jano, suoja, hygienia). Yllättävät menot voivat keikauttaa talouden pois raiteiltaan.

Kun verrataan kulutusrakennetta ensimmäiseen eli alimpaan tuloviidennekseen ja viidenteen eli ylimpään tuloviidennekseen kuuluvien talouksien välillä, erot kulutusmenoissa ja kulutuksen rakenteessa ovat selkeät. Alimmassa tuloluokassa asumisen ja ruoan osuus kulutusmenoista on 51 prosenttia, ylimmässä 37 prosenttia. Euromääräisen kulutuksen erot kulutusyksikköä kohti ovat suurimmat vaatteiden ja jalkineiden, kodin koneiden ja

laitteiden, liikenteen, kulttuurin, vapaaajan ja koulutuksen sekä hotelli-, kahvila- ja ravintolapalvelujen kulutuksessa, joissa alimman tuloviidenneksen kulutusmenot ovat vain 20–30 prosenttia ylimmän tuloviidenneksen menoista. Esimerkiksi vaatteisiin ja jalkineisiin ensimmäiseen tuloviidennekseen kuuluvat taloudet käyttivät 419 euroa ja viidenteen tuloviidennekseen kuuluvat 1 355 euroa kulutusyksikköä kohti vuodessa.

Pienimmät erot kulutusyksikköä kohti ovat alkoholin ja tupakan kulutusmenoissa, joissa alimman tuloviidenneksen menot ovat 66 prosenttia, sekä tietoliikenteen menoissa joissa alimman tuloviidenneksen menot ovat 71 prosenttia ylimmän tuloviidenneksen vastaavista menoista. Alimpaan tuloviidennekseen kuuluvil-

la talouksilla alkoholin ja tupakan menot olivat 474 euroa ja ylipäähän 717 euroa vuodessa kulutusyksikköä kohti. Edellä kuvattuja eroja voitaneen pitää suuntaa antavina myös tarkasteltaessa pieni- ja suurituloisten yksinasuvien kulutusta.

Helsingiläisten kulutus poikkeaa muualla Suomessa asuvien kulutuksesta

Entä miten helsingiläisten yksinasuvien, tai pääkaupunkiseutulaisten yleisesti, kulutusmenot eroavat muualla Suomessa asuvien menoista? Alueellisia kulutuseroja ohjaavat eri tekijät, muun muassa kotitalouksien koko ja väestön ikärakenne (Honkkila 2014).

Helsingissä ja Uudellamaalla asuvien kulutusmenot ovat kautta linjan suu-

remmat kuin muualla Suomessa asuvien. Helsinki-Uudenmaan suuralueella kotitalouksien kesimääräiset kulutusmenot ovat 15 prosenttia suuremmat kuin koko maan kulutusmenot (Honkkila 2014). Taulukossa 3 esitetään kulutusyksikköä kohden laskeut kulutusmenot suuralueittain.

Pääkaupunkiseudulla asuvien muualla maassa asuvia suuremmat menot liittyvät erityisesti asumiseen ja energiaan, liikenteeseen sekä hotelli- ja ravintolapalvelujen käyttöön. Liikenteen menot ylittävät selvästi muualla Suomessa asuvien menot, kulttuuriin ja vapaa-aikaan käytetään koko Etelä-Suomessa enemmän rahaa kuin Länsi-, Itä- ja Pohjois-Suomessa. Honkkila (2014) on analysoinut tarkemmin kulutuseroja alueiden välillä. Asumisen kalleus pääkaupunkiseudulla selittää eniten alueellisia kulutuseroja. Analyysin mukaan suurten asumismenojen lisäksi

Taulukko 3. Kulutusmenot (EUR/kulutusyksikkö) suuralueittain vuonna 2012, käyvin hinnoin

	Helsinki-Uusimaa	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi
Elintarvikkeet ja alkoholitonta juomat	3 058	2 952	2 949	2 980
Alkoholijuomat ja tupakka	575	567	564	513
Vaatteet ja jalkineet	845	759	655	727
Asuminen ja energia	8 684	6 432	6 726	5 764
Kodin kalusteet, koneet ja tarvikkeet	1 221	1 054	1 104	1 007
Terveys	855	819	747	781
Liikenne	4 566	3 669	3 763	3 575
Tietoliikenne	648	590	591	581
Kulttuuri ja vapaa-aika	2 605	2 744	2 271	2 124
Hotellit, kahvilat ja ravintolat	1 364	921	894	766
Muut tavarat, palvelut ja koulutus	3 216	2 692	2 612	2 508

Kuva: Helsingin kaupungin aineistopankki / Mika Lappalainen

pääkaupunkiseudun muuta Suomea korkeampi kulutus johtuu pääosin korkeammasta tulotasosta. (Honkkila 2014.)

Nuori kaupunkiväestö muuttaa kulutuksen kuvaa

Kulutus muuttuu muun muassa kulutusympäristössämme tapahtuvien ilmiöiden mukaan. Monen kohdalla oman taloudellisen tilanteen muuttuminen heikommaksi on vaikuttanut kulutustapoihin, rahan käyttöön ja käyttäytymiseen kuluttajana. Kulutus muuttuu myös hintojen muuttuessa, esimerkkinä elintarvikkeiden hintojen lasku. Tämän vuoksi kulutustietojen kerääminen ja tarkastelu säännöllisin väliajoin on tärkeää. Uusin, aineiston keruu-

vaiheessa oleva kulutustutkimus antaa tietoa vuosina 2017–2018 kulutuksesta.

Yksin asuvilla korostuu asumisen korkea osuus kulutusmenoista. Muihin kotitaloustyyppeihin verrattuna yksinasuvat käyttävät suhteellisesti enemmän rahaa myös hotelli-, kahvila- ja ravintolapalveluihin. Elintarvikkeiden suhteellinen osuus kulutusmenoista on puolestaan pienempi muihin kotitaloustyyppeihin verrattuna.

Alueellisia kulutuseroja selittävät monet eri tekijät, kuten kotitalouksien koko ja väestön ikärakenne. Yksinasuvien suuri osuus pääkaupunkiseudulla ja se, että alueella asuu paljon keskimääräistä nuorempaa väestöä, ohjaavat osaltaan alueellisia kulutuseroja. Tämä näkyy erityisesti asumisen sekä kahvila- ja ravintolapalveluihin käytettävänä keskimääräistä suurempina menoina.

Lähteet

- Aalto, Kristiina & Peltoniemi, Ari (2014).** *Elintarvikkeiden kulutusmuutokset kotitalouksissa 2006–2012.* Tutkimuksia ja selvityksiä 10/2014. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki.
- Borg, Pekka & Hietaniemi, Leena. (2016).** *Yksin asuvien taloudellinen toimeentulo Helsingissä.* <www.yksinkaupungissa.fi>
- Hanifi, Riitta (2016).** Pääkaupunkiseutulaisten yksinäistynyt ajankäyttö. <www.yksinkaupungissa.fi>
- Helsingin kaupungin tietokeskus (2013).** *Asuminen Helsingissä tilastojen valossa 1990–2012.* Tilastoja 2013:39.
- Honkkila, Juha (2014).** *Asumisen kalleus pääkaupunkiseudulla selittää alueellisia kulutuseroja.* Hyvinvointikatsaus 4/2014.
- Raijas, Anu (2014).** *Kotitalouksien kulutuksen kehitys 2000-luvulla Suomessa ja Ruotsissa.* Kansantaloudellinen aikakauskirja 4/2014.
- Raijas, Anu & Varjonen, Johanna (2009).** Katsaus kulutukseen. Teoksessa: Lammi, Minna & Niva, Mari & Varjonen, Johanna (toim.) *Kulutuksen liikkeet.* Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2009. 11–39. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Sarpila, Outi (2013).** *Beauty for Sale - An Empirical Study of Appearance-Related Consumption in Finland.* Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja. B 368. Turku.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2013).** *Kotitaloudet ja kulutus kotitaloustyyppin mukaan 2006–2012.* Tilastokeskus. Helsinki.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2014).** *Kotitalouksien kulutus 2012. Tulot ja kulutus 2014.* Tilastokeskus. Helsinki.
- Wilska, Terhi-Anna (2013).** *Nämä asiat vaikuttavat sinkun talouteen.* Uusimaa 20.11.2013.

Yksin asuvat asumistuen saajat Helsingissä

Pertti Honkanen

Kelan asumistukirekisterit kertovat, että monilla helsinkiläisillä pienituloisilla yksin asuvilla vuokrat ovat korkeita suhteessa tuloihin ja asuminen melko ahdasta. Eläkkeensaajien asumistuessa tilanne on kuitenkin suotuisampi kuin yleisessä asumistuessa, josta työttömät ja muut työkäiset ovat riippuvaisia.

Pienituloiset yksin asuvat asumistukirekistereissä

Kelan rekistereistä saadaan sopivasti muokkaamalla ja tarpeen tullen tilastollisia menetelmiä käyttäen paljon tietoa suomalaisista, erityisesti niistä, jotka saavat erilaisia perusturvaetuuksia. Asumistukirekisterit ovat tärkeä tietolähde erityisesti pienituloisten elinolojen selvittämisessä. Yleisessä asumistuessa ja eläkkeensaajien asumistuessa tulorajat ovat sen verran tiukat, että yleensä näiden tukien saaja on katsottava pienituloiseksi.

Kummassakin asumistukijärjestelmässä valtaosa tuen saajista on yksin asuvia. Tähän vaikuttavat tukijärjestelmien tulorajat sen ohella, että pariskuntien muodostumisessa ja koossa pysymisessä tapahtuu ilmeisesti jonkinlaista taloudelliseen asemaan liittymistä valikoitumista.

Harvemmin kumpikin puoliso on hyvin pienituloinen ja esimerkiksi vain työttömien perusturvan varassa. Tavallisempi tilanne on, että toinen puoliso on vaikkapa työttömien perusturvalla ja toisen puolison taloudellinen tilanne on suotuisampi. Sama tilanne pätee myös eläkeläisiin: pariskunnat, joissa molemmat puoliset olisivat esimerkiksi pelkän kansaneläkkeen tai takuueläkkeen varassa, ovat harvinaisia, vaikkakin yksin asuvia pienen eläkkeen saajia on edelleen melko runsaasti.

Tässä artikkelissa tarkastellaan Kelan asumistukirekistereistä yleistä asumistukea ja eläkkeensaajien asumistukea saavia yksin asuvia helsinkiläisiä. Artikkelin valottaa kysymyksiä keitä he ovat, minkälaisissa asunnoissa ja kuinka kalliisti he asuvat ja miten heidän tulonsa suhtautuvat asumiskustannuksiin.

Asumistukea neljäsosalle Helsingin yksinasuvista

Joulukuussa 2015 yksin asuvia yleisen asumistuen ja eläkkeensaajien asumistuen saajia oli Helsingissä vajaat 43 000. Tämä vastaa noin 28 prosenttia Helsingin yhden hengen asuntokunnista (vuonna 2015 asuntokuntia 154 091). Rekisteritiedoista löytyy heistä yleistä, taulukossa 1 esitettyä tietoa.

Taulukko 1. Tietoja yksin asuvista asumistuen saajista Helsingissä joulukuussa 2015

	Yleinen asumistuki	Eläkkeensaajien asumistuki
Lukumäärä	23 333	19 520
Naisten osuus, %	49,6	63,7
Ikä keskimäärin, v	37,4	65,3

Yleisestä asumistukea yksin asuvat tuen saajat jakautuvat melko tarkkaan puoliksi miehiin ja naisiin. Miehiä on kuitenkin niukka enemmistö. Eläkkeensaajien asumistukea saavissa naisilla on selvä enemmistö ja miesten osuus jää 37 prosenttiin. Tämä heijastellee naisten työurien aikaisesta pienipalkkaisuudesta juontuvia pieniä eläkkeitä ja niiden riittämättömyyttä Helsingin asumiskustannusten kattamiseen.

Keski-ikä on puolestaan yleisessä asumistuessa 37 vuotta ja eläkkeensaajien asumistuessa 65 vuotta. Yleinen asumistuki painottuu melko paljon nuoriin, joiden keskuudessa työttömyys ja repalaiset työurat ovat yleisiä. Huomattakoon, että opis-

kelijat, joilla maksetaan opintotuen asumislisää, eivät ole näissä luvuissa mukana. Melko alhaista keskimääräistä ikää eläkeläisissä selittää se, että melko monet pienituloiset eläkeläiset ovat työkyvyttömyyseläkkeellä ja siten 65 vuotta nuorempia.

Vuokralla ja ahtaasti asuminen yleistä

Valtaosa yleisen asumistuen saajista, tässä tapauksessa 94 prosenttia, ovat vuokralla asuvia. Jonkin verran on myös osakeasunnoissa ja asumisoikeusasunnoissa asuvia. Eläkkeensaajien asumistuen saajissa on jonkin verran enemmän muuten kuin vuokralla asuvia. Taulukon 2 lukuun (79,9 %) eivät sisälly palvelutaloissa yhteishuoneissa tai yömajoissa asuvat. Rekisteritiedon mukaan joulukuussa 2015 helsinkiläisissä yömajoissa tai asuntoloissa asuvia tuen saajia oli 227.

Vuoteen 2014 asti sovellettu laki yleisestä asumistuesta oli hyvin mutkikas ja siinä oli tarkat normit asuntojen pinta-aloille ja erikokoisten asuntojen neliövuokrille. Vuonna 2015 tuli voimaan uusi paljon yksinkertaisempi asumistukilaki. Enää asunnon pinta-ala ei vaikuta tuen suuruuteen. Pinta-ala kuitenkin rekisteröidään edelleen. Keskimäärin yksin asuvilla pinta-ala on 37,6 neliometriä, mikä on varsin lähellä ennen vuotta 2015 huomioon otettua yksin asuvien normipinta-alaa. Normi oli nimittäin 37 neliometriä. Mediaani on kuitenkin pienempi, 34 neliometriä. Suuri osa asuu vanhaa 37 neliön normia ahtaammin. (Taulukko 2)

Taulukko 2. Yksin asuvien asumistuen saajien asunnon pinta-alat ja vuokralla-asuvien osuus Helsingissä joulukuussa 2015

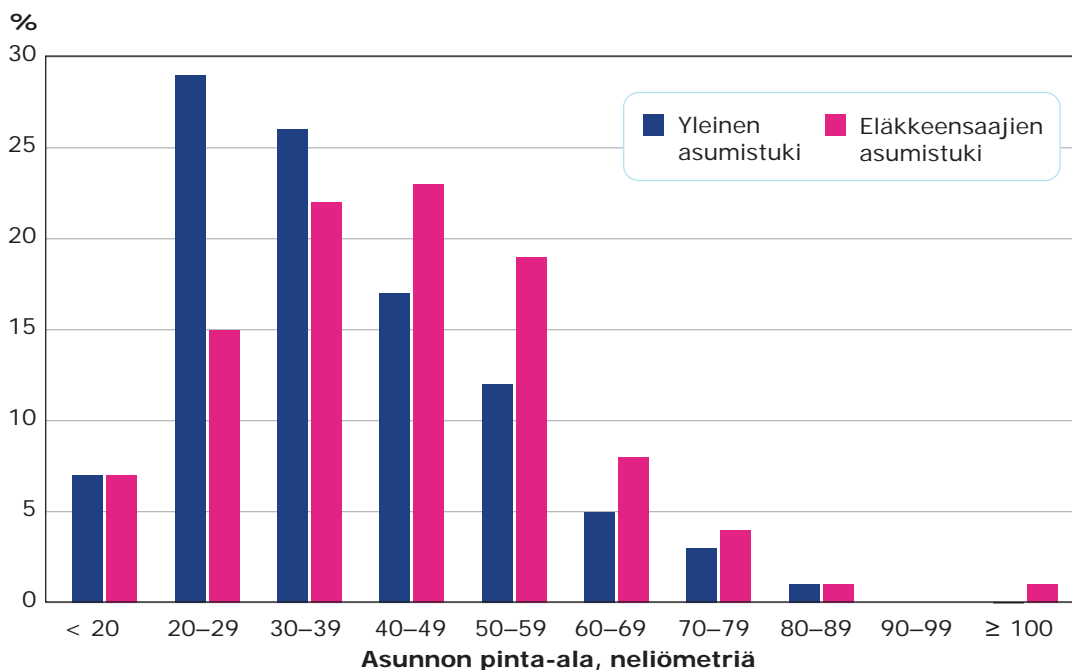
	Yleinen asumistuki	Eläkkeensaajien asumistuki
Vuokralla asuvien osuus, %	94	79,9
Asunnon pinta-ala, keskiarvo, m ²	37,6	43,1
Asunnon pinta-ala, mediaani, m ²	34,0	42,0

Eläkkeensaajien asumistuen saajilla neliöitä on keskiarvona ja myös mediaanina enemmän, 43 ja 42 neliömetriä. (Taulukko 2) Tähän vaikuttaa asumistuen väljem-

pi normitus. Sen perusteeksi on aikaisemmin mainittu lesken aseman turvaaminen: leskelle suodaan mahdollisuus asua yhtä väljästi kuin pariskunnalle. Asumistuen väljempi normitus mahdollistaa leskelle entisen asunnon säilyttämisen puolison kuoleman jälkeen.

Kuviossa 1 on esitetty asumistuen saajien asunnon pinta-alan jakautuminen joulukuun 2015 tietojen perusteella. Suuri osa yksin elävistä yleisen asumistuen saajista asuu melko ahtaasti, noin 20–30 neliömetrin kokoisessa asunnossa. Eläkkeensaajien asumistuen saajilla neliöitä on keskimäärin enemmän. Heillä 40–60 neliömetrin suuruiset asunnot ovat melko tavallisia.

Kuvio 1. Yksin asuvien asumistuen saajien asunnon pinta-alan jakauma

Lähde: Kelan asumistukirekisterit. Joulukuun 2015.

Asumisen kalleus lisää täyden asumistuen maksatusta Helsingissä

Helsingissä yksin asuvalla huomioon otettava vuokra yleisessä asumistuessa on vuonna 2015 ja 2016 enintään 508 euroa/kk. Asumiskustannuksissa sekä keskiarvo että mediaani ylittävät selvästi tämän tason. Eläkkeensaajien asumistuessa on väljempi normitus. Vuonna 2015 suurin huomioon otettava vuokra oli 663 euroa. Eläkkeensaajien asumistuen saajilla keskiarvo ja mediaanivuokra alittavat tämän selvästi. (Taulukko 3)

Taulukko 3. Yksinasuvien asumistukea saavien asumiskustannukset ja täyteen asumistukeen oikeutettujen osuus Helsingissä joulukuussa 2015

	Yleinen asumistuki	Eläkkeensaajien asumistuki
Täyttä asumistukea saavien osuus, %	39	2,7
Keskimääräinen asumiskustannus, €/kk	570	561
Asumiskustannusten mediaani, €/kk	578	554

Asumistuen määrään vaikuttavat henkilön tulotaso ja vuokran suuruus. Suurin mahdollinen yleinen asumistuki on 80 prosenttia korkeimmasta hyväksyttävästä asumismenosta, eli 508 eurosta (vuosina 2015 ja 2016). Se on kuukaudessa 406,40 euroa. Melko suuri osa Helsingin yksin asuvista on toisaalta niin pienituloisia ja toisaalta niin paljon vuokraa maksavia eli

vähintään 508 euron vuokraa maksavia, että he ovat oikeutettuja täyteen asumistukeen. Heitä on 39 prosenttia kaikista yksin asuvista. (Taulukko 3)

Eläkkeensaajien asumistuessa suurin mahdollinen asumistuki voidaan tässä yhteydessä määritellä tueksi, jonka täyttä takuueläkettä saava voi saada, jos vuokra on 663 euroa tai enemmän. Summa on noin 514 euroa. Melko harva, vain alle 3 % eläkkeensaajien asumistuen saajista saa tätä suurinta mahdollista tukea. (Taulukko 3)

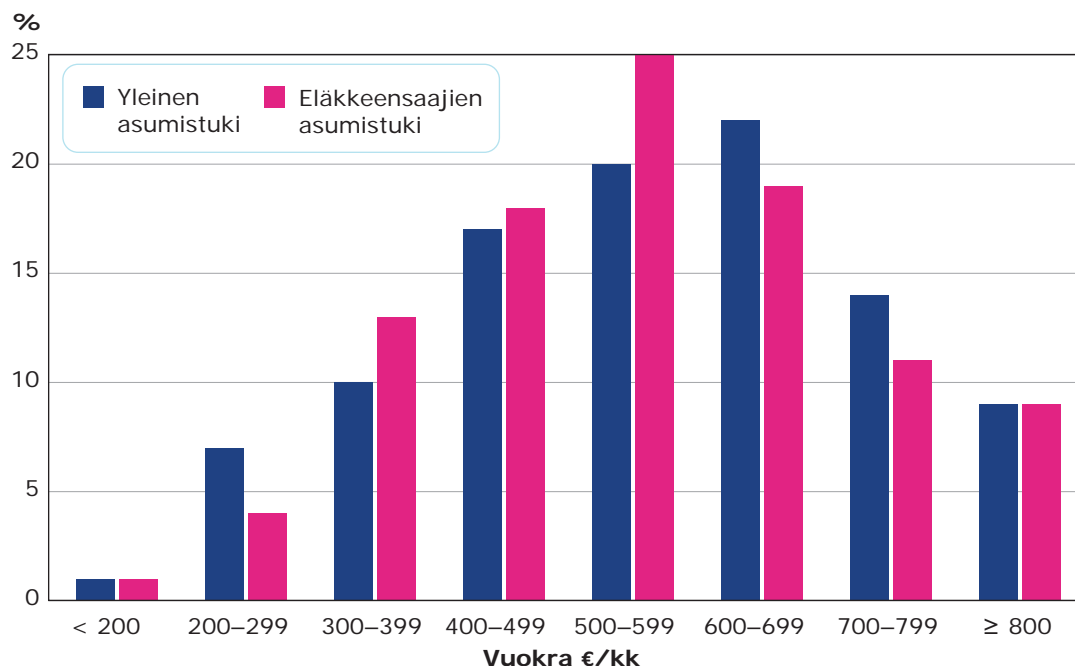
Kuviossa 2 on esitetty asumiskustannusten jakautuminen niiden suuruuden mukaan yleisen ja eläkkeensaajien asumistuen saajilla. Kyse on tietenkin ensi sijassa vuokrasta ja siihen liittyvistä vesimaksuista, mutta omistusasunnoissa kyse on osittain laskennallisista eristä. Näiden laskennallisten erien osuus on kuitenkin vähäinen.

Yleisessä asumistuessa yksin asuvien ns. normivuokra on Helsingissä 508 euroa. ”Normivuokra” ylitetään usein, suurin piirtein joka toisessa tapauksessa. Sen sijaan helsinkiläisillä eläkkeensaajilla normivuokran 663 euron raja ylitetään harvemmin, mutta niitäkin, joiden vuokra on vähintään 700 euroa kuukaudessa, on noin 20 prosenttia kaikista eläkeläisten asumistuen saajista. (Kuvio 2)

Yksin asuvan asumistuensaajan tulot eivät riitä vuokraan ja elämiseen

Yleisen asumistuen saajien mediaanitulo on tarkalleen työttömien peruspäivärahan suuruinen, 705 euroa/kk. Keskimääräinen

Kuvio 2. Yksin asuvien asumistuen saajien asumiskustannusten jakautuminen

Lähde: Kelan asumistukirekisterit. Joulukuu 2015.

tulo on hieman suurempi. Niillä, jotka saavat eläkkeensaajien asumistukea, keski- ja mediaanitulot ovat selvästi suuremmat, 1 100 euron tuntumassa. Tähän vaikuttaa jonkin verran lievempi tuloharkinta, jonka vuoksi tukea voi saada hieman suuremmilla tuloilla kuin yleisessä asumistuessa. (Taulukko 4)

Taulukko 4. Yksinasuvien asumistukea saavien tulot Helsingissä joulukuussa 2015

	Yleinen asumistuki	Eläkkeensaajien asumistuki
Keskimääräinen tulo, €/kk	745	1 126
Mediaanitulo, €/kk	705	1 093

Jo keskimääräisiä tuloja ja keskimääräisiä vuokria vertaamalla voi päätellä, että yleisessä asumistuessa yksin asuvat eivät tule toimeen ilman asumistukea eivätkä useinkaan myös ilman toimeentulotukea. Keskitulon ja keskivuokran erotus on vain 175 euroa, jonka ei voi katsoa riittävän jokapäiväisiin menoihin Suomessa, varsinkin kun myös tulosta maksettavat verot on otettava huomioon. Toimeentulotuen perusosa, jolla jokapäiväiset menot on katettava, on nyt 485 euroa. Eläkkeensaajilla tilanne on yleensä suotuisampi, mihin vaikuttaa sekin, että verotus ei pure pienimpiin eläkkeisiin. (vrt. taulukko 4 ja kuvio 2)

Sipilän hallitus suunnitteli hallitusohjelmassa ja myös julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2016–2019 eläkeläis-

ten siirtämistä yleiseen asumistukeen ja siten eläkkeensaajien asumistuen lakkauttamista erillisenä tukimuotona. Tässä artikkelissa esitetyistä tiedoista voidaan päätellä, että eläkkeensaajille tämä olisi merkinnyt yleensä asumistuen heikentymistä, muun muassa sen vuoksi, että etenkin yksin asuvilla hyväksyttävä asumismeno on yleisessä asumistuessa selvästi pienempi kuin eläkkeensaajien asumistuessa. Todellisten ja tuessa hyväksyttävien asumismenojen välinen kuilu olisi monilla eläkeläisillä kasvanut.

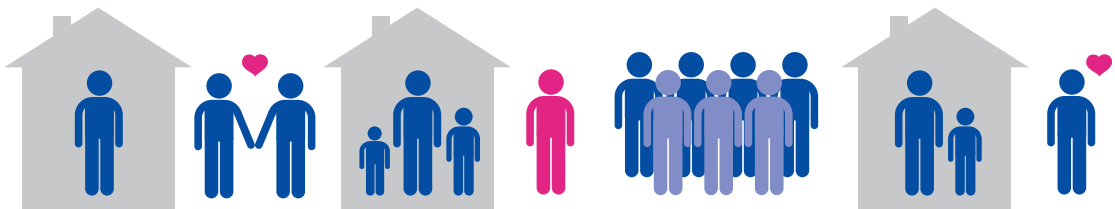
Kun tiedot suunnitellun uudistuksen vaikutuksista eläkeläisten taloudelliseen arkeen tarkentuivat, hallitus kuitenkin luopui suunnitelmasta. Sen sijaan asumistukea on vuodelle 2016 tiukennettu jäädyttämällä asumismenonormit vuoden 2015 tasolle. Se on ongelma erityisesti pääkaupunkiseudulla ja Helsingissä, jossa vuokrat nousevat nopeammin kuin muussa maassa ja ovat muutenkin yleensä paljon keskimääräisiä, ns. normivuokria korkeammat.

Kuva: Helsingin kaupungin aineistopankki / Veikko Somerpuro

Käsitteet

Yksin kaupungissa – mitä kaikkea yksin oleminen voi tarkoittaa?

Sanojen merkityksiä ja kirjoitustapoja

Pekka Borg

Mitä eroa on yksinasuvilla, yksinelävillä, sinkuilla ja yksinäisillä vai voivatko nämä käsitteet kuvata samaa henkilöä? Joku henkilö voi olla kaikkea tuota, mutta toiselle saattaa sopia vain niistä yksi sana.

Kirjoitetaanko yksin asuva tai yksin elävä yhteen vai erikseen? Kotimaisten kielten keskuksen neuvonnan mukaan molemmat vaihtoehdot kelpaavat. Vielä yleisempää on kirjoittaa yksin asuminen tai eläminen erikseen, mutta jos puhutaan ilmiöstä käsitteenä, voidaan sanat kirjoittaa yhteen.

Yksinasuva

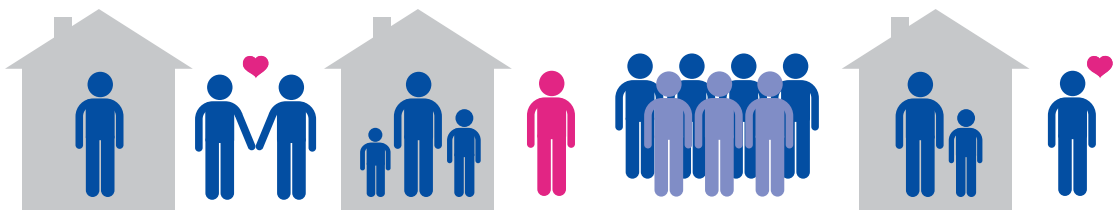
- On asutokunnan kokoon liittyvä käsite. Se tarkoittaa henkilöä, joka on asunnon ainoa asukas. Käsite rajaa ulkopuolelle myös asunnottomat ja asuntoloissa, laitoksissa sekä muissa yhteismajoituksissa asuvat henkilöt. Yksinasuva ei kuitenkaan ole sosiaalisia suhteita kuvaava käsite. Yksinasuvakin voi elää parisuhteessa.

Yksinelävä

- On sosiaalisiin suhteisiin liittyvä käsite, jolla tarkoitetaan ilman puolisoa ja huollettavia lapsia elävää henkilöä. Yksinasumisen ja yksinelämisen suhteen vaikeasti määriteltäviä ovat lapsen yhteishuoltajuudet, joissa lapsi asuu osan ajasta äidin ja osan isän luona.
- Yksinelävä voi asua yhdessä toisen tai useammankin aikuisen kanssa, jos hän ei elä asuinkumppanin kanssa parisuhteessa. Opiskelijat ja kaverit jakavat usein asunnon mm. kustannusten minimoimiseksi. Jos asunnon jakavilla ei ole parisuhdetta keskenään tai parisuhde on muualla asuvan henkilön kanssa, kyse on yksinelävistä. Samoin aikuiset sisarukset voivat asua yhdessä ja isä tai äiti saattaa asua esimerkiksi hoidollisista syistä aikuisen lapsensa luona. Yksinelävä voi olla myös asunnoton, vaikka toisaalta asunnoton voi olla parisuhteessakin elävä.

Erillissuhteessa elävät

- On uudehko käsite, jolla tarkoitetaan parisuhteessa eläviä, jotka asuvat kumpikin eri osoitteessa (living apart together, LAT eli yhdessä erikseen elävät). Erillissuhde viittaa kahden aikuisen suhteeseen, joten myös lapsen/lapsien kanssa asuva yksinhuoltaja voi elää erillissuhteessa. Voi olla vaikea löytää selkeätä kriteeriä, milloin on kyse erillissuhteesta ja milloin jonkinlaisesta seurustelusta. Martinin ym. (2011, 2) mukaan erillissuhteen edellytyksenä on, että henkilöt pitävät itseään parisuhteessa elävänä ja että myös muut mieltävät heidät pariksi.

Etäsuhde

- On erillissuhteen alamuoto, jossa suhteen osapuolet elävät melko kaukana toisistaan ja tapaamisvälit voivat olla kohtalaisen pitkiä (Kontula 2009, 33). Kanadalaisessa väestötutkimuksessa 6 prosenttia erillissuhteessa elävistä asui vähintään puolen päivän ajomatkan päässä ja lisäksi 12 prosenttia asui yli tunnin ajomatkan päässä (Statistics Canada 2011).

Päättyneessä suhteessa yhdessäasuva

- On erillissuhteelle käänteinen käsite, jonka englanninkieliselle termille "Living together apart" (LTAsuhde) ei ole vakiintunutta suomenkielistä käännöstä. Sillä tarkoitetaan kahta yhdessä asuvaa aikuista (sekä mahdollisia lapsia), jotka eivät enää katso elävänsä parisuhteessa keskenään. Yhteisasumisen jatkumisen syynä voi olla esimerkiksi halu hoitaa lapset yhdessä aikuisiksi, vaikeus löytää uutta asuntoa tai muut taloudelliset tekijät. (Martin ym. 2011, 3)

Sinkku

- On arkikielessä tavanomainen nimitys yksineläville. Arja Mäkinen (2008) päätyi kuitenkin yksineläjänaisia koskevassa väitöstyössään hylkäämään sinkku-sanan käytön, koska sinkku ei ole tutkimuskieleen sopiva, sävyltään neutraali sana. Arkipuheessa sinkkuun liitetään usein tietynlainen käyttäytyminen ja elämäntyyli. Myös yksinhuoltajia saatetaan nimittää sinkkuiksi, jos heillä ei ole puolisoa tai seurustelusuhdetta.

Yksinäinen

- Ei viittaa yksin asumiseen vaan tunteeseen tai kokemukseen, jossa henkilö kokee eristyneisyyttä muista ihmisistä, vaikka kaipaaisi sosiaalista kanssakäymistä (Saari 2009, 9).
- Sosiologisessa tutkimuksessa (esim. Saari 2009) tutkitaan yksinäisyyttä ja sen esiintyvyyttä yhteiskunnallisena ilmiönä. Kiinnostuksen kohteena on, minkälaisien mekanismien kautta sosiaaliset ja yhteiskunnalliset muutokset ovat vaikuttaneet yksinäisyyden kokemiseen ja sitä kautta koettuun hyvinvointiin. Sosiaaliset suhteet ja verkostot, sekä ihmisten keskinäiset että yksilöiden ja instituutioiden väliset siteet ja luottamus instituutioihin ovat tärkeitä yksinäisyyden tutkimisessa.
- Yksinäisyyttä on selitetty monenlaisilla teorioilla (ks. esim. Tiikkainen 2011). Robert Weissin interaktionistisen teorian mukaan on kahdenlaista yksinäisyyttä. On emotionaalista yksinäisyyttä, joka aiheutuu kiintymystä tuottavan suhteen puuttumisesta. Toisaalta on sosiaalista yksinäisyyttä, joka aiheutuu sosiaaliseen yhteisöön liittymisen epäonnistumisesta.
- Psykodynaamisissa teorioissa korostetaan läheisimmissä ihmissuhteissa varhaislapsuudessa tapahtuneiden häiriöiden vaikutuksia vuorovaikutustaitoihin. Kognitiivisessa teoriassa persoona vaikuttaa siihen millaiseksi henkilö tulkitsee tilanteensa. Toisaalta sekä tosiasialliset sosiaaliset suhteet että ympäröivä yhteiskunta ja kulttuuriset normit vaikuttavat siihen, millaiseksi henkilö kokee sosiaaliset suhteensa.
- Eksistentiaalisessa teoriassa yksinäisyys kuuluu ihmiselämään. Kyvyttömyys ja pelko olla yksin pahentavat yksinäisyyttä. Oppiminen olemaan itse itsensä ja kohtaamaan yksinäisyytensä auttaa voittamaan pelon. Eksistentiaalisuus tuo esiin myös yksinäisyyden positiivisia puolia, jotka vapauttavat voimavaroja luovuudelle.
- Yksinäisyyttä voivat aiheuttaa myös fyysiset liikkumisen esteet ja etäisyydet.

Yksinasuvat ja yksinelävät tilastoissa ja tutkimuksessa

Väestötilastojen tuottamisessa ei aina voida toimia puhtaasti käsitteiden mukaisesti, vaan joudutaan usein tekemään kompromissiratkaisuja. Asuntokuntatilasto kuvaa melko yksiselitteisesti, kuinka monta henkeä asunnossa asuu. Perhetilastoissa ongelmia tuottaa avoliittojen määrittely. Kun väestörekistereihin ei ole kerätty tietoa henkilöiden avosuhteista, on avoliitossa elävät päätelty laskennallisesti tietyillä ikään ja sukupuoleen liittyvillä rajauksilla. Tällöin myös tosiasiallisesti pariutumattomia henkilöitä tulee määrittelyksi avopareiksi.

Yksinelävien tutkimisessa olisi usein tarvetta tilastotietoon, joka kattaisi sekä yksinelävät että erityyppisissä perheissä asuvat. Väestötietojärjestelmästä tämänlaista yhdistelmätietoa on huonosti saatavissa, mutta monien palveluiden asiakasrekistereissä on käytössä perhetyypittely, joka sisältää yksinelävät omana luokkanaan.

Haastattelu ja kyselytutkimuksien etuna on, että niissä voi kerätä laajemmin tietoa yksinelämisestä ja erilaisista sosiaalisista suhteista. Tosin kyselyissä vastausprosentti voi jäädä alhaiseksi ja otosperusteet voivat rajata yksinelävien ryhmiä ulkopuolelle. Esimerkiksi osoitteisiin perustuvissa kyselyotoksissa laitoksissa asuvat ja asunnottomat jäävät otoksen ulkopuolelle, vaikka enemmistö asunnottomista on yksineläviä.

Seuraavassa on esitetty tilastokeskuksen määritelmiä ja laskentaperusteita asuntokunnan ja perheen tilastoinnissa.

Asuntokunta

- Asuntokunnan muodostavat kaikki samassa asuinhuoneistossa vakinaisesti asuvat henkilöt. Väestön keskusrekisterin mukaan vakinaisesti laitoksissa kirjoilla olevat, asunnottomat, ulkomailla ja tietymättömissä olevat henkilöt eivät muodosta asuntokuntia
- Asuntokuntakäsite otettiin käyttöön vuoden 1980 väestölaskennassa. Sitä aikaisemmissa laskennoissa käytettiin ruokakuntakäsitettä. Ruokakunnan katsottiin muodostuvan yhdessä asuvista perheenjäsenistä ja muista henkilöistä, joilla oli yhteinen ruokatalous. Alivuokralainen, jolla oli oma ruokatalous, muodosti oman ruokakuntansa. Vuodesta 1980 alivuokralainen kuuluu samaan asuntokuntaan muiden asunnossa asuvien kanssa.
- Asuntoväestöön kuuluvat väestötietojärjestelmän mukaan vuoden lopussa varsinaisissa asunnoissa vakinaisesti asuvat henkilöt. Laitoksissa vakinaisesti kirjoilla olevat, asuntoloissa ja ulkomailla asuvat sekä asunnottomat henkilöt eivät kuulu asuntoväestöön.

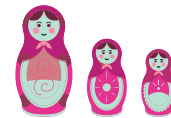
Perhe

- Perheen muodostavat yhdessä asuvat avio tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. Perhetilastot lasketaan vuoden vaihteessa Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmän mukaan samassa asunnossa asuvista henkilöistä.
- Asuntokunnissa asuvat perheen ulkopuoliset henkilöt, eivät kuulu perheväestöön, elleivät muodosta omaa perhettä. Myöskään yhdessä asuvat sisarukset tai serkukset eivät ole perhe, eivätkä kuulu perheväestöön. Yksin tai samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa asuvat ihmiset eivät kuulu perheväestöön.
- Perheiden perusväestö poikkeaa asuntoväestöstä siten, että siihen lasketaan kuuluvaksi myös asuntoloissa asuvat perheet. Sen sijaan laitoksissa kirjoilla olevista henkilöistä ei muodosteta perheitä.
- Perheessä voi olla korkeintaan kaksi perättäistä sukupolvea. Jos asuntokunnassa on useampia sukupolvia, perhe muodostetaan nuorimmasta sukupolvesta lähtien. Näin esim. lapsensa perheen kanssa asuva anoppi tai appi jää perheeseen kuulumattomaksi, ellei yhdessä asu myös puoliso, jolloin vanha pariskunta muodostaa oman erillisen perheen.
- Vuodesta 1990 lähtien tietokoneohjelma päättelee asunnossa mahdollisesti asuvista puolisoittomista, vähintään 18-vuotiaista, eri sukupuolta olevista henkilöistä avoparin, jos he eivät ole sisaruksia ja heidän ikäeronsa on korkeintaan 15 vuotta. Puolisoiden iälle eikä ikäerolle aseteta rajoituksia, jos heillä on yhteinen lapsi.
- Avopariksi päätellään siten esimerkiksi entisten käsitteiden mukainen yksinhuoltajaäiti, jonka luona asuu sopivan ikäinen mies. Samoin nyt muodostetaan perheen tyttärestä ja mahdollisesta perheen kanssa asuvasta sopivan ikäisestä miehestä avopari. Perheiden päättelyä hankaloittaa se, että väestötietojärjestelmä ei kerro, onko perheen kanssa asuva henkilö alivuokralainen. Otostutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että teknisestä avoparien päättelystä aiheutuva virhe on melko pieni.
- Lapsiperhe on perhe, johon kuuluu vähintään yksi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi.
- Uusperhe on perhemuoto, jossa on vähintään yksi, vain toisen puolison lapsi.

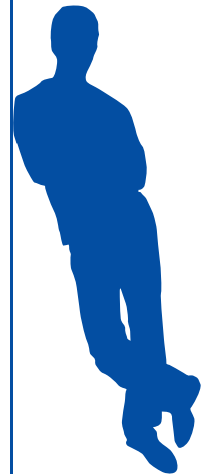
Lähteet

- Kontula, Osmo (2009).** *Parisuhdeonnan avaimet ja esteet*. Perhebarometri 2009. Väestötutkimuslaitos E 38/2009. Väestöliitto. Helsinki. <<http://vaestoliittofibin.directo.fi/@Bin/8bde55c8732961d78b2550ec63ef42f/1391092735/application/pdf/318644/Perhebarometri%202009.pdf>>
- Kontula, Osmo (2013).** *Yhdessä vai erikseen? Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä*. Perhebarometri 2013. Helsinki: Väestöliitto. Väestötutkimuslaitos – Katsauksia E 47/2013. <http://vaestoliittofibin.directo.fi/@Bin/f5efd64d3f24a9e5d06b5c5bf516d7e6/1395058900/application/pdf/2979010/Perhebarometri2013_web_1.pdf>
- Martin, Claude & Cherlin, Andrew & CrossBarnet, Caitlin (2011).** *Living Together Apart in France and the United States*. PopulationE, 66:34, 121. <http://www.ined.fr/fichier/t_publication/1587/publication/1587_66_561_582_inpop1103_4_martin.1.pdf>
- Mäkinen, Arja (2008).** *Oikeesti aikuiset. Puheenvuoroja yksineläjänaisen normaaliudesta, hyväksyttävyydestä ja aikuisuudesta*. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis 1349. <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67891/9789514474507.pdf?sequence=1>>
- Saari, Juho (2010).** *Yksinäisten yhteiskunta*. Helsinki.
- Statistics Canada 2011.** *General Social Survey: Overview of Families in Canada – Selected Tables on Families in Canada*. Catalogue no. 89 650 X — No. 001. <<http://www.statcan.gc.ca/pub/89650x/89650x2012001eng.pdf>>
- Tiikkainen, Pirjo (2011).** *Yksinäisyys teorioiden valossa*. Teoksessa: Heiskanen, Tarja & Saaristo, Liisa (2011) *Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot*. Juva: PSKustannus.
- Turcotte, Martin (2013).** *Living apart together. Insights on Canadian Society*. Statistics Canada, Catalogue no. 75 006 X. <<http://www.statcan.gc.ca/pub/75006x/2013001/article/11771eng.pdf>>

Kirjoittajat

- **Faris Alshail**, FM, tutkija, Helsingin kaupungin tietokeskus
- **Katri Backman**, FM, kaupunki-maantieteen opiskelija (valmistunut), Helsingin yliopisto
- **Pekka Borg**, Dipl.-Phil, tutkija, Helsingin kaupungin tietokeskus
- **Susanna Dakash**, FM, sosiaali-psykologian opiskelija, Helsingin yliopisto
- **Riitta Hanifi**, YTM, tutkija, Tilastokeskus, Väestö- ja elinolotilastot
- **Leena Hietaniemi**, VTL, TTM, tutkija, Helsingin kaupungin tietokeskus
- **Pertti Honkanen**, VTT, johtava tutkija, Kela tutkimus
- **Tuula Joronen**, VTT, tutkija (eläköitynyt), Helsingin kaupungin tietokeskus
- **Vesa Keskinen**, YTM, tutkija, Helsingin kaupungin tietokeskus
- **Taru Lindblom**, KTT, tutkija-tohtori, taloussosiologia, Turun yliopisto
- **Pekka Mustonen**, FT, erikoistutkija, Helsingin kaupungin tietokeskus
- **Aura Pasila**, VTM, yliaktuaari, Tilastokeskus, Väestö- ja elinolotilastot
- **Liisa Peura-Kapanen**, MMM, projektisuunnittelija, Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitos, Kuluttajatutkimuskeskus, Helsingin yliopisto
- **Elisa Tiilikainen**, VTM, projektitutkija, Yhteiskuntatieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto
- **Jenni Väliniemi-Laurson**, FM, tutkija, Helsingin kaupungin tietokeskus

Suomessa kaupunkilaiset asuvat ja elävät yhä useammin yksin. Joskus kyse on omasta valinnasta, toisinaan olosuhteiden pakosta. Suomalaiseen elämäntapaan kuuluu, että pärjätään omillaan ja ympärillä on paljon omaa tilaa. Ihmisillä on kuitenkin samalla perustarve sosiaaliseen kanssakäymiseen. Kaupunkilainen elämäntapa kahviloineen ja iltamenoineen sopiikin luontevasti yksin elävän arkeen.

Yksin eläminen kaupungissa on kiinnostava ilmiö, jossa on monia puolia. Millaisia ovat yksin tehdyt asumisvalinnat tai elämäntavat? Miten yksinäisyys koetaan eri elämänvaiheissa? Entä miten yksin elävien taloudelliset realiteetit tai kulutustottumukset eroavat muista?

Tämän kirjan artikkeleissa vastataan näihin ja moniin muihin kysymyksiin. Hyppää näiltä asemilta kyytiin lukemaan urbaaneista yksineläjistä, olitpa sitten itseksesi tai toisten ympäröimänä, kaupungissa tai muualla.

**(TOIM.)
JENNI VÄLINIEMI-LAURSON & PEKKA BORG & VESA KESKINEN**

Helsingin kaupunki
Tietokeskus